

NYE REGLER I DANSK POLITIK

ARTIKLER FRA RÆSON

RÆSON

NYE REGLER I DANSK POLITIK

Artikler fra RÆSON 2008-2014

RÆSON har fra 2002 været redigeret af bl.a: Clement Behrendt Kjersgaard, Eske Vinther-Jensen, Nikolaj Vitting Hermann, Emma Knudsen, Stig Tackmann, Magnus Boding Hansen, Lasse Marker, Villads Andersen, Johan Moe Fejerskov, Nikolaj Arve Henningsen, Kristian Basballe og Rie Sjørlev Hansen. Denne ebogsantologi samler artikler fra RÆSON - både websitet, det trykte magasin samt bogen "Helle eller Løkke?" (2010 - og afløser ebogen "Dansk Politik 2007-2012")

Udgivet af RÆSON MEDIER

Nye regler i dansk politik

1. udgave

Bogen er redigeret af Clement Kjersgaard og Kristian Basballe

Redaktionen afsluttet

7. juni 2014

Alle biografier i denne ebog afspejler positioner på tidspunktet for artiklens førsteudgivelse.

ISBN: 978-87-92725-38-7

Forsidedesign: 2K/Denmark

RÆSONs Forlag

Webersgade 1, 3. tv.

2100 København Ø

www.raeson.dk

Tidligere ebøger fra Ræson:

Danske Krige 2002-2013 (2013) - Dansk Politik 2007-2012 (2012)

Efter Det Arabiske Forår (2012) - Krisen (2011)

Se mere på: www.raeson.dk

Anne Vang Rasmussen og Ritt Bjerregaard: Vendepunktet (2008)	5
Margrethe Vestager: Nye regler (2010)	10
Morten Messerschmidt: Den nødvendige diskussion (2010)	14
Johanne Schmidt-Nielsen: En rigtig rød regering (2010)	17
Søren Pind: Ægte politik (2010)	21
Anne Sofie Kragh: 1.1.1.2 (2010)	24
Niels Krause-Kjær: Løkke på kontrakt (2010)	28
Michael Kristiansen: Hvad Fogh har lært Helle (2010)	32
Lars Olsen: Helle fra Ishøj (2010)	35
Lars Trier Mogensen: Fremtiden er storbyerne – og de tilhører Helle (2010)	39
Søren K. Villemoes og Troels Heeger: Kan Helle tage værdikampen? (2010)	42
Peter Kurrild-Klitgaard: Udkast til obduktion af en politisk selvmorder (2010)	47
Susanne Hegelund: Den klassiske politikers sivende død (2010)	52
Rune Stubager: Vælgerne er ikke til salg (2010)	56
Christian S. Nissen: Hvor er magten blevet af? (2010)	60
Lars Bo Kaspersen: Den herskende klasses fallit	63
Jesper Tynell: §24 (2010)	67
Interview med Søren Pind: Frihedens budskab (2011)	72
Magnus Boding Hansen: Hverken Helle eller Løkke har svaret: Hvad hvis væksten udebliver? (2011)	82
Preben Wilhjem: S og SF er krysternes kartel (2011)	83
Jan Maintz Hansen: Det kunne Fogh, som Helle ikke kan (2011)	86
Mette Albæk: Helles sejr (2011)	90
Henrik Dahl: Hvordan kommer det så til at gå? (2011)	95
Anders Samuelson: Det bedste, der kunne ske for de offentlige ansatte ville være, hvis LA kom til magten (2012)	100
Trine Pertou Mach: Ja, venstrefløjen vil et andet system (2012)	103
Christopher Arzrouni: Sæt markedet fri for alvor (2012)	107
Jens Bomholt og Villads Andersen: Da Finansministeriet vandt valget (2012)	112
Niels Krause-Kjær: 10 års selvbedrag (2012)	117
Lars Trier Mogensen: Centrumvenstrealliancen eksisterer ikke (2012)	120
RÆSON spørger Kristian Thulesen-Dahl: Blev samfundet mere lige, da i var støtteparti? Nej (2012)	124
RÆSON spørger Johanne Schmidt-Nielsen: Er du enig i, at der SKAL spares? Nej (2011)	127
RÆSON spørger Lars Barfoed: Hvad er forskellen på V og K? (2012)	134
Mogens Lykketoft: Efter nedskæringsfilosofien (2012)	140
Rune Stubager, Kasper Møller Hansen og Jørgen Goul Andersen: Sådan har krisen flyttet vælgere (2012)	144
Bjarne Corydon: Det er afgjort forkert at forstå Socialdemokraterne som et venstrefløjsparti (2013)	153
Peter Nedergaard: Med Thorning til Stauning (2013)	158
Christopher Arzrouni: Sådan ser Løkkes revolution ud (2013)	166
Pernille Rosenkrantz-Theil: Målet helliger midlet i en krise (2013)	170
Kristian Jensen: ”Det har vist sig, at vi har en evne til at få Dansk Folkeparti til at træffe beslutninger, som de ikke umiddelbart var tilhængere af, men som de i sidste ende kunne se fornuften i” (2013)	174
Kristian Thulesen Dahl: Venstre kommer til at rykke sig (2014)	178
Henrik Dahl: Venstrefløjen er en ødemærk (2014)	183
David Trads: Derfor kan Thorning stadig vinde (2014)	190
Preben Wilhjem møder Morten Østergaard: Lektierne af krisen (2014)	193
Rasmus Willig: Konkurrence-soldat: Det galvaniserede menneske (2014)	196
Jørn-Henrik Petersen: Den indre krig i velfærdsstaten (2014)	202
Henrik Dahl: I den herskende klasses stat (2014)	208
RUNDBORD OM EP-VALGET Søren Villemoes: Derfor er dette et jordskred mod midten (2014)	214
Kasper Fogh: De gamle partier har ikke begrebet hvor mange vælgere, der føler sig afkoblet fra dem (2014)	217
Amalie Lyhne: V-krisen handler udelukkende om Løkkes dårlige sager (2014)	219

Christopher Arzrouni: Partiets top indser, at Løkke er Venstres eneste mulige statsministerkandidat p.t. (2014)	.221
Paula Larrain: V betaler prisen for mange års topstyring (2014)223
OPINION: Blå Bjarne og Røde Lars. Derfor er bilagsrod det mindste af Løkkes problemer (2014)226
Rune Stubager: Hvad blå blok kan vente sig efter en valgsejr (2014)229
Valgforsker Jonas Hedegaard: Nu er DF et bredt folkeparti (2014)232
Anders Krab Johansen: Hvis jeg var hovedbestyrelsesmedlem, så ville jeg tvinge Lars Løkke til at lægge alt frem (2014)234

I januar 2008 var Københavns Overborgmester Ritt Bjerregaard blandt initiativtagerne til „Den Røde Skole“, en serie debatmøder om Socialdemokraternes fremtid efter valgnederlaget i november 2007. Til RÆSON5, der udkom i november 2008, bidrog hun og partiets ordfører i Københavns Borgerrepræsentation, Anne Vang, med denne analyse:

Det gik galt, da politikken blev afideologiseret: Den tredje Vej gjorde det uklart, hvad det var, socialdemokraterne ville. Man ville finde en kurs mellem højre og venstre. Det er en håbløs forestilling. Essensen i en ny socialdemokratisk strategi bliver nødt til at være et opgør med en bureaukratisk politikform, der i sidste ende skaber politisk apati og som reducerer politik til en privilegeret del af underholdningsindustrien.

Anne Vang Rasmussen og Ritt Bjerregaard: Vendepunktet (2008)

„Vi må spørge os selv: er der noget mere udefinerbart og grundlæggende galt med Europas venstrefløj? Er der noget i de programmer, man forsøger at lægge frem, man simpelthen overser? Alle venstrepartier har kæmpet hårdt for at finde et dækkende modsvar til vælgerens største bekymringer i tiden – migration, kriminalitet, terrorisme og undermineringen af den nationale identitet. Det er de områder, der er direkte skyld i socialdemokraternes valgnederlag selv i lande, hvor de har stået stærkt – i Skandinavien for eksempel. Højrefløjen kan fremføre klare „løsninger“ på de problemer – som nationalisme – der vil være helt utænkelige for nogen på venstrefløjen. Jeg havde håbet, at Gordon Brown havde et svar til de europæiske socialdemokrater. Et nyt program, der ville inspirere venstrefløjen langt ud over Storbritanniens grænser – ligesom Tony Blair gjorde, da han dannede regering i 1997. Men det er klart nu, at selv om Brown skulle klare den i Storbritannien, kommer han ikke til at inspirere nogen. Han kommer ikke til at formulere det nye ideologiske program, som centrum-venstre har desperat brug for. Al reformiveren og al initiativ kommer fra højrefløjen, og jeg kan ikke se, hvordan det skal ændre sig med den nuværende generation af politikere.“

Anthony Giddens i Information 17. maj 2008

OVENSTÅENDE er sagt af en af den moderne socialdemokratismes store ideologer, sociologen, der skrev bogen „Den Tredje Vej“ og dermed navngav den stærkeste politiske bevægelse på venstrefløjen i nyere tid. Det er, som om han ikke selv kan undgå spørgsmålet: Hvad så jeg forkert? Hvor gik jeg galt?

Lad os forsøge med et svar: Det gik galt, da politikken blev afideologiseret. Den Tredje Vej gjorde det uklart, hvad det var socialdemokraterne ville. Det var uklart, hvad de særlige, socialdemokratiske værdier var. Mere end noget andet består en politisk bevægelse i værdier og mål. Alt for ofte karakteriserer danskerne deres socialdemokrati som et parti, hvis mål ligger bag dem, som en politik der er realiseret. Og for mange fremstår liste A derfor som et fastholdelsesparti – en konservatisme.

Den Tredje Vej repræsenterer en periode, hvor socialdemokratiske regeringer ledte efter værktøjer udenfor den traditionelle værktøjskasse til at løse de problemer i det moderne samfund, man hidtil ikke havde håndteret. Man ledte på markedet og i den selvorganiserende del af økonomien efter nye svar på gamle problemer. Man var villig til at fortsætte en internalisering af markeds-logikker i den offentlige sektor. Samtidig forsøgte man at adressere problemer, der ellers var rejst af den borgerlige del af det politiske spektrum. Det var under Den Tredje Vej, at Socialdemokraterne udviklede en reel erhvervs politik. Og en god del af de erfaringer, man inddrog fra markedstænkningen, blev

brugt til at håndtere eksempelvis effektivitetsspørgsmål i den offentlige sektor – en dagsorden, man også på venstrefløjen var nødt til at håndtere. Den Tredje Vej bragte centrum-venstre videre, fremad.

Men indbygget i den tænkning var også nogle ideer som gør, at centrum-venstre både i Danmark og andre steder er trængt.

Den Tredje Vej var billedet på en kurs mellem højre og venstre. Det er en håbløs forestilling at tro, at der findes en politisk vej hinsides de to positioner. Politik er en konflikt mellem interesser, og postulatet om, at det kan være anderledes, er et bedrag. Det er den med, at når de andre siger, at vi er i samme båd, kan du være sikker på, at det er dig, der skal ro. Interessekonflikterne er selvfølgelig mere uklare efter murens fald og dermed klassesamfundets formelle død. Det ændrer ikke på, at højre og venstre både varetager forskellige menneskers interesser og gør det på højst forskellig måde.

En venstrefløj i krise

Den åndelige krise, der plager de europæiske socialdemokrater, skyldes måske mere end noget andet det tab af selvforståelse og mål, som skyldes Den Tredje Vejs forestilling om ikke-ideologisk politik. Ikke-ideologisk politik er ikke politik, det er administration.

Klasseforhold former ikke længere den politiske bevidsthed på samme entydige måde som før. Det betyder ikke, at man ikke kan tale om klasser eller interesser, blot er den politiske overbygning, der engang var på de socioøkonomiske grupperinger, blevet langt mere diffus. Det betyder, at de progressive værdier og visioner skal italesættes langt klarere på bekostning af en teknokratisk politikform, der bidrog til at udviske forskellene.

Derfor hed det initiativ, som vi også bidrog til i København, Den Røde Skole – vi tog farven rød frem igen, fordi den symboliserer det, venstrefløjen har brug for at minde sig selv om, for igen at genvinde fodfæstet. Farven signalerer social indignation og vilje til forandringer, og forbedringer skabt igennem fællesskabet. *Er man rød, vil man lave noget om.*

Vi må bruge flere kræfter på at forklare, hvad det er for et samfund vi vil, og hvad det er vi vil ændre. Et parti er ikke stærkere end sine ideer og sin evne til at svare på sin tids problemer.

Det primære bånd

Den Tredje Vej forsøgte at nedlægge diskussionen om den økonomiske politik og diskussionen om markedets rolle i samfundet. Men konklusionen her – efter at Den Tredje Vejs sejrige epoke i halvfemserne er slut – er at socialdemokraterne og venstrefløjen næsten er slået omkuld overalt i Europa. Selv chefideolog Anthony Giddens efterlyser nye visioner til at afløse et træt og nedslidt tankesæt. I Tyskland er SPDs medlemstal faldet med en tredjedel de sidste 10 år. I Danmark er Socialdemokraterne gået fra at være et tredjedelsparti til et fjerdedelsparti. Ved forsommerens lokalvalg i England fik De Konservative godt 44 % af stemmerne, De Liberale Demokrater 25% og Labour kun 24%. Labour blev det trediestørste parti i et land, der nationalt er et de facto to-parti-system.

Hvis der ikke er nogen klar fordelingspolitisk eller politisk-økonomisk forskel på højre og venstre, så er det klart, at andre spørgsmål bliver afgørende for den politiske stillingtagen. I realiteten har Socialdemokraterne selv banet vejen for den nationalisme og den populisme, som socialdemokratierne over hele Europa endte med at blive rystet af.

Traditionelt har forbindelsen mellem Socialdemokraterne og deres vælgerkorps bestået i, at man stod som den primære garant for den danske lønmodtagers (arbejders) økonomiske interesser. Socialdemokratiet var et parti for arbejderklassen – der modsat kommunisterne først og fremmest var demokratisk. Det øjeblik, de store lønmodtagergrupper ikke længere klart kunne se, hvorledes det gamle arbejderparti varetog deres økonomiske interesser på en anden måde end højrefløjen, ville det primære bånd blive svækket.

Det betyder ikke, at man på nogen som helst måde kan sige, at Socialdemokraterne egentlig har svigtet de mennesker, man repræsenterede. Det ville være urimeligt. På bundlinjen blev mulighederne for danskerne op igennem halvfemserne flere og større. Og den kløgt, hvormed samfundet blev fremtidssikret gennem eksempelvis arbejdsmarkedspensioner og investeringer i uddannelse, har i særdeleshed været de dårligst stillede danskere og lønmodtagerne til gavn. Men for den enkelte borger stod forskellene udvaskede, og andre prioriteter tog over.

Gik vi for langt?

Den Tredje Vej kan beskrives som venstrefløjens gradvise tilnærmelse og accept af markedets fortræffeligheder til at skabe vækst og udvikling. Det var i en periode nødvendigt og i vid udstrækning fornuftigt. Problemet opstod imidlertid de steder, hvor markedet fik forrang.

Når man også på venstrefløjen ledte efter værktøjer til forbedring af den offentlige sektor, så brugte man ideer „fra markedet“, og man gik man nogle gange fejl og andre gange for langt i sin fortsættelse af markedslogikker fra 80'ernes borgerlige epoke. Socialdemokraterne har et reelt medansvar for, at det offentlige arbejdsmarked med det, der hedder *New Public Management (NPM)*, er blevet overbureautkrævet og utiltrækkende.

Groft sagt er NPM et system, der hviler på antagelsen om, at medarbejdere er utilbøjelige til at følge samme mål som deres ledere, og at de er økonomisk rationelle aktører, der søger at lave mindst muligt for den løn de får. Derfor er ledelsesopgaven fra statsligt hold i stigende grad varetaget ved at opstille meget specifikke mål, som man derefter vil have dokumenteret er opfyldt.

Men forestillingerne i den markedsliberale managementkultur om medarbejderne i den offentlige sektor er forvrøvlede – medarbejderen arbejder oftest mere end krævet, de tager et større ansvar end krævet. Noget nær det værste den offentlige medarbejder kan gøre er „at arbejde efter reglerne“ – så bryder det hele sammen. Den offentlige sektor løser nemlig en lang række ikke særligt specifikke opgaver, som man derfor ikke kan lede med meget specifikke krav. At skabe livskvalitet til vores ældre medborgere er ikke en „produktion“, hvis effektivitet man kan dokumentere med pilletællinger og væskeskemaer.

NPM har introduceret en absurd overadministration og forkerte incitamenter i den offentlige sektor, og det er klart, at venstrefløjens strategi for den offentlige sektor, bliver nødt til at være nytænkende. Ja, kort sagt anderledes.

Kapitalisme med menneskeligt ansigt eller socialisme med kapitalistisk fortegn

Socialdemokratisk tænkning er ideologisk i sit forsæt, men praktisk og pragmatisk i sin metode. Det enkelte menneskes frihed og muligheder er det centrale: Man vil give hvert eneste menneske mere indflydelse og mere magt over sin egen livssituation. Den socialdemokratiske stat har i et århundrede vist, at fællesskabet kan udvide det enkelte menneskes frihed. Den enkleste måde at sige det på er: kollektive løsninger på individets udfordringer. I det ligger der også en moralsk ambition om et menneske, der i sine handlinger er forpligtet ud over sig selv.

Kollektive løsninger udformes af venstrefløjen for at skabe frihed og muligheder til det enkelte menneske, der overladt til sig selv på markedet ville kunne regne med ringere kår. Det har også vist sig som en meget konkurrencedygtig og stærk økonomisk model, fordi opkvalificering, fleksibilitet og begge køns engagement på arbejdsmarkedet har skabt en stærk økonomi med store individuelle færdigheder og meget selvstændige bidrag.

Der er ingen i dag, der tror på, at staten skal stå på kommandobroen af en planøkonomi eller at central planlægning kan håndtere så kompleks en økonomi, som vi lever i. Lige så få af os tror, at protektionisme vil redde arbejdspladser i det lange løb.

Men det er selvfølgelig muligt at sætte menneskers behov forrest. Ser man på de forslag, som stilene fra Den Røde Skole foreslog, så er markedsmetode afløst af en bevægelse, hvor markeder formes af den politiske tænkning og vilje. Stilene foreslog „grøn moms“ for at ændre markedslogikken og adfærden til at være mere bæredygtige. Og „sund moms“ for at ændre sundhedsmønstrene. På trafikområdet foreslog stilene, at man ændrer incitamenterne, så man skaber en mindre miljøskadelig adfærd og på boligområdet lægges der op til, at markedsdynamikkerne ændres, så vi kan stoppe den ulighedsmotor, som det nuværende og umoderne boligmarked udgør.

Den Tredje Vejs blik lå fast på distinktionen mellem marked og stat i forhold til regulering i samfundet. Man *accepterede*, at markeder korrigerer sig langt hurtigere og bedre end statslig styring. Men der er ingen grund til at acceptere markeder på deres egne præmisser – det er der alligevel ikke noget, der hedder. Markeder eksisterer indenfor rammer staten sætter op, uden et retssystem fx, intet marked med tryghed. *Markeder har incitament, der tilskynder en adfærd. Udfordringen efter Den Tredje Vej, der flyttede den ikke-utopiske del af venstrefløjens blik fra staten mod markedet, er at styre markeder, så de „puffer“ folk i den rigtige retning.* Man må flytte blikket frem imod skabelse af markeder, der sætter netop de menneskelige behov forrest, og gør det muligt og ligetil for det enkelte menneske at træffe valg, der er mere solidariske, sunde eller kloge.

Den Tredje Vej var en diskussion om forståelse af markedet versus stat, og bliver man siddende der, kommer man ikke videre. Der er ingen, der har nogen gode ideer til, hvordan staten alene skal indtræde som planlægger. Den del af den økonomiske uenighed er ufrugtbar. Komplexiteten er for stor i den moderne økonomi til, at man fra centralt hold kan tilegne sig al viden og administrere den. Derfor skal man ikke se tænkningen i stilene fra Den Røde Skole som tilbageskuende mod en tid før Den Tredje Vej – men som en videreudvikling af den tilgang til markeder, som Den Tredje Vej bibragte. Det nye er en insistens på at sætte menneskelige behov forrest.

Eftersom ingen markeder er neutrale overfor politiske eller statslige rammer – så kan vi lige så godt tage konsekvensen og forme dem. Det gør vi i forvejen, fx med punktafgifter og lignende. De første skridt i den retning blev taget med grønne afgifter i halvfemserne. Men det er slet ikke en konsekvent metode – endnu. Vi betaler eksempelvis ikke den miljømæssige fulde pris af vores landbrugspolitik, vores energi eller af en lang række af vores forbrugsvarer. Det simple spørgsmål er, hvorfor glødepærer er billigere end energisparepærer? Glødepærer skal ikke forbydes, men incitamenterne til de bæredygtige eller sociale valg skal være til stede i en økonomi, der sætter mennesker før markeder.

Forbi konsensus

Essensen i en ny socialdemokratisk strategi bliver nødt til at være et opgør med en bureaukratisk politikform, der i sidste ende skaber politisk apati og som reducerer politik til en privilegeret del af underholdningsindustrien. *Den Tredje Vejs grundlæggende præmis var forkert: der er forskel på hvad højre og venstre forsøger at gøre for hvem.*

Den sociale indignation, der tvinger mennesker til at tage stilling og engagere sig enten på den ene eller på den anden side af det politiske spektrum, tvinger dem også mod forskellige syn på verden.

Hvis ikke den politiske kultur på venstrefløjen bliver bedre til at artikulere både visioner og kollektive løsninger, så ender politik som konkurrerende ledelseskonsulenter med alt for perspektivløse ad-hoc løsninger, og et medlemskab af et politisk parti bliver mere og mere uinteressant. Det er i sidste ende undergravende for det demokrati, som socialdemokraterne satte forrest.

Demokrati er ikke bare hemmelige afstemninger, parlament, tredeling af magt og uafhængige domstole. Demokrati er også deltagelse og vilje til medbestemmelse; det er dét demokrati vi har brug for. Vi har for længe været bange for at tale om vores ideer og visioner. Måske har vi været bange for at blive kaldt verdensfjerne, måske har den

praktiske politiks konkurrencevilkår inddæmmede den politiske samtale for meget. Måske har vi ladet os tæmme af det debatniveau, man har villet stille til rådighed for os i medierne. Men vi ved godt, at det ikke går længere. Der ligger et muligt vendepunkt i opgøret med det paradigme, Anthony Giddens så dygtigt artikulerede: i opgøret med Den Tredje Vej.

Politikere må formidle deres ideologiske ståsted, ellers kan de ikke kanalisere menneskers håb og drømme. Politik er både håb og husholdning, og der gik for meget husholdning i halvfemserne. For enden af den afideologisering af moderne politik, som var en del af det tankesæt, vi kalder Den Tredje Vej, ligger politikens død. Samfundets ledelse skal være mere end daglig administrativ ledelse. Demokratiets grundvilkår er rivaliserende strategier for samfundet, og centrum-venstre må endegyldigt begrave forestillingen om, at den politiske konflikt kan afløses af en konsensusstrategi.

Ritt Bjerregaard (f.1941) blev medlem af folketinget i 1971. Hun var sit partis gruppeformand 1981-82 og 1987-92, undervisningsminister 1973 og 1975-78, socialminister 1979-81, EU-kommissær 1995-99 og fødevareminister 2000-2001. Formand for den danske Europabevægelse 1992-1994. Overborgmester i København 2006-2010. Anne Vang (f. 1983) er politisk ordfører for Socialdemokraterne på Københavns Rådhus og studerer statskundskab.

AUGUST 2010. *Vilkårene for politik er blevet forandrede. Der er ingen regler overhovedet. Politikere bør have tid, tålmodighed og indsigt til at varetage hvervet som ledere og lovgivere – og det kræver, at man har andre erfaringer end en læst grønspættebog. Det er der snart ikke plads til.*

Margrethe Vestager: Nye regler (2010)

Bogens redaktører har bl.a. spurgt mig: „*Jelved kaldte Fogh ,en farlig mand’. Hvornår præcis mistede VK-regeringen enhver mulighed for at få Det Radikale Venstres støtte/opbakning?*“

Mit svar lyder: Vi har gjort et positivt tilvalg. Vi arbejder for en ny politik, og det kræver en ny regering. Der er intet, der tyder på, at VKO har formateret til at lægge kursen om. Sommerens meldinger fra Dansk Folkeparti tyder på, at det snarere bliver stadig mere skingert krævende, når det kommer til at fastholde mistilliden til snart sagt alt og alle.

Personligt har jeg aldrig forlignet mig med, at Anders Fogh Rasmussen sendte Danmark i krig med én stemmes flertal. Irak-krigen er det mest grænseoverskridende alvorlige område, hvor Fogh har taget fejl.

Tilbage i 2001 var det min vurdering, at Fogh ville lykkedes med at ændre os alle sammen i bitte, bitte små ryk – at når vi så os selv i spejlet, ville vi tænke: Var det dét vi ville? Han kom et stykke, men heldigvis blev han indhentet af virkeligheden, det økonomiske sløseri, og at der stadig er et Danmark, der tror på, at den enkeltes ansvar og fællesskabets skal være i balance.

Dansk Folkeparti har jeg aldrig undervurderet. Deres evne til helt ublufærdigt at være alt det, som de siger, at de bekæmper, er unik: I virkeligheden er det et ekstremt topstyret, elitært parti med ekstremistiske holdninger.

Den regerende spilleregulering ved valgene i 2001, 2005 og 2007 var kontraktpolitikken. Fogh kom med den, og den forsvandt med ham. Afgivne valgløfter blev betragtet som punkter i en kontrakt mellem vælgerne og partiet. Hverken mere eller mindre – politik var ikke et spørgsmål om ledelse, men om en kontrakt, der skulle opfyldes.

Det har kostet. Kontraktpolitikken var den grundlæggende årsag til skattestoppet. Pris: ca. 115 mia. kr. For 115.000.000.000 kr. rent solderi af et historisk opsving. Og ikke nok med det. Fordelingen af de privatøkonomiske gevinster af skattestoppet er så skæv, som tænkes kan: De rigeste har fået de suverænt største gevinster, de fattigste så godt som ingenting.

Samtidig har kontraktpolitikken lagt tabu på tabu over den politiske debat. Var et tema ikke bragt op i en valgkamp kunne intet ske – eller i hvert fald måtte det ske i det skjulte. De to mest udtalte tabuer: efterlønnen – og det faktum, at Danmark udfordres økonomisk over de kommende år på en måde, der er direkte truende for vores velfærdssamfund.

Økonomiske værdier er soldet op af Venstre og Konservative.

Fogh blev kendt på „værdipolitikken“, men det var en misvisende betegnelse. Misvisende fordi hele denne politiske kamp har som mål at nedbryde værdier:

- Asylansøgere bor i nedlagte militærbarakker i årevis. Det er ligeværd, der nedbrydes.
- George W. Bush erklærede: „*Either you are with us, or you are with the terrorists*“. Hvis du ikke er med os, er du imod os. Det er mangfoldighed og tolerance, der nedbrydes.
- Afrikanere, sydamerikanere og asiater kan i dag først stemme efter fire år. Det er demokratiet, der indskrænkes.
- Angrebene på udvalgte meningsdannere begyndte med angrebet på Morten Kjærum, direktør på Institut for Menneskerettigheder. Meningskæledækkerne, som f.eks. Bjørn Lomborg, fik deres egne bevillinger. Det er den fri samtale, der udhules.

– Er du rød eller blå? Det er mangfoldigheden, der bliver indskrænket.

Eller med andre ord: De to spørgsmål, som Anders Fogh Rasmussen efter et lille tiår har efterladt sig er: Hvad skal vi leve af? Og: Hvordan vil vi leve med hinanden?

For første gang i ti år kan vi få et valg, der handler om politik og ledelse, ansvar og åbenhed. Grunden er enkel: Danmark er i krise. Kontraktpolitikken kan ikke opretholdes. Den sociale kapital er tæret bort, og den skal genopbygges. Social kapital er den tillid og de normer, der går på tværs af forskelle og på tværs af de sociale netværk, hvor vi ligner hinanden. Vores sociale kapital er forudsætningen for bredt samarbejde og langtrækkende, gennemtænkte beslutninger.

For ganske nyligt fik jeg en mail fra en kvinde. Hun er indonesisk statsborger, dansk gift og bor i Danmark med sin mand. Hun er uddannet journalist og har taget en masteruddannelse på DTU, har bestået prøven „Dansk 3“ og arbejder som civilingeniør i en dansk virksomhed.

Hun er i øjeblikket udstationeret i Norge for sin danske virksomhed. Derfor pendler hun mellem Danmark og Norge, har selvfølgelig stadig folkeregisteradresse i Danmark, er sammen med sin mand og betaler skat i Danmark.

Alligevel indleder Udlændingesservice overvejelser om at inddrage hendes opholdstilladelse og rejse en udvisnings sag mod hende. Fordi hun ikke er sammen med sin mand, når hun er i Norge.

Situationen er absurd. Her kan sammenbruddet ses: Det er en fordel for Danmark, at hun har dansk opholdstilladelse. Mand og kone kan bo sammen. Virksomheden får en medarbejder. Ingen kan have interesse i, at hun bliver udvist.

Efter meget palaver frem og tilbage frafaldt Udlændingesservice sagen. Hun kan blive. Hun er til gengæld totalt desillusioneret. Som hun skrev til mig „Hvordan kan I behandle folk så uværdigt?“.

Det er på tide vi dropper den mistillid, mistro og mangel på respekt, som har præget vores lovgivning de seneste ti år. Det tjener ikke vores interesser. Det bygger ikke Danmark op – tværtimod så tærer det på vores evne og vilje til at få samfundet til at fungere og hænge sammen.

Vi har tillid. Også til udlændinge.

Jeg fortæller ikke historien, fordi den handler om en udlænding. Jeg fortæller historien, fordi den handler om et menneske, som er kommet i klemme i smålighed og nøjeregnen. Det nedbryder vores sociale kapital, når mennesker behandles uden tillid, uden værdighed og uden respekt. Vi har brug for det modsatte: Tillid, værdighed og respekt – for alle.

Kontraktpolitikken sikrer dig, at du – i bedste fald – får hvad du har stemt for. Men den sikrer ikke, at du får, hvad du har *brug for* i den konkrete situation eller sørger for at sikre en fremtid, der kan være usikker. At få hvad man har *brug for* og selv at bidrage til det kræver dialog og inddragelse. Altså alt andet end en kontrakt, hvor man får, hvad der står. Og man skal være både heldig og dygtig for at have læst og forstået det, der står med småt.

Den ledelse, som jeg eftersøger, vil noget selv og vil det i dialog og med inddragelse af borgerne. Det afgørende spørgsmål er, hvad vi vil leve af, og hvordan vi vil leve med hinanden. I Radikale Venstre har vi et stort program for hvad vi vil leve af og ideer til, hvordan vi skal leve med hinanden. Det bliver kun til noget i samspil med andre – andre, som paradoksalt nok vil noget andet. Og det er netop pointen: Det er i samspillet med forskellige holdninger og interesser, at fælles mål kan opnås.

De Radikale bliver tit mødt med udsagnet om, at vi bør melde os entydigt ind i rød blok. Men Danmark er et lille land. Og for os giver det ikke mening, at de blå har magten i otte-ti år, hvorefter de røde kommer til og bruger de første fire år på at ændre det, som de blå har lavet. Herefter bruger de røde resten af tiden på at lave noget, som de blå så laver om, når de vender tilbage til magten. Det er spild af tid. Det er spild af

ressourcer, og hverken borgere eller virksomheder ved, hvad de kommende år bringer. Det mindsker virksomhedernes investeringslyst. Og det skaber ikke nye job.

Alternativet er det brede samarbejde. Det skal forberedes godt, mange interesser skal tilgodeses, og resultatet holder længe. Det kræver til gengæld, at partierne er villige til at bøje sig mod hinanden for at finde holdbare løsninger. For at tage ansvar. Hvis politikerne tør debattere åbent – om efterlønnen, om dagpenge, om skattestoppet – så ved danskerne og erhvervslivet også, hvad de skal forholde sig til. Åbenheden skal også gælde muligheden for at undersøge fejl, mangler og undladelser. Det bør være sådan, at et stort mindretal i Folketinget kan få en sag undersøgt. Kontrasten kender vi: I dag er der aldrig noget at komme efter. Blå blok har flertal, og intet skal undersøges.

2007. Ved partilederrunden på DR1 før valget var Reimer Bo vært; det foregik ude i Nordvestkvarteret i København, i nogle lejede faciliteter. Jeg havde bedt om et lokale, hvor jeg kunne samle tankerne og øve de 30 sekunder, jeg havde til afslutning. Der var papvægge mellem rummene, og ved siden af kunne jeg høre Anderes Fogh berolige Naser Khader: Det skulle nok gå det hele, der var jo ingen tvivl om Nasers støtte til Fogh...

En eller to dage før valget fik jeg Venstres brev til boligejerne i hånden. Da gik det op for mig, at vilkårene var forandrede. Brevet indeholdt citater fra Helle Thorning, Villy Søvndal og jeg – og pointen var, at folks boligskat ville stige, bare sådan. Citaterne var taget ud af enhver sammenhæng.

Valget var mit første som partileder. Der var to ting, der overraskede mig ved den post. For det første, hvor svært det er. Både i detaljen at være klar over om, en løsning virker eller ej – og samtidig være i stand til at kunne kommunikere holdningen til det i fem ord. For det andet blev jeg overrasket over, hvor stor en varme og hjælpsomhed, jeg har mødt. Mange mennesker skriver til mig i rosende, positive og konstruktive vendinger med ideer og tilbagemeldinger. Jeg husker en dag i valgkampen, hvor Helle Thorning-Schmidt og jeg gik på Strøget i København. Vi blev mødt med en varme, som egentlig kom bag på mig – folk syntes, at vi klædte hinanden.

Siden 2001 er pressen blevet forandret, og dermed er vilkårene for politik blevet forandrede. Der er ingen regler overhovedet. Ingen sammenhæng. Jeg oplever det som om, at der er en udefineret ånd, der afgør om noget har gennemslagskraft eller ej, om en politiker bliver stillet kritiske spørgsmål eller ej.

Det er afgørende, at politikere har tid, tålmodighed og indsigt til at varetage hvervet som ledere og lovgivere. Det kræver, at man har andre erfaringer end en læst grønspættebog. Det er der snart ikke plads til.

Af de sidste år har de Radikale lært at være i opposition. Og vi har lært, at vi ikke belønnes for at opfylde kravet om at søge indflydelse – f.eks. når vi har stor indflydelse på ghettoplaner, boligpolitik, arbejdsmarkedet eller andet, hvor vi laver aftaler med VKO. Men vi gør det nu alligevel, hvis der bliver gennemført tilstrækkelig meget radikal politik.

En ny regering kommer til at stå ansigt til ansigt med de samme økonomiske udfordringer som VKO. Måske ligefrem værre. En ny regering vil være tættere på de forandringer, som det medfører: Mange går på en velfortjent pension, og færre kommer ind på arbejdsmarkedet for at forsørge pensionister og andre uden for arbejdsmarkedet.

Økonomien skal genoprettes, og vækstkrisen skal afværges. Derfor lytter vi. Også til økonomer. Når den nuværende regering gang på gang fejler økonomers råd af bordet, handler den bevidst uansvarligt og sender regningen videre til vores børn. Og samtidig er det helt mystisk, hvordan Venstre og Konservative forbindes med økonomisk ansvarlighed, mens andre partier ikke tillægges samme umiddelbare troværdighed.

Vælgerne ved, hvad de Radikale vil kæmpe for: Efterlønnen afviklet over ti år. Bedre muligheder for uddannelse og assistance til brancheskift. Lettere adgang for

virksomheder til at rekruttere medarbejdere i udlandet – det skaber også job for danskere. Den sociale kapitel bliver genopbygget, når der vises omsorg for mennesker, der er sårbare, slidte og socialt udsatte. Når det frivillige sociale arbejde styrkes. Når vi oprigtigt gider lytte til hinanden og har tillid til andre. Og når vi sammen omstiller Danmark til et bæredygtigt samfund.

Det er vigtigt, at debatten i og op til valgkampen afspejler, hvordan landet skal regeres. Hvilke værdier de enkelte partier står for. Så danskerne kan stemme ud fra overbevisning og ikke ud fra en kontrakt, hvor der måske alligevel stod noget med småt. For os er det afgørende, at en ny regering netop mestrer at finde løsninger og kompromisser mellem mennesker, der ikke er enige om alt og alle i forvejen – men som har viljen til at lægge en anden kurs end VKO's.

Vælgerne ved, at vi vil samarbejde. I Europa. Og på Christiansborg, hvor vi vil søge efter kompromisser, bøje os mod andre og have tålmodigheden til at inddrage og finde løsninger, hvor mange interesser tilgodeses. For ingen får det alene, som de vil have det. Og godt det samme.

Margrethe Vestager (f.1968) er gruppeformand for Det Radikale Venstre og partiets klimaordfører. Uddannet nationaløkonom. Siden arbejdede hun som økonom, direktionssekretær, sekretariatschef. Undervisningsminister 1998-2001 og kirkeminister 1998-2000. Valgt til Folketinget 2001.

AUGUST 2010. *Velfærdsdebatten er fortsat præget af en lang række tabuer. Men udviklingen mellem udgifter og indtægter i den offentlige sektor råber på et kursskifte: Vi er ved at være ude, hvor vi ikke kan bunde.*

Morten Messerschmidt: Den nødvendige diskussion (2010)

Europa og den vestlige verden har i de seneste par år været kastet ud i hele to turbulente kriser. Først den såkaldte finanskrisen. Siden meldte gældskrisen sig for fulde gardiner. De fleste lande, både inden og uden for euro-zonen, krymper sig under meget alvorlige gældsbyrder, som yderligere forstærkes af fastkurspolitikken i euro-zonen. Vi oplevede i foråret, hvordan et samlet Europa måtte skride Grækenland til undsætning med en økonomisk garanti på 750 milliarder euro, og i dag er Grækenland blevet tvunget ud i drastiske reformer, som har medført store demonstrationer, strejker og social uro.

Grækenland er det grelleste eksempel, men det ser bestemt heller ikke godt ud i mange af de øvrige europæiske lande, f.eks. Irland, Spanien og Portugal. Selv om Danmark har ligget nogenlunde i ly for det økonomiske uvejr, har finansieringsproblemerne også vist sig her. Der er ganske enkelt ikke balance mellem udgifter og indtægter i de offentlige kasser – og man skal vist være socialdemokrat eller SF'er for at tro på, at vi kan leve af at klippe håret på hinanden eller for den sags skyld sætte skatterne yderligere op i verdens mest skatteplagede land. Jeg ved godt, at socialisternes grænse for skatteinddrivning teknisk set ligger på 100 procent, men jeg nægter at tro på, at denne fremgangsmåde får folk til at producere mere.

Krisen har haft mange årsager. Euroen bærer sin del af skylden – men også dristige spekulationer og en långivning, der mest af alt har mindet om en slags pyramidespil, bærer en stor del af skylden. Så længe økonomien buldrer frem, aner ingen uråd. Men når krisen kradser, melder den brutale virkelighed sig.

VOK's økonomiske genopretningspakke var et vigtigt skridt på vejen mod en mere forsvarlig økonomi, men jeg ser ingen grund til at standse her.

Stadigvæk er velfærdsdebatten præget af en lang række tabuer, som det er svært at gøre op med. Hvorfor kan vi f.eks. aldrig få nogen opgørelse over, hvor meget indvandringen årligt koster det danske samfund? Og nu tænker jeg ikke blot i form af direkte indkomstoverførsler til ikke-produktive indvandrere, men også det øgede træk på alt fra skoler og børnehaver over sundhedsydelse og til udgifter til kriminalitetsbekæmpelse. Velfærdskommissionen foretog i 2006 en hårrejsende beregning: hvis indvandrere havde samme tilknytning til arbejdsmarkedet som danskere, ville der være 33 mia. kr. mere om året i statskassen. Tænk, hvad disse penge ville kunne finansiere. Velfærd, skattelettelse, gældsafdrag?

Flere stemmer i regeringen gjorde i løbet af sommeren 2010 opmærksom på, at den nuværende udvikling i balancen mellem udgifter og indtægter i den offentlige sektor simpelthen råber på et kursskifte. Samtidig har også kommunerne peget på det urimelige i, at det offentlige skal afholde alle udgifter til hjælpemidler til handicappede, ligesom et aktuelt eksempel på offentligt bevilget adgang til potensmidlet Viagra til en førtidspensionist viser, at vi er ved at være ude, hvor vi ikke kan bunde.

Nogle vil formentligt kalde det risikabelt, at regeringen vover at tage diskussionen – jeg kalder det nødvendigt. Ikke mindst fordi vi i fremtiden står over for helt kolossale udfordringer, dels demografisk med faldende fødselsrater og små ungdomsårgange, dels ressourcemæssigt med store fald i eksempelvis olieproduktionen og udsigt til, at de danske nordsøoliefelter inden for en overskuelig fremtid er helt tømte, hvorved staten går glip af et provenu på et tocifret milliardbeløb.

Statsminister Lars Løkke Rasmussen har skullet bruge lang tid på at finde sin egen

statsministerrolle efter Fogh. Indimellem har offentligheden med rette fået indtryk af, at det kniber med ledelsen i regeringen, og specielt efter den – i øvrigt hårdt tiltrængte – ministerrokade må man uvægerligt stille sig selv det spørgsmål, om nu også alle poster er blevet besat af de rigtige mennesker. Men når det er sagt, har Lars Løkke Rasmussen fastholdt, at han er sin egen og ikke blot en kopi af sin forgænger i embedet. Regeringen viser i stigende grad, at den rent faktisk tager krisen alvorligt, og at den – i modsætning til S og SF – ikke bilder sig ind, at alle Danmarks problemer kan løses ved at sætte de i forvejen høje skatter yderligere i vejret.

Der er dog ting ved regeringen, som skuffer – navnlig på mit eget interesseområde, som er EU-politikken. Således har Lars Løkke Rasmussen, Claus Hjort Frederiksen og Lene Espersen vist sig ude af stand til at tage ved lære en euro-krisen og vise mod til at stede fremtidige afstemninger om de danske forbehold endegyldigt til hvile. Regeringen har helt ukritisk smækket hælene sammen over for EU og vil tillade, at Kommissionen får adgang til at kontrollere Danmarks finanslov, som rettelig kun er et anliggende for Folketinget. Jeg deler den opfattelse, at der skal skabes balance mellem udgifter og indtægter – men lad dog være med at bruge EU som begrundelsen. Tal hellere om, hvor vigtig en forsvarlig og sund økonomi er for fremtidige generationer og lad være med at bruge EU som en trussel.

Hvordan ser fremtiden ud? Har den nuværende regering overhovedet en chance? Nu skal meningsmålinger jo altid tages med et gran salt, men der har gennem de seneste måneder været en tendens til, at regeringen bliver mere og mere trængt – og alt peger på, at de Konservative i høj grad udgør det svage led i kæden. Det må konstateres, at der har været alt for meget kævl og splid i regeringens egne rækker, og at magtstrukturen fra Fogh-æraen er brudt sammen. Og hvor er det i grunden ærgerligt. Med den nuværende opposition burde regeringen have alle gode kort på hånden. Ikke mindst fordi danskerne udmærket kan gennemskue, at det ikke nytter at bruge løs for lånte penge, og fordi forlorne forslag om 12 minutters mere arbejdstid så åbenlyst kan gennemskues som valgflæsk.

Der er virkelig sket et holdningsskred siden 1980'erne, hvor danskerne i titusindvis kunne lokkes på gaderne for at demonstrere mod Schlüter-regeringens økonomiske genopretning af landet. I dag kan ikke en gang en karavane af fagforeningsbetalte busser fremkalde meget mere end en beskeden og halvforkølet samling demonstranter på Christiansborgs Slotsplads. Danskerne er blevet klogere. Der findes ingen lette veje ud af en krise – og yderligere gældsættelse i en krisetid er noget af det mest vanvittige, der kan tænkes.

Én ting må stå krystalklart: Der findes ikke noget reelt alternativ til den nuværende regering og Dansk Folkeparti. Det kan ligefrem gyse i mig, når jeg tænker på en Ole Sohn som finansminister og en Villy Søvnald som udenrigsminister. En tidligere formand for DKP i spidsen for rigets finanser og en vendekåbe som regeringens ansigt udadtil – kan det næsten blive værre?

Hvis magten overtages af S og SF, vil resultatet uundgåeligt blive en tilbagerulning af den borgerlige regerings politik. Vi vil se en uansvarlig økonomisk politik, og vi vil blive vidner til en afvikling af den stramme udlændingepolitik.

Økonomisk ansvarlighed og udlændingspørgsmålet er i øvrigt to sider af samme sag. Dansk Folkeparti ønsker et indvandringsstop for indvandrere fra den tredje verden, fordi netop udgifterne til uintegrerede indvandrere fra muslimske lande er enorm. Vi ved, at det årligt drejer sig om et tocifret milliardbeløb. Der er foretaget såvel DREAM-beregninger [model til bl.a. økonomisk forudsigtelse, red.] som beregninger fra Velfærdskommissionen, men vi ønsker alle aspekter inddraget, herunder også, hvad det koster at udlænde fra den tredje verden er overrepræsenterede i kriminalitetsstatistikkerne. F. eks. koster en plads på en institution til en ung kriminel 1-2 mio. kr. årligt.

Det skuffer mig, at regeringen hager sig fast i forældede fordomme, når talen falder på en eventuel regeringsdeltagelse med ministerposter til Dansk Folkeparti efter et kommende valg. Pr. instinkt fremdrager regeringen altid argumentet om Dansk Folkepartis EU-skepsis, når vi med jævne mellemrum bringer en regeringsdeltagelse på banen. Dermed overser regeringen alle de vigtige emner – fra mere konkrete aftaler til større reformer og finanslove, hvor VOK hidtil har været i stand til at samarbejde konstruktivt – til bred gavn for borgerne.

Mens regeringen bruger vores EU-skepsis som argument for at holde døren til ministerkontorerne spærret, så ignorerer Venstre og Konservative de ganske betydelige mængder af EU-skeptiske vælgere, der findes inden for deres egne rækker.

Men i virkeligheden handler det slet ikke om EU. Dansk Folkepartis EU-skepsis tjener udelukkende som en undskyldning for regeringen og er blot en undskyldning for selv at bevare indflydelsen som udøvende magt.

Skal Dansk Folkeparti ofre sin frihed til fordel for deltagelse i en regering? Fordelen vil indlysende være den langt større magt og indflydelse, som følger med ministerposter, mens ulempen vil være et tab af politisk manøvrerum, som vi har været yderst dygtige til at udnytte. Det er blevet sagt, at vi har indflydelsen, mens de Konservative har ministerbilerne. Det er ikke helt forkert. Alligevel vil en regeringsdeltagelse være en cementering og anerkendelse af Dansk Folkepartis loyale og konstruktive opbakning til VK-regeringen siden 2001. Og jeg tror faktisk også, at vi i forbindelse med en kommende valgkamp vil have et bedre udgangspunkt, hvis vi kan stå sammen om et fælles regeringsgrundlag. Intet tyder på, at vores manøvrerum vil blive nævneværdigt indskrænket.

Såfremt Danmark får en S-SF-regering med Helle Thorning-Schmidt i spidsen, vil Dansk Folkeparti fortsat gå efter at få indflydelse på de områder, hvor vi ved, at et samarbejde er muligt. Imidlertid er der ingen grund til at nære nogen illusioner om, at en rød regering overhovedet vil skele til Dansk Folkeparti – i stedet vil man forsøge at isolere partiet mest muligt og støtte sig på sit ekstreme flertal med Enhedslisten.

Vi ved ikke, hvornår valget kommer – kun at det skal afholdes senest november 2011. Indtil da vil Dansk Folkeparti fortsætte den nuværende politik. Vi agter at holde regeringen til ilden, og hvis den vedblivende viser sig svag og kludrer med tingene, vil vi ikke tøve med at bringe den i mindretal. Jeg kan godt afsløre, at vi efterhånden er trætte af at rage kastanjerne ud af ilden for en regering, der på mange områder er kørt træt. Derfor skal DF i den kommende tid først og fremmest tænke på at gøre sig selv stærkere – ikke mindst fordi vi lidt for længe har haft fællesskabet og samarbejdet øverst på listen over politiske prioriteter. Nu er det tiden at kigge indad – og blive endnu stærkere.

Morten Messerschmidt (f. 1980) blev uddannet cand.jur. ved Københavns Universitet 2009. Medlem af Dansk Folkeparti siden 1997. Valgt til Folketinget i 2005 og genvalgt i 2007. I 2009 Dansk Folkepartis spidskandidat til EU-parlamentet, hvor han blev valgt ind med 280.000 personlige stemmer – det næsthøjeste antal personlige stemmer nogensinde ved et valg i Danmark.

AUGUST 2010. Nyrup kom til på de Radikales nåde – og for at støtte ham krævede de en borgerlig økonomisk politik. Men i dag kan R ikke længere vælge og vrage mellem rød og blå. Fagforeninger, elevbevægelser, klima- og miljøorganisationer har mulighed for at presse på for en langt mere vidtgående politik end i 90'erne, så Danmark får:

Johanne Schmidt-Nielsen: En rigtig rød regering (2010)

Gennem første halvdel af 2010 har stemningen på Christiansborg ændret sig markant. I folketingsalen er de – til tider temmelig dovne – debatter erstattet af hektisk engagement. Bliver der lugtet den mindste svaghed i modpartens argumentation, ringer det angribende hold efter de MF'ere, der sidder på deres kontorer, og så kommer de ned i salen og skyder løs. Valgkampen er for alvor i gang, og oppositionen er i offensiven. Alligevel vil det være en katastrofe, hvis nogen tror, at oppositionen er sikret sejren. Tag alene det faktum, at der er afgørende forskel på rød og blå bloks økonomiske ressourcer: for oppositionen er et lille forspring ikke nok.

Hvad er der sket? Klassekampen er vendt tilbage. Eller rettere: den er blevet tydelig igen. For nu skal regningen for næsten ti år med VKO betales. Lars Løkke, Lene Espersen og Pia Kjærsgaard har sendt den til dem, der aldrig kom med til festen – eller som var de første, der blev smidt ud fra den.

Hårdest ramt er de arbejdsløse, der først mistede jobbet på grund af den økonomiske krise, der fulgte efter finanskrisen. Og som nu kan se frem til at ryge ud af dagpengesystemet allerede efter to år med henvisning til, at „markedet“ ellers taber tillid til Danmarks økonomi. Det er borgerlig klassepolitik, der er til at tage og føle på.

I Anders Foghs første nytårstale erklærede han ellers klassekampen død. Han tilbød befolkningen en trylledrik, bestående af løfter om skattelettelse til alle og øget velfærd – et alternativ til politisk kamp om fordelingen af samfundets ressourcer. Kombineret med et klart budskab om et 'Danmark for danskerne' gav denne mikstur sejr ved folketingsvalgene i 2001, 2005 og 2007.

Men trods politiske kommentatorers og journalisters gentagne påstand om, at Fogh førte socialdemokratisk politik, og at der ingen forskelle var på partierne, har retningen hele tiden været klar. Modellen: Skattestop og skattelettelse, der systematisk øgede forskellen mellem top og bund, og som udhulede fællesskabets indtægtsgrundlag. Det var ingen hemmelighed. Finansminister og chefstrateg Claus Hjort Frederiksen (V) formulerede allerede i 2004 strategien kort og præcist i et interview i Børsen: „Vi har to grundpiller: skattestop og bremsen på væksten i den offentlige sektor. Hvis stat, amter og kommuner ikke får flere penge, men økonomien fortsat vokser, vil den private sektor løbe fra den offentlige sektor. Det tager tid, før effekten slår igennem. Men efter 10 år vil den offentlige sektor kun være øget med 5 procent, mens den private er 20 procent større. Så opstår et nyt Danmark.“

Hertil kom de gentagne angreb på de fattigste i vores land gennem blandt andet kontanthjælpsloft, starthjælp og introduktionsydelse. Samtidig er enhver lejlighed blevet brugt til at åbne for private firmaers mulighed for at tjene penge på vores velfærdsydelse. Lars Løkke sørgede endda for overbetaling til de private hospitaler for at være helt sikker på, at aktionærerne kom godt på vej. Bevidst har regeringen forsøgt at presse rummet for demokrati og politiske beslutninger tilbage til fordel for markedsbestemte løsninger og beslutninger.

Med det gigantiske hul i statskassen, som VKO's økonomiske politik har efterladt, står

konsekvenserne af et årti med borgerligt flertal nu lysende klare. Så på trods af desperate forsøg fra både V, K og DF på at puste nyt liv i udlændingebatten kommer folketingsvalget til at handle om andet end islamistisk fundamentalisme, badeforhæng og burkaer.

Et mere grundlæggende opgør

Under overskriften *skattelettelser eller velfærd* er Helle Thorning på rette spor. De danske vælgere står i højere grad end tidligere over for et reelt politisk valg: Skal vi spare os ud af krisen, eller er det tid til investeringer?

Alligevel er Socialdemokraternes parole en smule misvisende. For et egentligt opgør med skattelettelserne til de mest velhavende kan man næppe kalde skatteudspillet „Fair Forandring“. Godt nok vil S og SF indføre en millionærskat, men de ti procent, der tjener 500-1.000.000 kr. om året, bliver der ikke rørt ved. Og beskatningen af de arbejdsfri indtægter, der opnås gennem aktiespekulation, hæves kun i meget begrænset omfang. Med Fair Forandring vil S og SF ikke være i stand til at leve op til de forventninger og håb, befolkningen har til et regeringsskifte i Danmark. Det kræver et mere grundlæggende opgør med markeds kræfternes uhæmmede hærgen, som jo netop har været med til at føre os ud i krisen. For eksempel må der sættes en effektiv stopper for, at langt de fleste kapitaltransaktioner ikke handler om betaling for varer og tjenesteydelser, men er et spekulationscirkus alene med det formål at tjene penge.

Et sådant grundlæggende opgør med hele VKO-ideologien kræver en folkelig deltagelse, der er forankret i andet og mere end de socialdemokratiske kampagnesekretariater. Troen på, at der findes en anden vej, vokser, når forældre og pædagoger finder sammen i fælles kamp mod kommunale nedskæringer og for mere kvalitet i børnenes tid i institutionerne. Den vokser, når fagforeninger og elevorganisationer går sammen om et fælles nej til, at offentlige nedskæringer, lavere lønninger, længere arbejdstid og dårligere SU er vejen ud af krisen. Den vokser, når lavtlønnede offentligt ansatte kvinder kræver ligeløn og respekt for deres arbejde.

FOA's formand Dennis Kristensen har derfor ret, når han siger, at fagforeninger og elevorganisationer aldrig må reduceres til klappende eftersnakkere for det ene eller det andet parti. De skal holde fokus på at skabe bedre vilkår for deres medlemmer og gå ind i den politiske kamp med det udgangspunkt. Det fokus – og det pres, det lægger på Thorning og Søvnal – er forudsætningen for, at opgøret med VKO fører til en reel, og ikke mindst nødvendig, forandring af den måde, vores samfund er skruet sammen på.

VK vil bruge udlændinge til at presse lønnen

Når Venstre foreslår, at arbejdsgivere skal kunne ansætte indvandrere til halv løn, er koblingen til kontanthjælpsloft, starthjælp og stadig mere rigide krav om fuldtidsbeskæftigelse som forudsætning for permanent opholdstilladelse til at få øje på. Kynisk spekulerer regeringen i at bruge flygtninge og indvandrere til at presse løn og arbejdsforhold for alle lønmodtagere i Danmark. Forsøget på at skabe en „brun“ underklasse af lønpressere, kombineret med en stadig mere tydelig diskrimination, har fået flere og flere til at sige fra over for VKO's hidtil mest succesfulde redskab: udlændingekortet.

Den udlændingebatten, der igen og igen er blevet brugt som afledningsmanøvre, har tabt pusten, fordi andre og langt mere presserende spørgsmål presser sig på: arbejdsløsheden, fyringerne på hospitalerne, lukningen af lokale folkeskoler. Venstre og de Konservative kan ikke længere med troværdighed påstå, at de er garanter for velfærden.

Også af den grund er mulighederne for et regeringsskifte ved det kommende valg gode. Skræmmekampagnens effekt er langt fra så effektiv som tidligere. Op til rydningen af

Brorsons Kirke bakkede næsten 30 procent af befolkningen op om den støtte til de irakiske flygtninge, som Enhedslisten ellers stod forholdsvis alene med i det politiske landskab.

Nogle vil måske påstå, at en væsentlig årsag til, at udlændingekortet er falmet, er, at Socialdemokraterne og SF på alt for mange punkter har overtaget VKO's udlændingepolitik. Og det er da også rigtigt, at det til tider kan være svært at se forskel. Det er bestemt ikke en hemmelighed, at vi i Enhedslisten længe har savnet Socialdemokraterne – og på det seneste også SF – når flygtninges og indvandreres rettigheder skal forsvares.

Men der er forskelle på rød og blå i dansk politik – også på dette punkt. En samlet opposition har meldt ud, at flygtninge maksimalt må vente seks måneder i et asylcenter. Herefter skal de have ret til at arbejde og uddanne sig i det danske samfund. Ligesom en samlet opposition vil afskaffe fattigdomsydelserne som f.eks. starthjælpen. For udlændingepolitikken gælder det, at selv små forskelle kan betyde liv eller død. I Enhedslisten har vi tænkt at knokle for at trække Helle Thorning og Villy Søvndal i den rigtige retning. Også på udlændingeområdet.

Enhedslistens nye mulighed

Da kameraerne blev tændt ved den afgørende partilederrunde aftenen før valgdagen i 2007, var jeg rystende nervøs. Jeg bad om et ekstra tykt lag pudder for at holde mine røde kinder skjult. Meningsmålingerne var mildest talt ikke opløftende – hverken for den samlede opposition eller for Enhedslisten. Spærregrænsen var faretruende tæt på os.

Et par dage før havde vi i partiets valgkampsledelse besluttet, at jeg skulle tage den afsluttende debat. Jeg var 23 år gammel og havde aldrig før mødt Anders Fogh. Beslutningen var urimeligt vovet, men et nødvendigt sats. For et eller andet skulle der ske.

Hvis jeg dengang havde vidst, hvilke spørgsmål man kan blive udsat for i sådan et program, ville jeg have takket nej. I mit første indlæg fik jeg sagt, at en stemme på Naser Khader var en stemme på Helle Thorning. Jeg mente naturligvis Pia Kjærsgaard. På tilskuerpladserne bag mig sad Enhedslistens partisoldater bænket. En af dem fortalte mig efterfølgende, at hun havde tænkt „Nå, så gik det galt allerede i første runde, nu ryger vi ud“. Heldigvis opdagede jeg det ikke selv – og anden runde gik bedre. Vi blev genvalgt.

For Enhedslisten som parti er situationen langt bedre i dag. I 2007 fik vi det dårligste resultat siden 1991, først og fremmest fordi vi blev oplevet som et parti, der udelukkende varetog minoriteternes interesser. Igennem de seneste år har vi fået gjort klart, at vi er mere end det.

Vi vil sikre det store flertal bedre vilkår og være med til at løse klima- og miljøudfordringerne.

Enhedslisten har klare svar på de problemer, som størstedelen af befolkningen lider under. Løsningen på krisen er ikke besparelser. Løsningen er ikke at lade de fattigste danskere betale den største del af regningen. Løsningen er at tage pengene der, hvor de er. Det betyder bl.a., at man ikke kan frede de skattelettelser, som de ti procent mest velhavende har fået. At de arbejdsfri indkomster skal beskattes på lige fod med lønarbejde. At der skal sættes en stopper for de multinationale selskabers skatteunddragelser. Og det betyder, at vi skal have etableret en statslig banksektor, som giver billige lån til produktion og almindelige menneskers behov – for eksempel boligkøb – og som ikke spiller med i det internationale finansmarkeds spekulationslotterier. Enhedslisten har fremlagt en social genopretningsplan for dansk økonomi, der lukker hullet i statskassen uden at vi behøver afskaffe efterlønnen, skære i

velfærden eller tvinge danskerne til at arbejde mere.

Som en naturlig konsekvens af dette går vi benhårdt efter at få indflydelse. Men selvfølgelig ikke for enhver pris. Vi stemmer gerne for en rød finanslov, som indeholder forbedringer frem for forringelser og bryder de borgerlige ulighedskurve. Men ingen kan lukke munden på Enhedslisten. Hvis Socialdemokraternes Sass Larsen forsøger at snige sig uden om grundloven, sådan som vi har set Claus Hjort gøre det, da han sendte syge mennesker i aktivering, vil vi gå præcis lige så hårdt til ham, som vi gik til den daværende beskæftigelsesminister.

For første gang i årtier er der reel mulighed for et flertal bestående af S, SF og Enhedslisten. Det skærper naturligvis diskussionen om – og forventningerne til – hvilken politik, et nyt flertal skal føre. Under SR-regeringen fra 1994 til 2001 krævede de Radikale, at der skulle føres borgerlig økonomisk politik. I dag kan de ikke længere vælge og vrage mellem rød og blå. Kombineret med enkelte målinger der viser rent rødt flertal, giver det fagforeninger, elevbevægelser, klima- og miljøorganisationer mulighed for, at presse på for en langt mere vidtgående politik end i 90'erne. Det kan ikke vente til valget er vundet. Det er nu, den kommende regerings program bliver formuleret. Derfor er det så vigtigt, at der foregår en diskussion på arbejdspladser, på uddannelsesinstitutioner og i alle progressive bevægelser: Hvad er det for en politik, som vi ønsker, at vores regering skal gennemføre?

For Enhedslisten er svaret klart: Vi ønsker en regering, som er lige så loyal over for den almindelige befolkning, som Fogh og Løkke har været over for spekulanterne og for de mest velhavende i vores samfund.

Johanne Schmidt-Nielsen (f.1984) har været aktiv i politik siden 1997. Arbejdede som pædagogmedhjælper i en børnehave da hun blev valgt som tillidsrepræsentant og herefter frikøbt af Pædagogmedhjælpernes Fagforening. I 2007 uddannet BA fra RUC. Stillede samme år op til folketingsvalget – og blev valgt ind. I 2009 udnævnt til politisk ordfører for Enhedslisten – den første i partiets historie.

AUGUST 2010. Vi lever i en tid, hvor befolkningen angler efter autenticitet og fællesskab. I en sådan situation kommer det konstruerede til kort. Den nye regering vil gøre det rigtige for Danmark. Oppositionen vil gøre det nødvendige – for sig selv.

Søren Pind: Ægte politik (2010)

Politisk tæft er at kunne forudse hvad der sker i morgen, om en uge og om et år – og samtidig være i stand til at forklare hvorfor det ikke skete. Sådan sagde Churchill. Det er også derfor jeg hader politiske forudsigelser. For man udsætter sig selv for risikoen for alskens spot og spe, hvis tingene ikke går præcis som man venter dem. Det er derfor stærkt forbeholdent, jeg har accepteret at skrive denne tekst – og kun pga. Clement Kjersgaards stædige insisteren. Men nuvel:

Jo, det er sandt, at jeg nærer en stærk tiltro til, at regeringen – og Venstre – vinder valget. Det er der flere grunde til. Men lad os starte med lidt historik:

I 1998 faldt jeg over bogen, **The Unfinished Revolution** af Phillip Gould, en af Blairs nærmeste rådgivere. I den bog beskrives kontraktpolitikken, det enkle klare målbare politiske løfte, fokus på medianvælgeren [den „mellemste“ vælger, som er lige langt fra begge fløje, red.], et skattestop etc. Den bog er ubetinget den bedste politiske strategibog, jeg har læst – jeg besluttede mig derfor til at forære den til Venstres daværende formand, Anders Fogh Rasmussen.

Hjemkommet fra en sommerferie kunne Claus Hjort Frederiksen så berette for mig, at alt skulle laves om. Formanden havde i sin franske residens læst en bog, og nu skulle vi have kontraktpolitik, skattestop etc. Resten er historie.

00'erne blev kontraktpolitikken og Blairismens årti. Det, der kunne måles blev målt. Politiske budskaber skræddersyet. Bød den ene højt, bød den anden højere. Midtrevælgeren skulle gøres tryk. Og det blev han. Også i den grad.

I dag sidder Blair ikke længere i Downing Street. Fogh er rejst videre til Bruxelles. Og disse foreteelser er af alle mulige årsager overstået. De er fra en anden – og mere ubekymret – tid. Før finanskrisen. Der indtrådte også i befolkningerne en mistillid til den politiske systematik overfor dem selv. Mærkværdigt, i virkeligheden, set i lyset af at kontraktpolitikken blev indført netop for at genetablere tilliden til det politiske løfte.

Men nuvel. Finanskrisen kom. Og var i virkeligheden på mange måder kulminationen på en politisk udvikling, hvor der var behov for en eksplosion. Så meget var ophobet gennem årene, at noget voldsomt måtte ske. Det gjorde det så.

Det var som om en længsel efter det ikke-konstruerede latent voksede og voksede. Og i dag er det der. Siger jeg. Folk vil have politikere, der er sig selv. Politikere, der ikke er konstruerede, men virkelige – med fejl og mangler, som den slags nu har. Autentiske mennesker. Take it or leave it.

Deri mener jeg, den nye regerings afgørende forskel til oppositionen er.

Meget er sagt om vores statsminister – men han er den han er. Han sveder. Kan være vrissen. Men han slås. Han kæmper for det, han tror, er det rigtige. Han påtager sig et ansvar for Danmark.

Oppositionen har valgt den stik modsatte vej. Og i virkeligheden en kopi af den gamle

strategi fra 00'erne. Et plasticprodukt, hvor man søger at indrette sig politisk, som man tror folk vil have det. Tag nu for eksempel den efterhånden komplet gennemhullede såkaldte „Fair Løsning“, hvor det i første omgang lykkedes at sælge det nemme budskab om at alt ville løse sig, hvis danskerne arbejdede blot 12 minutter mere. Budskabet stod ikke for nærmere prøvelse. Det viste sig at være et konstrueret produkt, der hverken stod for politisk diskussion eller tidens alvor. Det stod klart, at den nye regering vil gøre det rigtige for Danmark. Oppositionen vil gøre det nødvendige – for sig selv.

Forskellen kan lyde som lille. Men er det ikke. Ikke i en tid, hvor befolkningen efterspørger og angler efter autenticitet og fællesskab. I en sådan situation kommer det konstruerede til kort.

Det er en afgørende forudsætning, at regeringen netop formår at forklare, og vise, at det er en ny regering. At Fogh var Fogh. Og Løkke Løkke. Det følger af, hvad jeg skrev ovenfor, at der var indtrådt en – naturlig – træthed overfor 00'erne. Og at det i denne sammenhæng netop ikke nytter blot at videreføre den samme politik og den samme tilgang.

Socialdemokraterne bestred magten i Danmark helt fra 1953 til 1968 (man kan diskutere om ikke det i virkeligheden gør sig gældende helt tilbage fra 1947, men nuvel). Den lange periode ved magten kunne kun lade sig realisere, fordi partiet flere gange skiftede formand, og flere gange repræsenterede og forenede både traditionen og fornyelsen.

År 2010. Statsministeren foretog den største regeringsomdannelse i nyere tid. Han lagde flere ambitiøse projekter frem, der lagde en ny retning i forhold til den gamle regering. Den økonomiske Genopretningspakke brød med kontraktpolitikken – naturligvis først og fremmest af nødvendighed. Men gjorde det også symbolsk. Og etablerede i sin essens en scene, hvor den enkelte politiker må tage ansvaret på sig. I det hele taget skal man afholde sig fra at love for meget i en volatil [omskiftelig, skrøbelig, red.] tid – om noget overhovedet.

Også dér er der en voldsom forskel på de måder, regeringen og oppositionen griber sagerne an på. I hele regeringens tilgang er der en stilfærdig, men dyb, national undertone, der grundlæggende handler om, at få sejlet Danmark igennem den høje sø. Den tilgang er så godt som fraværende for oppositionen.

De seneste meningsmålinger er da også vendt. Fra et nærmest historisk lavt udgangspunkt er regeringen nu – mindst – side om side på point med oppositionen.

Skyldes det så ikke også Helle Thorningsskattesag? Hmm. Regeringen har jo også haft sit. Så mon. Målingerne vendte sådan set også før denne sag kom frem. Men skadet regeringen har den vel ikke.

I en situation, hvor vælgerne efterspørger autenticitet, er der i sagens natur pludselig også stærkere grænser for, hvor forskellig en politikers handling kan være fra politikeren udsagn. For en venstremand er det ikke noget problem at sætte sit barn i en privatskole. For en socialdemokrat, der skælder ud på forældre der sætter deres børn i privatskole for at svigte fællesskabet, er det uligt sværere. Og nej, en socialdemokrat kan ikke prædike højere skatter og at enhver skal svare sit, hvis man aner, at den personlige pekuniære tilgang måske har spillet en større rolle end som så. O.s.v.

Regeringen er sig selv. Nogen vil ikke synes, den skinner af høje hæle, brillantarmbånd og diademer. Der vil være dem, der efterspørger mere glamour og mere show. Men i sin essens er regeringen Lars Løkke Rasmussens. En mand, der er vokset op i Græsted. Der kender Hallen. Duften i cafeteriet af friture og pommes frites. Der ved, hvor meget

danskerne egentlig er optaget, landet over, af deres lokalsamfund. Der, selv i en kommune, som viceborgmester, har skruet holdbare frit-valgs-løsninger sammen for ældre. Der har siddet med fingrene helt nede i sundhedssystemets maskinrum. Der har forhandlet med verdensledere og frembragt et resultat, der i stigende grad anerkendes til at være meget bedre end sit rygte.

Jo. En opposition skal udgøre et alternativ. Jeg må sige, jeg har svært ved at se det.

Søren Pind (f.1969) blev i februar 2010 udnævnt til udviklingsminister. Uddannet cand. jur. 1997. Medlem af Venstres Ungdom siden 1985, under jurastudiet ansat som medlemssekretær for partiets folketingsgruppe. I 1994 valgt til Københavns Borgerrepræsentation og 1997-2006 borgmester for byens Bygge- og Teknikforvaltning. I 2005 valgt til Folketinget. Forfatter til bl.a. „Friheden duer til alt godt“ (2002) og „Kære Søren“ (med Søren Krarup, 2003).

AUGUST 2010. *Timing'en for hans (Anders Foghs, red) afgang kunne ikke have været meget bedre for ham – eller meget værre for hans afløser.*

Anne Sofie Kragh: 1.1.1.2 (2010)

Departementschefen havde aldrig set noget lignende. Den detaljerede struktur i Anders Fogh Rasmussens drejebog til indretningen af ministerierne gjorde dybt indtryk på Nils Bernstein. I sine 30 år i centraladministrationen havde han aldrig set et nummereringssystem, hvor hvert punkt havde fire cifre. 1.1.1.1, der blev efterfulgt af 1.1.1.2 og så videre i en lang række tal.

Det var drejebogen til den største omvæltning i den danske centraladministration i 50 år. Den blev et slags symbol for den nidkærhed, grundighed og pertentlighed, der kendetegnede Anders Fogh Rasmussen som statsminister. Og den var et resultat af en livslang disciplin og forberedelse.

Hver fredag, når de andre fra klassen var gået i byen, sad Anders Fogh Rasmussen derhjemme og studerede. Han gad ikke „drikke det rævepis,“ som han sagde, når de andre for sjov spurgte, om han ikke skulle med. Han gik heller ikke med studiekammeraterne fra Aarhus Universitet, når de tog i byen. Så sad han nede på sit studerekammer i en kælder i Tranbjerg. På døren hang det flerfarvede ark, ugeskemaet, der delte hans liv ind i følgende aktiviteter: VU, undervisning, læsning, artikelskrivning og søvn. Og det var det.

Skemaet og drejebogen var produkter af den opdragelse, han havde fået af sine forældre, ikke mindst af sin far, der var gennemsyret af en konstant frygt for at tabe ansigt. Faren foretrak ikke at sige noget, for jo mindre man åbnede munden, jo mindre var sandsynligheden for at dumme sig eller sige noget forkert. Det var den logik, der lå bag de strenge regler omkring middagsbordet hjemme på Hviddinglund i landsbyen mellem Randers og Viborg. Hvis man sad og ævlede løs, hvis man kom til at sige noget om ting, man ikke havde forstand på, kunne man blive straffet ved at komme hen på „den slemme plads,“ som den hed. Det var den ved siden af faren.

For Anders Fogh Rasmussen betød det, at han gennem hele sit liv, hvad enten han skulle spise aftensmad i barndomshjemmet, repræsentere VU eller lede landet, altid var forberedt til det yderste.

Han garderede sig mod tilfældighedernes spil ved at gennemtænke enhver tænkelig detalje. Det gjaldt ikke kun arbejdet, men hele hans fremtoning. Første gang Pia Kjærsgaard mødte Anders Fogh Rasmussen morede hun sig over, at han havde spændt bæltet i sin trenchcoat. At binde bæltet, som normerne ellers foreskriver, ville være alt for skødesløst for Anders Fogh Rasmussen. Han var en mand, der polerede hver enkelt vindrue, inden han spiste dem, pustede i kaffekopper for at undgå støv, altid pudsede sit bestik i servietten, når han var på restaurant og åbnede døren med sin lillefinger, når han skulle på toilettet.

Selv når han blinkede med øjnene, var det en bevidst handling. Som ung folketingspolitiker havde han øvet sig i at blinke noget mindre, fordi han mente, at en politiker, der blinkede meget, gav indtryk af ikke at stå ved det, vedkommende sagde. Efter nogle år fandt han ud af, at det gav ham et meget stirrende blik, og så øvede han sig i at blinke mere.

Samme dag som Fogh duperede departementschefen i Statsministeriet skulle Lars Løkke Rasmussen tiltræde som sundheds- og indenrigsminister. Han havde taget sit fine sæt tøj med – det samme han havde haft på, da han blev gift – og da han skulle

gøre sig klar til at gå til dronningen, opdagede han ved et tilfælde, at der var brændt et hul i hans vest. Ministersekretæren var rystet, men det var ikke noget, der kunne hidse Løkke op. Han var i det hele taget ikke så optaget af sit udseende, eller hvad folk måtte tænke om ham. Han vidste godt, at han var lidt for tyk, men han havde ikke rigtigt fået taget sig sammen til at gøre noget ved det. I modsætning til sin statsminister, der hver eneste dag dyrkede enten kajak, løb eller cykling, var motion ikke noget, han gik op i. Han festede også for meget og røg alt for mange cigaretter, særligt i betragtning af de millioner, hans eget ministerium brugte på at oplyse danskerne om risiciene ved begge dele.

Med både Sundheds- og Indenrigsministeriet havde Løkke fået en af de absolut tungeste opgaver i den nye regering. Det var i disse ministerier, at de største reformer i Foghs regeringstid skulle gennemføres, både sygehus- og kommunalreformen. Det var på ingen måde overraskende, for Løkke var et politisk talent, det var svært at komme udenom. Og så alligevel.

For det havde været meget tæt på slet ikke at blive til noget. Tre gange i træk havde Lars Løkke forsøgt at komme ind i Folketinget uden held. Han havde endda forsøgt at komme i EU-Parlamentet. Og egentlig havde han helt opgivet at få en politisk karriere, indtil han så alligevel besluttede at give det en allersidste chance i 1994. Han kom ind, men det var på et meget yderligt tillægsmandat, og der skulle kun være rykket rundt på ganske få stemmer, før det var glippet.

Og selvom han trods alt havde været det mest oplagte valg, da han blev næstformand i 1998, så vidste Løkke godt, at han ikke havde Foghs fulde tillid.

Han havde alt for mange gange mærket det dræbende blik fra Fogh, når han kom ti minutter for sent til gruppemøderne. Og han havde også læst Jyllands-Posten godt et halvt år tidligere, hvor Fogh havde sagt:

„Jeg vil sige det rent ud: Man kan ikke have et ansvarsfuldt job, samtidig med at man sidder det halve af natten og bæller øl. Jeg gider ikke at være folkelig på den facon. Jeg giver ikke en pind for det. Jeg respekterer det ikke. Sådan har jeg altid haft det.“

Løkke havde følt sig ramt af citatet, og det var med god grund. For Fogh havde det svært med Løkke. Han syntes, at næstformandens nonchalante tilgang til tingene var udtryk for manglende ydmyghed og disciplin, de værdier, der havde været helt grundlæggende og centrale i hans egen opvækst.

Men nu stod Løkke alligevel der, med et brændemærke i vesten, der havde rystet ministersekretæren, og gjorde sig klar til at blive præsenteret for dronningen.

Otte år senere skulle Løkke til dronningen igen. Han havde prøvet det nogle gange i mellemtiden, og hver gang var det noget med, at han ikke kunne finde sine medaljer eller manglede rene strømper. Men denne gang skulle han til dronningen som Danmarks nye statsminister, og her var det ikke medaljerne, der manglede.

Det var den aura af autoritet og selvtillid, der rammer statsministre, og som gør, at de vokser og fylder jakken ud på en helt ny måde.

Den aura af selvtillid, der havde betydet, at Anders Fogh Rasmussen, der ellers var opdraget til altid at være ydmyg i løbet af sine år som statsminister, begyndte at optræde arrogant. Anders Fogh Rasmussen, der som barn var blevet opdraget til altid at hilse på alle i landsbyen, fordi det ikke skulle hedde sig, at de troede, de var noget særligt i familien

Rasmussen, bare fordi faren sad i sognerådet, endte med at sidde til gruppemøderne med et kropssprog, der tydeligt signalerede, at han ikke gad at bruge tid på at høre på medlemmernes oplæg. Og til pressemøderne affærdigede han journalisternes spørgsmål med „Vi kommer det vist ikke meget nærmere“ eller „Der er ikke mere at komme efter.“ Den samme aura og pondus, der ellers lod ham slippe af sted med at sige, at han muligvis havde taget lidt fejl i miljøpolitikken, da han pludselig bekendtgjorde, at Danmark skulle være et grønt foregangsland, efter i årevis bevidst at have sultet det, han kaldte Aukens miljøimperium.

Auraen har Lars Løkke stadig ikke. Tværtimod er det, som om statsministertitlen har haft den helt modsatte effekt på ham: Han synes mindre end før.

Den afgørende forskel på Løkke og tidligere statsministre var den indlysende: at Løkke ikke var blevet valgt, kun udpeget af Fogh. Det var derfor, at Løkke ikke fyldte sin jakke ud. Og det blev kun værre, som det første år gik.

Præcis et år inden han blev statsminister, havde han også været gennem et belastende forløb i medierne, hvor en sag om bilag havde fremstillet ham som mere end almindeligt sløset, og tilmed som en mand med en flosset moral, der havde ladet skatteborgerne finansiere smøger, fadøl og betalingsfilm. Det hjalp givetvis ikke på Foghs tillid til Løkke, men hvad der var mere alvorligt, så amputerede bilagssagen det ene område, hvor Løkke var Fogh overlegen, nemlig folkeligheden. Løkke var den, danskerne godt gad at drikke en fadøl med, men efter bilagssagen var det mest den, folk tænkte på, når de så Løkke med en fadøl.

Da Fogh skulle stille op til pressemøde, efter at han havde været nødt til at gå af som skatteminister efter en sag om kreativ bogføring i 1992, havde han kun én tanke i hovedet: Han måtte ikke svede. Intet kamera skulle kunne tage ham i at tørre sved af panden. Det lykkedes.

I sin tid som statsminister oplevede Fogh kun at gå tilbage ved hvert eneste valg. Alligevel lignede han hver gang en vinder. Tre måneder efter at Løkke var blevet statsminister, var der valg til Europa-Parlamentet, og her gik Venstre – for første gang siden 2001 – frem. Men da Løkke ankom til Christiansborg på valgaftenen, havde han sveden haglende ned af kinderne. Han greb ud efter et tilfældigt efterladt fadølsglas med en sjat cola i og tømte det, inden han med lidt besvær fik overrakt mikrofonen, så han kunne holde en tale nede fra gulvet i en klump af mennesker, kameraer og varme projektørlys.

Ikke langt derfra stod Socialdemokraternes formand på en talerstol og holdt en sejrstale. Socialdemokraterne var gået 11 procentpoint tilbage, men Helle Thorning-Schmidt havde aldrig behøvet en sejr for at ligne en vinder.

Et halvt år senere var scenen Bella Center. Da Hillary Clinton mødte Barack Obama i Kastrup, var det ifølge New York Times med ordene: „Hr. Præsident. Dette er det værste møde, jeg har været til siden elevrådet i 8. klasse.“

Det, der kunne være blevet Løkses svar på Foghs succesfulde EU-formandskab i 2002 med den store udvidelse mod øst, endte med en gigantisk politisk fiasko og en ydmygende udstilling af den danske statsminister. Fogh opnåede international anerkendelse og fik lov til at være den, der triumferende kunne sige: „*We have an agreement.*“ Sandsynligheden taler for, at man vil huske Løkke for sin forklaring på, at han slog med mødehammeren: „*Sorry, sorry everybody. Oh ... I know I ganged the ... I made this banging, but ... Perhaps it's because it's too late and I'm bit tired.*“

Nok var der i 2002 dem, der gjorde nar ad Foghs intense fokus på at holde tidsplanen under EU-topmødet – den franske udenrigsminister sammenlignede ham med Dustin Hoffmans autistiske figur i filmen **Rainman** – men resultatet og udførelsen talte for sig selv, og det var dér, Fogh fik lagt grunden til sin internationale karriere.

I det selvsamme Bella Center, hvor Fogh skrev Europahistorie, lod Løkke 120 af verdens ledere sidde og vente i en time og tre kvarter, fordi han og hans embedsmænd først skulle have styr på nogle helt grundlæggende direktiver i FN-systemet.

Fogh havde brugt lang tid på at spekulere over, hvornår han skulle gå som statsminister. Han vidste, at uanset hvordan han i øvrigt havde klaret jobbet, ville hans afgang være afgørende for, hvordan han ville blive beskrevet i historiebøgerne. Han var egentlig overbevist om, at han ville have vundet det næste valg. Men ved at gå undgik han risikoen for at blive underkendt af vælgerne – og dermed ende som en fiasko. Timingen for hans afgang kunne ikke have været meget bedre for ham – eller meget værre for hans afløser.

Anne Sofie Kragh (f. 1972) er uddannet fra Danmarks Journalisthøjskole og arbejder som journalist på magasinet Euroman, hvor hun har portrætteret en lang række politikere. Hun er forfatter til biografien om „Fogh – historien om en statsminister“.

*AUGUST 2010. Fra Tony Blair hentede Anders Fogh Rasmussen **kontraktpolitikken**. Den skulle genskabe tilliden til politikerne, men gjorde det stik modsatte.*

Niels Krause-Kjær: Løkke på kontrakt (2010)

I sommeren 2009 gav jeg statsminister Lars Løkke Rasmussen et tilbud.

Tilbuddet blev leveret i forbindelse med en længere samtale på Marienborg i anledning af en portrætbog om ham, som jeg på det tidspunkt arbejdede på.

Jeg tilbød, at han kunne bruge min bog til at droppe kontraktpolitikken. Jeg tilbød ham en platform til at rive den aftale med vælgerne itu, som Anders Fogh Rasmussen ti år tidligere indgik, da han indledte sit stormløb mod Statsministeriet og efterfølgende i et af Danmarkshistoriens voldsomste opsving delte milde gaver ud pr. kontrakt. Min belønning for at levere scenen til Løkkes aflysning af kontraktpolitikken var naturligvis, at jeg kunne sælge nogle flere bøger. Ud over gevinsten til egen privatøkonomi, som i øvrigt er en del af kontraktpolitikens ånd, så kunne portrætbogen om Løkke på den måde også blive bogen, hvor et lille stykke historie ville blive skrevet:

Her sluttede kontraktpolitikken.

Det skulle være min lille gevinst. Et ydmygt komma i den politiske Danmarkshistorie.

Lars Løkke afslog.

Hans afslag var lige så venligt og indirekte som tilbuddet. Pakket ind i en masse ord, sætninger, mellemregninger og rundkørsler, der helt som planlagt ikke gav nogen dybere mening, da jeg efterfølgende læste båndudskriftet.

Selvfølgelig sagde han nej. Lars Løkke Rasmussen havde ingen indflydelse på portrætbogen. Han anede ikke, hvilken indpakning et eventuelt kontraktstop skulle ligge i. Man skriver ikke under på en kontrakt, hvor der kun er plads til en enkelt underskrift.

Og da slet ikke, når man er statsminister.

Reelt set var kontraktpolitikken på det tidspunkt dog om ikke død, så døende. Men inden da nåede den at ødelægge og hærge sig gennem det politiske landskab på en måde, som kan få konsekvenser også i de kommende år.

På en måde indledte Anders Fogh Rasmussen ufrivilligt selv aflivningen. Ikke med sine evige forsikringer om, at han ville blive i dansk politik og ikke agtede at søge nogen international toppost. Det var løgn fra første færd, men hans løfte om at forblive statsminister kan næppe kaldes en politisk indgået kontrakt. Mere kontraktbrud var der i Foghs forsikring dagen før folketingsvalget i 2007: at skattestoppet stod fast, og at vælgerne med en rød regering risikerede en skattekommission, hvor „alt ville være i spil“. Som bekendt kom der umiddelbart efter folketingsvalget i 2007 en skattekommission, hvor alt var i spil –med efterfølgende skattereform og en de facto aflivning af skattestoppet.

Kontraktpolitikken fungerer derfor i dag blot som en besværgelse for de sidste dages hellige og et postulat på linje med Komiske Ali – Saddam Husseins propagandaminister, der under Irak-krigen for åbent kamera påstod, at de tapre irakiske styrker var ved at drive de feje imperialistiske hunde på flugt – alt imens amerikanske granater regnede i baggrunden.

Alle kan se, at den er død.

Enkelte fundamentalister forsøger en genoplivning, men reelt er det naturligvis slut. Og hvis Løkke ikke var endeligt klar over det den dag på Marienborg, så har hans politiske gerninger siden da vist, at det er tilfældet.

Vælgerne har således ikke nikked ja til bankpakker, frigivelse af SP-opsparing, rækken af besparelser i Den Store Genopretningsplan, herunder nedsættelse af dagpengeperioden fra fire til to år. Måske har vælgerne faktisk sagt nej til lige netop sidstnævnte – idet Claus Hjort Frederiksen før sidste valg bedyrede, at der ingen planer var om den slags. Og alligevel blev det gennemført.

Naturligvis har vælgerne ikke godkendt disse indgreb.

Krisestyring, åbne politiske vinduer, nødvendighedens lov og panikredninger i nedgangstider – det er det, det handler om. For der er meget, der hverken egner sig til folkeafstemninger eller langsigtede planer. Målsætningen om at håndtere politik på „kontrakt“ er umulig at realisere selv i politiske og økonomiske opgangstider – hvordan skulle det så kunne lade sig gøre i krisetider?

Tænk blot på den kolossale strukturreform. Den blev reelt besluttet i sommeren 2002, da det politiske vindue pludselig stod åbent. Der stod intet om den i regeringsgrundlaget forfattet et halvt år tidligere, og den var ikke nævnt med et ord i valgkampen i november 2001. Med andre ord: den blev lavet, fordi den var nødvendig – ikke fordi den var aftalt med vælgerne.

Politikere har altid lovet til højre og venstre. Det har de færreste tidligere taget helt alvorligt og fundamentalt betød det danske konsensusdemokrati og mudderet på midten, at man – næsten – altid kunne slippe ud af sit løfte ved at henvise til de parlamentariske (u)muligheder. Centrumdemokraternes stifter Erhard Jacobsen fik i 1970'erne nok af de mange løfter omkring sig, så han lovede ikke at love noget som helst. „Til gengæld holder jeg det til punkt og prikke,“ forklarede ligusterhækkenes, bilernes og NATO-alliancens førstemand.

Og hans vælgere stolede på ham.

Ganske som et flertal af vælgerne stolede på, at Poul Schlüter ville redde økonomien, og at Poul Nyrup Rasmussen ville skabe arbejdspladser. Vi havde hverken fået kartoffelkur eller pinsepakke, hvis de først skulle sanktioneres af vælgerne.

Det er med forholdet mellem politikere og vælgere, som mellem almindelige mennesker: Hvis man grundlæggende stoler på hinanden, behøver man ingen detaljeret kontrakt. En hensigtserklæring er rigelig.

Kontraktpolitikken, som vi har oplevet den det seneste årti, har således ikke været en politisk overskudshandling. Det har tværtimod været et politisk korkbælte, der skulle forhindre politikere i at drukne. Dens fadder var den britiske Labour-leder Tony Blair, der i 1994 overtog et arbejderparti martret i fortidens marxistiske retorik med risiko for en permanent marginalisering i britisk politik.

Den britiske middelklasse havde på det tidspunkt al mulig grund til ikke at stole på Labour. Tony Blair allierede sig derfor med den britiske sociolog Phillip Gould, der i bogen *The*

Unfinished Revolution argumenterer for designerpolitikken, der er selve kontraktpolitikens logiske forudsætning. Bogen blev smuglet ind i dansk politik i 1998, da Søren Pind lånte sit eksemplar til sin nye partiformand Anders Fogh Rasmussen. Søren Pind har selv formuleret Goulds kernebudskab på følgende måde:

Dem, der aldrig vil stemme på dig – glem dem.

Dem, der altid vil stemme på dig – glem dem.

Dem, der vil overveje at stemme på dig – brug alle dine kræfter her!

Fogh læste bogen, stregede afsnit under, noterede i marginen, og så sit projekt tage form, imens Poul Nyrup Rasmussen som statsminister druknede i et brudt løfte om aldrig at røre efterlønnen.

Søren Pind blev senere ramt i nakken af designer- og kontraktpolitikken, da han med ti teser forsøgte at diskutere liberal politik i Venstre. Det skulle han aldrig have gjort. Det var jo ikke hér, kræfterne ifølge Gould skulle bruges. Tværtimod skulle tvivler-vælgerne sukres til med løfter, gaver og blide sætninger blottet for kant.

„Den bog umuliggjorde enhver mulighed for fri demokratisk debat,“ måtte Søren Pind senere konstatere.

Kontraktpolitikens logik er at decimere politik til få, konkrete og målbare løfter, som kan tilfredsstille politiker-skeptiske vælgers efterspørgsel på tryghed og materielle goder til sig selv.

Og dermed avler det kontraktbårne ægteskab mellem politikere og vælgere en horeunge, som på et tidspunkt vokser sig uregerlig og til sidst undergraver politikken indefra:

Den institutionaliserer købmandskabet i politik.

Den decimerer borgeren til forbruger. Den gør vælgeren til en fornæret og smålig køber på Hjallerup marked. Og den gør politikerne til hestehandler med alt, hvad det indebærer.

Begge parter er bedre end det.

Da mine børn var små forsøgte jeg – med vekslende held – at fortælle dem, at de fik lommepenge, fordi de var en del af en familie, og udførte pligter, fordi de var en del af en familie. Forskellen til at få lommepenge for at slå græs og lufte hund kan synes akademisk, men i princippet er den enorm.

Det samme med kontraktpolitikens farlige horeunge. Den har skubbet vores fornemmelse af at være borgere til side for en identitet som forbrugere af offentlige ydelser. Den har legitimeret småligheden. „Pligten“ i „ret og pligt“ undermineres umærkeligt. Når vi vurderer, hvilke kontraktpolitikere der skal have vores stemme, tænker vi uvilkårligt på hvad vi får ud af det. Og det kan ikke bebrejdes. Det er selve kontraktens logik – hvis jeg skriver under på det hér, hvad får jeg så til gengæld?

Churchill havde sin egen kontrakt, da han lovede vælgerne „nothing but blood, sweat and tears“ i kampen mod nazismen. Det var klogt af ham. Man kan som politiker love hvilken retning, man vil begive sig ud på. Ikke hvad der præcist skal ske på rejsen.

Kontraktpolitikken har været som et øjeblikks sukkerindtag. Den har tilfredsstillet de fleste i en kort stund, men det har været tomme kalorier, som kun har haft en vis holdbarhed.

Den eneste kontrakt, der bør være mellem politikere og vælgere er gensidig tillid og respekt.

Hvis det er for højt at stile, så kan vi nøjes med, at der i alt fald ikke må være gensidig mistillid og despekt.

Det ironiske er, at den kontraktspolitik, der netop skulle indramme tilliden, har gjort det stik modsatte. Den har legitimeret mistilliden. Der er således en del reparationsarbejde forude for både politikere og vælgere.

Måske skulle Lars Løkke Rasmussen alligevel have takket ja til mit tilbud på Marienborg i august 2009.

Jeg havde i alt fald fået solgt nogle flere bøger.

Niels Krause-Kjær (f.1963) er journalist og forfatter. Har bl.a. skrevet romanen „Kongekabale“. Tidligere journalist på Jyllands-Posten, pressechef for den konservative folketingsgruppe og leder af journalistuddannelsen på Syddansk Universitet. I dag vært på det ugentlige radioprogram „Krause på Tværs“ på DR P1. I oktober 2009 udkom hans biografi „Lars Løkke“ på Jyllands-Postens forlag.

AUGUST 2010. Selvfølgelig om de „12 minutter mere“ skulle skaffe S-SF magten, skal man være en mere end gennemsnitlig rød jubeloptimist for ikke at kunne gennemskue, at Thorning og Søvnald bliver nødt til at føre en helt anderledes hårdhændet økonomisk politik end den, de har lovet. Vil vælgerne kunne forstå det?

Michael Kristiansen: Hvad Fogh har lært Helle (2010)

For første gang i ti år skal der være valg til statsministerposten i Danmark.

Nok blev der afholdt folketingsvalg i 2005 og 2007, men udfaldet var aldrig rigtig spændende. Mogens Lykketofts forsøg på at blive statsminister i 2005 var så langt fra målet, at B.T. i en meningsmåling om, hvem danskerne helst ville alt muligt mærkeligt med, kunne konkludere, at danskerne foretrak Anders Fogh Rasmussen til det hele – selv at drikke en bajer med. Helle Thorning's forsøg i 2007 havde en smule mere bund og kant, men en rodet socialdemokratisk valgkamp og et kluntet parløb med Margrethe Vestager gav ikke på noget tidspunkt håb om et regeringsskifte.

Lige så forskellige Lykketoft og Thorning er og var, lige så ens var deres kampagner i forsøget på at efterligne Anders Fogh og Venstres opskrift på moderne politik – kontraktpolitikken. Lykketoft troede, han kunne „oversætte“ sin ansvarlighedspolitik fra 1990'erne, men da det kom til valgkampen i 2005, havde Fogh „hugget“ hele hans program og efterladt Lykketoft med en enkelt sidste dødssejler – om et loft over takst på børnepasning. Christoffer Guldbrandsens film om Lykketoft, „Finale“, blev et næsten grusomt vidnesbyrd om en mand, der gik galt i byen.

Hvor Lykketoft aldrig fattede „kontraktpolitikken“, er Helle Thorning langt mere på bølgelængde med Fogh. Hun ejer langt hen af vejen den samme politiske kynisme, der er forudsætningen for at hakke sin egen politik op i letforståelige pakker og smide nuancerne ud med badevandet.

For at undgå misforståelser: den foghske kontraktpolitik handler IKKE om, at man IKKE kan skifte standpunkt. Næppe nogen politikere i efterkrigstiden har skiftet så mange standpunkter som Anders Fogh Rasmussen – lige fra han blev formand for Venstre i 1998, til han trådte tilbage som statsminister i 2009. Listen tæller: i 2001 selvopgøret med bogen *Fra Socialstat til Minimalstat*, i valgkampen 2007 selvopgøret med miljøpolitikken fra 2001 og efter valget: opgøret med skattepolitikken.

Foghs kontraktpolitik handlede på den ene side om at opstille en række letforståelige pejlemærker, som vælgerne kunne genkende og identificere sig med, og som Fogh kunne være garanten for at gennemføre. Men på den anden side var formålet, at Fogh kunne tvinge sine politiske modstandere til at „spille“ med samme kort. Tvinge dem til at acceptere, at moderne politik skal kunne formuleres i fem budskaber og alt andet er flipflop, zigzag – utroværdighed.

Mediernes rolle i kontraktpolitikken totale dominans og succes i dansk politik siden 2001 kan ikke undervurderes. Medierne elskede og – elsker – kontraktpolitikken, for kontraktpolitikken udfører journalisternes research – og journalister hader research.

Med kontraktpolitikken i hånden kan medierne forsimple stort set ethvert politisk spørgsmål til et ja eller nej, og give den i rollen som oplyst inkvisitor: „men dette er jo i modstrid med hvad du tidligere har sagt!“

Man kan med rette forstå de politikere, der hovedrytende iagttog Anders Fogh Rasmussens

pressemøder, som hurtigt udviklede sig mere til „ceremonier“ end det, de burde være: ugens mulighed for at stille statsministeren til regnskab. Men så længe Fogh leverede „varen“ – læs: gentog og overholdt sin del af kontrakten og skosede sine modstandere for det modsatte – var medierne tilfredse, for det betød en lind strøm af „gratis“ historier og konfrontationer.

Kontraktpolitikken er og var også lokkemad og sirenesang. Fælden klappede i samme øjeblik Socialdemokratiet i deres iver efter at forstå valgnederlaget i 2001 og dermed undgå fremtidige gentagelser, nåede til den umiddelbart besnærende konklusion – at efterligne kontraktpolitikken. Fra det øjeblik måtte Socialdemokratiet finde sig i, at deres politik blev vejet på den samme politiske vægt som Foghs. Og det kunne partiets politik og politikere ikke holde til i hverken 2005 og 2007 – ikke mindst, fordi partiet ikke alene forsøgte at kopiere Foghs strategi, men også hans politik.

Nu er Anders Fogh så i Bruxelles. Men hvad så med kontraktpolitikken? Svaret er ikke helt entydigt. Hvis vi starter med de løfter, Anders Fogh Rasmussen gav i valgkampen 2007, og oveni lægger det regeringsgrundlag, VK-regeringen formulerede for sig selv efter valget, er det måske meget heldigt, Anders Fogh Rasmussen ikke er på valg igen. I modsætning til de to tidligere gange VK-regeringen har søgt genvalg, kan der ikke sættes så mange flueben denne gang: Skattestoppet er sprunget i luften, løfterne om EU-afstemningen er udeblevet, og „Mulighedernes samfund“ fremstår i det hele taget som et anakronistisk skrift med løfter om stadig flere i beskæftigelse og mere velfærd over hele linjen.

Derfor har Lars Løkke Rasmussen da også klogeligt skruet ned for referencerne til kontraktpolitikken. Hans erstatning: en slags „ærligheds“-retorik.

Men problemet for Lars Løkke og hvilken som helst Venstre-politiker med selv minimal indflydelse er det indlysende, at de alle sammen har vokset sig store som „kontraktpolitikere“. Alle deres retoriske politiske kampe i folketingssalen, på møder og i medierne er rundet af foghske formuleringer: „det man siger før et valg...“, „skattelettelser er ikke noget, man snakker om...“ og „der er ikke noget at komme efter...“, og så videre. Det er vel rimeligt at konstatere, at dette forsøg på retorisk hamskifte har voldt VK-regeringen en del problemer.

Kontraktpolitikken har eller havde også en disciplinerende effekt. Det er nemt for den enkelte politiker at forstå og udføre sin politiske gerning, og det er også relativt nemt at vurdere og afgøre, hvis nogen træder ved siden af – spørg bare Søren Pind! Ved at slække på kontraktpolitikken mistede Løkke Rasmussen også en stor del af styringen af Venstres folketingsgruppe. Effekten har været tydelig – med langt flere solomarkeringer, benspænd over for ministre og sågar over for statsministeren selv i forbindelse med klimatopmødet, hvor blandt andre Folketingets formand, Thor Petersen, noget uhørt luftede sine meget klimaskeptiske holdninger og udstillede sin egen statsminister.

Men endnu værre er det, at manglen på kontraktpolitikens logik og enkelhed stiller store krav til formuleringen af noget andet – et nyt politisk projekt. Lettere sagt end gjort i disse ikke-ideologiske tider, og samtidig med at der er en økonomisk krise at håndtere. Lars Løkkes forsøg er „Danmark 2020“, hvor han opstiller ti mål for fremtidens samfund. En slags hybrid mellem vision og kontrakt, og modtagelsen var da også afdæmpet – ikke mindst medierne ledte efter foghske pejlemærker. Dem, de kunne lokalisere, fandt de ikke stærkt overbevisende. Vinder statsministeren næste valg, er det ikke på grund af „Danmark 2020“.

Er Lars Løkke Rasmussen således fanget i kontraktpolitikens lyskegler, er oppositionen (læs S-SF) gået „all in“ [har satset hele butikken, red.] på den foghske kontraktpolitik. Man skulle tro, S efterhånden havde fået nok af at løbe efter Venstres strategi, og sandheden er da også, at den nuværende S-SF-kontraktpolitik i høj grad er udviklet og udtænkt af SF og ikke mindst af partiets yngre folk, der i modsætning til Lykketoft-Jelved-generationen ikke opfattede Foghs valgsejr i 2001 som „snyd“, men som godt politisk håndværk.

Det er således en flok „Fogh-wannabes-strateger“, der har været med til at udvikle „Fair

Løsning“ og „Fair Forandring“, og hvad der er udviklet i kærlighed bliver nu engang både kønnere og smartere.

Indtil Helle Thorningsskattesag havde S-SF reelt overtaget dagsordenen i dansk politik, og hele deres kampagne kørte velsmurt, moderne og effektivt.

Når man selv som undertegnede har både lod og del i Venstres valgkamp i 2001, må man til stadighed trække på smilebåndet over med hvilken grundighed, S-SF har kopieret, twistet og fornyet virkemidlerne fra Venstres kampagne fra 2001. Jeg nævnte lige kontraktpolitikens disciplinerende karakter, og siden S-SF for alvor skruede op for det nuværende projekt, er det bemærkelsesværdigt, hvilken ro der har indfundet sig i begge partier – gode meningsmålinger og udsigten til ministerposter skal selvfølgelig også tænkes med, men selv under/efter Thorningsskattesag, der reelt truer hele projektet, har der været ro.

Når det så er sagt, er det store spørgsmål om, man kan vinde magten i 2010 eller 2011 med de samme midler som i 2001? Holder de „12 minutter“ hele vejen? Er vælgerne klar til at ignorere de oplagte afgrundsdybe forskelle mellem S-SF og de Radikale – på samme måde, som de valgte at overse de åbenlyse konflikter mellem VK og DF forud for valget i 2001?

Det allermest åbenlyse dilemma for Socialdemokratiet og SF lyder: Selv om de „12 minutter“ skaffer dem magten, så skal man være mere end gennemsnitlig rød jubeloptimist for ikke at kunne gennemskue, at partierne – når de først har fået magten – bliver nødt til at gennemføre en helt anderledes hårdhændet økonomisk politik. Dermed vil Thorning og Søvnal styre direkte ind i, hvad der ifølge kontraktpolitikens principper er et rent vælgerbedrag.

Anders Fogh Rasmussen er definitivt ude af dansk politik, selvom han ikke misser nogen lejlighed til at forsøge at styre historieskrivningen om sin regeringsperiode og ikke mindst minde alle om kontraktpolitikens succes. Fogh er tydeligvis bange for, at kontraktpolitikens æra vil blive affærdiget som en slags Fætter Højben-politik, der kun virkede i opgangstider og har efterladt en enorm regning til eftertiden.

Lars Løkke har endnu ikke styrken til et endeligt opgør med sin forgængers politik, men retter alligevel symbolske angreb på kontraktpolitikken – f.eks. ved at fjerne den tæller fra Venstres hjemmeside, der talte hvor mange dage skattestoppet har eksisteret. Men når Løkke udskriver valget, så bliver det ikke med tilbud om en ny kontrakt.

Thorning derimod har satset alt på, at hendes og Villy Søvnals udgave af kontraktpolitikken skal skaffe dem magten – selv om den derfra er ubrugelig for dem til at styre landet med.

Så selvom Foghs efterfølgere måske gerne så kontraktpolitikken smidt på møddingen, er de stadig slaver af den.

Michael Kristiansen (f.1962) er uddannet journalist med bifag i filmvidenskab. Tidligere journalist på Weekendavisen og Berlingske Tidende, søndagsredaktør på Politiken, chefredaktør på Euroman, medforfatter til en række politiske biografier og instruktør af dokumentarfilmen „Kandidaterne“ om folketingsvalget 1998. Rådgiver for Anders Fogh Rasmussen 2000-2005 og siden indehaver af egen kommunikationsvirksomhed og vært på det politiske magasin „Mogensen og Kristiansen“ på TV2 News.

AUGUST 2010. *S-SF's politik er designet til Christiansborgs medieunivers med udspillet Fair Løsning som omdrejningspunkt. Men hvor meget vil et regeringskifte egentlig ændre for dem, der tidligere blev kaldt arbejderklassen?* [fra bogen Helle eller Løkke? August 2010]

Lars Olsen: Helle fra Ishøj (2010)

Som forfatter holder jeg foredrag mange steder. For nylig bestod tilhørerne af folk, der sidder i bestyrelser for almene boligforeninger på Københavns Vestegn. Det er engagerede mennesker, som bruger tid i beboerforeningen og afsætter en aften til et seriøst foredrag. På et tidspunkt spurgte jeg, hvor mange der holder en avis: Det gjorde ganske mange.

Jeg kender ikke tilhørernes politiske ståsted, men det må være centrum-venstres kernetropper. Blandt aktive almene beboere på Københavns Vestegn falder rigtig mange krydser på S og SF. Alligevel var der påfaldende lidt tiltro til, hvor meget et eventuelt regeringskifte overhovedet vil ændre.

„Vil et nyt flertal egentlig betyde så meget?“ spurgte én.

„Er de fine folk inde på Christiansborg ikke ligeglade med sådan nogle som os?“ lød det fra en anden.

Jeg forstår deres skepsis.

S-SF markerer et klart alternativ i den økonomiske politik. I stedet for massive nedskæringer vil en ny regering gennem trepartsaftaler med fagbevægelse og arbejdsgivere få os til at arbejde mere. Dermed bliver der råd til noget af den velfærd, som VKO barberer væk. S-SF lægger også op til en mere retfærdig fordelingspolitik, for eksempel en millionærskat.

Men hvad med alt det andet, som også er afgørende for vores hverdag? Bolig? Arbejdsmarked? Uddannelse? Integration? Vil en ny regering for alvor markere en ny start – eller snarere blot en ny retorik?

S-SF's forhold til det brede lag af almindelige lønmodtagere er senest aktualiseret af Helle Thorning-Schmidts skattesag. I skrivende stund er de juridiske aspekter af sagen ikke afklaret, men i store dele af offentligheden har den genskabt et billede af „Gucci-Helle“. Mange føler – med rette eller urette – at oppositionens leder kommer fra en anden sfære i samfundet end almindelige vælgere.

Jeg kommer tilbage til Helle Thorning-Schmidt og de konkrete politikområder, men vil i første omgang zoome ind på to strukturelle forandringer. Det er i høj grad disse to forandringer, som sætter scenen for centrum-venstrepartierne forhold til brede vælgergrupper:

For det første er Christiansborg blevet en boble, der styres af sine egne logikker. For en generation siden var partierne tæt forbundet med hverdagsliv og engagement i brede samfundslag. S var arbejderklassens parti, mens „det nye venstre“ – SF, VS med flere – fra 1960'erne og frem mobiliserede unge og nye grupper af offentligt ansatte i diverse græsrodsbevægelser (fred, miljø, kvindesag mv.). I dag er politisk aktivitet uden for Christiansborg mere diffus. Politikernes vigtigste forbindelseslinjer til vælgerne er professionelle værktøjer – meningsmålinger, fokusgrupper, mediestrategier.

For det andet er det klassepolitiske landskab anderledes. Fortidens skel mellem højre og venstre var socialt – arbejderpartierne repræsenterede samfundets underprivilegerede. I dag handler klasser og politik ikke bare om top og bund, men også om konflikten mellem de pengestærke og de skolekloge – mellem økonomisk og kulturel kapital:

I det ene hjørne står den **økonomiske** overklasse/middelklasse, som især stemmer på V

og K; de er økonomisk velbjergede og har ofte gode job i den private sektor.

I et andet hjørne finder vi den **kulturelle** overklasse/middelklasse, som sætter kryds ved de Radikale eller venstrefløjen, typisk folk med høje uddannelser og gode job i den offentlige sektor eller oplevelsesøkonomien.

Et helt tredje sted har vi så de underprivilegerede klasser – det store flertal af faglærte og ufaglærte – hvor der falder mange krydser på S og DF.

Sociale konflikter udkæmpes således ikke kun mellem de røde og de blå, men også *inden for* blokkene. For eksempel mellem de Radikale, der entydigt er blevet et interesseparti for de bedrestillede kulturelle klasser – og S og SF, der lejlighedsvis er opmærksomme på det bredere vælgergrundlag.

Mens forskere og politikere erklærer klassekampen for død, er strategerne ikke sene til at læse det nye landskab. VKO vandt en jordskredssejr i 2001, netop fordi både Venstre og Dansk Folkeparti flyttede hundredtusinder af almindelige lønmodtagere over i den borgerlige lejr. Fundamentet for ti års VKO-flertal var alliancen mellem de højere økonomiske klasser og dele af de underprivilegerede, med indvandringspolitik og opgør med „smagsdommere“ som afgørende bindemiddel.

Tilsvarende bygger SF's fremgang på mobilisering af nye sociale grupper. Kommentatorer udlægger Villy Søvndals SF som en højredrejning, men partiet har bare taget to skridt ned ad klassestigen. Folkesocialisterne er ved at bryde ud af den kulturelle middelklasses reservat og har ifølge målingerne fået større tilgang af faglærte og ufaglærte. Under overfladen lurer imidlertid opgøret mellem to forskellige strømninger i partiet. Én vil fastholde det gamle SF – det progressive middelklasseparti – mens en anden strømning søger at skabe en ny koalition mellem middelklasse og arbejderklasse.

Venstrefløjens interne klassekamp

S-SF-aksen starter også hér. I de seneste år har den socialdemokratiske top i stigende grad ageret ud fra en erkendelse af, at nøglen til Statsministeriet ligger hos de såkaldte „blå socialdemokrater“ – faglærte og ufaglærte, der tidligere stemte til venstre for midten, men i dag vakler mellem S-SF og V-DF. Derfor har Thorning og Søvndal fundet sammen om den store tegning: S-SF rykker til venstre omkring fordeling og krisepolitik, samtidig med at man kommer tættere på, hvor folk er flest omkring indvandring, retspolitik mv.

Især det sidste er sket i et hårdt opgør med det kulturelle borgerskab. Ifølge Politiken og ligesindede er det højere humanistiske værdier, der står på spil. Måske – men det hjælper nu gevaldigt, hvis man ikke selv bor i attraktive bydele, langt fra vildfarne kugler og utilpassede rødder. Hér er Thorning-Schmidt til gengæld trådt i karakter som „Helle fra Ishøj“. Med årtiers forsinkelse er partitoppen ankommet til den sociale virkelighed, som de socialdemokratiske borgmestre på Vestegnen gjorde opmærksom på allerede i 1980'erne. Denne virkelighed handler imidlertid ikke kun om indvandringspolitik. Jeg startede dette essay med boligfolkene på Vestegnen – og deres skepsis over for et nyt flertal. Efter min mening er denne skepsis velbegrundet.

3 eksempler:

1) Flertallet af danskere bor i ejerbolig, men der er trods alt næsten to millioner lejere, heraf en million i den almene sektor. Det er imidlertid boligejerne, som i de seneste årtier har nydt godt af gevinsterne og opmærksomheden – både i medier og politik. Heller ikke S og SF har for alvor gjort lejere og almene boliger til en mærkesag. I 2009 afsatte VKO eksempelvis halvanden milliard til den såkaldte renoveringspulje, hvor folk fik offentlige tilskud til at forbedre deres bolig. Fra starten var lejerne stort set udelukket – og over halvdelen af pengene gik til boligejere med en husstandsindkomst over 600.000 kroner. Oppositionen kritiserede da også puljen, men især for noget andet: at der ikke var

nok klima og miljø. Den kulturelle middelklassedagsorden var vigtigere end lavindkomsterne i det almene boligbyggeri.

2) Uddannelsespolitikken. Når der er massiv social skævhed i uddannelse, kan det ikke bare forklares med borgerlig nedskæringspolitik. Også centrum-venstrepartierne har støttet tiltag, der indretter uddannelserne efter de bedrestillede klasser og skaber ulighed. Tag Reform 2000, der individualiserede erhvervsuddannelserne og pådannede arbejderklassens unge „ansvar for egen læring“. Eller tag gymnasireformen, hvor 16-årige knægte skal lære abstrakt videnskabsteori og lave projektarbejde på akademisk niveau. Hvis uddannelserne skal indrettes efter de manges børn, er der brug for intet mindre end en kulturrevolution; det kræver, at også centrum-venstre kaster elitært vraggoods overbord.

3) Arbejdsmarkedet. Danmark har historisk været kendetegnet af velordnede forhold, også for dem nederst i hierarkiet. I de seneste år har vi imidlertid været vidne til en omfattende „brutalisering“ af arbejdslivet. Inden for rengøring, hotel & restauration, byggeri og transport har arbejderne oplevet en hård cocktail af udlicitering, nye arbejdsorganiseringer og social dumping – ikke mindst som følge af østeuropæiske løntrykkere. Men S og SF bringer ikke for alvor dette spørgsmål i front – måske fordi man ikke vil puste til den udbredte EU-skepsis i arbejderklassen.

Hvad enten vi taler om boliger, uddannelse eller arbejdsmarked, er mønsteret det samme: S og SF mumler lidt i skægget, men giver den ikke for alvor gas.

Hvorfor? Fordi politik for de underprivilegerede ofte kolliderer med forestillinger i de bedrestillede kulturelle klasser. Og fordi de tidligere arbejderpartier er integreret i Christiansborg-boblen, der lever sit eget liv afsondret fra brede samfundslag.

S-SF's politik er designet til Christiansborgs medieunivers. Der skal være fyndige svar på den økonomiske krise, når Thorning og Løkke Rasmussen tørner sammen på tv. Og det skal undgås, at også næste valgkamp udkæmpes på indvandringspolitikken med oppositionen som lallende slappere. Resultatet er en „endimensionel“ politik, bygget op om det økonomiske udspil „Fair Løsning“ og enkelte andre politikområder.

For de fleste mennesker har politik imidlertid langt flere dimensioner. Tv-journalisterne spørger til de to-tre emner, der er udnævnt til valgets vigtigste, men almindelige borgere er ofte lige så optagede af noget fjerde eller femte. Et par gode mærkesager kan aldrig erstatte et bredt reformprogram, som tager fat på hele viften af hverdagens problemer. Professionelle mediestrategier kan heller ikke erstatte folkelig mobilisering – fra grupper på Facebook til den lokale fagforening.

Gucci-Helle – eller Helle fra Ishøj?

Lars Løkke Rasmussens politik er ved at opløse den sociale koalition, der udgjorde fundamentet for dette årtis borgerlige flertal. Foghs systemskifte i 2001 byggede på, at VKO „fredede“ velfærden og vandt valget på skattestop og udlændingepolitik. Løkke har lagt en mere traditionel borgerlig kurs med nedskæringer af dagpenge, børnetilskud, uddannelser mv. Kursskiftet kan flytte hundredetusinder af vælgere, især blandt de faglærte og ufaglærte – spørgsmålet er bare, om oppositionen er i stand til at tage tråden op.

Da Helle Thorning-Schmidt blev socialdemokratisk formand, fik hun øgenavnet „Gucci-Helle“. Baggrunden var en elegant tøjstil og forkærlighed for dyre tasker, i dag kan borgerlige kommentatorer også pege på S-formandens valg af privatskole og hendes mands skatteforhold. Uanset hvordan skattesagen falder ud rent juridisk, er det folkelige og politiske problem åbenlyst. Det er en udbredt forestilling blandt almindelige vælgere, at den socialdemokratiske formand tilhører en anden og mere privilegeret klasse.

De socialdemokratiske strateger søgte en overgang at skabe et andet billede – „Helle fra Ishøj“. Thorning-Schmidt er godt nok cand.scient.pol. og ud af en højtuddannet familie, men forældrene blev skilt, og Helle voksede op i alment boligbyggeri. Hun er en pige af folket med begge ben på jorden.

Spørgsmålet er, hvilken Helle der sætter kurs mod Statsministeriet? Er det Gucci-Helle, der vil forskanse sig med spindoktorer, embedsmænd og lidt proselytter i de

højere kulturelle klasser? Eller er det Helle fra Ishøj, der stiller sig i spidsen for bredt anlagte samfundsforandringer til gavn for samfundets underprivilegerede?

Hvis S og SF vil gøre en forskel for almindelige mennesker, må de have langt mere præcise forestillinger om, **hvordan** det skal finde sted i konkret politik. Når man sidder i ministerbilerne, er der nok at se til.

Lars Olsen (f.1955) er cand.phil. i samfundsfag, forfatter og foredragsholder. Han har blandt andet skrevet bøgerne „Eliternes Triumf“ (2010) og „Den nye ulighed“ (2007). I over 25 år har han arbejdet som journalist, herunder en del år som Christiansborg-reporter for Politiken og det nu hedengangne Aktuelt.

AUGUST 2010. Status efter ti års borgerligt regime er, at storbyernes bløde lommer af humanister, halalhippier og fløjlsmaver er blevet Danmarks dominerende dynamo, mens det borgerlige retro-bagland er hægtet af en socio-økonomisk udvikling. [fra bogen Helle eller Løkke? August 2010]

Lars Trier Mogensen: Fremtiden er storbyerne – og de tilhører Helle (2010)

Aldrig har kongeriget rummet så mange æggehoveder og kystbanesocialister. Trods en stadig mere skinger tone og et hidsigt engagement blandt nogle få nationalkonservative, er det ikke lykkedes VKO-blokken at rulle moderniseringen af Danmark tilbage. Kulturkampen har været en gang bragesnak, der ikke har grebet ind i den økonomiske virkelighed, som vælgerflertallet lever i.

Humanismen er latterliggjort, reformer stoppet og udlændinge chikaneret, men kigger man tilbage på de seneste års symbolske livsstilspolitik, er det svært at få øje på de tiltag, der skulle have modvirket en samfundsudvikling, hvor innovation opløser tradition; hvor multikultur overtrumfer monokultur; og hvor kvinder klarer sig bedre end mænd. Rundkredspædagogikken er ikke til at inddæmme.

Nullerne står tilbage som et egnsteater, et forbitret modspil til storbyscenen. De borgerlige partier har opført et udstyrsstykke med burkaer, kamphunde og anden livsstilspolitik. Men værdidebatten har ikke kunnet bremse den brutale modernisering af Danmark, der sker i takt med, at stadig flere tvinges til at arbejde i storbyerne, videreudanne sig og handle med udlandet. Man behøver ikke at være marxist for at se, at der er stærkere kræfter på spil end Dansk Folkeparti.

Værdidebatten har fungeret som en elastik, der er blevet trukket længere og længere væk fra virkeligheden, ofte imponerende langt væk, men som nu truer med at slå tilbage med et smæld.

Statsminister Anders Fogh Rasmussen proklamerede i sin tid, at „*udfaldet af kulturkampen afgør Danmarks fremtid. Ikke den økonomiske politik*“. Men det modsatte er sket. For „*politik handler om økonomi, dit fjols!*“ som Bill Clinton sagde tilbage i 1992 [„it's the economy, stupid“]. Og siden da er den økonomiske vækst stort set udelukkende sket i byområder, hvor flertallet i stigende grad stemmer til venstre, mens stagnationen har fundet sted i det borgerlige hjerteland, i den rådne banan. Status efter ti års borgerligt regime i Danmark er, at provinsens politiske sejherrer har tabt socialt, mens den nye kreative klasse af storbytosser har nydt godt af VKO-blokkens skattelettelser og centralisme.

Storbyernes bløde lommer af humanister, halalhippier og fløjlsmaver er blevet Danmarks dominerende dynamo, mens det borgerlige retro-bagland er hægtet af en socio-økonomisk udvikling, og selv langt ude i baglandet skal man efterhånden – som rapgruppen Malk de Koijn synger – være „uddannet fin pædagog for at få sig lidt bjæf“.

Universitetsbyerne sætter en ny dagsorden. Ved sidste kommunalvalg fik Venstre kun ti procent af stemmerne i København og Odense, mens kun hver syvende vælger i Århus satte kryds ved V. Danmarks liberale parti appellerer igen mest til midaldrende mænd med hang til kirsebærvin. Det tegner sort for retro-Danmark. Ifølge OECD skabes halvdelen af Danmarks BNP nu i hovedstadsområdet, og tre ud af fire nye job skabes i og omkring København.

„Systemskiftet“, som politikerpræsten Søren Krarup har døbt den borgerlige valgsejr i 2001, viste sig blot at være en modreaktion, snarere end en ny retning på samfundsudviklingen. Ligesom Fremskridtspartiets triumf ved „jordskredsvalget“ i 1973 var udtryk for en

modreaktion mod velfærdsstatens vildtvoksende bureaukrati – en modreaktion, der vel at mærke ikke har fået nogen langsigtet effekt – var Dansk Folkepartis valgsucces i 2001 også en letforståelig modreaktion mod en udvikling, hvor veluddannede besserwizzere mentes at ville omforme Danmark i deres eget klassebillede. Den folkelige frygt var, at alle smagsdommerne ville lade indvandringen stige, bandekriminaliteten hærgne og skrankeperverne regere, nøjagtigt som det paradoksalt nok er sket under VKO-blokken.

Det småborgerlige opgør med maskiner og modernitet, som begyndte med rindalismen i 1970'erne, er klinget af med pianisterne fra 00'erne. Politikken er kommet for langt væk fra økonomien. Vilkårene i tidens hjerneindustri ændrer de politiske styrkeforhold. Fortsat urbanisering, øget indvandring og højere uddannelseskrav trækker vælgerne i retning af stadig mere uafhængige, kosmopolitiske og oplyste værdier.

Skævvridningen af Danmark i en fattig retro-provins og stadig rigere metro-centre er ikke enestående. Overalt i verden koncentrerer den økonomiske vækst i storbyområder. Fremvæksten af to millionbyer i Danmark, Øresundsregionen og „Hundredkilometerbyen“ – som sociologen Henrik Dahl kalder den amerikaniserede storby langs den jyske østkyst – er ved at omforme det politiske landskab.

Den amerikanske forfatter Thomas Frank har i sin bog, „What's the Matter with Kansas?“, overbevisende beskrevet, hvordan det lykkedes for Republikanerne i USA at vinde støtte blandt fattige og kortuddannede vælgere ved at tale i en ny klassekampsretorik, helt rensat for økonomi. På samme måde har de borgerlige partier i Danmark gjort livsstilsspørgsmål til vigtigere temaer end uddannelse, fordelingspolitik og social mobilitet. Men afledningsmanøvren har været et bluff.

På bundlinjen har Foghs nationalkonservative værdikamp vist sig at være værdiløs for „den lille mand“. De borgerlige kernevælgere i udkantskommunerne har fået endnu dårligere mulighed for at klare sig selv i 00'erne: Andelen af unge med en uddannelse i de kommuner, hvor flertallet stemmer på VKO-blokken, er faldet, mens arbejdsløsheden er steget. De yderkantslandkommuner, hvor borgerne har stemt på VKO-blokken, men alligevel fået mindst ud af skattelettelserne, er også de områder, hvor befolkningstallet ifølge Danmarks Statistik vil falde mest frem mod 2030.

Modreaktionen vil næppe forsvinde. Dansk Folkeparti kan sagtens vinde endnu større opbakning. Men retro-romantikken vil glide ud i periferien, så snart den parlamentariske matematik på Christiansborg ikke længere gør Dansk Folkeparti til tungen på vægtskålen.

Storbyerne tiltrækker unge og kreative mennesker med lange uddannelser og udlængsel, ofte kvinder, mens landområderne er base for de jordbundne, ofte mænd, der holder fast i traditionerne. Den afgørende forskel mellem Danmark og andre lande med en spaltning mellem retro-romantikere og metro-modernister er dog, at mere end hver tredje dansker allerede bor i en by med mere end 50.000 indbyggere.

Den høje koncentration af forskellige mennesker, der ikke kender hinanden på forhånd, gør forskellen: Som et vidnesbyrd om omslaget er det nu indvandrerpiger, der uddanner sig mest, mens fertilitetsraten blandt efterkommere af indvandrere også er faldet ned på gennemsnitsniveauet.

Bylivet sætter sig i sjæl og krop, ligesom udstødning fra biler, synet af Christiania-cykler og støj fra værtshuse. Prognosen for en pige med indvandrerbaggrund, der typisk bor i en større by, er i dag bedre end for en dansk dreng: 35 procent af kvindelige efterkommere af indvandrere tager nu en videregående uddannelse mod kun 22 procent af unge mænd. Danmark har fået en stigende gruppe af tabere, især blege mænd i de sydlige og vestlige udkantskommuner, der lever afkoblet fra arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet. Opbakningen til reaktionære værdier som dødsstraf, revselsesret og patriarkalske kønsroller er interessant nok større blandt DF-vælgere, end den er blandt f.eks. muslimer, der bor i Danmark, hovedsageligt i byerne. Retro-Danmark har fået lov til at udvikle sig til et parallelsamfund.

Det borgerlige bondeoprør har fuldstændigt ignoreret økonomien, herunder afviklingen af ufaglærte job i provinsen; en samfundsomvæltning, der har efterladt tusindvis af mænd med nedslidte machoideal. I en periode har de nationalkonservatives kulturkamp kunnet sætte dagsordenen. Men spørgsmålet er, hvor længe det stadig svagere retro-Danmark kan få lov til at regere Folketinget? Under 10 procent af vælgerne bor i dag i landsbyer og landdistrikter. Statsminister Lars Løkke Rasmussen (V) har forsigtigt forsøgt at gøre op med Foghs fiasko. I sin første nytårstale sagde „Lille Lars fra Græsted“: *„Det var udenlandske påvirkninger, der skabte den danske guldalder. Meget af det mest pæredanske kommer udefra.“* Som søn af velfærdssamfundet har forstadspejderen Lars Løkke svært ved at skjule sin fornemmelse for, at det netop er den særegne blanding af antiautoritær pædagogik, kulturel kvalitetssans og international åbenhed, der har gjort Danmark til ét af verdens rigeste nationer.

Spørgsmålet er, hvor lang tid retro-Danmark kan bevare grebet om debatten. Omslaget vil næppe ske hurtigt. Modernitet er endnu ikke på mode. Og oppositionen profilerer sig ikke ligefrem på metro-værdier. Mens SF's formand Villy Søvndal i B.T. taler om, at han blev „vaccineret mod intellektuel arrogance“, da han som barn i Vestjylland stod tidligt op og hakkede roer, har Socialdemokraternes formand Helle Thorning-Schmidt dog antydnet en ny mellemposition i et interview med Berlingske Tidende: *„Jeg arbejdede i grillen i Bilka i Ishøj, da jeg var ung, og dér eksisterer en omgangsform, som du ikke kan tage ud af et menneske,“* og fortsatte: *„Det skaber en helt særlig vestegnsidentitet, at folk, der ikke kommer herfra, synes, det er et skodsted.“*

Bevægelsen er begyndt. Både Lars Løkkes udenlandske „guldalder“ og Helle Thorning-Schmidts „skodsted“ er fremskridt. Grillbaren er mere repræsentativ for dagens Danmark end de senere års romantisering af bondegårdsidyl.

Oppositionen skal dog ikke regne med at have monopol på metro-moderniteten. Så meget har kulturkampen trods alt ændret. Som lederen af Socialdemokraterne i Sverige, Mona Sahlin, skriver i sin nye bog, *Møjlighedernes land*: *„Da de fremmedfjendtlige kræfter overtog debatten, dukkede de danske Socialdemokrater nakken. De orkede ikke at tage debatten, og i stedet tilpassede de deres argumenter.“*

Urbaniseringen af dansk partipolitik vil ikke komme til at ske i ét hurtigt pendulsving. Kampen vil snarere stå mellem Lars Løkkes soveby-kommunitarisme og Helle Thorning-Schmidts forstads-konformisme, altså opgør mellem den blå bloks fællesskabssøgende naboskab-konservatisme og den røde bloks midtersøgende middelklassekamp – i et lille land med stadig flere bitterfisser, evighedsstudenter og fløjlsbukseprofeter. Udfaldet af kulturkampen afgjorde ikke Danmarks fremtid. Det gør den politiske økonomi.

Lars Trier Mogensen (f.1975) er redaktør for lederkollegiet på Politiken. Han er uddannet cand.scient.pol. fra Københavns Universitet, og har tidligere været redaktør på Information og Dagen. Har udgivet blogbogen „Martin Luther Burger King“ (Politikens Forlag, 2008).

AUGUST 2010. *Værdikampen er IKKE slut, lige meget hvad venstrefløjen tror. På afgørende spørgsmål om integration, borgerrettigheder og multikulturalisme risikerer den at gentage Nyrup-tidens mest graverende fejl. [fra bogen "Helle eller Løkke? august 2010]*

Søren K. Villemoes og Troels Heeger: Kan Helle tage værdikampen? (2010)

Store dele af den danske venstrefløj drømmer om, at værdikampen langt om længe er overstået. Endelig behøver danskerne ikke længere at skulle forholde sig til halal-mad, burkaer, tørklæder, Muhammedtegninger og alt det andet populistiske, overfladiske og useriøse gøgl, VKO har brugt til at holde sig ved magten i ti år.

Men de tager fejl. Værdikampen er kommet for at blive. Og en Helle Thorning-Schmidt-regering, der ikke tager det til efterretning, vil ikke vare længe.

Efter Lars Løkkes indtog i statsministeriet er det blevet tydeligt, at Foghs succesfulde samarbejde med DF ikke længere i sig selv er en opskrift på politisk succes. Regeringen virker nedslidt og ude af stand til at styre debatten, og hvis S kan undgå fodfejl og personlige skandaler forekommer det ikke længere usandsynligt, at Danmark har en S-SF-regering efter næste valg.

Er man socialdemokrat skal man dog ikke glæde sig for tidligt. Hvis centrum-venstre udviser varsomhed, kan det længe ventede magtskifte vise sig at være en pyrrhus-sejr, der vil blotlægge dybereliggende og ubehandlede problemer, som ville kunne vise sig at lamme venstrefløjen, når en følsom værdipolitisk sag dukker op i fremtiden.

På afgørende spørgsmål om integration, borgerrettigheder og multikulturalisme, skorter det nemlig ikke på tegn, der peger i retning af en gentagelse af Nyrup-tidens mest graverende fejl.

Under Nyrup blev centrum-venstre langsomt, men sikkert åndeligt udtømt. Klassiske venstrefløjsværdier og -holdninger blev gradvist og umærkeligt afløst af en djøficeret socialteknologi og et syn på politik som en form for økonomisk management. Dette afkald på politisk kampgejst blev resolut udnyttet af de borgerlige, der ganske enkelt formåede at sætte sig på værdikampen.

Finanskrisen og de mange økonomiske problemer, som vi i disse år står over for, kan forlede naive sjæle til at tro (og håbe på), at værdipolitikken er ved at miste sit stærke greb om danskernes politiske sind. Allerede nu kan man i centrum-venstre-kredse mærke noget i luften. En ubestemt glæde og lettelse over, at det politiske fokus endelig er ved at flytte sig fra luftige og uhåndgribelige værdier til benhård økonomi. Nu skal vi til at diskutere virkelig politik igen! Arbejdsløshed, økonomiske reformer, skattelettelser kontra offentlige investeringer. Vi skal redde den offentlige sektor og beskytte vores elskede velfærd. Endelig er bolden ovre på vores banehalvdel! Paradigmeskiftet fra 2001 er ved at smuldre hen, og vi er tilbage til business-as-usual, hvor centrum-venstre traditionelt altid har stået stærkt i dansk politik.

Desværre er analysen forkert. Vi vil aldrig komme tilbage til de gamle dage, og det er en farlig forventning at tro, at værdikampen nu kan lægges bag os. Den er her for at blive. Hvis centrum-venstre ikke tager den seriøst, vil det fortsat være vores største handicap.

Uden en sammenhængende, meningsgivende og konsistent linje i værdikampen, risikerer det nye centrum-venstres politiske projekt endnu engang at blive en rodebutik af ideologisk vraggods og generel rådvildhed. For når vi ikke kan finde ud af at føre kulturkamp, bliver Danmark hurtigt borgerligt igen, og venstrefløjen vil stå tilbage endnu mere lammet og forvirret end nogensinde før.

Gentager Helle Nyrups fejl?

Da Nyrup overtog magten fra den kuldsejlede Schlüter-regering i 1993, stod han i en lignende situation. Danmark var i et økonomisk dødvande med høj arbejdsløshed, lav vækst og generel stilstand. Nyrup kom til magten med troen på, at fokus på reformer, lav arbejdsløshed og en sund økonomi (i en alliance med de Radikale) ville være tilstrækkeligt til at sikre centrum-venstre-projektet mange år frem. Men han tog grueligt fejl.

Så snart konjunkturerne vendte, dukkede værdikampen op. Nu skulle vi forholde os til flygtninge og indvandrere, og her havde venstrefløjen intet at byde på andet end tom moralisme, racismebeskyldninger, nedladende arrogance og politisk vaklen. Værdikampen blev endestationen. Ikke bare for Nyrup, men for hele centrum-venstre. Socialdemokraternes vælgerbase blev skåret midt over: En stor flok gik til DF, andre drev mod Venstre. Forholdet til de Radikale er siden kun gået ned af bakke. Da Nyrup gav magten videre til Fogh i 2001, var centrum-venstre mere svækket end nogensinde før i dansk politik: Projektet nærmede sig den totale fiasko.

Efter flere års splittelse og ørkenvandring har Thorning-Schmidt og Søvnal etableret en alliance, der er politisk troværdig. Det minder om den alliance, som Nyrup opbyggede med Det Radikale Venstre. I de tidlige 1990'ere ønskede de Radikale for enhver pris at undgå et samarbejde med Svend Auken. Modstanden varede ved indtil Nyrup dukkede op og bogstaveligt talt giftede sig med R. Også i 1993 blev fokus flyttet over på økonomi og klassiske fordelingsproblemer, i stedet for flygtninge-indvandrerproblemet som det havde manifesteret sig i Tamilsagen, der som bekendt bragte Schlüter til fald.

Umiddelbart kunne man derfor foranlediges til at tro, at centrum-venstre aktuelt set har fremtiden for sig. Men vælgere er nogle utaknemmelige skarn, der ikke udviser ubetinget loyalitet overfor resultaterne af et kompliceret socialteknologisk arbejde. Hvis centrum-venstrefløjen satser alle jetonerne på den økonomiske politik, vil det blive konjunkturerne, der afgør dens skæbne. Og det er en opskrift på fiasko. Selv hvis den kriseramte økonomi langsomt finder tilbage på sporet, vil centrum-venstre risikere at miste magten. En sådan skæbne er uundgåelig, hvis man ikke har andet at byde på end økonomiske finjusteringer og administration af den offentlige forvaltning.

Sådan gik det for Nyrup, der parallelt med udviklingen i de europæiske socialdemokratier omformede centrum-venstre til et forvaltningsprojekt, som var han selv blot velfærdsstatens vicevært.

Værdikampens evige genkomst

Vi kan lige så godt forlige os med erkendelsen af, at værdikampen er evig. Den hører til politikens inderste kerne. Den slutter aldrig. Den kræver daglig engagement og deltagelse. Og den kan ikke ignoreres. I stedet for at rynke på næsen af værdikampen (og den dertilhørende symbolpolitik og såkaldte 'populisme'), bør centrum-venstre tage den til sig og udnytte denne politiske slagmark til egen vinding. Men indtil videre er dette kun sket minimalt.

En af årsagerne er, at værdikamp ikke er noget, man undervises i på DJØF-uddannelser [uddannelser til professioner som jurist, økonom m.m. der organiseres af fagforeningen DJØF, red.]. Værdikampen respekterer ikke ekspertviden, professoral myndighed, embedsmandslogik og vise ord fra internationale konferencer. Værdikampen er anderledes ukontrollabel. Den handler om at se de store linjer i små begivenheder. At kunne forstå konflikter og kampe på gadeplan, og i hvilken retning de peger i forhold til de store linjer i samfundet. De mindste hændelser bliver til repræsentationer af de største politiske spørgsmål. Det er den store kosmiske kamp, der viser sig i de mindste dagligdagshændelser. Det er værdikampen, der kan gøre en dommers hovedbeklædning til et politisk spørgsmål, få folk i hele landet til at have en mening om æg, der bliver smidt mod pop-sangerinden Medina under en koncert i Ishøj; det er værdikampen, der kan splitte familier, når samtalen falder på tolv tegninger i en dansk provinsavis.

Men selvom teorien om verdensfjerne djøfere er fristende, er den også lidt forsimplende.

For der er andre og mere bekymrende årsager til, at centrum-venstre stadig ikke tør tage værdipolitikken til sig.

Det interne opgør venter

Problemet er nemlig, at en stor del af fronten i kulturkampen i disse år har flyttet sig gevaldigt. I den populære opfattelse står konflikten stadig mellem en humanistisk venstrefløj og en diabolisk højrefløj personificeret ved Pia Kjærsgaard. Men den nye frontlinje i værdikampen har foretaget et kvantespring og ligger i dag inden for venstrefløjen. Begyndelsen til denne udvikling kan spores tilbage til dengang, Fogh inviterede DF ind i varmen hos de borgerlige. Med et trylleslag var det pludselig venstrefløjen, der havde et problem med indvandrerspørgsmålet. Og siden har det været her, at de største og mest afgørende værdipolitiske uenigheder er lokaliseret.

Der skal ikke meget til, før disse uenigheder atter splitter alliancen i to og kan gøre en fremtidig S-SF regering handlingslammet i vigtige spørgsmål.

SF-vælgerne har indtil videre stort set kunnet tilgive Villy Søvndal, at han fører kulturkamp mod islamismen. Så længe der er vind i sejlene, så længe det skader VKO og ikke virker for manisk, kan man acceptere det. Men så snart værdipolitikken ikke er en direkte vælgermagnet vil uenighederne i baglandet igen træde frem i lyset.

Faktisk er det allerede gået grueligt galt. I starten af februar 2010 mødte Villy Søvndal pludselig uventet modstand fra sine partifæller, da han forsøgte at markere stærke holdninger i store spørgsmål i en lille sag i Holbergskolen i Københavns nordvestkvarter. Han var i baglandets øjne alt for hurtigt ude med fordømmelserne, da det kom frem, at skoleledelsen afholdt kønsopdelte forældremøder for at tiltrække muslimske kvinder, der ikke ville være i lokale med mænd. Dagen efter havde uroen i baglandet tvunget ham til at trække fordømmelsen tilbage. Noget lignende skete måneden efter, da Helle Thorning-Schmidt på TV fortalte en ung pige med tørklæde, at hun ikke forstod konceptet bag dette religiøse symbol. Straks var SF's Kamal Qureshi ude og markere sig med en nærmest hysterisk kritik af Helles manglende omfavelse af mangfoldigheden.

De små episoder kan forekomme ubetydelige, men under en socialdemokratisk ledet regering er der stor sandsynlighed for, at uafklarede politiske uenigheder omkring sekularisme, multikulturalisme, integration, ytringsfrihed og islamisme vil blive et skæbnesvangert problem for centrum-venstre. Og problemet er langt større, end de fleste tør anerkende:

Før eller siden bliver centrum-venstre nemlig nødt til at forholde sig til disse uenigheder, som i de rådvilde år under Fogh blev forsøgt fejlet ind under gulvtæppet. Man kunne have ønsket sig, at en stærk leder havde turdet tage kampen internt, mens de borgerlige havde magten. Politikudvikling er nemlig altid lettest, når man er i opposition og ikke sidder med ansvaret for hele statsapparatet. Men i stedet har vi nu brugt snart ni år på dag-til-dag politisk fnidder-fnadder, der indtil videre hverken har rykket nogen nævneværdig andel af vælgere fra højre mod venstre, endsige skabt et helstøbt og sammenhængende politisk projekt, der kobler værdipolitik med en venstreorienteret ideologi.

Både internt i S og SF har der ganske vist fundet en udvikling sted, hvor man har lært af erfaringerne og i dag tager værdikampen mere alvorligt. Desværre foregår det endnu primært bag kulisserne, og det er uvist, i hvor høj grad baglandet er indforstået med denne udvikling. Mange på venstrefløjen føler sig ganske enkelt for fine til at tage fat på de ømme emner. Alene det at forholde sig aktivt til værdikampens problemstillinger opfattes som et knæfald for den overalt lurende racisme.

De to episoder fra 2010 vidner desværre om, at der ikke er dannet nogen overbevisende konsensus. Når en S-SF-regering pludselig får en Brorson Kirke-sag på nakken, og Villy Søvndal skal til at forsvare den stramme udlændingekurs ved at sparke afviste flygtninge ud af en kirke på Nørrebro, vil uenighederne på venstrefløjen blive krystalklare og åbenlyse for enhver. Og til den tid er det muligvis alt for sent at begynde at tage opgøret.

Værdikampens potentiale

Værdikampen er ikke bare vigtig, fordi den er nødvendig for at holde magten. Den er vigtig i sig selv. Det interessante ved værdipolitik er, at alle har en holdning til den, og at alle, om de vil indrømme det eller ej, **føler**, at de skal have en holdning til sager som f.eks. Muhammedkrisen, tørklædeloven, burkaforbud, moske-byggeri osv. Det samme kan ikke siges om mange andre politikområder. Man diskuterer ikke efterløn, kommunale spareplaner og dagpengereformer med samme lidenskab, som man diskuterer integration, indvandring, islam, ytringsfrihed osv. ude i de danske stuer. Disse emner har simpelthen en særlig koncentration af lidenskab, storhed og politisk eksistentialisme i sig: Værdipolitik er med andre ord et kæmpe politisk potentiale – hvis man altså kan finde vej i junglen.

Og det kan være svært, for emnerne er både hverdagspraktiske og abstrakte på samme tid, hvilket let kan forvirre selv den skarpeste hjerne – og endda forlede nogen til at tro, at værdipolitik blot er usagligt og i sidste ende irrelevant.

Værdipolitiske spørgsmål er dog alt andet end usaglige og irrelevante. De indeholder nemlig elementære problemstillinger om lighed og frihed, medborgerskab, religion og politik, rettigheder og retfærdighed, danskhed og demokrati. Disse problemstillinger er evige, og vil altid være der, da de udgør kernen i det politiske fællesskabs *raison d'être*. Det handler grundlæggende om at definere de mest basale rammer for vores eksistens som danske medborgere. Det er afgørende politiske spørgsmål. Og hvis man ikke har nogen meningsfulde og sammenhængende svar på disse spørgsmål, er det klart, at man ikke kan have et troværdigt politisk projekt over længere tid. Man kan muligvis ride med på en konjunktur i en periode, men hvis man ikke har styr på de grundlæggende værdier, der kæmpes om, efterlader man sig intet projekt, andre kan bygge på og videreføre.

Det er derfor urealistisk, uambitiøst og naivt, hvis den danske venstrefløj tror, at alle de værdipolitiske diskussioner fra det forudgående årti blot var udtryk for overfladisk populisme. Alligevel er det stadig en udbredt opfattelse blandt mange til venstre for midten, at man anser værdipolitik som en slags midlertidig anomali skabt af Pia Kjærsgaard og Anders Fogh.

Hvis man ikke finder seriøse og sammenhængende svar på de spørgsmål, der er på spil i værdikampen, kan venstrefløjens hede drømme om et magtskifte hurtigt forvandle sig til et febermareridt.

Søren K. Villemoes (f.1981) er uddannet cand.scient.pol. fra Københavns Universitet med en BA-grad i religionsvidenskab. Medstifter af og bestyrelsesmedlem for „Fri Debat – netværk for ytringsfrihed“ samt redaktør på fridebat.nu. Blogger på „Konflikten“ tilknyttet Jyllands-Posten. Analytiker i tænketanken Cevea og skribent for tidsskriftet Vision.

Troels Heeger (f.1977) er uddannet cand.mag. i litteraturvidenskab, Københavns Universitet. Korrespondent i Tyskland for Dagbladet Information. Medstifter af „Fri Debat“ og blogger på „Konflikten“.

OPFØLGENDE INTERVIEW MED TROELS HEEGER OG SØREN K. VILLEMoes (OKTOBER 2010)

De seneste måneder har den politiske arena været præget af politiske skandaler, undskyldninger og beklagelser både på højre- og venstrefløj. Hvad er det for en tendens vi ser? Er politikerne blevet mindre troværdige end tidligere? Eller er journalisterne blevet bedre til at grave skidt frem på de forskellige politikere?

Troels Heeger: Der er altid noget interessant ved, at personsager og skandaler begynder at dukke op tæt på et valg. Det kan få de fleste til at tænke i sammensværgelsesteoretiske baner. Jeg tror ikke, at journalisterne er dygtigere end tidligere, eller at politikerne er blevet mindre troværdige. Det har noget at gøre med, hvor man befinder sig henne, en form for politisk konjunktur.

Søren Villemoes: Tidligere så man også journalister, der gravede masser af skandaler frem, og politikere har været lige så utroværdige gennem tiden, som de er nu. Måske er medierne bare blevet bedre til at trave videre på samme sager, end de var før.

Troels Heeger: Man kan undre sig over, at en sag som Helle Thorning-Schmidts skattesag ikke blev undgået. Jeg syntes ikke, det er en sag, der tyder på, at der er et moralsk problem. Hvis der er tale om noget her, er der tale om et professionelt problem, hvor Helle har været klodset og ikke haft orden i sine papirer, og så bliver hun sårbar over for personangreb. Lene Espersen har derimod et moralsk problem i forhold til overbetalingssagen. Sagen har ikke kun konsekvenser for Lenes troværdighed, men også for skatteydernes penge, og for hvordan man vælger at forvalte samfundet. Det er en alvorlig sag, noget helt andet end Helles skattesag.

Søren Villemoes: Det, der er mest irriterende ved mediedebatterne er, at man bruger så meget tid på at sige, at der ikke er nogen substans i politik, og så alligevel fortsætter med at diskutere – politik! Jeg syntes ikke, der mangler substans. Hvis en udenrigsminister vælger at holde ferie i stedet for at møde op til et topmøde, er der masser af politisk substans i det. Hvis man vildleder Folketinget er det vel også politisk substans?

Troels Heeger: Når de genvælger Lene som partiformand lugter det langt væk af, at der ikke er noget alternativ, eller at alternativet er værre. Der er ingen oplagte efterfølgere til Lene. K er et parti, der stadig kan huske de fløjkampe, der har præget partiets historie. Man har vurderet, at det mest hensigtsmæssige for partiet har været at bakke op om Lene, selvom hun er en person med så lidt troværdighed. Der er nok ikke særlig mange i K, der er særlig tilfredse med hende,

I efterlyser værdipolitikken i jeres kapitel og skriver, at „værdipolitik har et kæmpe politisk potentiale (...) hvis man kan finde vej i junglen“. Hvordan mener I, at værdikampen kom til udtryk i den politiske duel mellem Lars Løkke og Helle Thorning-Schmidt? Tog Helle værdikampen?

Troels Heeger: Det går så godt for Helle og oppositionen, at Helle faktisk godt kan tillade sig at tage en duel om økonomien med Lars Løkke. – og det er i sig selv bemærkelsesværdigt, for økonomisk troværdighed har altid været et vinderkort for de borgerlige. Lars Løkke forsøgte i duellen at gennemhulle S's **Fair Forandring** og talte om, at der skal indkræves mere skat, end oppositionen er villig til at indrømme. Men denne diskussion er nødvendigvis ikke en tabersag for S. For det første er regeringen selv svækket på disse områder, eksempelvis gør overbetalingssagen, at vælgerne måske ikke ligefrem ser regeringen som de mest troværdige forvaltere af skatteydernes penge – og for det andet fordi vi befinder os i en tid, hvor det er nødvendigt at skære ned.

Jeg tror ikke, at danskerne er økonomisk dumme eller blinde: de vil gerne holde fast i deres velfærdsydelse men forstår, at det er en sag, der skal diskuteres.

Værdikampen er et aktuelt politisk tema. Man kan se, at den erkendelse er sivet ind hos S eksempelvis med deres ghettoudspil, som Helle stiller sig i spidsen for, og hvor hun sammen med Mette Frederiksen påtager sig en offensiv rolle. Det, der er afgørende, er, hvordan baglandet vælger at reagere i forhold til disse udmeldinger. Helle er i hvert fald opmærksom på værdikampen.

Søren Villemoes: Jeg tror, S gerne vil undgå værdikampsspørgsmål så langt hen ad vejen som muligt – mest fordi de er bange for, at det splitter partiet og baglandet. Men de bliver nødt til at forholde sig til det før eller siden. I Venstre er der langt mere konsensus om, hvad der er de grundlæggende værdier til højre for midten. Venstre forholder sig til værdikampen. På den anden side ses en stor rodebutik, hvor ingen rigtig tør diskutere værdipolitiske spørgsmål. Der er en masse lidenskab investeret til venstre for midten – de har bare ikke rigtig fundet ud af, hvad man egentlig gerne vil.

AUGUST 2010. *Regeringen ligger, som den har redt. Hvis formålet var at føre borgerlig-liberal politik, er man dumpet. Paradoksalt nok kan regeringens frygt for vælgerne – og sin egen skygge – ende med at koste magten. [fra bogen "Helle eller Løkke?" august 2010]*

Peter Kurrild-Klitgaard: Udkast til obduktion af en politisk selvmorder (2010)

„It's better to burn out than to fade away ... It's better to burn out than it is to rust“
Neil Young, 1979

Meget tyder på, at de borgerligt-liberale regeringspartier er på vej mod et af deres dårligste valgresultater i nyere tid. Ved valget i 2001 fik VK 40,3 pct. af stemmerne (VKO: 52,3 pct.); i 2005 gik man lidt tilbage til 39,3 pct. (mens VKO holdt 52,6 pct.); i 2007 røg regeringspartierne yderligere ned på 36,7 pct. (VKO: 50,5 pct.). I skrivende stund (forår/sommer 2010) har de to partier i meningsmålingerne svinget dramatisk mellem tilsammen 26 og 35 pct.s tilslutning (VKO: 38-49 pct.).

Det sidste dyk har fundet sted samtidig med, at ABØF-oppositionen ikke har kunnet præsentere meget andet end luftige løfter om, at Danmark kan løse de store problemer, vi står overfor, ved, at man (dvs. nogle) bliver „12 minutter“ længere på arbejdet. Ingen kan eller vil realisere en sådan plan – og den ville næppe komme i nærheden af at forholde sig til de større samfundsøkonomiske problemer, som et hav af kommissioner mv. har påpeget over en længere årrække.

Hvordan er det kommet dertil for regeringen? Nogle af VK's problemer er ikke (kun) selvforskyldte: Tiderne er usikre, og nedadgående økonomiske konjunkturer rammer altid siddende regeringer, uanset ideologisk observans. Det samme gør nedslidningseffekten ved at have siddet længe, mens problemer og „sager“ akkumulerer.

Men et tredje forhold er den synligt manglende begejstring for regeringens „projekt“, hos både politikerne selv, vælgere og partimedlemmer – og det kan meget let være den faktor, der holder én procent af vælgerne hjemme, eller sender en anden procent (eller flere) udi en ren proteststemme. Så lidt skal der faktisk til for at kunne gøre udfaldet.

„Systemskiftet“

Da VK-regeringen kom til i 2001 var det på baggrund af den største ikke-socialistiske stemmeafgivning blandt vælgerne i årtier. Man skal tilbage til 1970erne for at finde tilsvarende samlede stemmeandele, og man skal reelt tilbage til før 1. Verdenskrig (før indførelsen af forholdstalsvalg, kvindernes stemmeret mv.) for at finde et flertal til „højre“ for Det Radikale Venstre.

I årtier har valgforskere stillet danskerne de samme fire traditionelle fordelingspolitiske spørgsmål (om skat, ulighed, sociale reformer og regulering af erhvervsliv). I 2001 så man i disse den kraftigste holdningsmæssige „højredrejning“ hos vælgerne i undersøgelsesernes historie. I 1979 havde andelen af danskere, der svarede „højreorienteret“ på spørgsmålene været helt nede på 32 pct., men herefter steg den jævnt støt og lå i 2001 på 46 pct. Andelen, der svarede „venstreorienteret“ på de samme spørgsmål faldt i samme periode fra 68 til 54 pct. af vælgerne.

At man altså kom til ved en markant valgsejr, havde stor folkelig medvind, og ikke skulle basere sig på Det Radikale Venstre, gjorde, at man – i det store billede – sad på et relativt klart og stærkt mandat.

Set fra et borgerligt-liberalt perspektiv kunne forudsætningerne – hvis man altså vitterligt ville føre borgerligt-liberal politik – i 2001 ikke være meget bedre.

At Venstre så oven i købet havde påført Socialdemokraterne et sviende, historisk nederlag

ved at detronisere dem fra pladsen som det største parti for første gang siden 1920, var vel næsten blot rosinen i pølseenden (eller saltet i såret, afhængig af hvorledes man så på tingene).

Men viljen til at føre borgerligt-liberal politik, i hvert fald på en række centrale, klassiske punkter, var ikke rigtigt til stede – ja, man kan sige, at den sådan set var blevet smidt på porten allerede i 1998, da Anders Fogh Rasmussen sammen med Claus Hjort Frederiksen lagde strategien for „Aldrig mere et ’98-valg.“ Deres fokus: at undgå at snuppe nederlaget ud af kæberne på sejren – ved i sidste øjeblik at blive skudt i skoene, at man var for „højreorienterede“ og ufølsomme overfor velfærdsstaten. Strategien bestod som bekendt i at bevæge Venstre direkte ind mod midten, lægge sig omtrent dér, hvor Socialdemokraterne lå fordelingspolitisk, og samtidig rykke til „højre“ på den værdipolitiske dimension, i retning af strammere indvandring, mere „lov og orden“, osv.

Det var en en realpolitisk elegant knibtangsmåne – især hvis man ikke var specielt interesseret i at realisere egne idealer (hvis disse iøvrigt eksisterede). Men det siger sig selv, at det – som alle politiske strategier – i bedste fald kun er en strategi, der kan virke, så længe modstanderen er for paralyseret og desorganiseret til at kunne svare strategisk igen.

„Hvis ikke nu, hvornår så?“

Trods den nye strategi var der ved regeringsskiftet i 2001 og umiddelbart derefter endnu nogle – både til højre og til venstre i det politiske spektrum – der troede, at „fra hulemand til julemand“-strategien bare var „spin“: når først man havde magten, skulle der føres „rigtig“ politik. Men de pågældende – eller ihvertfald de mest virkelighedsnære af dem – måtte hurtigt revidere deres forventninger.

Denne skribent oplevede gennem en årrække selv det borgerligt-liberale Danmarks – og særligt Venstres – strategiske og politiske transformation på ganske nært hold. Bl.a. derfor blev jeg inviteret til at tale i april 2002 ved et aftengruppemøde i Venstres folketingsgruppe med henblik på at give min vurdering af den situation, regeringen stod i. Aftenen var for mig en skelsættende illustration af, hvad der var ved at ske mentalt – for folk med liberale idealer, og for folk uden. Essensen af min tale var et spørgsmål: „Hvis ikke nu, hvornår så?“ Hvis Venstre – og det borgerlige Danmark i almindelighed – ikke skulle prøve at føre en målrettet, ideologisk linje med lavere skatter, færre regler, osv., på dét tidspunkt, hvornår i alverden skulle man så nogensinde kunne gøre det?

Uanset at Dansk Folkeparti på nogle punkter ville noget andet, var faktum, at nu – foråret 2002 – var den måske bedste chance nogensinde til at igangsætte større reformer at et borgerligt-liberal tilsnit. I hvert fald i mere end 30 år, og måske i et helt århundrede. Så skulle man være logisk og strategisk, burde man her og nu køre hårdt på med markante, langtrækkende reformer – og hvis DF gjorde modstand, måtte man betale sig fra det, eller om nødvendigt true dem med valg.

Hvorfor skulle man gøre dét, velvidende at det vil kunne være farligt at føre en politik, som nogle midtervælgere – og venstrefløjen med sikkerhed – ikke ville kunne lide, og som derfor ville kunne koste en genvalgsmulighederne? Mit svar var, at gjorde man det ikke nu, ville mulighederne kun blive ringere med tiden.

For det første ville der uvilkaarligt ske en nedslidning. Tiltagende magtfuldkommenhed og selvtilfredshed, erosion af idealer og nytænkning mv., har altid, uanset ideologisk observans, tæret på regeringers langsigtede evner.

For det andet ville fravær af reformer reelt betyde en fortsat ekspansion af omfordeling og bureaukrati, og det ville kun gøre reformer på et senere tidspunkt endnu sværere.

Og så, for det tredje, det faktum at historien talte for, at en VK-regering formodentlig ikke ville kunne overleve et kommende valg alligevel: Historisk set mister regeringer i gennemsnit ca. 2,5 pct. i tilslutning over en valgperiode, så hvis man holdt statistikken, ville man formodentlig alligevel tabe magten ved førstkommande valg. Så man kunne lige så godt gøre noget nu – for chancerne ville ikke blive bedre, og der ville aldrig være mere goodwill end lige efter det valg, hvor man var kommet til.

Jeg advarede om, at hvis man omvendt altid bevidst lagde sig politisk der, hvor man tror, den midterste vælger befinder sig, ville man i hvert fald på længere sigt blot opnå, at midten så rykkede mod venstre – fordi vælgerne ville misopfatte den førte „midterpolitik“ som værende borgerlig-liberal politik, og at det, der er „venstreorienteret“, så er noget, der ligger til „venstre“ for den førte politik. Med tiden ville vælgernes holdninger kunne blive skubbet længere og længere mod venstre. Samtidig ville det kun være et spørgsmål om tid, inden i hvert fald dele af venstrefløjen ville vågne og tage den logiske konsekvens og rykke sig selv lidt længere til venstre. Alt i alt, ville dét at flytte sig til venstre blot gøre det sværere at gennemføre de politikker, man ellers angiveligt syntes om.

Jeg advarede også om, at hvis man glemte de ideologiske rødder, ville man på et tidspunkt blive straffet af skuffede kernevælgere, der så ville søge eller skabe andre alternativer – som det var sket med De Uafhængige i 1950'erne og med Fremskridtspartiet i 1970'erne, som reaktion på ideologisk udsalg af henholdsvis VK- og VKR-regeringerne (1950-53, 1968-71). Særligt den sidste måtte i de fleste henseender være det perfekte skræmmebillede.

Men allerede den april-aften 2002 kunne jeg tydeligt mærke, hvorledes regeringsledelsens strategi var begyndt at „sive ned“, og at det, der var begyndt som strategi for nogle, nu var blevet dagen, vejen og mentaliteten hos ambitiøse fodfolk. Jeg husker endnu det lille gisp, der gik gennem salen, da jeg sendte et PowerPoint-dias henover skærmen, hvor der med en parafrase på Poul Schlüters optimistiske ord stod „Det går ufatteligt ... skidt“. Responsen var ellers et sted mellem apatisk og grænsende til det små-indignerede. „Vi har jo chancen ... altså hvis vi ikke ... altså for første gang nogensinde at få en Venstre-statsminister genvalgt! Det er jo aldrig sket før!“, sagde et yngre, kvindeligt folketingsmedlem. Mit svar var: „Og hvad så? Det er vel grundlæggende ligeegyldigt at blive genvalgt, hvis man ikke får gennemført den politik, man synes om? Altså bortset fra, hvis det ikke er den førte politik, der interesserer én mest.“ Jeg spurgte retorisk, hvad det næste mål skulle være, når man ved et valg i 2004 eller 2005 havde bevist, at man for første gang nogensinde kunne få en Venstre-statsminister genvalgt? „At blive genvalgt to gange? At blive genvalgt tre gange? At blive den længst siddende liberale regering nogensinde?“ Det var lidt ment som en provokation, men skulle vise sig at være tragikomisk præcist i forhold til, hvilke argumenter man rent faktisk kom til at høre fra VK-politikere efter 2005- og 2007-valgene. Det pågældende kvindelige folketingsmedlem førte de næste år en loyal, upåagtet rolle og blev uundgåeligt behørigt belønnet med en ministerpost.

Ikke alle reagerede sådan. Et par V-folketingsmedlemmer sendte mig indforståede ansigtsudtryk, og en enkelt kom venligt op og bad om at måtte få mine PowerPoint-dias. Sigende nok blev denne person holdt bagest i folketingsgruppen og ikke genvalgt. De andre blev først ministre et pænt stykke tid efter 2001 – da også de havde lært ikke at insistere på, at en liberal regering bør forsøge at føre liberal politik.

Konsekvenserne

Hvad blev resultatet af den af VK-regeringen lagte linje? Medierne har gennem det seneste årti brugt megen tid på indvandrings- og integrationspolitikken, udenrigspolitikken og i de første år ikke mindst Anders Fogh Rasmussens mere symbolske, værdipolitiske udmeldinger. Det har i mange henseender været forståeligt nok, men samtidigt har fokus i realiteten ikke været på en udvikling, som ellers nok traditionelt burde have kunnet få borgerligt-liberale politikere til at hæve stemmen:

Den af VKO-flertallet førte overbudspolitik har resulteret i offentlige udgifter, der bedst kan betegnes som værende løbet løbsk – bortset fra at det antyder, at der er tale om et uheld og ikke en bevidst ligeegyldighed overfor konsekvenserne af ens egen politik. Det offentlige forbrug er i perioden 2001-2010 steget med i gennemsnit 1,7 pct. om året – hvilket er voldsomt meget mere end hvad Nyrops SR-regering havde planlagt. Det har allerede givet Danmarkshistoriens højeste offentlige forbrug. Fortsætter den lagte linje over de næste ti år, vil man mangle penge svarende til 3 pct. af BNP – og det vel at mærke under en noget

urealistisk antagelse om, at et evt. nyt ABØF-flertal ikke skulle kunne finde på at hæve de offentlige udgifter yderligere.

Samtidigt har man præsideret over et stigende skattetryk (målt som samtlige skatter og afgifters andel af BNP) – en stigning, der på overfladen ser beskeden ud, fra 48 pct. i 2002 til 48,2 pct. i 2009, men som undervejs passerede en Danmarkshistorisk rekord på 51 pct. i 2005 og reelt dækker over en massiv stigning i skatteindtægterne, som blot er kamoufleret af, at BNP (hvori også indgår overførselsindkomster) samtidigt er steget betragteligt. Det er blevet muliggjort gennem indførelsen af over 250 nye skatter og afgifter, desuagtet eksistensen af det nominelle „skattestop“ (2001-09), frem til Skattereformen og „Genopretningsplanen“ fra 2009/2010, der tilsammen reelt indebærer en af de største skatteforhøjelser i nyere tid, som bogstaveligt vil få pengene til at fosse ud af borgernes lommer og ind i de offentlige kasser. Der er i dag langt flere offentligt ansatte og flere modtagere af offentlige overførselsindkomster tilsammen end på noget andet tidspunkt i Danmarkshistorien.

Som prikken over i'et har VKO-flertallet forestået en sand eksplosion i mængden af regler og love, der griber ind i danskernes hverdag. Hvor antallet af nye love og bekendtgørelser op gennem 1990'erne til omkring årtusindeskiftet lå støt på ca. 1.000 om året, viser en opgørelse, at antallet under VK-regeringen er eksploderet til næsten det dobbelte – knap 1.900 nye love og bekendtgørelser (2007). Den samlede regelmængde er nu så stor, at man ikke siden 2003 har lavet en årlig opgørelse. Ad den vej har man de facto udstedt en fatwa imod tidligere klassiske borgerlige mærkesager som personligt ansvar, retssikkerhed og magtens tre-delning – symboliseret ved nye Kafkaske våbenlove, overvågningsprogrammer, udvisninger af personer med opholdstilladelse uden fremstilling af disse for en dommer, aflytninger uden dommerkendelser, forbud mod tilfældige hunderacer, osv., osv., osv.

Hvad har konsekvensen af VKO-flertallets politik været?

Klart er det i hvert fald, at hvis man som politiker ændrer sin retorik og politik gennemgribende, skal man ikke blive overrasket, hvis ens vælgers holdninger efterfølgende flytter med. Under 2005-valgkampen kunne man f.eks. opleve det intet mindre end bizarre, at landets statsminister, Venstres formand, uprovokeret erklærede, at „liberalismen er forældet“, og at sådanne ideologier er noget, der tilhører det forgangne århundrede. Kort efter lod han sin designerede efterfølger, den senere statsminister og V-formand Lars Løkke Rasmussen, lede arbejdet med et nyt parti-program, der skulle præsentere en ny „skandi-liberalisme“, hvis vision kunne sammenfattes som et småborgerligt forsvar for status quo: En stor stat, med højt skattetryk og megen regulering.

Vælgerne fulgte holdningsmæssigt med. Som omtalt havde disse i 2001 været de mest markant „højreorienterede“, der var blevet målt af valgforskerne siden 1979 – men det forsvandt. I 2006 og 2007 kunne to målinger fra Epinion Capacent vise, at vælgerne under den nye linje var svunget radikalt til venstre på de fordelingspolitiske spørgsmål. Hvor andelen, der svarede borgerligt-liberalt på spørgsmålene i 2001, havde ligget på 46 pct., mens andelen, der svarede venstreorienteret, havde ligget på 54 pct., vendte mere end 20 års udvikling radikalt: Nu var der 71-73 pct., der svarede venstreorienteret, og kun sølle 27-29 pct., der svarede højreorienteret. Selv blandt Venstres vælgere er der nu en klar majoritet af fordelingspolitisk venstreorienterede.

Sådan kan det gå, når man bilder vælgerne ind, at de kan få noget for intet: Deres forventninger bliver derefter. Paradoksalt nok har man netop derfor i meningsmåling efter meningsmåling kunnet se, at et overvældende flertal af vælgerne tror, at der er blevet skåret ned i de offentlige udgifter, desuagtet at det stik modsatte har været tilfældet, og at de offentlige udgifter i 2010 ligger hele 67 mia., kr. over, hvad de gjorde under SR-regeringen. Jo, værdikampen havde en effekt.

Gravskriften

Når VK-regeringernes gravskrift skal skrives, kan man spørge sig selv: Kunne man have ført en anden politik, end man gjorde? Nogle vil sikkert sige nej. Ligesom Schlüter i 1980'erne sagde at „man skal kunne tælle til 90 i dansk politik“ har kloge mennesker som f.eks. Bertel Haarder ved flere lejligheder sagt, at VK-regeringen reelt ikke kunne føre anden politik end den førte – fordi DF ikke ville være med.

Men det er notorisk usandt. Fra begyndelsen – eller i hvert fald fra et tidspunkt i 2002 og derefter i stadigt stigende grad – opgav man, fra top til bund i regeringen og fuldstændigt bevidst, at føre en mere klar borgerlig-liberal politik, og årsagen var utvetydigt, at man troede, at en sådan ny strategi ville øge ens genvalgsmuligheder—også udover hvad der var nødvendigt blot for at beholde magten. Gang på gang er man kommet med politiske udspil, man ikke har været tvungent til, men som har været i klokkeklar modstrid med et liberalt og/eller konservativt udgangspunkt. Men som Claes Kastholm Hansen for nogle år siden formulerede det på et møde i den borgerlige tænketank CEPOS, hvor han gik i clinch med netop Bertel Haarder om netop dette: „Hvis stemmer er det egentlig, at I tror, I vil miste, hvis I ikke dagligt kommer med nye forbud eller giver statstilskud til healere?“ (parafaseret fra hukommelsen). Dét svarede Haarder ikke på, og det var synd, for spørgsmålet rørte sådan set ved noget essentielt: Ingen, hverken til højre eller til venstre i det politiske spektrum, kan forvente, at deres „egen“ regering gennemfører alt, hvad den eller de helst gerne ville have – der **skal** kunne tælles til 90 mandater. Men man kan forvente, at den pågældende regering ikke fører en politik, der er den stik modsatte af dens naturlige grundlag, og i særdeleshed på områder, hvor det ikke engang er noget, der giver stemmer.

Hvad er så den langsigtede konsekvens af den bedrøvelige affære, som VKO-flertallet har været for det borgerligt-liberale Danmark? Som jeg argumenterede ved det førnævnte aftenmøde i 2002, ville regeringens politik blive opfattet som og udstillet som „ekstrem“ og „yderligtgående“ uanset, hvad den gjorde – og så kunne man såmænd lige så godt have tonet rent flag og gennemført modige reformer, mens man kunne. I stedet valgte man fordelingspolitisk at optræde som Socialdemokrater – med den konsekvens at man skubbede vælgerens holdninger og forventninger endnu længere til venstre. Man har fodret et evigt umætteligt dyr – men vel at mærke med ens egne lemmer.

Man har dermed skaffet sig selv et dobbelt-problem. Man har markant ekspanderet „velfærdskoalitionen“, altså antallet af personer, der er afhængige af de offentlige kasser, og dermed gjort det endnu sværere at reducere, eller blot tæmme, statens rolle i fremtiden. Lægger man antallet af offentligt ansatte og folk, der gennem overførsler har deres primære indkomst fra det offentlige, sammen, så udgjorde de i 2001 tilsammen 60,5 pct. af vælgermassen. I 2010 havde VK-regeringen sørget for at øge denne andel til 63 pct. Dermed har man – udover at cementere et samfundsøkonomisk problem – skabt en tilgang til det vælgersegment, der alt andet lige lettere stemmer på stort set alt andet end V og K. Samtidigt har man ved sin blotte eksistens og ved den problematiske medievinkling af alt, hvad en borgerligt-liberal regering gør, opnået, at den førte politik er blevet opfattet som „meget højreorienteret“.

V og K har dermed metaforisk tisset i de velkendte gummistøvler for at holde varmen på en kold vinterdag – og så har man oven i købet taget en god lang gåtur i dem. Der er næppe tvivl om, at hvis tiden var gået i stå i år 2001, ville Danmark have haft et samfund, der nok grundlæggende var gennem-socialdemokratisk i både sjæl og politik – men dog var friere og mindre beskattet, end det er nu, efter ni år med en nominelt borgerlig-liberal regering.

Peter Kurrild-Klitgaard (f. 1966) er professor i Statskundskab ved Københavns Universitet og fast kommentator ved Berlingske Tidende. Uddannet cand.phil. i samfundsfag fra Københavns Universitet (1991) og ph.d. i statskundskab fra samme (1997); Fulbright Scholar ved Columbia University 1992-1994 og MA herfra 1993. Siden adjunkt ved Aarhus Universitet og Professor ved SDU.

AUGUST 2010. *Tre trends i politikerrollen blev forstærket 2001-2010: Kontraktpolitikken gjorde de menige politikere mere menige end nogensinde. Troløse karrierepolitikere begyndte at hoppe frem og tilbage mellem partierne – og ind og ud af politik. Og medieeksplosionen sendte politiker-norden på fortidspension. [fra bogen "Helle eller Løkke?" august 2010]*

Susanne Hegelund: Den klassiske politikers sivende død (2010)

21. november 2001. Det blev sent, inden DR2-holderne kom hjem natten efter valget. Jeg skulle egentlig bare være valggeneral for samme aften's kommunalvalgs-flade. Sådan var det at være lillebror-kanal: Den smalle kanal skulle pligt-dække kommunerne, mens DR1 svælgede i statsministeropgøret. Men da det trak ud med landsresultatet til folketingsvalget, besluttede DR-toppen at sende det store DR1-hold hjem, og det blev så op til DR2 at overholde public service-forpligtelserne og sende til den bitre ende. Det i hast samlede hold og studiefaciliteterne var mildest talt ikke gearret til en stor folketingsaften. Så toptunet tv var det næppe, da vi blev budbringere af det historiske øjeblik, hvor det blev endelig bekræftet, at Venstre for første gang i 80 år blev større end Socialdemokratiet, og at Poul Nyrup Rasmussen måtte aflevere statsministerstolen til Anders Fogh Rasmussen.

Hvad ikke var gået op for os den novembernat var, at magtoverdragelsen samtidig var begyndelsen på et tiår, som på en række områder ændrede rollen som politiker, måske for altid:

Foghs kontraktpolitik flyttede den politiske styring opad i systemet. Topstyringen spredte sig til andre partier, der tog ved lære af Foghs ledelsessucces.

Politikerrollen som leve- og karrierevej blev forandret. Det blev legalt at gå til og fra politik samt at partishoppe. Den klassiske faglighed var ikke længere så nødvendig som gode kommunikationsevner.

Det politiske tempo blev skruet eksplosivt i vejret af nye og hurtige medier. Det gav næsten dødsstødet til den velovervejede politiker, der lige skulle undersøge sagen, før han udtalte sig.

Den store kontrakt-mester

27. november 2001. Overskudsagtigt virkede det, da Fogh få dage efter valget veloplagt vandrede ind i Statsministeriet med den helt store plan under armen. Han havde siden 70'erne fremstået som en klassisk politiker, en lidt tør økonomtype uden stor folkelig karisma. Så meget desto mere forunderligt var det at se den transformerede Fogh.

100 konkrete mål på 100 dage. Godt og vel endda. Det var sådan set bare at komme i gang og krydse af, når tingene var udført. Javel, hr. statsminister. Har du nye opgaver til mig, kunne den svage eller mindre dygtige politiker spørge undervejs.

For den stærke politiker, som trivedes med selv at tage fat, blev det hårdere år. Den selvstændige problemafsøgning, politikudvikling og -løsning, som giver livet mening for den politikertype, var der ikke meget af.

Selv en dreven idépolitiker som Bertel Haarder fik topstyringen at smage, da han overtog Undervisningsministeriet i 2005. Han havde måske selv en tanke eller to omkring udviklingen af området, men også han fik udleveret et meget detaljeret grundlag af regeringschefen: Værsgo, bare kryds af på bestillingslisten øvre fra Statsministeriet og gør præcis, som der står.

Andre partitoppe labbede elementer af topstyringen i sig: Dansk Folkeparti havde været *first mover* i forhold til total topledelse på Christiansborg. Nu overtog også SF i bedste copycat-stil Foghs måde at lede på. Aldrig havde de menige folketingsmedlemmer været mere menige: For den ambitiøse politiker blev det endnu mere nødvendigt end nogensinde

at være med helt oppe i toppen, hvis han ønskede reel indflydelse.

Også Socialdemokraterne effektiviserede arbejdsgangene. Mon ikke Helle Thorning-Schmidt i statsministerstolen vil videreføre Foghs stærke styring og måske sikre en endnu mere central og effektiv koordinering af opgaverne på tværs af ministerierne?

Dog skal hun første overvinde Lars Løkke Rasmussen, der har valgt en mere *loose* stil. Løkke giver den enkelte minister mere indflydelse, hvis denne kan og vil. Det giver rum til, at for eksempel Lars Barfoed, der blev justitsminister ved rokaden i februar 2010, i løbet af sine første måneder på posten har kunnet spille ud med forebyggende retspolitik uden ligefrem at have fået et diktat oppefra som i Foghs tid. I andre ministerier sker der til gengæld ikke meget, nu hvor Foghs stærke hånd er væk.

Hoppere & shoppere

10. februar 2005. Efter at have siddet i Folketinget i mindre end to døgn meddelte Helle Thorning-Schmidt, at hun ville være formand for sit parti; det politiske håndværk måtte hun lære undervejs. Anders Fogh Rasmussen havde til sammenligning tålmodigt ventet over 20 år i folketingsgruppen, før det blev hans tur til at indtage toppen i Venstre.

Partiformand var det fineste, nogen næsten kunne blive, dengang i 1998, da Uffe overlod Venstre til Anders. Helt den samme prestige indeholder politikerfaget måske ikke længere. Det unikke unge talent – en Ny Fogh eller en Mini Lykketoft – har ikke nødvendigvis lyst til at hellige hele sit liv til en politisk karriere, når andre muligheder med høj indflydelse inden for feltet samfund-politik-kommunikation ligger for.

Tidligere var Folketinget og medlemskabet af et parti noget, man valgte én gang for alle, ofte med en start i ungdomsafdelingen af et parti som 14-årig for så at fortsætte, til man blev stemt ud eller gik på pension. Men i 00'erne er det blevet legalt at starte sent, skifte parti, stå af, holde en pause, vende retur til landspolitik – eller kaste sig over noget andet. Karriereboom med „frit valg på alle hylder“ ude i samfundet smittede af på en række talentfulde folketingsmedlemmer som Connie Hedegaard, Christine Antorini, Morten Helveg Petersen, Anders Samuelsen, Morten Messerschmidt, Gitte Seeberg, Pernille Rosenkrantz-Theil, Naser Khader, Jens Rohde og Frank Jensen. Alle har de brudt med den klassiske „fra vugge til grav“-parti- og politiktradition.

Gennemsnitsalderen i Folketinget er da også på ti år faldet med godt tre år. Med en alder på 45,8 i snit, er det tydeligt, at jobbet ikke længere er en livstidsstilling. Fordelen er indlysende: Man gror ikke fast til taburetten, får erfaring med livet uden for murene og kan bruge sine politiske kompetencer bredere end hidtil til glæde både for én selv og for samfundet.

Risikoen ved at gøre folketingsarbejdet til et karrierejob på linje med alle mulige andre jobs er, at den klassiske politiker, som er inde i de politiske hjørner og kroge, og som kæmper for sit parti i tykt og tyndt, uddør.

Hvis de bedste fristes til at søge væk, er det de næstbedste, der bliver tilbage for at tage sig af grundpolitikken og have blik for de lange stræk. I værste fald skal vi derfor vænne os til, at politikere bliver næsten forudsætningsløse generalister uden dyb indsigt, men gode på en tv-skærm. Og acceptere, at ingen i dag vil høre på den indsigtfulde men småkedsommelige fagpolitiker, der fyldte Folketinget i mange år.

Under alle omstændigheder har politikerne en udfordring i at opretholde fagligheden samtidig med at de skal blive endnu dygtigere til at kommunikere denne faglighed bredt ud. Ligesom Fogh. Han mestrede, trods sit eftermæle som „sorgløshedens statsminister“, nemlig både de lange linjer, fagpolitikken og evnen til at kommunikere. Den sidste evne manglede Mogens Lykketoft på trods af sin maskinrumsforståelse for både dansk og udenlandsk økonomisk politik. Lars Løkke er også en klassisk fagpolitiker, men når ikke Fogh-standard i kommunikation. Lene Espersen kunne i mange år leve højt på en kæk kommunikation. Takket være dygtige hjælpere lykkedes det at skjule, at grundfagligheden ind imellem haltede lidt. Heller ikke hos Villy Søvnald skal der kradses meget i skallen, før blikket bliver tomt, når det

gælder den økonomiske politik, uagtet at han er godt inde i udenrigs-, forsvars- og socialpolitik.

Helle Thorning-Schmidt har sin egen internationale stil og er en skarp kommunikatør. Men er hun med sine kun fem år i landspolitik og manglende erfaring med overordnet politikformulering og samarbejde tung nok at have siddende i statsministerstolen?

Forklaringen på, at de gode politiske kommunikatører i dag vinder over de politiske nørdere er simpel: tv. Spørgsmålet er blot, hvem skal sikre Danmark på den lange bane, mens politikerne er i fjernsynet.

Altid Breaking News

1. december 2006. På få måneder var det lykkedes TV2 at få en 24 timers nyhedskanal banket op. Kl. 12 gik TV2 News i luften. Og siden blev intet det samme for hverken journalister eller politikere.

Det forekom ellers allerede som et overbliksmæssigt mareridt, da TV2 kom til verden i 1988 med en daglig nyhedsudsendelse kl. 19.30, drilsk lagt lige over for TV-Avisen. Det viste sig blot at være begyndelsen på medie-eksplosionen, der har vendt op og ned på, hvem der bliver siet fra i politik.

Internettets minut-for-minut rapportering tog over op gennem 00'erne, men i dag er TV2 News, med fokus på nyheder og baggrund om politik og økonomi, regulær *driver* på Christiansborg og i Meningsdanmark. Folketinget selv har heller ikke holdt sig tilbage, men transmitterer i timevis fra både sal og samråd, hvor ministre ristes af en kampberedt opposition. Traditionel politik? Det føres i Vandrehallen og andre steder, hvor der kan tales fortroligt. Transmissionerne giver transparens og en unik mulighed for at følge med i folkestyrets arbejde – men betyder også spil for galleriet og alenlange pseudo-opgør, som sluger tid.

Samtidig er antallet af nyheder eksploderet: I 1999 var der 32.000 såkaldte „nyheder“ på en uge ifølge professor Anker Brink Lunds store nyhedsundersøgelse. I 2008 var tallet vokset til over 75.000 ugentlige „nyheder“, ligesom også genbrug af nyheder var steget markant. Med over 10.000 „nyheder“ pr. dag – hvoraf mange handler om politik – kan ingen politiker anno 2010 bare antydningvis styre nyhedsflowet. Tendensen forklarer, hvorfor det ikke længere er afgørende, om man er en fagligt dygtig politiker, men nok så meget handler om at være parat med et budskab, uanset om man har nyt på hjerte eller ej.

Svundne tiders sindige pressedækning med morgenaviserne som daglige trendsettere, kommer aldrig tilbage. På positiv-siden er, at det ind imellem overfladiske flow over de seneste ti år er suppleret med oceaner af gammeldags, klassisk politisk debat og længere 1-til-1-substansinterviews på tv, startende på DR2, og siden overgået af TV2 News. Retrodebatteerne er sammen med den øvrige væg-til-væg dækning af det politiske stof med til at ikonisere dagens politiker på en ikke hidtil set måde. Det gælder, når det går godt. Og når det går skidt.

Lene Espersens manglende dømmekraft i forbindelse med afbud til en række møder i udlandet og sagen om Helle Thorning-Schmidts mands skatteforhold ville for ti år siden være vokset med en ny vinkel pr. dag. I forsommeren 2010 nåede begge sager op på fem-seks nye udviklinger i løbet af en arbejdsdag. Medierne sover ikke længere.

Til gengæld tager de heller ikke pr. automatik hinandens historier op som tidligere. Enhver har sine egne serier og kampagner. Det betyder, at lancering af nye politiske udspil i dag må planlægges grundigt i partierne for at nå flest muligt eller – som minimum – den rette målgruppe. Det er ikke længere nok at lave en aftale med en morgenavis og så regne med, at de andre medier løber med som dengang i 80'erne og 90'erne.

Når medierne så lejlighedsvis enes om at satse på en bestemt sag, er der fuld damp på kedlerne døgnet rundt. Mere vil givetvis følge oven på Helle og Lene. Beskidt skal det nok blive. Det vil politikerne selv sørge for.

Susanne Hegelund (f.1955) er studievært på TV2 News. I næsten ti år politisk reporter på Berlingske Tidende og TV-Avisen. Erhvervsjournalist og siden erhvervsredaktør i DR samt chef for DRs politiske redaktion. Chef for DR2's Deadline og siden for TV-Avisen. Sammen med Peter Mose forfatter til den politiske ledelsesbog „Håndbog for Statsministre“; på vej er en opfølger med fokus på embedsværkets magt.

AUGUST 2010. *Det er helt forkert, at dansk politik skulle bestå af „klumpspil på midten“, hvor spin flytter stemmer. For vælgerne kan sagtens se forskel på partierne – og lader sig lede af deres egen overbevisning. [fra bogen Helle eller Løkke? August 2010]*

Rune Stubager: Vælgerne er ikke til salg (2010)

Det seneste tiårs analyser af dansk politik har været præget af et stort fokus på partiernes spin og strategiske kommunikation. Denne type af analyser er ofte baseret på en demokratisk set ganske dystre opfattelse af vælgerne: Partierne har nærmet sig hinanden så meget politisk, at vælgerne ikke længere kan skelne dem fra hinanden, og derfor lige så vel kan stemme på det ene parti som det andet. I denne situation kan partierne derfor kapre vælgere vha. spin og marketing. Sat på spidsen er vælgerne således forvirrede, uden faste holdepunkter og dermed manipulerbare.

Spørgsmålet er imidlertid, om denne opfattelse af vælgerne er korrekt. Passer det, at vælgerne ikke kan se forskel på partierne? Og er det virkelig sådan, at vælgerne stemmer på basis af spin og smart marketing?

Svaret er nej. Vælgerne ser klare politiske forskelle på partierne, og de stemmer i stort omfang derudfra. Analyser af politisk substans er derfor marketingtilgangen overlegen, når det handler om at forstå, hvem der vinder valget.

Forskellen er tydelig

Partierne er mangefacetterede størrelser. I denne sammenhæng er to af disse facetter særligt interessante, nemlig partiernes politiske position og deres forhold til forskellige sociale grupper. Vi præsenteres i medierne og fra kommentatorer ofte for påstanden om, at de traditionelle bånd mellem partier og samfundsgrupper er revet over, og at partierne derfor svæver frit i forhold til sådanne grupper. Spørger man vælgerne tegner der sig imidlertid et helt andet billede. I vælgerundersøgelsen efter folketingsvalget i 2007 skulle vælgerne svare på, hvilket parti der „bedst repræsenterer bestemte grupper“. Tabel 1 viser svarene for fire grupper: De laveste indkomstgrupper, de velhavende, de ældre og de etniske minoriteter. For nemheds skyld er partierne grupperet i rød (S, SF, R og Ø) og blå blok (K, V, DF og NA).

Som det fremgår af tabellen, er der meget klare mønstre ift. opfattelserne af, hvilke partier der repræsenterer de forskellige grupper. Det er tydeligt, at rød blok opleves som de bedste repræsentanter for både de laveste indkomstgrupper og de etniske minoriteter. Omvendt har blå blok et klart overtag, når det kommer til de velhavende, mens stillingen er jævnbyrdig for så vidt angår de ældre. Tallene for de enkelte partier (ikke vist i tabellen) fortæller, at S opfattes som den bedste repræsentant for de laveste indkomstgrupper, mens DF har fortrængt partiet fra førstepladsen, når det kommer til de ældre. For de velhavende opleves K som klart førende, mens der er en mere jævnbyrdig fordeling i forhold til de etniske minoriteter, hvor både S, SF, R, Ø og NA ses som gode repræsentanter.

Tabel 1: Hvem repræsenterer partierne? *Andel der mener, blokken bedst repræsenterer gruppen.*

	Rød blok	Blå blok
De laveste indkomstgrupper	80%	20%
De velhavende	6%	94%
De ældre	45%	55%
De etniske minoriteter	75%	25%

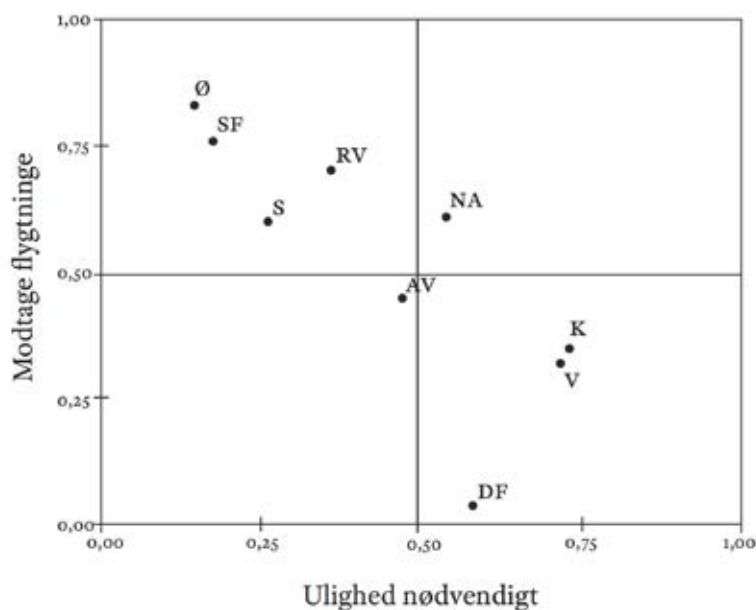
Kilde: Valgundersøgelsen 2007, N=4031.

Det bemærkelsesværdige i denne sammenhæng er klarheden i tallene: Det er helt tydeligt, at vælgerne oplever ganske stærke forbindelser mellem bestemte politiske blokke eller partier og

bestemte sociale grupper. Og disse forbindelser flugter i stor udstrækning både med partiernes traditionelle gruppetilknytninger og/eller med deres aktuelle politik. Vælgerne oplever altså klare forskelle mellem partierne – og forskellene følger et mønster, der for de fleste iagttagere vil virke fornuftigt.

Ser vi dernæst på vælgernes opfattelser af partiernes politiske positioner, tegner der sig igen et genkendeligt mønster. I de sidste to årtier har valgforskningen dokumenteret, at vælgernes politiske holdninger er todimensionelle, idet den traditionelle fordelingspolitiske venstre-højreakse er blevet suppleret med en værdipolitisk venstre-højreakse, der drejer sig om holdninger til f.eks. indvandrings- og retspolitik. For at få et dækkende billede af vælgernes syn på partiernes politiske positioner er det derfor nødvendigt at se på begge disse dimensioner. Til dette brug kan to spørgsmål fra valgundersøgelsen 2007 anvendes. For det første et værdipolitisk spørgsmål, hvor deltagerne skulle placere både sig selv og partierne på en skala fra 0 til 1, hvor 0 angav, at Danmark skal modtage langt færre flygtninge end nu, mens 1 angav, at vi skal modtage mange flere flygtninge. For det andet skulle deltagerne placere både partierne og sig selv på et fordelingspolitisk spørgsmål, hvor 0 stod for, at de går ind for udstrakt grad af lighed, mens 1 stod for, at de mener, at ulighed er nødvendigt for at skabe dynamik. Gennemsnitsplaceringerne for alle partier (og gennemsnitsplacering for alle vælgere) er vist i figur 1.

Figur 1: *Vælgernes opfattelse af partiernes placeringer på flygtninge- og ulighedsdimensionerne. Gennemsnit på 0-1 skalaer.*

Note: AV: Alle vælgere. Kilde: Valgundersøgelsen 2007.

Figuren viser to ting. For det første kan vi se, at vælgerne, trods megen snak om, at S og SF er gået til højre på udlændingepolitikken, og V til venstre på fordelingspolitikken, ser klare skel mellem partierne; i modsætningen til den ofte gentagne påstand om „klumpspil på midten.“ For det andet er mønsteret velkendt for de fleste: Partierne i rød blok placeres i øverste venstre hjørne, hvilket betyder, at vælgerne opfatter dem som tilhængere af lighed og modtagelse af flere flygtninge. Omvendt opfattes V, K og DF som tilhængere af at modtage færre flygtninge og som accepterende ulighed; dvs. de placeres i nederste højre hjørne. Vælgernes opfattelser af partiernes placeringer synes dermed at afspejle den politiske virkelighed, hvorfor der heller ikke på dette punkt kan findes tegn på, at vælgerne er forvirrede – tværtimod.

Betyder disse spørgsmål så noget for vælgerne, når de skal stemme? I høj grad!

Vælgerne er fornuftige – og forudsigelige

Idet spørgsmålene om flygtninge og ulighed repræsenterer hver af de to grundlæggende dimensioner i dansk politik, kan vi bruge dem til at få et simpelt, men dækkende billede af, hvad der påvirker folks partivalg. For overskuelighedens skyld har jeg i tabel 2 opdelt svarene på hvert af spørgsmålene i tre grupper med ca. lige mange respondenter i hver. Ved at kombinere svarene på de to spørgsmål får man ni forskellige holdningskombinationer – fra dem, der ønsker at modtage flere flygtninge og går ind for lighed, til dem, der ønsker at modtage færre flygtninge og accepterer ulighed. Hvis de to spørgsmål og de dimensioner, de repræsenterer, har indflydelse på partivalget, skal der være forskel på, hvor mange der stemmer på hver af de to blokke, på tværs af de ni kombinationer – og for at det skal give mening, skal disse forskelle følge det mønster, vi så i figur 1. Tabel 2 undersøger, om dette er tilfældet ved at vise, hvor mange procent af vælgerne i hver kombination der stemte på blå blok (andelen, der stemte på rød blok, kan findes ved at trække tallene fra 100).

Tabel 2: *Holdninger og partivalg.*

Andel stemmer på blå blok.

Modtage flygtninge	Ulighed eller lighed?		
	Mest mulig lighed	Neutral	Accepterer ulighed
Flere	4%	17%	55%
Samme antal	27%	53%	78%
Færre	57%	82%	89%

Kilde: Valgundersøgelsen 2007.

Mønsteret i tabellen er tydeligt og helt i overensstemmelse med forventningerne: Mens kun 4 pct. af dem, der gik ind for lighed og ønskede at modtage flere flygtninge, stemte på blå blok, var det næsten 9 ud af 10, af dem, der accepterede ulighed og ønskede at modtage færre flygtninge, der stemte blå. De øvrige holdningskombinationer følger dette overordnede mønster i en sådan grad, at man må sige, at vælgere med de tre holdningskombinationer i øverste venstre hjørne var solidt røde, mens vælgere med de tre kombinationer i nederste højre hjørne var lige så solidt blå. Disse grupper udgjorde tilsammen ca. 70 pct. af vælgerkorpset, og blandt disse synes der altså ikke at have været rum for megen spin og politisk marketing.

Men hvad med de resterende 30 pct.? De delte sig jo nogenlunde ligeligt mellem de to blokke, og kunne vel så manipuleres? Ikke nødvendigvis. For der er jo også andre spørgsmål at forholde sig til for vælgerne end blot ulighed og flygtninge. Ved 2007-valget fyldte velfærd f.eks. meget på dagsordenen. Forventningen må her være, at vælgere, der var utilfredse med udviklingen i velfærden, ønskede at skifte regeringen ud, mens de, der var tilfredse, ønskede at beholde den. Og det er præcis, hvad analyserne viser:

Hvis man således fokuserer på de 30 pct. af vælgerne, der har „blandede“ holdninger i tabel 2, viser det sig, at der blandt dem, der mente, det var gået dårligere med velfærden i årene op til 2007, kun var 24 pct., der stemte blå, mens tallet var 74 pct. for dem, der mente, det var gået bedre. Igen må stringensen i vælgernes adfærd siges at være slående, og faktisk er det sådan, at kombinerer man de to spørgsmål om flygtninge og ulighed med spørgsmålet om velfærd i en samlet analyse, er det muligt at forudsige blokvalget for hele 81 pct. af vælgerne.

Med andre ord: ved at se på bare tre af de utallige spørgsmål, der spillede en rolle i dansk politik frem til valget i 2007, kan man opnå en endog meget høj grad af forståelse af vælgernes adfærd.

Hvem vinder valget?

Det siger nærmest sig selv, at inddragelse af flere emner vil kunne forbedre forståelsen af

vælgeradfærden endnu mere (formentlig ville det være muligt at nå over de 90 pct. i forklaringen af blokvalget), men pointen skulle være klar allerede med denne simple analyse: Vælgerne følger i overvældende grad deres politiske holdninger og vurderinger af samfundets tilstand, når de træffer deres valg. Det store flertal af vælgerne ser med andre ord ikke ud til at være til fals for spin og snedig marketing.

Dette betyder ikke nødvendigvis, at alle vælgere er helt immune, men for det første er det formentlig en forholdsvist lille gruppe, der lader sig påvirke afgørende, og for det andet er det højst usikkert, hvordan og i hvilket omfang selv disse vælgere påvirkes af partiernes markedsføring. Til trods for den megen opmærksomhed om spørgsmålet har forskningen således kun kunnet påvise meget små effekter af politiske kampagner på partivalg.

I snævre valg kan selv små effekter selvfølgelig have betydning, men hvis man skal prøve at forstå, hvilke dominerende faktorer, der gang efter gang og med overvældende styrke afgør, hvem der vinder valget, gør man klogt i at tage udgangspunkt i netop vælgernes holdninger og vurderinger af samfundsudviklingen snarere end i hvilket parti, der har fået fat i den seneste metode til at kommunikere direkte til „Ove fra Odense.“

I skrivende stund peger en sådan nøgtern analyse på, at blå blok har store vanskeligheder. Økonomien har kendt bedre dage, og det har været nødvendigt at skære ned på velfærden – samtidig med at oppositionen har lanceret en plan, der peger på andre mulige veje ud af krisen. Hvis økonomien ikke forbedres mærkbart, og disse spørgsmål får lov at dominere den politiske dagsorden frem til valget, er det svært at forudse andet end et borgerligt nederlag drevet af utilfredse vælgere, der ønsker andre løsninger på problemerne. Omvendt, hvis økonomien retter sig op, og dagsordenen bliver fyldt med værdipolitiske spørgsmål, kan spillet åbne sig igen. Det vil de næste måneder gøre os klogere på – hvis vi vel at mærke holder øjet på substansen og ikke ledes på afveje af smart marketing.

Rune Stubager (f.1975) ph.d., lektor, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, er med i ledelsen af Det Danske Valgforskningsprojekt og forsker i vælgeradfærd og holdningsdannelse bl.a. i relation til politisk tolerance.

AUGUST 2010. „Rollen er næsten blevet byttet om. Vi politikere tager os af alle de mange enkeltsager, mens departementscheferne tager sig af den langsigtede politik“. Sådan udtrykte en tidligere minister sig til Christian S. Nissen, der spørger: *Hvor er magten blevet af? [fra bogen Helle eller Løkke? August 2010]*

Christian S. Nissen: Hvor er magten blevet af? (2010)

„Udviklingen har kaldt embedsværket fra maskinrummet op på dækket – ja, sågar op på broen. De skal være med til at planlægge kursen, udvikle manøvrer i oprørte vande og sikre, at passagererne får at vide, hvad der sker og hvorfor. At medvirke er et af embedsværkets væsentligste bidrag til et levende og stærkt demokrati.“

Sådan beskrev formanden for DJØF's overenskomstforening – ikke uden en vis undertone af stolthed – i efteråret 2009 i foreningens blad sine medlemmers nye, mere fremskudte rolle på samfundets kommandobro [DJØF er fagforeningen for jurister, økonomer m.fl., red.]. Men nogle måneder senere skrev en anden DJØF-formand – nemlig formanden for offentlige chefer – et brev til statsministeren, der blev indledt med følgende advarende passus: „Vi henvender os på DJØF's vegne med en påpejning af en stærkt bekymrende udvikling, som efter vores mening straks bør standses. Forholdet, vi tænker på, handler om folkevalgte politikeres indflydelse på og instruktion af embedsmænd i centraladministrationen.“

Baggrunden for denne henvendelse til statsministeren var en række tilfælde, hvor folketingsmedlemmer i offentligheden havde kritiseret navngivne embedsmænd. Det skete bl.a. i kølvandet på klimakonferencen i december 2009, hvor stridighederne mellem embedsmændene i Statsministeriet og Klima- og Energiministeriet blev genstand for offentlig opmærksomhed. DJØF-formanden beskrev udviklingen således: „Igennem årene er det blevet mere og mere almindeligt, at folketingsmedlemmer forholder sig til embedsværkets opgaveløsning – ofte med direkte krav om en bestemt opførsel fra de pågældende, direkte kritik af navngivne embedsmænd eller direkte adgang til (af)høring af embedsmænd uden for det teknisk-faglige område.“ I brevet opfordres statsministeren til, at der nu skabes klarhed hos såvel ministre som folketingsmedlemmer om deres ansvar og grænserne herfor. Opfordringen følges med denne præcisering: „Fremover må Folketingets politikere afholde sig fra angreb på konkrete embedsmænd, ligesom de bør afvise at deltage i arbejdsgrupper, hvor embedsmænd bliver selvstændigt ansvarlige over for Folketinget, dets udvalg eller medlemmer i stedet for de ansvarlige ministre.“

Hvorfor giver de to DJØF-formænd med få måneders mellemrum udtryk for så forskellige holdninger? Det synes umiddelbart, som om embedsmændene gerne vil stå sammen med politikerne på samfundsskudens bro og være med til at lægge kursen – men at de kryber i skjul, når der kommer kritik. Eller måske er det andet udsagn, der kræver, at politikerne skal skærme embedsværket, blot udtryk for den klassiske arbejdsdeling, mens det første afspejler en ny og mere fremtrædende embedsmandsrolle.

Lærebøgenes rollefordeling

Embedsmændene har traditionelt været bærere af faglighed og kontinuitet og af **retsstatens** princip om lovmæssig forvaltning. De skal følge ministerens politiske ønsker og yde denne teknisk, faglig bistand og rådgivning. Men der hersker på den anden side samtidig et af alle accepteret element af det, amerikanerne kender som „checks and balances“: Det skal sikre, at grundlæggende forvaltningsretslige principper som lighed for loven, saglighed, faglighed, upartiskhed, lovlig forvaltning osv. ikke bliver tilsidesat af ministerens ønsker om politisk eller personligt begrundede beslutninger.

Ministrene er i denne sammenhæng udtryk for **folkestyrets** fundament: I et demokrati er det politikerne, der sætter kursen og bestemmer de korrektioner, der skal til for at holde den – eller for at lægge den om. Men ministrene har en dobbelt rolle, fordi de også er

forvaltningsapparatets øverste administrative chef. De har dermed det formelle ansvar for alle beslutninger inden for deres ministerområde – også for de forkerte, for dem, der ikke træffes i tide, og for alle de afgørelser på lavere niveauer, som de aldrig får forelagt eller hører om.

Det er denne principielle arbejdsdeling, hvor ministeren over for Folketinget er ansvarlig – også for embedsmændenes handlinger – der ligger til grund for DJØF's ovennævnte henvendelse til statsministeren.

Men i praksis er grænsen mellem politik og forvaltning en gråzone, hvis udstrækning mere er bestemt af årelang sædvane og pragmatisk, gradvis justering end af formelle lovbestemmelser og konstitutionelle principper. I det seneste halve århundrede er der sket en glidende udvikling. Samspillet mellem politikere og embedsmænd har været præget af to hovedtendenser:

For det første har politikerne (ministrene og Folketinget) bevæget sig mere og mere ind på forvaltningens traditionelle enemærker.

For det andet spiller embedsmændene nu en afgørende rolle på områder, som tidligere var forbeholdt politikerne. Som en forhenværende minister har udtrykt det over for mig: „Rolerne er næsten blevet byttet om. Vi politikere tager os af alle de mange enkeltstager, der dukker op i pressen og rejses i Folketinget, mens departementscheferne tager sig af den langsigtede politik.“

Det er dette rolleskift, der har ført embedsmændene op på „broen“ på samfundsskuden, hvor de ifølge den først citerede DJØF-formand er med til at planlægge kursen, udvikle manøvrer og fortælle passagererne (altså borgerne), hvad der sker og hvorfor. Sådan er virkeligheden blevet – hvad enten man bryder sig om det eller ej. Men så er der også en vis logik i, at embedsmændene hermed kommer til at bære et eget ansvar og udsættes for en offentlig kritik, det traditionelt har været politikernes lod at bære.

I virkeligheden er det nogle af grundlovens kronjuveler, der bliver flyttet på. Hvorfor er det sket i stilhed? Først og fremmest fordi det ikke er en forandring, der er gennemført ved åben, bevidst forvaltningsreform, men – helt i overensstemmelse med dansk forvaltningstradition – er sket gradvist ved pragmatiske tilpasninger over en meget lang periode. For det andet er den slags nu engang kun noget, som interesserer en snæver kreds af statsretslige feinschmeckere. Og endelig spiller det også en rolle, at der blandt de få, som interesserer sig for den slags, langtfra er enighed om, hvorvidt der er tale om en problematisk udvikling.

Både blandt politikere og embedsmænd findes der nemlig en del, som ser det som en nødvendig konsekvens af den generelle udvikling i samfundet og det politisk-administrative system. Den stadig større kompleksitet, internationaliseringen, mediernes nye rolle osv. har gjort det helt nødvendigt at aflaste ministrene og give dem øget bistand. Både i form af de meget omtalte „særlige rådgivere“ spindoktorerne – og i stigende omfang også fra deres nærmeste topembedsmænd.

Andre er bekymrede. De oplever, at væsentlige beslutninger både initieres og gennemføres med en politisk involvering, der ikke går meget videre end til de rent formelle procedurer. De peger på, at den beskrevne udvikling kan føre til et teknokratisk embedsmandsvælde med en gradvis opløsning af fundamentet under vores demokratiske system. Et fundament, der bygger på det princip, at de afgørende beslutninger træffes af politikere, der med jævne mellemrum skal vælges, og som kan afsættes igen.

Magten er blevet herreløs

Men måske er den stadig mere utydelige grænsedragning mellem politik og forvaltning og tendensen til rolleskiftet mellem politikere og embedsmænd slet ikke hovedproblemet. Måske er der tale om en mere fundamental ændring i den bagvedliggende politiske kultur. Når embedsmændene tidligere havde nok at gøre nede i maskinrummet og kunne holde sig langt væk fra broen, skyldtes det nemlig, at politikerne dengang ønskede, at samfundet skulle udvikles i en bestemt retning og faktisk udstak en rimelig konsistent kurs at seje efter.

Danmark har haft demokrati i godt 150 år. I denne periode har der været to store politiske samfundsprojekter, som begge indebar radikale brud med den hidtidige udvikling. Det ene var bøndernes overtagelse af den politiske, økonomiske og kulturelle magt i slutningen af 1800-tallet. Det andet var arbejderklassens magtovertagelse og skabelse af velfærdssamfundet, som blev tilendebragt hundrede år senere.

Da først sejren var i hus, blev begge de to bevægelser (partier), der stod bag disse to politiske projekter, samfundsbevarende. Nu drejer det sig ikke længere om at udstikke en ny kurs for at forandre samfundet, men om gennem løbende småjusteringer at få det eksisterende til at fungere bedre. Folkestyret har dermed mistet sin klassiske, iboende karakter af organiseret, holdningspræget og langsigtet varetagelse af særinteresser. Det er blevet til et „marked,“ hvor det i stadig højere grad drejer sig om kortsigtede afvejninger mellem skiftende ønsker og krav fra det politiske systems kunder, dvs. borgerne. Fra at være en kamp om mere eller mindre modstridende politiske projekter er politikken blevet til et funktionelt projekt – og så er der brug for funktionærer. Den forhåndenværende løsning og naturlige konsekvens er, at politikerne på dette marked indoptager en lille skare af topembedsmænd i rollen som professionelt skolede eksperter i politisk produktudvikling, produktionsstyring og marketing.

Afslutningsvis er det nærliggende at spørge, om embedsmændene med den beskrevne udvikling så har fået – eller taget – magten? Det er et mere sammensat spørgsmål, end man umiddelbart skulle tro:

For det første er det jo ikke kun embedsmændene, der er „trængt ind“ på politikernes tidligere enemærker. For udviklingen har som nævnt også ført til politikernes modsatrettede indtrængning i de administrative forvaltningsprocesser og gjort det stadig vanskeligere for embedsværket at udføre et fornuftigt ledelsesarbejde af de store, komplekse offentlige serviceområder.

For det andet er det slet ikke sådan, at topembedsmændenes styrke og indflydelse er proportional med ministerens svaghed. Tværtimod. En mangeårig departementschef beskrev problemet med svage ministre således: „Intet var værre end en minister, der svajede for ethvert vindstød, og som ikke kunne give os klar besked om, i hvilken retning vi skulle gå.“ Samtalerne med en række ministre og topembedsmænd, der ligger til grund for dette kapitel, efterlader i virkeligheden én med et lidt mistrøstigt billede af en vis afmagt hos begge grupper. Den beskrevne udvikling har måske nok været uafvendelig, men få har ønsket den, færre synes, at det nuværende samspil fungerer godt, og ingen kan tilsyneladende forestille sig et bedre alternativ.

Magten over samfundsudviklingen har ikke skiftet ejer. Den er snarere blevet herreløs, berøvet sit nødvendige fundament af politisk vilje til at blive brugt.

Christian S. Nissen (f. 1945) var generaldirektør i Danmarks Radio 1994-2004. Forinden var han universitetslektor i international politik og havde en række ledende stillinger i den offentlige forvaltning. Siden 2004 rådgiver, forfatter og foredragsholder samt adjungeret professor på Copenhagen Business School og Research Associate ved Jönköping International Business School. Artiklen bygger på og viderefører et kapitel i bogen „På Ministerens Vegne“ (2009).

AUGUST 2010. *Danmark har ikke befundet sig i så stor en politisk ledelseskriser siden 1864. Politisk lederskab kræver nøgtern analyse, mod, vilje og innovationsvisioner. Ingen af delene er til stede. Vi har på tværs af partiskel fået en elite, der kun interesserer sig for marginale ændringer for derved at sikre status quo og fastholdelse af egen magt. [fra bogen Helle eller Løkke? August 2010]*

Lars Bo Kaspersen: Den herskende klasses fallit

Den tyske samfundsteoretiker Max Weber rejste i 1895 i en tale i Freiburg spørgsmålet om, hvilken klasse der skulle styre Tyskland gennem de svære tider. Han påpegede, at det oftest var den økonomisk magtfulde klasse, som fik den indlysende ide, at den selv burde være selvskreven til at overtage den politiske magt. Problemet opstår, mente han, hvis den styrende politiske klasses økonomiske magt er på retur – eller endnu værre hvis den økonomisk magtfulde klasse endnu ikke er moden til at overtage den politiske ledelse. Så får man umodne regeringer, der ofte træffer forkerte og kortsigtede beslutninger.

For Weber var det indlysende, at den til enhver tid politisk set mest magtfulde klasse havde pligt til at styre i hele nationens langsigtede interesser.

Er Webers betragtninger relevante for Danmark nu? Nej, vil de fleste sige, Danmark er ikke et klassesamfund på samme måde som Tyskland i forrige århundrede, og desuden kan ingen klasse alene styre Danmark grundet landets valgsystem og særlige demokratiske traditioner. Igennem de sidste hundrede år har landets regeringer oftest været koalitioner eller mindretalsregeringer med et regeringsbærende parti støttet af andre partier. Derved har Danmark i overvejende grad været styret af klassekoalitioner.

Og alligevel er Webers spørgsmål om, hvilken klasse der kan og skal styre, måske mere relevant end nogensinde før – også i en dansk kontekst. Min tese er nemlig, at Danmark ikke har befundet sig i så stor en politisk ledelseskriser siden 1864.

Selv under Første Verdenskrig, Anden Verdenskrig og 1970'ernes politisk-økonomiske kriser stod Danmark bedre rustet i forhold til politisk lederskab, end vi gør i dag. Udfordringerne i 1914, 1940 og i 1970'erne bestod i at bygge de rette broer mellem en række klasser, partier og organisationer. Hertil var vi godt hjulpet af en række institutioner, der kunne understøtte processer, der skabte den nødvendige konsensus og de rette alliancer. Problemet i dag er, at:

Vi ikke har en klasse, der alene eller i alliance med andre kan håndtere det politiske lederskab.

Vi mangler en innovationsvision, der sætter os i stand til at håndtere det uforudsigelige.

Ledelsen af de fleste offentlige og private organisationer er alt for kortsigtede.

Partierne er ens

De sidste 20-30 år har været karakteriseret af de organiserede klassers opløsning. Tidligere havde vi et partisystem, hvor partierne repræsenterede en række klasseinteresser, særligt i forhold til spændingsforholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere, og dvs. spørgsmålet om økonomisk fordeling generelt. De centrale var Venstre, Det Konservative Folkeparti, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre. Sideløbende fandtes i samfundet en række organiserede særinteresser i form af de store fagforbund, Dansk Arbejdsgiverforening, Landbrugsrådet m.fl.

Det bemærkelsesværdige ved Danmark siden 1870'erne er det stigende antal af institutioner, der muliggjorde et samarbejde mellem disse partier og organiserede særinteresser. Disse institutioner faciliterede kommunikation, koordination og politikudvikling mellem de centrale politiske og økonomiske aktører. Denne struktur er i bund og grund brudt sammen. Partisystemet blev sprængt med 1973-valget, og siden er de enkelte partiers klassebasis forvitret:

Det bemærkelsesværdige er, at partitoppene i de forskellige partier og ledelseslagene inklusive rådgiverstaben i de mange interesseorganisationer i stigende grad ligner hinanden

på tværs af partifarve og særinteresser. Partier, interesseorganisationer, den offentlige forvaltning og endda også flere og flere private virksomheder befolkes af den samme klasse af mennesker med samme uddannelsesbaggrund og samme indkomst (med visse variationer). Nogle er født ind i denne klasse, mens andre grundet den sociale mobilitet i de sidste 30-40 år er kommet til senere. Selvom denne klasses medlemmer har forskellig social og kulturel kapital, er de alle formet af det samme udsyn og perspektiv på verden, som gymnasium og en kandidatgrad fra et dansk universitet giver.

Nogle kalder denne klasse DJØF-klassen [DJØF: fagforeningen for jurister, økonomer m.fl., red.], men det er næppe en præcis betegnelse. Faktisk er det slet ikke en klasse, da klassebegrebet bruges til at betegne mennesker, der har samme placering i forhold til produktionsmidlerne eller på markedet. Denne gruppe – eller med Marx' term den „herskende klasse“ – har sin fællesidentitet ved samme skoling ofte i form af en samfundsvidenskabelig uddannelse fra universitet eller handelshøjskole, som overordnet set har podet disse sidste generationer med samme blik på verden:

Derfor er der kun marginal forskel på SF og Venstre eller de Konservative og Socialdemokratiet. Ledelseslagene i partier, interesseorganisationer, den offentlige sektor, de større private virksomheder og såkaldte „tænketanke/analyseenheder“ består af de samme mennesker, og det er helt bogstaveligt. Der er ikke længere nogen modsætning mellem at være ansat i LO det ene år og NOVO det næste år eller starte sin karriere hos Mandag Morgen for derefter at arbejde for A4 eller dagbladet Information. På en række poster cirkulerer folk. Standsetik – dvs.: en bestemt opfattelse af, hvordan folk i en bestemt profession bør optræde, f.eks. når det gælder statens embedsmænd – eller politisk overbevisning er ikke længere en blokering for en karriere i de elitære og politisk set indflydelsesrige organisationer i Danmark

Eliten tør ikke lede

Nu er det ikke sådan, at denne udvikling i retning af de traditionelle klassers opløsning har ført til et mere egalitært samfund. Nej, de samme magt- og dominansforhold reproduceres stadigvæk. Vi har bare fået en større, bredere og mere homogen elite, der i politisk forstand kun er afhængig af det øvrige Danmark, når der skal tælles stemmer. Og det er uheldigt! Netop denne demokratiske mekanisme, som burde sikre innovation i form af politisk kamp og konfliktende synspunkter, er blevet til elitens redskab til fastholdelse af sin egen magt.

Det allerværste er, at den nuværende elite ikke magter og måske heller ikke ønsker politisk lederskab – for det ville nødvendigvis indebære, at egen magtposition skulle sættes på spil!

Politisk lederskab kræver nøgtern analyse, mod, vilje og innovationsvisioner. Og ingen af delene er til stede i dagens Danmark. Vi har på tværs af partiskel fået en elite, der kun interesserer sig for marginale ændringer for derved at sikre status quo og fastholdelse af egen magt.

De sidste 15-20 års politikudvikling har dog ført én afgørende og alt andet end marginal ændring med sig: For at sikre sin magt har man radikalt ændret den demokratiske kultur og nedtonet – og endda til tider opgivet – en forhandlingsstrategi med civilsamfundets interessegrupper. Vi har i stigende grad set, hvordan regeringen og staten direkte intervenserer i samfundet med ny lovgivning, cirkulærer og direktiver – uden en reel dialog med organisationer, foreninger og borgere først. Resultat: marginalt eller ingen forbedring af kvalitet og ingen fremadskuende innovationsfremkaldende tiltag. Tværtimod har resultatet af de tilstræbte institutionelle forandringer været stigende konformitet og underminering af tillid mellem ledelse og ansatte i den offentlige sektor og mellem borgere og offentlige institutioner.

Det reelle problem ved denne udvikling er, at Danmark i dag står uden visionært politisk lederskab. Arbejderklassen, som engang af Marx blev kaldt historiens forandrende kraft, findes ikke længere som en bevægelse i sig selv. Velfærdsstaten fra vugge til grav er realiseret, og siden er arbejderne deserteret først fra Socialdemokratiet og i de seneste år fra

fagforeningerne. Og som påpeget ledes den sidste rest af arbejderklassen af en elite, der ligner andre ledelseslag til forveksling.

Periodisk har nogle måske håbet på det private erhvervslivs ledere som historiens sande forandringskraft, og indimellem har en erhvervsleder trådt frem med ideer, der vidner om mod, og som ikke udtrykker en snæver særinteresse for erhvervslivet. Eksempelvis har en del prominente ledere fremstået som de mest visionære i forhold til Danmarks position i EU, til immigration og til efterlønsproblemet. Desværre undermineres håbet til denne gruppe, når der skal drøftes fremtidens fossilfri samfund, skattepolitik eller miljørestriktioner. Så er signaler af en sådan karakter, at man atter må genkalde sig Webers påmindelse om, at en økonomisk stærk klasse kun må få den politiske førertrøje, hvis der ledes og besluttet til fordel for hele nationen og ikke kun til fordel for klassen selv.

Danmarks „herskende klasse“ tænker imidlertid kun marginalt forskelligt i forhold til de udfordringer og problemer, som vi står over for, og prioriterer stabilitet frem for forandring, fordi det muliggør bevarelse af magten. Problemet er, at det ikke fører os videre i forhold til udfordringerne. Den danske velfærdsstat kan i værste fald være dømt til en langsom og smertefuld død, hvis ikke vores evne til at producere værdi stiger og vel at mærke en værdiproduktion, der ikke underminerer naturgrundlag og social balance.

Hvorfor så lidt innovation og så få visioner?

Tag ikke fejl: der produceres masser af gode ideer hver dag i Danmark – vi finder således både teknologisk, organisatorisk og social innovation. I de sidste 20 år har innovationen været stabil, men de fleste innovationer har været af en karakter, hvor der var tale om at udnytte endnu uopdagede muligheder i den eksisterende struktur. Tilsyneladende har det danske innovationssystem foreløbigt toppet. Meget tyder på, at de kommende årtier kræver helt anderledes innovationer båret af stærkere visioner, hvis vi skal håndtere implikationer ved klimaforandringer, et strukturelt skift i verdensøkonomien, velfærdsstatens iboende finansieringsproblemer, potentiel terrorisme m.m. De sidste 15 års innovationskraft er resultatet af institutionelle forandringer foretaget over de sidste 30 år. Når vi nu er løbet tør for kraft, skyldes det formodentligt konsekvenserne af de sidste 15 års politik samt bredere samfundsmæssige forandringer.

Den føromtalte „herskende klasse“ – den dominerende økonomiske og politiske elite – er veluddannet, intelligent og hårdtarbejdende, men kun moderat innoverende. I sin egen selvforståelse ser en del af denne elite ganske vist sig selv som en „kreativ klasse“ (et udtryk opfundet af den amerikanske samfundsteoretiker Richard Florida til at underbygge hans tese om, at storbyer med en tæt koncentration af high tech-uddannede, mediefolk, musikere, kunstnere, homoseksuelle og andre „high bohemians“ medfører den største værdiskabelse), men kreativiteten og innovationskraften er marginal og består mest i at ukritisk importere ideer udefra uden at tilpasse disse til en dansk virkelighed.

Den herskende klasse vil gerne gøre Danmark til verdensklasse på alle områder, men i stedet for at udnytte særegne traditioner i dette land for „bottom-up“-innovation muliggjort af en udstrakt grad af tillid til lokale aktører, så består „innovationen“ i disse år i at imitere andre landes institutioner, så vi kan sammenligne og måle vores konkurrenceevne. Tilsyneladende fatter den herskende klasse ikke, at en lille åben økonomi komparative fordel ligger i diversitet og forskellighed i forhold konkurrenterne. I stedet har innovationspolitikken tilstræbt at konformere til andre innovationssystemer.

F.eks. hælder skiftende regeringer mange penge i uddannelse og forskning med et sigte på at øge innovationen. Men samtidig med den store satsning på uddannelse og forskning har de sidste 15 års udvikling medført en styringsideologi, der demonstrerer foragt og mistillid til undervisere og forskere, hvor styringen indebærer stram kontrol, lille autonomi og satsning på kvantitet. Der opstilles et utal af benchmarks, men ingen måler kvalitet – for kvalitet kan ikke måles. Man ser eksempelvis gerne, at danske forskere får optaget endnu flere artikler i anerkendte videnskabelige tidsskrifter – og det er også en fin målsætning, men det fører ikke nødvendigvis til innovation. Uddannelses-

og forskningsinstitutioner bliver mere og mere konforme, og det eneste, man kan være sikker på, er, at man i hvert fald ikke bliver innovativ og visionær, hvis man tilbringer alt for mange år i dette system.

Uddannelsesinstitutioner, ikke mindst de højere uddannelser, befinder sig i en institutionel og intellektuel krise. De er truet institutionelt af politisk pres og samfundsmæssige forandringsprocesser, som er i færd med at omdanne universiteter, seminarier m.m. til massens middelmådighedsmaskiner. Politikere, embedsstand og ledere af uddannelsesinstitutionerne fortsætter den tilsyneladende endeløse bureaukratisering af vidensproduktion og vidensdistribution i jagten på „kvalitet“ og „ansvarliggørelse“. Alt handler om at få undervisere og forskere til at konformere til administrative procedurer, og denne stræben fjerner mange undervisere og forskeres mulighed for og kapacitet til at være innovative og kreative.

Politikerne tilfredsstiller befolkningens efterspørgsel efter flere uddannelsespladser på de videregående uddannelser, men uden nogen klar ide om, hvad dette ideelt burde kunne føre til. I stedet får man blot en armé af arbejdere med et dyrt eksamensbevis. De institutioner, der varetager de længste og højeste uddannelser, er truet af ekstrem specialisering, som underminerer bred intellektuel nysgerrighed og i stedet erstatter denne med en snævert-fokuseret akademisk industri.

Universiteterne er simpelthen i fare for at ophøre med at være kulturinstitutioner forstået som innovative kraftcentre, der producerer nye ideer. Det kunne i princippet også være lige meget, hvis der fandtes alternativer til at udfylde de sociale, innovative og kulturelle funktioner, som de har varetaget gennem århundreder. Men som antydnet kan politiske partier, tænketanke eller interesseorganisationer ikke udfylde og varetage disse funktioner, da også disse ledes af præcis den samme klasse med samme tankegang og et snævert innovationsperspektiv.

Hvem skal lede Danmark?

Vi har en herskende klasse, men uden vid, mod, vision eller vilje til at betragte udvikling i et langsigtet perspektiv. Ledelse handler om at lede andre, at facilitere andre menneskers muligheder for at skabe det gode liv – ikke bare for os selv, men også for vores efterkommere. Den opgave varetager den „herskende klasse“ ikke på en tilfredsstillende måde. Desværre er der ikke udsigt til bæredygtige alternativer. Eneste mulighed er, at den herskende klasse erkender sin begrænsning og begynder forfra.

Lars Bo Kaspersen (f.1961) er uddannet cand.scient.soc., Ph.d. og MA. Professor i politisk sociologi og komparativ politik ved CBS og desuden leder af The International Center of Business and Politics, CBS. Forsker i statens udvikling i historisk perspektiv, globalisering, velfærdsstaternes forandringsprocesser samt stat-markedsrelationer. Har udgivet bl.a. „Danmark i verden“ (2008) og „Klassisk og moderne politisk teori“ (2009).

November 2010. Med forslaget til en ny offentlighedslov bliver det lovligt at afskære befolkningen og pressen fra at få aktindsigt i langt størstedelen af de dokumenter, der i dag er af afgørende betydning for den demokratiske kontrol. Næsten al post sendt mellem de fleste statslige myndigheder vil fremover kunne blive hemmeligholdt som „ministerbetjening“, når pressen begærer aktindsigt.

Jesper Tynell: §24 (2010)

Den markante indskrænkning af retten til aktindsigt, som Offentligheds-kommissionen foreslår, vil dermed gøre det lettere for enhver regering – uanset farve – at føre Folketing og vælgere bag lyset.

Det er ikke en enlig svale, når en økonomi- og erhvervsministers spindoktor for nylig blev grebet i at bede embedsmænd om at slette afgørende, men belastende, e-mails. For et par måneder siden oplyste Forsvarskommandoen, at bestemte dokumenter nu var „makuleret“, som svar på en begæring om aktindsigt i udvalgte papirer vedrørende danske soldaters overdragelse af fanger i Afghanistan. „De nævnte dokumenter (...) er nu blevet slettet“ svarede beskæftigelsesministerens embedsmænd ligeledes flere gange efter først helt at have hemmeligholdt papirernes eksistens, da pressen begærede aktindsigt i tilblivelsen af en misvisende evaluering af ministerens politik. Beskæftigelsesministeriet har siden medgivet, at det var ulovligt at slette dokumenterne, og ombudsmanden har af samme grund kaldt det „stærkt kritisabelt“, at det alligevel fandt sted. Det er ganske enkelt ikke tilladt at afskære den demokratiske kontrol med en siddende regerings arbejde ved at slette dokumenter.

Men fremover bliver det helt legalt at forhindre offentligheden fra at se ministeren og hendes medarbejdere over skulderen. Der vil ikke længere være adgang til papirer, som enhver i dag har ret til at få aktindsigt i og se. En ret, som journalister ofte har brugt til bringe forskellige former for magtfordrejninger under skiftende regeringer for dagens lys.

Det er den såkaldte Offentlighedskommission, der har udarbejdet forslaget til en ny offentlighedslov. Men hvor vidtgående de kommende begrænsninger i retten til aktindsigt er, fremgår hverken af lovens ordlyd eller af sammendraget af kommissionens 1200 sider lange betænkning. I det sammendrag, de fleste borgere og politikere nøjes med at læse, skriver den derimod, at „det overordnede sigte med kommissionens forslag til en ny samlet offentlighedslov bl.a. skal være at **udbygge** lovens grundlæggende princip om åbenhed.“ (s. 28) og giver dermed indtryk af at bane vej for bedre indsigt og kontrol – ikke ringere.

De helt afgørende detaljer skal man helt hen på side 500-700 i betænkningen for at finde. Først her fremgår det, at kommissionens forslag til en ny paragraf om „ministerbetjening“ er formuleret, så den – ifølge betænkningen – **også** skal kunne bruges til at afskære offentligheden fra indsigt i dokumenter, som slet ikke er tænkt til eller bliver brugt til at betjene en minister. Og hvordan næsten al post sendt mellem de fleste statslige myndigheder fremover vil **kunne** hemmeligholdes som „ministerbetjening“, når pressen begærer aktindsigt.

På samme måde bliver man nødt til at læse langt ind i betænkningen og selv kende gældende ret for at opdage, at en række af de forslag, kommissionen i sammenfatningen præsenterer som fremskridt for retten til aktindsigt, i virkeligheden ikke er fremskridt, men derimod er rettigheder, der eksisterer allerede i dag.

De temmeligt gennemgribende begrænsninger i retten til at se en regering, dens embedsmænd og spindoktorer over skulderen, pakker kommissionen således ind i en række andre lovændringer, der i de fleste tilfælde reelt ikke udvider retten til aktindsigt, og lancerer på den måde elegant sit lovforslag som vejen til større åbenhed i forvaltningen.

Næsten al post skal kunne hemmeligholdes

I en ny paragraf 24 i offentlighedsloven skal der fremover stå, at „retten til aktindsigt omfatter ikke“ post sendt mellem ministerier og mellem ministeriernes underliggende

myndigheder, når det sker i forbindelse med det, loven kalder for „ministerbetjening“. I betænkningen kan man læse, at det blandt andet skal være slut med offentlig indsigt i „udkast til 'talepapir' og 'beredskabstalepunkter', udkast til pressemeddelelser, udkast til bidrag til besvarelse af folketings spørgsmål, notater, redegørelser, idékataloger, sagkyndige udtalelser og vurderinger, handlingsplaner osv.“ (s. 606), når de sendes fra en statslig myndighed til en anden.

Men netop de første udkast til en redegørelse, de første udkast til et notat m.m. er lige præcis det, der i dag gør det muligt at opdage og påvise, når f.eks. beskrivelser og konklusioner af politiske årsager i nogle tilfælde bliver drejet 180 grader i den endelige version. Det er også det, der gør det muligt at påpege, hvilke oplysninger en minister og hendes embedsmænd havde og ikke havde forud for en udtalelse eller en beslutning. Allerede med denne formulering vil der ikke længere være ret til aktindsigt i de absolut væsentligste papirer. Her bliver der ringe kår for den demokratiske kontrol.

Men den kommende paragraf 24 om undtagelse af „ministerbetjening“ favner meget mere end det. Kommissionen skriver, at „Foruden de nævnte notater mv. vil også den skrivelse, hvorved et ministerium anmoder f.eks. et andet ministerium, om bistand mv., være omfattet af bestemmelsen.“ (s. 606). Hermed afskærer man offentligheden fra indsigt i bestilling af misvisende resultater – f.eks. den e-mail, hvori Arbejdsmarkedsstyrelsen, for at bane vej for kommunalreformen, fik besked på at opstille tal, der skulle vise, at kommunerne var bedre end AF til at få ledige i arbejde.

Begrebet „ministerbetjening“ vil i det hele taget undtage langt flere dokumenter fra aktindsigt, end dem, der er forbundet med en myndigheds direkte betjening af en minister. Kommissionen understreger inde i betænkningen, at undtagelsen fra aktindsigt også gælder dokumenter, der aldrig kommer i nærheden af ministeren, og skriver, at „det forhold, at et dokument, (...) udarbejdet af en underordnet myndighed, ikke bliver forelagt for eller anvendt af den pågældende minister, ikke indebærer, at dokumentet herefter falder uden for anvendelsesområdet for § 24“ (s. 607). På samme måde skal dokumenter også undtages som „ministerbetjening“, selvom de slet ikke er udarbejdet for at betjene ministeren: „Det er således ikke et krav, at det interne dokument er udarbejdet med henblik på ministerbetjening“ (s. 637) – det afgørende er, „om udvekslingen sker i en sammenhæng og på et tidspunkt, hvor ministeren har eller **må forventes at få** brug for embedsværkets rådgivning og bistand.“ (s. 600, egne kursiveringer). Det er altså uden betydning, hvad papirerne reelt bliver fremstillet til, og hvad de reelt bliver brugt til. Det afgørende er, at myndighederne meddeler, at ministeren i fremtiden må forventes at få brug for embedsværkets bistand i forbindelse med det emne, papirerne handler om.

Hvis en politibetjent på Bornholm (underliggende myndighed for justitsministeren) sender et brev til en ansat i Arbejdstilsynet i Nordjylland (underliggende myndigheder for beskæftigelsesministeren), og selvom brevet aldrig kommer i nærheden af ministeren og ministeriet og aldrig er tænkt at skulle involvere ministeren, så kan brevet altså alligevel undtages fra aktindsigt som „ministerbetjening“. Det kan det, hvis blot det **må forventes**, at ministeren senere kan få brug for hjælp fra embedsmænd angående de oplysninger, brevet vedrører.

Hvis den, der begærer aktindsigt, samtidig er journalist på en af landets største medier og kun beskæftiger sig med sager, der er relevante for en bredere offentlighed, så vil det formentlig være noget nær umuligt at overbevise myndighederne og senere Ombudsmanden om, at ministeren slet ikke kan forventes at kunne få brug for hjælp fra embedsmænd vedrørende papirernes indhold, når det er journalistisk god skik og brug at invitere den ansvarlige minister til at komme med sit syn på sagen også.

Selvom ikke alt er ministerbetjening, og selvom alt måske i praksis heller ikke **vil** blive undtaget fra aktindsigt som ministerbetjening, så fremgår det altså ganske klart af ovenstående, at næsten alle former for korrespondance mellem næsten alle former for statslige myndigheder i hele landet, med den nye paragraf 24 **kan** betegnes som

„ministerbetjening“. Særligt i de situationer, hvor en minister har misinformeret Folketinget eller vælgerne og derfor for alt i verden ikke ønsker de afslørende dokumenter frem i lyset, er det helt indlysende, at han eller hun øjeblikkelig **har** brug for bistand fra sine nærmeste embedsmænd. Dermed medfører den foreslåede paragraf 24, at de dokumenter, det er mest væsentlige for offentligheden og demokratiet at få frem, ganske lovligt **kan** undtages fra aktindsigt og fra offentlighedens kontrol.

Og hvis ministerens rådgivere mener, at hemmeligholdelse af dokumenterne tjener ministeren bedst, og har ministeren allerede modtaget bistand fra sine embedsmænd vedrørende sagen, vil dokumenterne alene på den baggrund kunne undtages som „ministerbetjening“.

Kommissionens eget spin: 26 overfladiske forbedringer

Når det gælder den foreslåede paragraf 24 om „ministerbetjening“, anerkender Offentligheds-kommissionen, at den vil „begrænse den gældende offentlighedslovs princip om åbenhed i den offentlige forvaltning“ (s. 30). Men kommissionen skriver samtidig, at en række andre ændringsforslag omvendt vil udbygge dette princip på andre og flere områder (s. 29). Den stiller et regnskab op, hvor den peger på 26 ændringer, den mener, vil give **mere åbenhed**, mod kun fem ændringer, den mener, vil give **større lukkethed**. På den måde får kommissionen det til at se ud, som om dens lovforslag samlet set skaber større åbenhed i den offentlige forvaltning. Justitsministeriet skriver ligeledes om den kommende lov, at den „lægger på en lang række punkter op til at **udbygge** lovens grundlæggende princip om åbenhed og demokratisk kontrol med den offentlige forvaltning.“

Problemet er bare, at en række af de ændringer, som kommissionen medregner på plussiden, i praksis ikke udvider retten til aktindsigt. Mest iøjnefaldende er det, at den ændring, som nogle kommissionsmedlemmer fremfører som det vigtigste fremskridt for offentlighed i forvaltningen, er „Indførelse af en 7-arbejdsdages sagsbehandlingsfrist for den myndighed, der modtager en anmodning om aktindsigt mv., men som dog efter omstændighederne kan fraviges.“ (s. 29). Med disse ord gengives en ændring i kommissionens sammenfattende regnskab på listen over fremskridt for princippet om offentlighed i forvaltningen. Hvad kommissionen ikke gør opmærksom på i regnskabet er, at der allerede i forvejen findes en ti-dages frist, som ligeledes kan og flittigt bliver fraveget efter omstændighederne. Og hvad kommissionen slet ikke oplyser om her er, at de kommende syv arbejdsdage svarer til de ti kalenderdage, der i dag eksisterer som frist. De borgere, der læser mere end sammenfatningen af den 1200 sider lange betænkning, kan på side 805 læse, at „Udtrykket 7 arbejdsdage medfører, at bl.a. lørdage, søndage og helligdage ikke – i modsætning til, hvad der følger af den gældende 10-dages-frist i lovens § 16, stk. 2 – skal medregnes ved beregningen af 7-arbejdsdages-risten.“ (s. 805). Det, kommissionen og dens medlemmer fremhæver som et fremskridt for retten til aktindsigt, er altså her ikke et fremskridt, men så godt som identisk med gældende ret.

På samme måde opregner kommissionen i regnestykket en kommende „Pligt for myndighederne til af egen drift at overveje meroffentlighed“ (s. 29) som et fremskridt mod større åbenhed. Den erfarne bruger af den nuværende ret til aktindsigt vil dog vide, at de fleste myndigheder allerede i dag uopfordret ofte selv **overvejer** at give meroffentlighed, dvs. overvejer at udlevere dokumenter, som myndighederne ifølge loven ikke er forpligtet til at udlevere. Også her er det ifølge gældende ret allerede i forvejen et **krav**, at myndighederne **skal** overveje meroffentlighed, når pressen begærer aktindsigt, jf. f.eks. Ombudsmandens afgørelse i FOB 2005.494. Det undlader kommissionen at oplyse. Derudover er det helt basale her, at en forpligtelse til at **overveje** frivilligt at udlevere dokumenter på ingen måde er en forpligtelse til at udlevere dokumenter – det sker i dag uhyre sjældent. Heller ikke på dette punkt i regnskabet er der altså tale om en udvidelse af **retten** til aktindsigt.

På samme måde lancerer Offentlighedskommissionen det som et fremskridt, at den vil lave en „Udvidelse af lovens anvendelsesområde til at omfatte selskaber, institutioner mv., i det omfang de **træffer afgørelse[r]** i det offentlige sted (lovudkastets § 5).“ (s. 28). Men

undlader at gøre opmærksom på, at der allerede i dag i forvejen står i Retssikkerhedslovens § 43 stk. 2, at „Når en myndighed **overlader opgaver** (...) til andre end offentlige myndigheder, er disse omfattet af reglerne i forvaltningsloven og **offentlighedsloven** i forhold til den opgave, der udføres. Dette gælder også for privatinstitutioner“. Private aktører er altså i forvejen omfattet af offentlighedsloven hvis de blot de udfører opgaver for det offentlige. Det gælder her på det sociale område, som er et af de få områder, hvor det først for nyligt overhovedet er blevet lovligt at overlade myndighedsafgørelser til private.

Gennemgår man resten af de 26 ændringer, kommissionen fremhæver som udvidelser af princippet om offentlighed i forvaltningen, viser det sig, at der **er** enkelte punkter, der i praksis vil give ret til dokumenter, der i dag slet ikke er omfattet af retten til aktindsigt. Det gælder f.eks. den udvidelse af offentlighedsloven til også at gælde for ikke-børsnoterede selskaber, hvor det offentlige ejer mere end 75 pct. af ejerandelene, som kommissionen forslår.

Men de få punkter udvider ikke retten til at kontrollere de centrale myndighedsdispositioner.

Og når det gælder de e-mails og udkast til redegørelser og notater, som ministre og ministerier udveksler med andre myndigheder, der med den foreslåede paragraf 24 fremover bliver undtaget fra aktindsigt, så er der **ingen** af de 26 forslag, der fører til en øget ret til at få udleveret den form for dokumenter alligevel. Når det gælder om at kontrollere en regering uanset farve, kompenserer de ændringer, som kommissionen skriver vil udvide princippet om åbenhed, altså ikke for tabet af den nuværende og helt afgørende ret til indsigt i ministerier og andre statslige myndigheders korrespondance med hinanden.

Kommissionens medlemmer vil med den ene hånd afskaffe den absolut vigtigste og i praksis næsten eneste mulighed, offentlighedsloven giver for at kontrollere, om de demokratiske spilleregler bliver overholdt. Med den anden hånd forsøger kommissionen at fremstille en række justeringer som fremskridt for retten til offentlighed i forvaltningen. For en bruger af offentlighedsloven ligner kommissionens sammenfatning og opstillede regnskab med 26 såkaldt udvidende forslag mod fem begrænsende, derfor et alt for vellykket stykke spin.

Embedsmændene mister mulighed for at sige fra

Når kommissionen overhovedet mener, at der er behov en ny paragraf 24, der undtager dokumenter fra aktindsigt, når de er udvekslet mellem statslige myndigheder som led i „ministerbetjening“, er det ifølge kommissionen bl.a. fordi, der siden 1980'erne er sket „en øget inddragelse af styrelser og direktorater i den politiske ministerbetjening“ (s. 592). Denne politiske brug af embedsværket, også uden for ministerens departement, ønsker kommissionen at give plads for og understøtte ved at sikre, at „forvaltningsmyndigheder i fortrolighed kan udveksle dokumenter og oplysninger“ (s. 598) Kommissionen peger her på, at det skal beskytte offentligt ansatte mod, at deres e-mails og udkast til redegørelser senere bliver offentliggjort, fordi „En sådan beskyttelse må antages at forbedre forudsætningerne for, at en minister kan få en tilstrækkelig kvalificeret bistand, da de offentligt ansatte – på grund af den nævnte beskyttelse – formentlig i videre omfang vil overveje forskellige og alternative løsningsmuligheder i forhold til den enkelte problemstilling og tilkendegive disse overvejelser skriftligt.“ (s. 598-599).

Kommissionen **antager** altså, at den nuværende adgang til at få aktindsigt forhindrer embedsmænd i at rådgive eller informere ministre tilstrækkeligt. Eftersom der i Offentlighedskommissionens i dens syv år lange virke ikke er fremlagt et eneste eksempel på, at det har været tilfældet i praksis, er det vanskeligt at vurdere udbredelsen af en sådan eventuel faglig selvcensur forårsaget af de nuværende regler om offentlighed i forvaltningen.

Til gengæld er der masser af eksempler på, at den ret, offentligheden på nuværende tidspunkt stadig har til at få aktindsigt i dokumenter sendt mellem myndigheder, kan **beskytte** den fagligt vidende og lovlidige embedsmand og fremme, at hans eller hendes indsigt også bliver anvendt og indgår i de politiske overvejelser.

Inden for de sidste par år, har jeg som journalist modtaget telefonopkald fra en embedsmand i et ministerium, der havde anskaffet sig en telefon med taletidskort, for at ingen skulle kunne spore, at det var ham, der havde kontaktet pressen med informationer om, hvad han anså som en ministers magtmisbrug. Jeg har også modtaget en båndoptagelse fra et internt møde hos en myndighed, som en medarbejder mente burde komme offentligt frem for at standse, hvad vedkommende anså som politisk pres for at ændre en evaluering. Jeg har ligeledes fra flere offentligt ansatte modtaget en række belastende dokumenter sendt mellem myndigheder. Men det har til dato ikke været nødvendigt at anvende nogen af disse oplysninger eller dokumenter i radioudsendelser. Det er i stedet i flere tilfælde lykkedes efterfølgende at få de samme dokumenter udleveret ved at begære aktindsigt. Når det er sket, har jeg i flere tilfælde over for offentligt ansatte kunne melde tilbage, at deres arbejdsgiver nu også selv har udleveret papirerne. Selvom de havde besluttet sig for at løbe risikoen for at blive afsløret, fordi de hver især mente, det var vigtigt at få dokumenterne frem i lyset, blev de i disse tilfælde lettede over, at jeg, i kraft af retten til aktindsigt i korrespondance mellem offentlige myndigheder, på den måde kunne beskytte dem mod at komme under mistanke for at lække dokumenter. Ydermere, er jeg flere gange blevet kontaktet af embedsmænd, der spørger til råds om, hvordan de skal journalisere dokumenter, så jeg får ret til at få aktindsigt i dem. De ønsker dem offentligt frem for bedre at kunne modstå politisk pres.

I praksis har jeg i det hele taget aldrig oplevet, at de papirer, jeg har fået aktindsigt i, har indeholdt fejlbehæftede foreløbige resultater, bommerter eller andet, der har kunnet intimidere de embedsmænd, der har skrevet dem. I de tilfælde, hvor oplysningerne har kunnet virke belastende for nogen, har de alene kunne opfattes som belastende for ministeren eller ministerens nærmeste rådgivere, fordi disse fx har valgt at se bort fra eller ligefrem bortcensurere kompetente faglige indvendinger.

Den foreslåede udelukkelse fra aktindsigt i papirer sendt mellem myndigheder som led i „ministerbetjening“ vil uden tvivl give embedsmænd en **ringere** beskyttelse mod at blive misbrugt politisk til f.eks. at skulle fremlægge misvisende tal, der understøtter bestemte politiske beslutninger. Den markante indskrænkning af retten til aktindsigt, som Offentlighedskommissionen foreslår, vil dermed gøre det lettere for enhver regering – uanset farve – at føre Folketing og vælgere bag lyset. Og gøre det sværere for pressen end nogensinde at opdage, når det finder sted..

Eksempler på, hvilke oplysninger, der ikke længere vil være ret til at få frem, kan også læses på adressen www.ministerbetjening.dk. Her finder man Lars Rugaard og Erik Valeurs hvidbog om den kommende offentlighedslov, udarbejdet for samtlige kredse i Dansk Journalistforbund.

Jesper Tynell, f. 1971, cand. mag. og journalist, er fellow ved Center for Journalistik ved Institut for Statskundskab på Syddansk Universitet. Har afgivet et detaljeret høringsvar vedr. Offentlighedskommissionens forslag til en ny offentlighedslov. Modtog i år Cavlingprisen for radioserien „Ministerens mindre demokratiske metoder“ bragt i DR's Orientering på P1.

MAJ 2011. ”Jeg tror personligt, at jeg kommer til at se et demokratiseret Kina, og jeg tror også på, at store dele af Afrika vil være demokratiseret, Hvis jeg lever min middellevetid ud, vil det være sådan.” [Fra RÆSON9]

Interview med Søren Pind: Frihedens budskab (2011)

Af Magnus Bording Hansen og Frederik Vitting Hermann

OM VERDEN

Hvad vil vi opnå med vores aktivistiske udenrigspolitik og specifikt krigen i Afghanistan?

I første fase handlede det om svare på 11. september. At svare tilbage på et angreb, som regeringen i Afghanistan havde medvirket til ved at beskytte al-Qaeda og derpå ikke at ville udlevere Osama bin Laden.

Var det et hævnmotiv eller sikkerhedspolitik?

Det var også et hævnmotiv – et legitimt hævnmotiv. Dernæst handlede det også om at sikre sig, at den situation ikke kunne opstå igen, så det hele ikke havde været meningsløst.

Derfor skulle man sikre at der er en eller anden form for struktur i Afghanistan, som gør, at det her ikke gentager sig, når vi forlader landet. Efter min bedste opfattelse er der to ting, der skal til for at sikre det. Det ene: at dem, der styrer Afghanistan har – en form for – demokratisk legitimitet – i hele det udtryks meget brede betydning.

Ja, den skal da vist være meget bred, den betydning...

Og det andet er, at kvinders rettigheder skal være garanteret. Når jeg rejser i skrøbelige stater, kan se jeg, at de er kendetegnet ved, at kvinder ikke har samme rettigheder som mænd. Derfor har jeg en formodning om, at en stor del af arbejdet består i at sikre kvinders retfærdige deltagelse institutionelt.

Et af formålene var altså at sikre vores sikkerhed. Er Danmark blevet et sikrere land af de ti år, vi har været i Afghanistan?

Det er en meningsløs diskussion – jeg kan jo ikke sige, hvad alternativet havde været. Men jeg kan sige dig, hvad jeg tror. Ja, det tror jeg, vi er. Tiden, hvor vi bare kunne lukke os inde, er forbi. Det viste Muhammed-tegningerne. Det viste ikke mindst attentatet mod Kurt Westergaard. Sagen er meget enkel: Hvis ikke vi kommer til verden, så kommer verden til os. Hvis ikke vi engagerer os, hvis vi ikke prøver at påvirke verdens tilstand, så påvirker verden os. Det gør den alligevel, men det gør den mere, hvis vi er passive. Det var jo læren af 11. september. Hvor vi før 2001 troede, at alting ville gå af sig selv – friheden, demokratiet – at alt ville bare sprede sig af sig selv, så opdagede vi i 2001, at vi skulle kæmpe for det. Edmund Burke sagde: „The only thing it takes for evil to triumph, is for the good men to do nothing.“

Vi har måttet erkende – som biskoppen sagde i København ved mindehøjtideligheden efter 11. september – at onskaben findes, vi havde bare glemt den.

Man kan have mange forklaringer på, hvorfor man havde glemt det. Fordi vi var så euforiske, fordi den kolde krig var slut. Grundangsten for udslettelse var slut. Vi troede, at nu var den hellige grav velforvaret, som andre generationer før os troede i andre situationer.

Alt det, du siger, er et argument for, at vi skulle gribe ind. Men det er ikke et argument for, om vi er lykkedes med det...

Nej, men jeg tror, alternativet havde været langt værre. Det er jeg da helt sikker på. Hvis verdens diktaturstater havde set, at man kunne slippe af sted med at lave et angreb som 11. september, så havde f.eks. Gaddafi ikke ringet til Amerika og spurgt, om ikke han skulle indstille sine atomprogrammer, og om ikke man kunne finde ud af et eller andet.

Det er så specielt for Irakkrigen, at der gik en angst igennem verdens diktatorer, som jeg ikke tror, man skal undervurdere. Den indgriben, som fandt sted i Afghanistan, men

også i Irak, viste, at der kunne komme demokrati, hvor man ikke troede, det kunne lade sig gøre. Det har brudt et tabu, og det har gennemhullet påstanden om, at demokrati ikke var for arabere/muslimer. Det viser sig jo i dag. Jeg har lige været i Tunesien – de bliver det første rigtige afrikansk-muslimske-arabiske demokrati, det er jeg ikke et sekund i tvivl om. Det synes jeg, er helt fantastisk.

Gør de det som en konsekvens af vores politik i Mellemøsten eller på trods af den?

Du kan ikke sætte det op som enten-eller. Men du kan spørge, om det har bidraget, og det er jeg overbevist om, at det har. Det siger arabiske intellektuelle også. At selve dét, at man kunne se noget andet; selve dét, at en diktator kunne fjernes – ganske vist ved våbenmagt i Saddams tilfælde – det fik folk til at drømme. Det er jeg overbevist om. Når tidspunktet så var det rette for den folkelige opstand, kom den også.

Men samtidig har vi vel også set masser af eksempler på, at vores politik har haft en tilsvarende negativ effekt? Det har øget rekrutteringsgrundlaget for dem, som har udemokratiske holdninger. Anerkender du, at den også har haft dårlige konsekvenser?

Du kan aldrig sige noget isoleret. Hvis der fandtes noget, der kun gjorde gode ting, så ville det være fantastisk. Jeg er udmærket klar over, at der er hensigtsmæssige og uhensigtsmæssige konsekvenser af enhver handling. Det, man må gøre op med sig selv, er, om ikke det er at foretrække frem for alternativet. Det er jeg dybt overbevist om, at det er. Fordi at onde kræfter ellers får lov til at vokse for kraftigt frem.

Men så er vi jo igen tilbage ved, at det bare er argumentet mod at isolere os.

Det kan man jo ikke engang. Man kan jo ikke engang isolere sig nu om dage.

Men der er jo masser af steder, hvor der er ustabile stater, Somalia osv. Har vi valgt de rigtige krige?

Ja, overordnet set har vi valgt de rigtige krige. Ikke uden skønhedspletter. Jeg mener, det er utilgiveligt, at Bush institutionaliserede tortur – det har uden tvivl kostet den vestlige verden kolossal anseelse. Men grundlæggende set står vi over for en tid, hvor demokratierne igen vil vinde styrke. Der er jo en grund til, at det er kineserne og Hamas, som var bange for at vise tv-billeder af de demonstrerende masser i den arabiske verden. Vi var ikke bange for det. Vi viste det. Det er der en grund til. Det er, fordi der findes mennesker derude, der undertrykker deres egne befolkninger. Budskabet om frihed er så kolossalt stærkt. Og frihed kan man komme til på flere måder.

Du skriver, at det vigtigste i den her kamp er, at vi skal gå foran med et godt eksempel.

Be what you are.

Og så er spørgsmålet: Bush har haft Guantánamo og Abu Ghraib, så han har ikke, men Danmark – har vi levet op til vores idealer?

Jeg er ikke moralist, og jeg tror aldrig på, at mennesket er perfekt. Men man kan prøve. Jeg synes, det arbejde, vi yder på menneskerettighedsområdet, den omhu, vi udviser med vores folkestyre, og den måde, vi respekterer forskellighed på, er forbilledlig.

Situationen i Afghanistan er nu, at vi støtter Karzai – som du selv siger, er dét på ingen måde perfekt. Der er masser af krigsherrer. Og vi forhandler med Taleban. Hvordan kan man mene, at vi lever op til vores idealer i Afghanistan?

Jeg anerkender, at mange har den opfattelse. Jeg er bare uenig i den. Sagen er jo den, at verden er ikke et enkelt sted, og verden er ikke et enten-eller. Vi må forhandle os frem i et land, hvor demokratiet mildest talt ikke er en central del af kulturen. Det gør vi, så godt vi kan, men derfor kan man godt have sine idealer. Sandheden er den, at hvis vi smider Afghanistan fra os, bliver situationen meget værre.

Hvad så hvis vi smider Afghanistan fra os om to år, som jeres nye Helmand-plan lægger op til?

Ja, så skulle landet forhåbentlig være i stand til at klare sig selv. Det siger de militære strateger. Det er den militære side, vi snakker om at trække om to år. Udviklingsbistanden, som jeg har ansvaret for, kommer til at vare i mange år. Og med

væsentlige beløb: Vi kommer til at investere næsten en halv milliard dér i mange, mange år.

Nogle eksperter siger to år. Men mange andre siger, det er meget usandsynligt, at vi overleverer et velfungerende Afghanistan om to år.

Jeg tror heller ikke på, at vi kan lave et velfungerende eller perfekt land. Men lad os nu se. Vi gør alt, hvad vi kan, og der investeres massivt i det. Personligt har jeg også altid selv været mod at lave bestemte afslutningsdatoer, det synes jeg, er farligt. Og jeg tror ikke en bjælde på, at amerikanerne tager hjem, inden jobbet er færdigt. Men det får vi jo at se.

Du havde foretrukket, at vi ikke havde lavet en exitdato?

Jeg har aldrig været meget for hele den der diskussion om datoer. Men nu blev den sådan.

Hvad er det, dit ministerium og Vesten ønsker at opnå med at være i Afghanistan?

Good Governance, stabile, demokratiske regeringsstrukturer, en økonomi, som udvikler sig sådan, at man er i stand til at brødføde sig selv – skabe håb for sig selv. I stedet for at forlade sig på al-Qaeda eller andre stammer, f.eks. narkohandel.

Falder det tilbage på en sikkerhedspolitisk rationalitet?

Det mener jeg ikke, man kan afvise, fordi det skaber stabilitet. Stiegler har på ret overbevisende måde lanceret tesen om, at når et demokrati først når et bestemt stadie, kan det ikke rulles tilbage igen. Så hvis man først kan skabe en vis velstand, derudaf kan skabes en middelklasse, derudaf skabes nogle demokratiske krav om forandring, derudaf kan skabes en demokratisk opbygning. Så skaber det fred i sig selv, da demokratier ikke går i krig med hinanden. Og det vil sige, at hele den opbygning, hvis den lykkes, er god for økonomien. Det er godt for freden, godt for alt.

Noget forskning siger, at etablerede demokratier ikke går i krig med hinanden, men at de lande, der gør det mest, er dem, der er på vej til at blive demokratier.

Georgien og Rusland.

Ja, og Irak og Afghanistan. Er det realistisk, at Afghanistan som starter så lavt, skal nå at komme op i den klasse, der hedder stabile demokratier?

Ikke inden for to år.

Inden for 50 år?

Det kan godt ske. Jeg tror personligt, at jeg kommer til at se et demokratiseret Kina, og jeg tror også på, at store dele af Afrika vil være demokratiseret. Hvis jeg lever min middellevetid ud, vil det være sådan.

Hvilke ændringer bør vi i Vesten lave i vores strategi for, at dét mål er mest realistisk?

Det er at leve op til vores egen påstand om, at det enkelte menneske er ukrænkeligt og udgør noget værdifuldt i sig selv. Det mener jeg, er den stærkeste ide. Det er den tanke, som inspirerer mennesker over hele verden til at kæmpe. Uanset om det var folk bag Jerntæppet, som lod sig inspirere af Reagans taler, eller folk i Nordafrika, der har fået den mærkværdige ide, at den personlige frihed er ukrænkelig. Det er systemkritikere i Kina, som bliver ved, selvom de bliver undertrykt på den groveste facon. Det er det, vi kan. Det er derfor, det her ikke grundlæggende er Vestens ide, men en universel idé, som tilhører alle mennesker.

Kina: Hvad kan vi gøre der? Dilemmaet er jo, at man mister bl.a. handelsaftaler, hvis man taler imod Kina. Mange vestlige lande har kritiseret, men opdaget, at de ikke kunne undvære deres Kina-handel, og er kommet krybende tilbage.

Derfor er det jo præcist vigtigt, at den slags handelsaftaler bliver lagt ind i større internationale organisationer som EU. Det er en af de afgørende strategiske forudsætninger for, at vi kan agere troværdigt over for vores kulturgrundlag, at vi finder styrken, for det ER jo ikke nogen nem verden at agere i. Når vi f.eks. ikke er gået ind i Nordkorea, så er det, fordi Seoul ville blive smadret. Når jeg siger „vi“ mener jeg de ansvarlige lande i verden. Og fordi Seoul ville blive smadret, så ser vi altså, at millioner af nordkoreanere slagtes og dør under det sidste stalinistiske regime i verden. Det accepterer vi, fordi det er prisen. Og det

samme i forhold til Kina – der er opgaver, der er for store. Her taler jeg overhovedet ikke om krig, men selvfølgelig om, at der er grænser for, hvor langt man kan gå i forhold til så kolossale lande. Men det, vi kan, er, at vi kan være et godt eksempel. Og det virker jo. Selvfølgelig vil Vestens såkaldte hykleri nogle gange blive udstillet. Men det grundlæggende er, at hele den intellektuelle ballast, der ligger bag vores styreform, gennemtrænger al den snak. Den gør, at folk i Nordafrika rejser sig, fordi idéen om demokrati for dem er tiltrækkende.

Så du mener, de gør det inspireret af os?

De gør det inspireret af tanker og idéer, som ikke kun er os og vores, men alles.

Hvilken strategi ser du som den langsigtet mest effektive over for så stærke lande som Kina: Er det at gå imod og stå fast?

Når f.eks. en kinesisk systemkritiker får en Nobelpris, synes jeg, det er fantastisk. Reaktionen på det er også meget sigende. Det er vigtigt, at vi selvfølgelig insisterer på at føre den her diskussion om menneskerettigheder o.l.; at vi i FN's Sikkerhedsråd står fast på nogle af de ting, vi står fast på; at vi prøver at opbygge internationale institutioner, hvorudfra disse principper kan håndhæves.

Du har foreslået, at man burde erstatte FN med et FN for de demokratiske lande.

Ja, det har jeg skrevet i RÆSON. Det er en af de ganske få ting, jeg har fortrudt, at jeg har skrevet. Forstået på den måde at jeg sådan set har erkendt, at FN er en nødvendig institution, fordi der skal være ét sted, hvor alverdens lande kan mødes. Men jeg kunne godt tænke mig en „Demokratiernes Sammenslutning“. Ingen som helst tvivl om det. Det ville være nemmere at gøre sine principper gældende ud fra en samlet front. En frihedsfront. Det er klart.

Er det noget, du kan forestille dig blive realiseret?

Ja, helt bestemt.

Hvor lang er tidshorisonten?

De uformelle strukturer eksisterer jo allerede. Jeg ser ikke i en så fjern fremtid, at det bliver NATO's rolle, som Madeleine Albright har talt om.

Og så skal NATO udvides?

Ja.

Hvem står så først i køen?

Australien ville være naturlig at tage med.

Indien?

Det må vi snakke om. Det skal være demokratier og systemer, som grundlæggende forsvare frihedsrettigheder.

Du har skrevet om det, du kalder „en uofficiel sammenslutning af slyngelstater. En bredere definition end den givet af Bush, der slutter sig sammen i økonomisk fællesskab med henblik på at sikre sig mod indgreb udefra. Således at de respektive regimer kan bestå“ [Søren Pind i RÆSON1 2007, red.]. Det er jo en måde, man kan blive en stor mand i historien, at man opfinder et eller andet begreb. Er det en „Uartighedens Akse“, du er ved at lancere?

Nej, i virkeligheden er den jo udtryk for en bevægelse, som altid har været i verdenshistorien: den kollektivistiske bevægelse – kontra den individuelt orienterede. Og det skifter hele tiden. I vore dage er de systemer, som er kollektive, under pres. De vil naturligt søge at slutte sig sammen. Det nordafrikanske oprør er interessant, på den måde at det illustrerer, at den tid, hvor man kan gøre det, måske ikke er så lang.

Hvilke lande er med i denne her bredere akse?

Det er godt med dig. Jeg skal ikke ud i en diplomatisk krise. Det har jeg ikke lyst til at sætte navn på, det må folk selv tænke sig til.

O.K., men kriterierne, uden at nævne landene, er, at 1) man er en slyngelstat, og 2) man er en slyngelstat, som samarbejder med andre slyngelstater. Det er vel definitionen?

Jeg er mest interesseret i at få opbygget en „Demokratiernes Sammenslutning“. Den dér bevægelse i de kollektivistisk orienterede centre – fordi det kan også godt være bevægelser og ikke lande – den er konturløs. Det er nemmere at give kontur til „Demokratiernes Sammenslutning“.

Hvis man nu forestillede sig – og nu skal jeg nok for at undgå diplomatiske kriser gøre det på et abstrakt plan – at man havde et land, som husede terrorister fra andre lande, og støttede dem i et større eller mindre omfang, ville det så være et af de lande, du taler om her?

Ja, det ville man nok forestille sig.

Så et land som Pakistan?

Du kan spørge om optagelseskriterierne til „Demokratiernes Sammenslutning“ i stedet.

Men vil du ikke sige, at Pakistan er et land, som hjælper terrorister over grænser?

Pakistans politiske klima er utrolig vanskeligt at udtale sig om. Det er det mest politisk intense sted, jeg nogensinde har været. Der foregår jo alting. Vores udfordring i relation til Pakistan er meget enkel: Hvis Pakistan bryder sammen, og islamistiske fanatikere får fingre i atomvåben, så har du en helt ny situation. Det er det, der gør, at verden ikke er så enkel. Det er det, der gør, at vi må engagere os. Det, jeg efterlyser, er, at vi i højere grad har et sted at engagere os fra. Vi har en hel del struktur, men ikke struktur, der er fast nok til det. Der er derfor, jeg kunne tænke mig en „Demokratiernes Sammenslutning“, som kunne agere samlet ud fra en fælles interesse om at få spredt demokrati og få løst nogle af de problemer, som du nævner.

Og i forhold til de her lande, som er på vippen – hvor både de gode og dårlige kræfter er repræsenteret – hvilken strategi skal man have for at sikre, at de forbliver på vores side?

Jamen, vi skal massivt støtte de demokratiske kræfter. Vi skal støtte hele den ideologiske kamp, der handler om respekt for individet – for det er den, de hader. Det skal man huske. Udgangspunktet for det her er jo hadet til respekten for individet og de konsekvenser, respekten for individet har – den fri tanke, den fri påklædning, den fri ageren, det frie valg. Det er det, de her kollektivistisk orienterede bevægelser har noget imod. Men det er også for så utrolig mange mennesker en besnærende tanke. Og derfor er vi jo heldige, i den forstand at en hel del af den kulturkamp jo fører sig selv.

Da jeg kom hjem fra Tunesien, var jeg glad. Fordi det gik op for mig, hvad jeg måske burde have set før. At hele den kulturkamp, vi fører herhjemme, ligner den kulturkamp, jeg også har ført ude i verden, siden jeg tiltrådte – jeg kaldte mig selv „frihedsminister“, fordi det handlede om de der klassiske liberale frihedsværdier, jeg syntes, vi skulle stå på mål for. Den kamp følte jeg sådan set var i fin tråd med at blive integrationsminister, f.eks. i forhold til antiradikalisering, som vi jo så ikke kun skulle arbejde med internationalt, men også nationalt.

Det fantastiske ved udviklingen i Tunesien og min tro på, efter at jeg havde været der, at dette bliver det første arabiske/muslimske demokrati på et højt niveau, lå i, at vi kunne skære problemet over ved dets rødder. Hvis du kan sige fra over for despoti, undertrykkelse af enkeltindivider, religiøs fanatisme, ved rødderne i de originale lande, hvorudfra disse påstande udspringer – fordi der pludselig er sekulært demokrati, eller i hvert fald demokrati med respekt for individuelle rettigheder – så får du jo håb om at vinde kulturkampen. Det perspektiv havde jeg ikke tænkt på før. Den kamp hænger jo sammen, både ude og hjemme.

Og hvordan får man skåret den rod over?

Det gør man ved at få etableret demokrati i de lande, hvorudfra disse ting ellers er udgået. F.eks. er det jo to tunesere, der også har prøvet på at slå Kurt Westergaard ihjel. Men hvis deres lande lige pludselig bliver demokratiske med en forfatning, der siger, at

man skal respektere menneskerettigheder, så føres kampen jo ned i dén baghave.

Vi havde ekstremisme og diktatur i både Tunesien og Afghanistan: I Afghanistan, der forsøgte vi at løse det militært, i Tunesien har vi haft nogle begrænsede støtteprogrammer, men været meget diskrete. I Afghanistan går det ikke særlig godt. Er der en lære i det?

Det tror jeg ikke.

Det er der ikke nogen lære i?

Det tror jeg ikke nødvendigvis, du kan sige. For det første tror jeg på, at specielt Irakkriegen har været inspirerende for troen på, at de her ting overhovedet kunne lade sig gøre. At frihed rent faktisk kunne lade sig gøre. At demokrati rent faktisk kunne lade sig gøre også i et arabisk land, gud fri mig vel: Det kunne ske. Og for det andet så har Tunesien uddannelsesmæssigt og kulturelt i mange år været på et meget højere stadie end Afghanistan. Så de er usammenlignelige.

Men et land som Irak har jo haft et relativt højt uddannelsesniveau.

Dét gælder også Libyen, hvor friheden jo også kom af sig selv. Så enkelt er regnestykket jo ikke. Ja, det er heldigt, at indtil videre er det gået fredeligt i Egypten, indtil videre lader det til at gå rigtig godt i Tunesien, og det er gået ret galt i Libyen.

Vi ønsker at skabe demokrati, men et demokrati kan afskaffe demokratiet til fordel for f.eks. sharia. Kan du se et demokrati uden de liberale frihedsrettigheder, der udspringer hovedsageligt af ejendomsretten og ytringsfriheden osv.?

Altså et system, hvor styret er legitimeret ved valg, men hvor de liberale frihedsrettigheder ikke findes?

Nogenlunde.

En form for autokrati bare med demokratisk legitimitet.

Hamas er vel et eksempel på det – de er jo valgt demokratisk.

Og de undertrykker menneskerettighederne massivt. Jeg tror, det på ikke ret lang sigt vil undergrave sig selv, og jeg tror ikke, det er en holdbar konstruktion. Og det er i hvert fald ikke det, jeg kæmper for. Men jeg har det også på den måde, at hvis de virkelig selv vælger det, så er der ikke noget at gøre ved det. Mange spørger, „Hvad nu hvis det går ligesom i Iran?“ Men hvad nu hvis Iran var en fase, man skal igennem for at nå frem til det rene demokrati? Fordi ting tager tid. Og det tror jeg personligt, og nu sagde jeg Iran og Kina og Tunesien og Nordafrika, men jeg er også helt sikker på, at jeg kommer til at opleve et demokratisk Iran. Jeg tror ikke, det regime sidder ti år frem i tiden.

Så forudsætningen er, at dem, vi hjælper, vil hjælpes? Forudsætningen for, at vi er i Libyen, er, at de gerne vil have, at vi er der – så hvad hvis de ikke vil have os længere?

Så må vi tage hjem igen.

Mange afghanere siger, at de gerne vil have, at vi tager hjem.

Ja, men nu angreb de os, det skal også lige med.

Så vi er der altså stadig også på hævnmotivet?

Sikkerhedsmotivet. Hævnen er, om jeg så må sige, blevet fuldbragt. Den er blevet retfærdiggjort. Men vi er jo ikke sikre på, at det ikke kan ske igen. Endnu. Og Afghanistan er legitimt nok: Det er jo FN-sanktioneret.

OM DANMARK

I bogen „Helle eller Løkke?“ som RÆSON udgav i 2010, siger du, at kontraktpolitikken døde med den økonomiske genopretningspakke. Hvad mener du?

Kontraktpolitikken kunne man gennemføre en vis årrække. Den var nødvendig at indføre, fordi Nyrop så afgørende havde brudt tilliden mellem det politiske system og befolkningen. Det kunne have skadet demokratiet vedvarende. Fogh ville genetablere

tilliden til det politiske løfte.

Det var til at gøre i den periode – klare enkle mål, fem målelige mindre løfter, som kunne illustreres. F.eks.: Vi tager 1,5 milliard fra udviklingsbistanden og giver til sygehusene – MEN vi rører ikke overførselsindkomsterne. Men i løbet af den årrække blev løfterne fastfrosne og en kende anstrengte. Skattestoppet har for eksempel ændret karakter. Derved blev kontraktpolitikken sin egen selvmodsigelse, når den nu var baseret på at genetablere tilliden til det politiske løfte. Det blev for anstrengt.

Alting har sin tid. Der er ikke så mange flere frie checks at udstede. Der er ikke så mange flere garantier at udstede. Det eneste, man sådan set kan love vælgerne, er, at man vil gøre sit allerbedste. Det pres, som er skabt af den internationale konkurrence og de nye vækstmarkeder, gør, at man i hvert fald skal tænke sig meget grundigt om, før man udsteder løfter af den pågældende karakter. Meget, meget grundigt.

Du mener, skriver du, at den situation kan gøre politik mere ideologisk?

Det er i hvert fald nemmere at drive ting frem politisk, når de er dikteret af en nødvendighed frem for af en ideologisk påstand. Guderne skal vide, at jeg ved alt om forskellen på at have ret og få ret – der er en afgrund til forskel.

Det er klart, at under Fogh følte jeg, at jeg havde ret – men jeg fik det sjældent. Jeg kan til fulde sige, at det er meget sjovere at have og få ret. Nu driver nødvendigheden ting, fx en halvering af dagpengeperioden.

Så det er altså en mindre ideologisk tid nu...

Det er nødvendigheden, der dikterer det. Den ideologiske påstand om, at velfærdsstaten er nødt til at udvikle sig til et velfærdssamfund – det er jo i virkeligheden Venstres ideologiske påstand – har mødt virkeligheden. Om det så er hønen eller ægget, der kommer først – det ved jeg ikke.

Der var også nogle, der sagde, at de kommunistiske samfund var uholdbare, men det tog immervæk fra 1917 til 1989-1991 for dén forudsigelse at blive fuldført.

På grund af de rystelser, der sker internationalt; finansudfordringerne; den internationale konkurrence; en hel masse ting – så er velfærdsstaten bare særligt udfordret.

Man kan spørge sig selv, om det er efterrystelser efter kommunismens fald – om det nu er socialismens tur. Men det forandrer sådan set ikke så meget, om det er den ideologiske påstand, der nu får ret, eller om det er nødvendigheden, der dikterer udviklingen.

Hvis vi er i en tid, hvor man i højere grad må stole på, at politikerne gør, hvad der skal gøres, hvordan sikrer vi så, at befolkningen ved, hvad de får?

Det er svært. Det kan kun gøres ved tillid. I en novelle skriver Martin A. Hansen, at om bord på vikingskibet, der er vi alle kaptajner, for dér er styrmanden kongen. Der er kun tillid at basere sig på – derfor bliver den politiske tillid – og ikke bare til løftet, men tilliden til hele den politiske person – selvfølgelig afgørende.

Gør det, at regeringen og politikerne skal have en tilsvarende større magt for at kunne styre os igennem?

Nej. Jeg synes sådan set, politikerne har rigelig magt. Men jeg tror, politikerne skal lade være med at lægge alt for mange selvpålagte bånd på sig. Hele det der moraliseringskorstog, som Fogh også kørte af, har jo betydet, at den borgerlige regering er blevet hæmmet i forhold til at få fuldført sin politik.

Hvad er det for nogle hæmninger?

Der er ikke nogen som helst tvivl om, at vi er blevet udsat for en ekstra moralsk gennemgang af snart det ene, snart det andet, snart det tredje. Hvad enten du tager Lars Løkkes bilagssag eller alt muligt andet. Den sag, BT kørte i sidste uge – whatever. Den borgerlige regering er underlagt et ekstra gennemsyn på grund af Foghs moralisering – pga. at han sagde, at alt skulle gå efter bogen.

Han fik lagt en moralsk standard, som jer andre dødelige ikke kunne leve op til?

Og som han jo heller ikke selv kunne leve op til. Det er en svær balancegang, det, du spørger til – derfor bliver det også et nuanceret svar. Jeg går ikke ind for, at man bare skal

overlade al sin tillid – deponere den til politikerne. Det ville være dybt åndssvagt. Jeg går ind for, at hvert enkelt menneske skal være selvstændigt til at træffe sine valg – men sagen er også bare den, at skal skibet klare sig igennem de store, grufulde skær, så kan det ikke nytte noget, at vi alle sammen står og hopper på roret.

Men er kontraktpolitikken helt død, eller bliver løfterne bare af en anden karakter?

Jeg har bare kunnet konstatere, at påstandene om løftebrud nu er blevet så talrige, at det egentlig er lidt trættende i den politiske debat. Jeg foretrækker, at folk siger, hvor de står politisk – så må befolkningen vælge dem, som de har mest tillid til, og det fælles-samfundssyn, de foretrækker.

Men nyvalgte politikere vil vel stadigvæk have en drejebog for, hvad de vil opnå – om end ikke så udførlig som Anders Foghs?

Jeg har ikke noget imod, at man er velorganiseret – men summa summarum er, at regeringen har måttet bryde nogle af de løfter, den har afgivet omkring kontraktpolitikken.

F.eks. skattestoppet?

F.eks.

Hvad adskiller regeringens brud med skattestoppet fra Poul Nyrup med sit efterlønslofte?

Grunden til, at Nyrup kom så forfærdelig galt af sted, var, at han brugte løgneren til at smadre Uffe Ellemann-Jensen med. Meget synligt. Den måde har folk jo ikke opfattet det her på. Ellers havde regeringen jo også været meget mere ilde stedt, end den er. Det er ikke opfattet som et brud på samme måde, men som en nødvendig fravigelse.

Hvis finanskrisen m.m. gør det lettere at acceptere større forandringer, kan man så ikke argumentere for, at „nødvendighedens tid“ giver mulighed for at få nogle mere grundlæggende samfundsreformer igennem?

Det tror jeg også, der kommer – du har haft en statsminister, som er trådt frem nytårsaften og sagt, at efterlønnen skal afskaffes. Man kan gøre det til, hvad man vil, men for mig er det revolutionerende, al den stund jeg har oplevet dansk politik siden 1980. At se en politiker stå frem og sige „vi skal tage noget fra nogle“ i den grad. Det har jeg ikke oplevet før. Det mener jeg, er historisk, uanset hvordan man vender og drejer det. Uanset om det bliver til noget eller ej, er det bare forløberen for noget andet.

Hvor synes du, det liberale projekt står i dag?

Vi står på randen af noget, hvor det liberale samfundssyn vil blive det bærende i de næste mange år. Hele den strukturreform, som bliver nødvendig for at drive den offentlige sektor mere rationelt og effektivt, bliver nødt til at tage udgangspunkt i en frigørelse af den offentlige sektor. Hvor vi holder fast i, at der er et fællesskab omkring nogle bestemte ting, f.eks. sundhed og uddannelse, men at det bliver tilrettelagt på en sådan måde, så borgernes valg får økonomisk betydning for dem, der udfører arbejdet.

Det vil sige, at folk – fuldstændig selv – vælger skole, vælger hospital mellem offentligt og privat, og hvis der er bestemte hospitaler, som bliver fravalgt, eller der er bestemte skoler, der bliver fravalgt, så kommer de pågældende steder til at lukke. Det bliver, efter min opfattelse, den eneste realistiske måde, vi nogensinde får en rationalisering af den offentlige sektor på. Jeg tror ikke, at politikerne har evnen til at gøre det, der skal til i den offentlige sektor under ét.

Da jeg sad som borgmester i Københavns Kommune, der tog vi – fordi kommunen var på randen af konkurs – den beslutning hvert år at beskære driften med to procent. Det gjorde vi i en lang årrække. Jeg nedbragte mit samlede medarbejderantal fra 3400 til 2800, uden at nogen kunne mærke forskel på servicen. Det samme har staten jo i realiteten gjort. Men kommunerne under ét er bare vokset og vokset og vokset – på nær Københavns Kommune.

Den Europæiske Centralbank har på et tidspunkt vurderet, at vi betalte et sted mellem 40 og 60 procent for meget for de ydelser, som vi får fra den offentlige sektor.

Tiden for kollektive ydelser er, efter min bedste opfattelse, slut. Det er derfor,

Socialdemokratiet er i en afgørende eksistenskrise, sådan som jeg ser det – deres tro på den „kollektive kø“ har ikke ret stor appel.

Hvad betyder det konkret for sundhedssystemet?

Dét, jeg gerne vil have, er en lovpligtig sundhedsforsikring, jf. Schweiz, hvor man har konkurrerende sygekasser, men hvor alle er dækket og kan komme på privathospital, hvis det er det, de vil.

Hvis man har en liberal vision og et ønske om det frie valg – hvor bør det først udmøntes?

Alene det at gennemføre en reform på sundhedsfronten, hvor folks frie valg blev den afgørende præference, det ville medføre en revolution. Hvis man bare tog det skridt, så ville jeg være tilfreds for nogen tid, ville jeg sige.

Har Jens Rohde overtaget din rolle, efter at du blev minister? Han har været ude og sige, at værdikampen de sidste ti år ikke har været liberal – varmer det dit hjerte at se ham buldre, ligesom du gjorde, da du var ung – og savner du at buldre med ham?

Jeg synes nu ikke, jeg har problemer med at rydde forsider. Men man ved jo godt, at når man bliver minister, så er det en anden rolle end at være fritænker. Det må du gøre op med dig selv, i det sekund statsministeren ringer. Kan du leve med det, eller kan du ikke? Du lever med – at du fuldt og helt spiller på et hold – og når du giver udtryk for noget, så er det regeringens politik. Jeg gjorde op med mig selv, at jeg havde bidraget meget til den polemiske, intellektuelle debat om, hvordan jeg synes, det meget nøjagtige fællesskab skulle indrettes, og hvilke pejlemærker der skulle gælde. Nu sparer jeg lidt sammen og koncentrerer mig om kulturkampen i forhold til integrationsspørgsmål, udenrigspolitik og sådan nogle ting. At andre bidrager på alle mulige andre tænkelige måder, det synes jeg kun, er godt. Jeg elsker den frie debat.

I forhold til indholdet hos Rohde – om værdikampen ikke har været liberal nok – anerkender du det, eller er du uenig?

Jeg synes sådan set noget lidt andet – jeg synes, at hele diskursen og diskussionen om kulturkampen i virkeligheden foregår på den borgerlige side, imellem Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti, Venstre og Dansk Folkeparti. At de fire partier hver for sig har nogle betragtninger over, hvad der er vigtigt.

Kulturkampen er en intern kamp imellem de borgerlige partier?

Venstrefløjen er fuldstændig uinteressant. Det kan være, at de er et udmærket alternativ til magten i Danmark, men intellektuelt er der intet alternativ. Diskussionen om, hvilke løsninger der er holdbare, finder sted imellem en nationalkonservativ og en liberal tilgang til f.eks. udlændinge, integration/assimilering. Hele den debat finder sted på højrefløjen. Der er ingen steder på venstrefløjen, hvor den diskussion finder sted – måske på nær Enhedslisten, som har det helt gammeldags synspunkt, at enhver, der vil til Danmark, skal være velkommen, punktum. Den debat er jo død på venstrefløjen. De forstår det knap nok. De har iklædt sig magtens jakkesæt. Kulturkampen står iblandt borgerlige partier. Den fusion er der, foreløbig, kommet nogle gode ting ud af. Selvfølgelig har der også været konservative træk i det – vi er jo en broget flok – og der er forskel på at være liberal og konservativ. Derfor vil det selvfølgelig også præge de resultater, der opnås.

Er du enig med Rohde i, at i den interne borgerlige kulturkamp er det Dansk Folkeparti, der har haft større gennemslagskraft end de liberale stemmer de seneste ti år?

Jeg synes, man skal respektere Dansk Folkeparti for at have fået meget indflydelse, men at de ligefrem har haft større indflydelse end statsministerpartiet, mener jeg ikke. Det må Jens selv svare for, han har jo selv været politisk ordfører i rigtig mange år.

Magnus Boding Hansen (f.1986) er RÆSONs daglige redaktør og redaktør for krig og fred. Han er kandidatstuderende i retorik med tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Magnus har skrevet en artikel fra jordskælvet i Haiti til Information og været praktikant på DR2 Udland.

Frederik Vitting Hermann (f. 1990) studerer statskundskab ved Københavns Universitet og er medlem af RÆSONs chefredaktion.

SEPTEMBER 2011. *Enten får vi 5-7 års lavvækst eller også gør vi ikke. Begge dele er realistisk. Det optimistiske scenarie har både Helle og Løkke klare svar på. Til det pessimistiske har de slet ingen. Det er et problem.*

Magnus Boding Hansen: Hverken Helle eller Løkke har svaret: Hvad hvis væksten udebliver? (2011)

Rød og blå plan tager udgangspunkt i, at væksten kommer igen. Helle og Løkke låner penge for at skabe vækst og betaler lånet tilbage med væksten. Det gør økonomiske planer altid. Det holder. Men hvis væksten ikke kommer tilbage, så holder det ikke. Det står de ved: "Der er ingen af de her planer, der hænger sammen, heller ikke regeringens, hvis vi ikke får vækst," sagde Helle Thorning i interview med Clement Kjersgaard på DR 9. september. Løkke siger det samme. Så vidt: ærlig snak fra begge. Men hvad hvis væksten, som vi kender og elsker den, ikke kommer tilbage? Det vil de ikke svare på.

Det er realistisk. Det er derfor et svar er rimeligt. "5-7 års lavvækst vil jeg tillægge en sandsynlighed på 60-70 procent," vurderer chefanalytiker i Sydbank Michael H. J. Stæhr til RÆSON. "Det er svært med baggrund i de seneste års økonomiske udvikling ikke at være bekymret for vækstpotentialet i dansk økonomi fremadrettet." Harvard-professor og tidligere cheføkonom i Den Internationale Valutafond, Kenneth Rogoff, spår en L-formet recession i USA. Med det mener han, at væksten – modsat tidligere V-formede kriser – ikke vender hurtigt tilbage. Stadig flere tror det samme. Og Danmark får næppe blomstrende vækst, hvis USA og Europa er i krise. Det er udsigterne. De er dystre.

Pointen er ikke, at det går så galt. Fx sætter Torben M. Andersen i et mailsvar til RÆSON kun sandsynligheden for, at vi får ti års lavvækst, lig Japans i 90'erne, til 20 procent. Jeg ved ikke, om han eller Rogoff og Stæhr får ret. Det er der ingen, der ved. Pointen er, at sådan kan det meget vel gå – og at det derfor er et problem, at Helle og Løkke ikke vil sige, hvad de i så fald vil gøre. Det efterlader jo kun to muligheder: 1. De har ikke en plan for det. 2. De har en hemmelig plan for det. Det første er foruroligende, det andet er udemokratisk.

Hvorfor vil de ikke svare? 5-7 års lavvækst vil sparke hul i både Helle og Løkkens planer. Når det hul vil skulle lukkes, vil det blive meget mere blodigt end efterløn/dagpenge/effektiviseringer/millionærskat/12 minutter. Deres analyse: Det er selvmord ovenhovedet at forestille sig dét blodbad. Min analyse: Vælgerne er trætte af, at der bliver talt udenom. Vælgerne vil have en rå og ærlig leder. Vælgerne kan godt forstå denne korte sætning med to led (især hvis dens to nøgleord som her skrives med versaler): "HVIS væksten ikke vender tilbage, SÅ vil vi spare på xx".

Hvad kan de svare? Dét har jeg spurgt en række økonomer om. Torben M. Andersens svar: "Det vil sætte en anden dagsorden både i forhold til arbejdsmarkedet og de offentlige finanser. De eksisterende planer for at få de offentlige finanser til at hænge sammen er alle baseret på en relativ hurtig tilbagevenden til "normal" vækst, og skulle dette ikke blive tilfældet vil det stille større krav til at få de offentlige finanser til at hænge sammen." Med andre ord: Der vil skulle skæres markant. Det bliver grimt.

Der er to realistiske scenarier for dansk økonomi. Det ville være mest demokratisk, at en ny statsminister havde svar på begge. Også på det grimme af dem.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansvarshavende chefredaktør og redaktør for krig og fred. Kandidatstuderende i retorik med tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har skrevet til Information fra Sydsudan og Haiti og været praktikant på DR2 Udland.

SEPTEMBER 2011. *S-SF burde gøre systemkritikken til deres nye store projekt. Men de er for bange for vælgerne. Det siger Preben Wilhjelms, medstifter af SF, til RÆSON. "Vækstdogmet er ikke bare blevet stuerent – det er blevet en hellig ko. Venstrefløjen burde påberåbe sig første retten til at påpege de store problemer med vores finansielle system"*

Preben Wilhjelms: S og SF er krysternes kartel (2011)

Interview af Martin Ledstrup

Preben Wilhjelms er 77, men det kan man ikke se. Han er pensioneret atomfysiker, har en doktorgrad i jura, og så var han med til at stifte SF, inden han sprængte partiet og stiftede Venstresocialisterne – som senere blev lagt sammen Dansk Kommunistparti og skabte Enhedslisten. Han byder mig på kaffe og en snak om den nye danske venstrefløj, som han har beskyldt for en højredrejning. Velfærd er ikke længere venstrefløjens patent, ligesom vækst ikke er højrefløjens, mener han. Derfor har S-SF behov for et nyt projekt og det burde være systemkritikken.

Helle Thorning-Schmidt fastslår, at hun vil tænke på vækst "morgen, middag og aften". Er vækstdogmet blevet stuerent på den danske venstrefløj?

Vækstdogmet er ikke bare blevet stuerent – det er blevet en hellig ko. Det er utroligt, at den økonomiske krise, vi står i, ikke giver anledning til nogen som helst grundlæggende systemkritik. Der er ikke skyggen af eftertanke om, hvorfor krisen kom bragende. På under tre år er vi gået fra et overskud på statsfinanserne på 60 milliarder til et underskud på 85 milliarder. Det er eddermame drastisk. Og det er langt ud over, hvad der kan forklares af rigtige eller forkerte politiske beslutninger. Ingen i det demokratiske system har noget egentligt ansvar for krisen, for det er en følge af markedsmekanismerne. Men fra videnskaben ved vi, at halvdelen af løsningen ligger i at påpege problemet. Så venstrefløjen burde påberåbe sig første retten til at påpege de store problemer med vores finansielle system.

Men markedsmekanismerne er jo globaliserede, så hvad ville den danske venstrefløj få ud af en systemkritik?

Markedsmekanismerne er ganske vist globale. Men vi deltager jo slet ikke i systemkritikken. Der er sågar andre lande, hvor den allerede er i gang. Det er endda blevet borgerligt. Charles Moore, en ultra borgerlig kommentator fra den britiske avis The Telegraph, skrev for et par måneder siden: "Jeg er begyndt at overveje, om venstrefløjen havde ret." Han er en hæderlig borgerlig, som er blevet forarget over alle de europæiske redningspakker. Det er som at tage fra de fattige og give til de rige, bemærker han. Det har han så observeret, men der er jo ingen systemkritisk analyse bag. I en dansk sammenhæng er der selvfølgelig Enhedslisten. Men det ville være overmodigt at have bragt systemkritikken ind i en valgkamp.

Enhedslisten fik et rekordvalg. Er der en sammenhæng mellem nedtoningen af systemkritikken i valgkampen og deres fremgang?

Enhedslistens fremgang skyldes naturligvis tilfredsheden i SF. Men jeg er ikke i tvivl om, at mange hos Enhedslisten har en grundlæggende systemkritisk tankegang. Når så dét er sagt, vil jeg gerne fremhæve to gamle socialdemokrater – Mogens Lykketoft og Erling Olsen lige før hans død. Lykketoft har for nylig problematiseret vækstbegrebet, hvilket er ret markant, fordi det er så radikalt i forhold til, hvad Socialdemokraterne ellers har stået for i årtier. Og så var der gamle Erling Olsen, som kort før sin død skrev en kronik om, hvorvidt vi kan lære af det islamiske banksystem. Det var en 80-årig, der kiggede udover sin egen næsetip og den snævre debat i hans eget parti. Det er opmuntrende, men det er også lidt nedslående, at det er Lykketoft og Erling Olsen, der skal åbne op for tankevirksomheden. Jeg har været med i dansk politik i 40 år, og jeg har aldrig oplevet en situation, hvor det burde være så indlysende at rette en grundlæggende, fuldstændig nøgtern systemkritik.

Det lyder som om, du håber på en højere grad af social indignation på venstrefløjens klassekampens død?

Jeg skal være den første til at sige, at den sociale indignation er startknappen. Det er den, der tænder de allerfleste, jeg har kendt på venstrefløjens. Og det er også den, som tændte mig selv som ganske ung. Det starter ikke med Marx' teorier. Det starter med social indignation. Men klassekampen er noget, der har ændret sig i helt objektiv forstand. Så man kan ikke længere tale om en egentlig klassekamp. Det har man ikke kunne længe. Man kan tale om en social kamp og en social udstødelse, men ikke en klassekamp. Det moderne finansielle system er afhængig af, at lønmodtagerne har råd til at købe varer. Det, der appellerer til overklassen, er et lille appendiks i det store hele, så vi er for længst kommet over i en fase, hvor hele lortet bryder sammen, hvis ikke dem, vi kalder arbejderne, har råd til at købe deres egne produkter.

Men når arbejdernes vilkår på den måde har ændret sig, så ændrer venstrefløjens udgangspunkt sig vel også. Hvad er venstrefløjens nye store projekt?

Det burde som sagt være systemkritikken. Summen af verdens finansielle transaktioner i 2010 var 70 gange større end hele verdens samlede BNP. I dag kan Facebook-stifteren – en enkeltperson med en god idé i et virtuelt, uhåndgribeligt rum – skabe en formue på tre milliarder. Dét havde Marx ikke forudset. Vi må finde en løsning, og det er ikke den gamle socialistiske løsning. På en måde er markedsøkonomien jo genial. Det er en demokratisk proces, som er detaljeret og dagligt afstemmende. Man stemmer med dankortet, og det har vist sig at være fremragende i den forstand, at det er mere innovationsskabende end det der betonsystem, de havde i Østeuropa. Så markedsøkonomien i det små er i mine øjne en virkelig værdifuld, demokratisk styringsmekanisme. Men kun inden for bestemte grænser. Nemlig privatforbruget. Når den bliver brugt i det store, så er den fuldstændig ødelæggende. Den er ustyrlig. Den er det, man inden for fysikken kalder for et metastabilt system. Det er muligt at få en mønt på højkant, men der skal ikke meget til at vælte den, og når den vælter, så vælter den. Det starter med en simpel boligboble, som sgu da er et overskueligt problem. Men det spreder sig til alle mulige andre sektorer, og inden vi ser os om, er det en global krise. Nøjagtig ligesom krisen i 1929.

Under Depressionen indrømmede Franklin D. Roosevelt, at han kunne tage fejl med sine løsningsforslag, men at han ville prøve. Og hvis det ikke lykkedes, ville han prøve noget nyt igen og igen, indtil krisen var løst. Den danske venstrefløj virker imidlertid så overbevist om, at vi kan investere os ud af krisen, at de meget nødig vil tale om, hvad vi gør, hvis det ikke lykkedes. Men hvad hvis fremrykningen af offentlige investeringer ikke virker?

Det er en chance at tage. Det var jo også det, Lykketoft og Jelved gjorde tilbage i '93. Det, de overtog fra Schlüter, så sort ud, men de kickstartede dansk økonomi. Og denne kickstart – i kombination med Pinsepakken nogle år senere – var grunden til, at Danmark i ti år blev den, som hele Europa skelede til. Det er grunden til, at vi i dag trods alt har en mere stabil økonomi end de andre kriseramte europæiske lande. Derfor synes jeg også, at det er forløsende, at S-SF foreslår noget andet end at spare sig ud af krisen. De solgte så ideen rigtig dårligt, men det er noget andet.

Men forskellen på 1993 og 2011 er vel, at den danske venstrefløj står over for en anderledes økonomisk krise. Dels er gælden større, dels er vi afhængige af, hvad der sker i Sydeuropa.

Det fandens er, at inden for eurosystemet skal alle gøre det samme. At Socialdemokraterne er gået ind på konvergenskriterierne, der er så firkantet neoliberalistiske, det fatter jeg ikke. De burde sige det lige ud: Ja, vi overskrider konvergenskriterierne og kickstarter os ud af krisen, som vi gjorde i 1993 – også selvom underskuddet nogle år bliver større end tilladt. Og når så manglen på arbejdskraft opstår, så kører vi de 12 minutter. Men de har fået rodet det hele sammen, og derfor kan folk selvfølgelig ikke forstå, hvorfor de skal arbejde mere, når vi har arbejdsløshed. Det er rigtig dårligt markedsført. Men det er trods alt forfriskende, at de forsøger et alternativ. Også selvom det er inden for systemets rammer.

Du er alligevel fortrøstningsfuld?

Jeg er ikke særlig fortrøstningsfuld. Det værste er, at S-SF nu har besluttet sig for ikke at ville røre boligbeskatningen. Tænk, hvis Henrik Sass Larsen bliver vores næste finansminister, og han går ud med den herostratisk berømte bemærkning: "Jeg kan da ikke se, hvordan det skader bistandsklienten i den anden ende af Køge, at mit hus stiger med en million kroner". Hvis det er en kommende ministers forståelse af samfundsøkonomien, at det ikke skader bistandsklienten, at Henrik Sass Larsen pludselig får en købekraft på en million kroner, som der ikke betales skat af, så er det langt ude. Det er angst for vælgerne. Eller for nu at bruge en term, jeg stødte på for nyligt: Det er krysternes kartel.

Martin Ledstrup (1983) er cand.mag i Mellemøststudier og BA i filosofi med tilvalgsfag i islam og politik. Han har studeret mellemøststudier og læst arabisk ved Yemen College of Middle Eastern Studies samt været i forskningspraktik ved det franske institut i Sana'a. Han er stifter af bloggen "Det (u)lykkelige Arabien" om yemenitiske forhold.

NOVEMBER 2011. Anders Fogh – som vandt valget i 2001 for præcis ti år siden i dag – evnede at konstruere og kommunikere forskelle i den sociale og politiske virkelighed på baggrund af et ideologisk fundament. Og han vidste, at succes i den sproglige magtkamp forudsætter et ideologisk fundament til at give retorikken retning og troværdighed. Thorning-regeringen synes at mangle begge dele – især evnen til at kommunikere et appellerende projekt.

Jan Maintz Hansen: Det kunne Fogh, som Helle ikke kan (2011)

Set i lyset af Anders Foghs berømte, berygtede og dagsordensættende erobring af statsministerposten for ti år siden fremstår venstrefløjens aktuelle indtog i regeringskontorerne unægteligt blodfattigt og retningsløst. Og kritikken af Socialdemokratiet og SF er siden magtskiftet 15/9 2011 vokset dag for dag: Hvad er det, de vil udover at sidde på magten? Kritikerne savner med andre ord en tidssvarende, veldefineret og revitaliseret ideologisk og visionær politik – de savner, hvad højrefløjen fik af Fogh: et visionært, ideologisk forankret projekt. Men hvad var det egentlig for et projekt, Fogh lancerede i 2001? Hvilken tænkning byggede det på? Og hvad kunne Fogh, som Thorning tilsyneladende (endnu) ikke kan – som magtovertager, ideolog og politisk kommunikator? Folketingsvalget i 2001 udgør en markant milepæl i dansk politisk historie: For første gang siden 1920 var Socialdemokratiet ikke længere det største parti. Valget blev den største jordskredssejr til en opposition siden 1973. De borgerlige partier fik 53 procent af stemmerne, det højeste tal siden 1920. Og valgresultatet betød en fuldstændig ændring af styrkeforholdene mellem højre og venstre gennem trekvart århundredes dansk politik. Prægnante forklaringer på denne fuldstændige ændring i magtforholdene udpeger værdipolitikken som afgørende faktor. Ikke mindst indvandrerpolitikken. I bogen *Kampen om sandhederne* (2008) inddrager journalist på Information Rune Lykkeberg en mere langsigtet mentalitetshistorisk forklaring. Den angår udviklingen i to grupperingers kamp om velfærdsstatens formål og eksistentielle og demokratiske idealer, altså udviklingen i de sidste ca. 50 års kamp mellem på den ene side den særligt danske institutionaliserede alliance mellem en venstreorienteret kulturel overklasse og Socialdemokratiet og på den anden side en række borgerlige politikere og kulturkritikere. Lykkebergs tese er denne: 2001-valgets udfald var *også* et resultat af, at den borgerlige fløj lykkedes med at konstruere en dominerende, formynderisk venstrefløjsguppering som folkets egentlige modstander i form af den kulturelle overklassens ”smagsdommere” og dens formynderiske, undertrykkende forsøg på at opdrage ’den almindelige dansker’. Foghs kulturkamp var altså i høj grad en magtkamp, der, ligesom så megen anden politisk kamp, foregik *sprogligt*.

Sådan konstruerede Fogh ’smagsdommerne’ som ’folkets’ modstander

Et særligt træk ved Foghs kulturkamp er dens varighed og ideologiske soliditet. Da Fogh i sin berømte nytårstale 1/1 2002 for alvor potenserede sit angreb på ”statsautoriserede smagsdommere” og ”såkaldte eksperter”, var det ikke opfundet spin til lejligheden, men kulminationen på en indædt kulturkamp, som meget konsistent udgør den samlet set mest enhedsskabende faktor i Foghs hele politiske karriere. Kulturkampen handler ifølge Fogh om den demokratiske relation mellem borger og stat. Han pointerer i bogen fra *Socialstat til minimalstat* (1993), at hans grundtanke er, at ”liberalismen [er] udtryk for den samfundsopfattelse, at kun det enkelte menneske kan afgøre, hvad der konkret er et godt liv for hende eller ham”, hvorfor ”grundsynspunktet er, at vi kun kan leve som mennesker med *værdigheden* i behold, hvis vi i højere grad *selv* tager hånd om vort eget liv.” Dette bærende kulturkampargument udgør et organiserende princip i størstedelen af Foghs politiske taler og tekster. Frekvensen af det i varierende formuleringer er slående. Det kan konstateres ved en gennemlæsning af kronikker af Fogh, interviews og af hans bøger *Opgør med skattesystemet* (1979) (hvor den ideologiske motivation for et nyt skattesystem er ”det

fællesskab, som er forudsætningen for den enkeltes frihed”), *Kampen om boligen* (1982), *Fra socialstat til minimalstat* (1993) og *I godtvejr og storm – samtaler med Anders Fogh Rasmussen* (2000) og bogen *30 taler – 30 år. Anders Fogh Rasmussen* (2006) med 30 af hans taler. Og kulturkampargumentets fremherskende status er stærkt motiveret: Gentagende gange pointerer Fogh, at ”Det er udfaldet af kulturkampen, der afgør Danmarks fremtid.” (Weekendavisen 17.1.03). Eller mere bombastisk udtrykt i minimalstatsbogen: ”Vi kaster ikke slavesindet af os blot ved at afvikle socialstaten. Det er selve ånden i befolkningen, der skal ændres. [...] Egentlig er der brug for kulturkamp. [...] Vi skal helt fra bunden af gøre op med de kollektivistiske normer, vi så at sige har fået ind med modermælken.” Kulturkampens modstander er kondenseret i begrebet ’smagsdommerne’. Begrebets indhold er imidlertid ikke nyt stof i Foghs ideologi. Allerede i 1976 siger Fogh i en tale som VU-formand: ”I dag er en ny herrestand af tekniske og videnskabelige eksperter vokset frem. [...] Stadig flere afgørelser træffes hen over hovedet på jævntolk. De må blindt stole på eksperternes udsagn. Friheden er for dem blevet et begreb uden indhold. Deres sag skal vi tale. Vi opstod som og skal stedse være den lille mands parti.” Allerede her ses forsvaret for ”den lille mand” mod en magtelitær ekspertgruppe. Og selve smagsdommermetaforen bruger han mindst så tidligt som i en Grundlovsstale i 1986 og i *Fra socialstat til minimalstat*, hvor han kritiserer ”statsansatte smagsdommere”. Men omkring årtusindskiftet stiger frekvensen af Foghs brug af smagsdommerbegrebet. Og i nytårstalen 2002 anvender Fogh for alvor og stærkt polemisk begrebet foran et stort publikum, og det får herefter en særlig offentlig status; ordet konnoterer fra da af unægteligt Foghs kulturkamp. At nytårstalen giver begrebet den status, underbygges af en søgning på ordet ’smagsdommer’ i artikeldatabasen Infomedia. Efter Foghs nytårstale i 2002 stiger forekomsten eksplosivt: fra 164 artikler i 2001 til 1297 i 2002, en stigning på 691%. Og denne frekvens fortsætter i årene efter. Resultaterne indikerer nytårstalens og generelt kulturkampens gennemslagskraft og dagsordensættende evne. Hvorfor Foghs politiske kommunikation og angreb på ”smagsdommerne” lykkes. Fogh kunne på baggrund af et ideologisk fundament kommunikere og konstruere *forskelle* i den sociale og politiske virkelighed. Fogh kunne definere modsætninger mellem ham selv og sine politiske modstandere – og han kunne med sin retorik vinde tilslutning til opfattelsen af sine modstandere som dem, der er forkert på den. Han lykkedes med at appellere til og inkludere vælgere og betjente sig på én og samme tid af en ekskluderende strategi: Hans skabelse af en alliance fungerede ved *også* at konstruere en fjende, der truer alliancens interesser. Nytårstalen 2002 kondenserer og tydeliggør strategien i Foghs politiske kommunikation og hans ideologi. Nytårstalen bygger på én gennemgående, organiserende modsætning: menneskelig frihed versus menneskelig undertrykkelse. Det tema grundlægges i en indledende international og historisk ramme for det kulturkritiske fokus på Danmark. Først taler han kort om 11/9, hvor modsætningen er terrorgruppens ”herskesyge tyranner” versus ”personlig frihed, demokrati”. Så berører han kort danske soldaters kamp for sidstnævnte ”værdier” i Afghanistan og på Balkan. Og i forlængelse heraf fremsætter han sin overordnede vision: ”Vi skal sætte nye mål for det 21. århundrede”, og han skaber en modsætning mellem det gamle århundrede som undertrykkelsens århundrede og det nye som frihedens århundrede. Modsætningen undertrykkelse over for menneskelig frihed strukturerer resten af talen. Et uddrag af talens vægtigste del: ”Ansvaret for medmennesket er ikke at gøre sig til det andet menneskes formynder [...] Den enkelte skal have større frihed til at forme sit liv. Vi vil gøre op med stive systemer, umyndiggørelse og ensretning. Vi tror på, at mennesker er bedst til selv at vælge. Vi behøver ikke eksperter og smagsdommere til at bestemme på vore vegne.” Fjenden er skaberne af den socialdemokratiske, ’formynderiske’ danske velfærdsstat. I et interview ”indrømmer” Fogh, at smagsdommerne er tilhængerne af ”68-tænkning” i ”råd, nævn og institutioner”, ”en gruppe af eksperter, [der] altid støttede venstrefløjen” (Berlingske Tidende 5.9.02). Det er denne gruppe, Fogh fremstiller som frigørelsesprojektets modstander. Følgende opremsning angiver værdierne i den afgørende modsætning, som Fogh omkring magtovertagelsen i 2001 definerede og potenserede. På Foghs side finder vi frihed, personligt

ansvar, **individets værdighed**, effektiv stat, sandt demokrati, fri debat, skattestop, lov og orden og en fast og fair indvandrerpolitik. På modstandernes side – venstrefløjens side – hersker ifølge Fogh antidemokrati, ufrihed, formynderstat, vildtvoksende stat, uværdighed, eksperter, smagsdommere, skatte-hop og kaotisk indvandrerpolitik. Man kan hierarkisere punkterne på Foghs værdiprojekts side og se, at det bærende ideologiske punkt er individets værdighed. Alle de andre punkter har dette punkt som mål. Det politiske sprogs skabelse af nye virkelighedsopfattelser fungerer blandt andet ved at sammenblende allerede eksisterende begrebsbetydninger. Præcis denne strategi anvender Fogh. Ordet 'smagsdommere' bruges to gange og begge gange i sammenhæng og sideordnet med ordet 'ekspert'. Herved sammenblandes og ligestilles smagsdommerbegrebets semantiske felt: det æstetiske, subjektive domme, normativitet – med ekspertbegrebets semantiske felt: videnskabelighed, objektivitet, værdifrihed, empirisk verifikation. At være smagsdommer eller ekspert er to sider af samme sag ifølge Foghs diskurs. Konsekvensen er, at Fogh gør enhver ekspertise og indsigt – herunder kunstnerisk, pædagogisk, eksistentiel, etisk indsigt – til noget subjektivt uden nogen grad af overindividuel, almen gyldighed. Han nivellerer og relativiserer enhver forskel i intellektuel autoritet. Eksperter er således også ”*så kaldte eksperter*” (underforstået: de er ikke eksperter), der ”*mener at vide bedst*” (underforstået: de ved ikke bedst). Eksperters og smagsdommeres viden er reduceret til ”faktisk viden”. Både smagsdommere og eksperter frarøves enhver autoritet. De er uden autoritet og fungerer på subjektive præmisser og formynderisk. Derfor er deres dominans forkert. Dernæst intensiverer Fogh metaforikken: ”I de senere år er der ved knopskydning skudt et sandt vildnis af statslige råd og nævn og institutioner op over alt. Mange af dem har udviklet sig til statsautoriserede smagsdommere, som fastslår, hvad der er godt og rigtigt på forskellige områder.” Den botaniske, organiske metaforik er stærk mht. betydningsdannelse hos tilhørerne. Velfærdsstatens udvikling gøres med den til noget irrationelt, selvgenererende, omsiggribende og ustyrligt. Det er slående, at Fogh så gennemført ikke søger at overbevise befolkningen med rationelle argumenter. Hans metaforiske konstruktion af fjenden er ideologisk og manipulatorisk. Fogh vidste om politisk kommunikation, hvad allerede Aristoteles pointerede i sin bog *Retorik*: ”Tilhørerne vil altid have en tilbøjelighed til at gribes af de samme følelser som den, der taler følelsesbetonet, selvom der ikke er det mindste om det, han siger.” Den politiske retoriks effekt baserer sig langt hen på appel til følelser, ikke til fornuft. Foghs konstruktion af den politiske venstrefløj og den kulturelle overklasse som den undertrykkende og følgelig onde fjende placerer endvidere Fogh i rollen som frigørende helt, og ondskabsfuldheden legitimerer og nødvendiggør uden argumentation Foghs projekt. Den amerikanske sprogforsker George Lakoff påpeger, at i politisk retorik om fjender og ondskab gælder følgende logik: ”Hvis du er svag, lader du ondskaben sejre, hvorfor svaghed i sig selv er en form for ondskab.” Altså: Ikke at bekæmpe ondskab er ondskab, og en modstander af ondskab er per definition god. Ved at udpege modstanderen som en ond undertrykker definerer Fogh sig selv som den gode frigører.

Foghs demokratisyn

Smagsdommerbegrebet, ekspertnivelleringen og undertrykkelsesretorikken har demokratiske implikationer, der også ekspliciteres i talen: ”Der er tendenser til et eksperttyranni, som risikerer at undertrykke den frie folkelige debat.” Et afgørende aspekt ved Foghs konstruktion af smagsdommerne som folkets fjende er netop det ideologisk funderede demokratibegreb, denne konstruktion hviler på. Demokrati er i Foghs diskurs først og fremmest et middel, der alene qua styreform er demokratisk. Demokrati er ifølge Foghs diskurs ikke – med Hal Kocks ord – ”en livsform, som man først tilegner sig derved, at man lever den igennem.” Demokrati er ikke noget, man skal bevidstgøres om eller opdrages til. Dets eksistens forudsætter f.eks. ikke et oplyst og aktivt deltagende folks fælles rationelle ræsonnementer, hvor det bedre arguments konklusion angiver fælles problemløsninger. Fogh er mere på linje med Danmarks anden ledende demokratiteoretiker, Alf Ross, for hvem en stat er ”demokratisk i det omfang, hvori staten tilkommer folket”. Foghs begrundelse for

individets eksistentielle selvbestemmelse er denne: Mht. det gode liv ved ingen mere end andre: "Når vi skal træffe personlige valg, er vi alle eksperter" (fra nytårstalen 2002). Det er denne demokratiopfattelse, der gennemsyner Foghs årelange kulturkampdiskurs, og som nytårstalen potenserer. Kernen i modsætningen mellem Fogh og den danske velfærdsstats virkemåde er i den optik og ifølge Foghs konstruktion forholdet mellem stat og borger. For begge poler i modsætningen er demokratiets *mål* realiseringen af individets sande frihed og mulighed for selvrealisering. Uenigheden handler om *midlet* hertil: statsligt autoriseret og institutionaliseret opdragelse og bevidstgørelse af individet eller individets personlige autonomi og ansvar for selv at vælge sin livsform? Foghs diskurs definerer ved sin metaforik og retorik den første løsning – kulturradikalt opdragelsesdemokrati, altså smagsdommernes løsning – som en løsning, der ikke beforder individets sande frihed, men moraliserer og med sin formynderiske dominans undertrykker uden legitimitet hertil og med individets ufrihed og dermed uværdighed som konsekvens. Uagtet enhver etisk vurdering af Fogh som politisk aktør og uagtet hans videre politiske resultater: Fogh vidste, at politik i høj grad også foregår sprogligt. Og at succes i denne sproglige magtkamp forudsætter et ideologisk fundament, som de sproglige indlæg i kampen kan retningsbestemmes af og hente troværdighed fra. Thorning-regeringen synes – i modsætning til Fogh – at mangle begge dele. Eller i hvert fald at mangle evnen til at kommunikere et appellerende projekt.

Jan Maintz Hansen (f. 1979) er cand.mag. i Nordisk sprog og litteratur og Filosofi fra Aarhus Universitet i 2007. Han har bl.a. undervist på Aarhus Universitet, på lærerseminariet i Odense og på Testrup Højskoles politiske sommerkursus. Han har skrevet litterære artikler og anmeldt filosofi og litteraturteori i forskellige tidsskrifter. Han underviser på Silkeborg Gymnasium og læser samfundsfag ved Aarhus Universitet.

DECEMBER 2011. Fire perspektiver. Valgkamp. Helle Thorning-Schmidt i kampagnebus, til interview hos Poul Erik Skammelsen fra TV2 News på Christiansborg og med Villy Søvndal på strøget i København. fotos: socialdemokraterne Kun 8.483 stemmer endte med at skille de røde og de blå, selv om meningsmålingerne i over et år havde blæst kraftig modvind i hovedet på Lars Løkke Rasmussen. Ved midnatstid på valgaftenen 15. september stiller Socialdemokraternes formand sig frem foran partifæller på det københavnske spillested Vega. Hun smiler bredt og nu med blanke øjne: „Vi gjorde det!“, råber hun.

Mette Albæk: Helles sejr (2011)

Dragør: For den tidligere socialdemokratiske minister og folketingsmedlem gennem 27 år, Helle Degn, er nattens resultat en sejr, men frygten for de radikale lurer.

„Jeg har haft ondt i maven hele dagen og det meste af aftenen, for intet er sikkert. Det seneste døgn har Løkke gjort det godt, men det ser ud til, at han ikke har tid nok til at hale vælgerne helt ind.

Sammen med otte af mine nærmeste venner spiser jeg en god middag og følger valget. Valgdeltagelsen er enormt høj. Det plejer at være et godt tegn for os. Pludselig træder Helle frem og lader sig hylde, men jeg græder ikke, for jeg tør ikke helt tro på det endnu.

Faktisk havde jeg ikke troet, at jeg skulle nå at opleve Danmark få en kvindelig statsminister. Det ser ud til at lykkes, tænker jeg i løbet af natten og bliver ramt af en følelsesmæssig stolthed på mit køns vegne. Mændene har siddet på statsministerposten og Folketingets formandspost i alle årene, massivt og bastant – de har ikke villet afgive den magt. Derfor er det skønt at se, hvordan den nye generation af kvindelige politikere nu er i fuld gang med at udligne et kæmpemæssigt undertryk.

Jeg undrer mig over, at der i løbet af valgaftenen er masser af kommentarer om, at det ikke betyder noget, at Helle Thorning-Schmidt er en kvinde. Det er absolut ikke ligeegyldigt, hvilket køn man har, for vi opfatter verden igennem de køn og de kønsroller, vi jo er blevet tildelt og lever i.

Lidt før midnat er jeg lettet, for nu står det klart, at flertallet skifter. Men det er en ambivalent følelse, for Socialdemokraterne står til et helt forfærdeligt valg og det ser også sort ud for SF. Jeg tænker, at midten i den røde blok er svækket og det gør det endnu sværere at nå over til blå blok og lave bred politik. Og det er jo det, kampen de mange næste år kommer til at handle om: at vinde centrum i dansk politik.

Advarselslamperne blinker allerede helt vildt på valgnatten, for jeg ved, at de radikale nu bliver meget selvbevidste og med god grund.

Endelig får de hul igennem efter at have ventet i 10 år. De radikale har altid surfet i det politiske landskab på midten og samtidig været besværlige for alle regeringer, uanset om de har været røde eller blå. Derved tiltager de sig en mægtig magt og jeg kan godt frygte, at den store succes får Margrethe Vestager til at slippe gulvet.“

Carlsbergs gamle tappehaller: Her står SF'erne og venter på regeringsmagten. Da succesen var størst, advarede kritikere om, at Søvndal måske toppede for tidligt. De fik ret. Knap 125.000 færre danskere sætter denne gang deres kryds ved SF, og partiet må aflevere syv mandater. Det er en nødvendig pris at betale, mener Steen Gade, der har siddet i Folketinget for SF i mere end 24 år.

„Jeg tager ud til tappehallerne ved 19-tiden. Min maveførnemmelse siger mig, at SF kommer til at gå en smule tilbage, men jeg er egentlig rimelig afslappet og rolig. Jeg har meget sjældent ondt i maven på den her slags dage. På det punkt er jeg måske lidt gammeldags, men jeg har altid tænkt alle mulige situationer igennem inden. På et tidspunkt får jeg stukket et par mikrofoner og kameraer i hovedet, fordi medierne begynder at snakke om, at jeg er på vippen til at blive valgt ind. Jeg svarer, at det vigtigste er, at vi kommer af med VKO-flertallet, og sådan har jeg det, for de sidste 10 år har følt

som én lang ørkenvandring.

I løbet af aftenen står det klart, at SF går tilbage. Min reaktion er, at det i høj grad er SF's fortjeneste, at der kommer en ny regering. Det stiller jeg mig også op og siger, selv om jeg ikke har forberedt nogen tale. Jeg føler mig fuldstændig sikker på, at hvis SF ikke havde taget vigtige beslutninger for fire-fem år siden, så havde rød blok ikke vundet. Det har vi så betalt en pris for ved at gå tilbage.

Det har været et livsprojekt for mig at være med til at lave en regering med S, SF og R. Men jeg lægger tallene sammen og konstaterer, at fordelingen af mandater ikke blev sådan, som vi kunne have ønsket. Jeg trøster mig ved tanken om, at selv ved sejren er der dumme dage. Der er ingen tvivl om, at det er helt fantastisk at være med til at vinde et valg, men jeg hører også til den slags nogenlunde cool mennesker, der ved, at det kan blive en besværlig vej til en ændring af Danmark.

Det bliver jo en mindretalsregering.“

Vega, Vesterbro: 28-årige Peter Hummelgaard venter på Helle. Han har været politisk aktiv, siden Poul Nyrup Rasmussen (S) tabte valget tilbage i 2001, og de sidste tre år har han stået i spidsen for Danmarks Socialdemokratiske Ungdom.

„Det har været en ret hård valgkamp, og derfor er det en kæmpe forløsning, at mødes med de andre socialdemokrater og se, at det tyder på sejr.

Alligevel er alt ikke kun godt på valgaftenen. Jeg er ærgerlig over, at vi ikke vinder særligt overbevisende. Det havde været ekstra krymmel på toppen af kagen, hvis Løkke var nødt til at gå af. Jeg tror, det ville have givet os lidt mere arbejdsro, hvis de borgerlige skulle igennem en lang selvransagelse.

„Hvad har vi gjort forkert under valgkampen?“, spørger jeg mig selv, for vi kan jo ikke bare ignorere, at vi er gået tilbage.

Jeg tror, det handler om, at Socialdemokraterne har bragt sig selv i en forsvarsposition, hvor vi burde have været i angreb. Vi besluttede os for at fremlægge et langt katalog over, hvordan vi kan fordele kriseregningen, og det blev så til en stor skydeskive. Måske var det en fejl at kalde en del af planen for „12 minutter“ – det var et let slogan i starten, men det blev en kæmpe stor akilleshæl for os. Folk blev ved med at lave jokes omkring det, men sådan er det jo så let at være bagklog. Jeg var en af dem, der talte varmest internt for, at vi skulle fremlægge en meget forkromet og konkret plan, men det er jo netop detaljerne, som vi er blevet hængt ud på: om flyafgifterne var gennemtænkte, om betalingsringen lå rigtigt osv. Det er nemt nok at sige nu, men vi har været for dårlige til at sige direkte: stem på os, hvis I vil have, at alle skal betale en del af regningen.

Da Helle endelig kommer ind på scenen, så kniber jeg en tåre. Ligesom alle dem rundt omkring mig. Hvis jeg skal være helt ærlig, så har jeg ikke på noget tidspunkt følt mig sikker på, at vi ville vinde, og selv hvis vi nu vinder, så ser det stadig svært ud. Jeg har en eller anden fornemmelse af, at det ender med et nyt valg ret hurtigt, hvis de radikale ikke går med i en regering.“

Hotel Crowne Plaza's 25. Sal: De tre partier ender med at sidde her i 17 dage, og i de første uger slipper der stort set intet ud fra forhandlingerne. Det nu tidligere radikale folketingsmedlem og eksminister Niels Helveg Petersen er overbevist om, at S-SF-R er nødt til at finde sammen.

„Jeg følger ligesom alle andre med på tv og i aviserne, det er ikke sådan, at jeg får noget at vide derude fra. Jeg tænker, at det er forbløffende flot, hvor meget de formår at mørklægge forhandlingerne – det giver dem ro til at skændes.

Jeg har en helt klar fornemmelse af, at det er ganske vanskelige forhandlinger, men jeg siger til mig selv: jo længere tid der går, desto sværere får de ved at gå fra hinanden.

Det er åbenlyst, at uanset hvad, så får den nye regering det svært. SF er dybt såret, og også Socialdemokraterne har fået et dårligere valg, end man havde ventet. Men sådan er

det, og det må man bare køligt konstatere. Man kan altid ønske sig bedre kort på hånden, kunsten er at spille med de kort, man sidder med.“

Først en uge inde i forhandlingerne begynder DSU-formand Peter Hummel-gaard at tro på en S-SF-R-regering. Alligevel er han bekymret. Han frygter, at de radikale er ved at køre SF over.

„Ventetiden er ganske ulidelig for at være helt ærlig. Jeg får en lille bitte smule at vide hist og her, men der er en exceptionel lukkethed fra ledelsen.

Lige så stille begynder der at sive nyheder ud, som er vinklet til fordel for de radikale. Det gør mig bekymret, for i slutfasen ser det ud til, at de radikale har fået deres vilje på mange punkter, som vil give gnidninger i vores bagland og især også hos SF. Jeg synes, det er ret uansvarligt af de radikale ikke at tage hensyn til den samlede regering og levne lidt plads til SF. Men jeg ved selvfølgelig ikke, hvilke stole der er blevet stillet for døren i forhandlingerne.

Som dagene går derude i tårnet, begynder vi i DSU så småt at forberede os på, hvad vi gerne vil presse S-ministrene til, når de er færdige med regeringsgrundlaget. I pressen prøver vi at placere budskabet om, at vi kræver stor fokus på unge-arbejds-løshed. I DSU snakker vi også om, at vi skal bruge partiets momentum til at overveje, om der skal ske nogle nødvendige forandringer internt hos Socialdemokraterne. Pludselig er der breaking news på, at Henrik Sass Larsen ikke kan blive minister, og det kommer som et kæmpe chok. Man kan sagtens være uenig med Sass, men han er en stærk og betydningsfuld brik i partiet“.

De mange dage i „tårnet“ får den socialdemokratiske eksminister Helle Degn til at tænke tilbage på 1978, hvor Anker Jørgensen (S) dannede en noget opsigtsvækkende regering med Venstre. Hun frygter, at de radikale skal smutte:

„Socialdemokraterne og SF kan godt danne regering uden de radikale, men det vil blive usikkert. Jeg kommer i tanke om dengang, hvor Anker pludselig træder frem – uden at have informeret nogen om det – og fortæller, at nu har han lavet en regering med Venstre. Der var jeg ved at få kaffen galt i halsen.

Det er jo frygten, at Helle Thorning-Schmidt kan finde på at lave underlige kombinationer, hvis de radikale ikke vil være med. Men for min skyld må S, SF og R gerne sidde endnu længere ude i „tårnet“ og forhandle, for jeg synes, journalisterne er meget meget irriterende. De forstår slet ikke demokratiets spilleregler. Det tager tid at forhandle om et ordentligt grundlag.“

Sammen med andre SF'ere forsøger Steen Gade at præge forhandlingerne.

„Vi samles nogle stykker for at snakke om, hvad vi kan gøre på det grønne område. Vi har en ringmappe med ting, vi vil have igennem; ønsker, som vi håber på at få igennem, og ting, hvor vi ved der er konfliktflader. Det er en ringmappe, der er fuldstændig gennemarbejdet både i SF's gruppe og hos landsledelsen, så det hele er meget velforberedt. Vi sender nogle papirer ud til vores embedsmænd ude i tårnet og venter så spændt på at se, hvad der kommer ud af forhandlingerne.

Jeg tænker hele tiden, at det nok skal gå. De radikale skal nok gå med. For der er ikke noget interessant alternativ for nogen af de tre partier, og det tager ikke særlig lang tid at sætte sig ned og lave en analyse af. Så jeg er hele tiden fuldstændig sikker på, at det nok skal gå.“

Med bare 42,8 år i gennemsnit er Danmarks nye regering den yngste i Europa. Sammensætningen af holdet undrer Helle Degn:

„Det forbavser mig, at Helle ikke søgte at få en stærkere kombination af prøvede og uprøvede kræfter. Man aner ikke, hvor driftsikre de unge er i deres nye roller. De har måske prøvet lidt at være en offentlig person, men de har ingen erfaringer med det

administrative. Her synes jeg jo, det er fuldstændig oplagt at tage Steen Gade med på holdet. Eller Anne Grethe Holmsgaard [SF, red.], men hun gik før skuffelsen. Jeg hører dog ikke til dem, der ikke kan forstå, at Thor Möger [SF'er og skatteminister, red.] har fået så flot en plads, for han er vitterligt skarp. Det virker som om, at det er ham og Bjarne Corydon, der står bag Socialdemokraternes og SF's planer.

En anden ting, der til gengæld kommer bag på mig, er Nicolai Wammens post som europaminister. Da Henrik Sass Larsen forsvandt, havde jeg regnet stærkt med, at Wammen ville få en af de helt centrale roller; han kan sin kommunale økonomi, og han har været finanspolitisk ordfører.“

Rød blok når nærmest ikke at flytte ind i ministerierne, før de får et gok i nødden af meningsmålinger, som giver Lars Løkke Rasmussen og resten af oppositionen flertallet. I SF påpeger flere folketingsmedlemmer og partiets bagland, at partiet har solgt sig selv for billigt. På sin Facebookprofil angriber Pernille Vigsø Bagge, der ikke fik en ministerpost, regeringen med ordene: „Den nye regering er et FLOP, ikke mindst for mig. Og det får konsekvenser“. Hun bliver dog samme dag udnævnt som partiets nye gruppeformand. SF's politiske ordfører Jesper Petersen angriber i medierne 15. oktober de radikale for at svække regeringens sociale profil. Men hvis den nye regering skal blive en succes, så må SF lære at bide tænderne sammen, siger Niels Helveg Petersen:

„Jeg forstår godt SF's vanskeligheder, men det eneste, der kan hjælpe dem lige nu, er at knokle sig til at blive et dygtigt regeringsparti. Hvis Socialdemokraterne og SF havde valgt at lave en regering uden os, så ville de komme i mange situationer, hvor de også skulle gøre op med sig selv, om de ville gå på kompromis. Det med meningsmålingerne kan regeringen ikke bruge til noget som helst, og jeg kan også huske lange perioder med VK-regeringen, hvor de havde et flertal i befolkningen imod sig.

Der sker også ofte det, at de tendenser, der viser sig i slutningen af valgkampen, også gør sig gældende i perioden efter. Og sådan har det jo faktisk været. Venstre fik vind i sejlene til sidst – det har de stadig. SF sluttede svagt, og de har svært ved at komme i gang. Men jeg er ikke bekymret over meningsmålingerne, for det svarer til at styre efter et bakspejl. Du aner ikke, om folk mener det samme i morgen.

Jeg kan selvfølgelig godt se, at S og SF har problemer med nogle løfter, de har afgivet. Men det er ikke alle løfter, der var realistiske, og jeg ville være mere bekymret, hvis nogen hos SF har troet, at alt ville blive indfriet.“

At nogle SF'ere frygter, at partiet får for lidt af deres politik igennem, er et dilemma, som SF's ledelse burde have forberedt baglandet bedre på, mener Peter Hummelgaard:

„Jeg synes, det er ærgerligt, at magtens byrde er kommet så meget bag på SF, for de har i lang tid vist, at de er parate til at træde i regering. Det tror jeg stadig, de er, men mit indtryk er, at de vælger at snakke om alle knasterne. SF må gerne have lidt mere is i maven og snakke om deres sejre – eksempelvis er de kommet rigtig godt ud af det på ministerfordelingen. Med mine ungdomspolitiske briller kan jeg godt se, at det ser ud som om, at Vestager får for meget indflydelse, men det er ikke SF's folketingsmedlemmers opgave at gøre opmærksom på offentligt. Her er det tydeligt, at SF lige skal finde deres ben at gå på, for det hænger tykt i gardinerne hos Socialdemokraterne, at man ikke får alting igennem.

Jeg så da gerne, at S-SF-R allerede nu red på en bølge af begejstring, også i meningsmålingerne. Her må vi bare være ærlige og sige, at vi ikke har været gode nok til at være i offensiven. Vi skal køre vores nye hold i stilling og stå op hver evig eneste morgen og give oppositionen tæsk. Vi er slet ikke gode nok til at tage fløjlshandskerne af og stille os op og sige: 'Vi har overtaget et gigantisk underskud i alle kasser!' Jeg savner, at vores nye ministre og nye folketingsgrupper begynder at uddele øretæver. Ellers er jeg

bekymret for, at vi kommer til at ligne nogen, som bare går fra det ene møde til det andet. Så ender vi med bare at være dem, der udfører en administrativ opgave. Og vi har god grund til at tæske løs.“

Når Helle Degn enten på tv eller i aviserne følger de nye regeringspolitikere fra SF, så lægger hun mærke til det, hun kalder en naturlig begynderfejl:

„SF er nybegyndere, og de skal lige finde ud af, at de ikke kan tillade sig at sige alt om deres partnere. Her tænker jeg virkelig: Hvor er de dog nye – men selvfølgelig, de har altså heller ikke prøvet det før. SF har jo ikke prøvet at stå på mål for fælles beslutninger før, og det er en markant anderledes arbejdsform end at være den bidske opposition.

Det har været Villy Søvnalds projekt i mange år, stille og roligt at modne den opfattelse, at partiet har en væsentlig opgave som regeringsbærende. Og nu gælder det så om at blive helt moden politisk set. Samtidig tænker jeg, at vi skal vente til finansloven er vedtaget, før vi kan sige, hvor meget de radikale egentlig får. Her synes jeg faktisk, Marianne Jelved har sagt noget ret klogt. Hun beder om, at regeringen bliver målt samlet på det, de kan forliges om.“

I SF har man ellers brugt lang tid og meget krudt på at forberede sig til for første gang at blive et regeringsparti. Derfor kommer det også bag på Steen Gade, at der kort tid efter valget er interne uroligheder i SF. Steen Gade blev valgt ind i Folketinget for SF første gang i 1981, og han har været med på forreste række i partiets udvikling.

„Vi har alle sammen forberedt os på, at det kunne blive svært at være regeringsparti. Det har vi blandt andet gjort ved at have tæt kontakt og besøg af norske ministre og politikere, som har begået fejl i situationer, der ligner den, vi står i lige nu. Men hvis man ser på det seneste forløb, så viser det sig jo, at det alligevel er kommet som en kæmpe overraskelse for nogen pludselig at sidde i regering. Og vi må indrømme, at vi har haft problemer med at håndtere situationen. Men det er så nemt i bagklogskabens lys at kigge efter, hvad man kunne have gjort anderledes. For vi har forberedt os godt.“

Men SF's svære start skyldes også mediernes enorme fokus på beskyldningen om at S og SF har begået det ene løftebrud efter det andet, mener Steen Gade. Det bliver på et tidspunkt for meget for den jyske politiker, der ellers aldrig mister besindelsen. Da Ekstra Bladet kalder Helle Thorning-Schmidt for en forræder, går Steen Gade på tv og skælder medierne ud.

„Jeg synes selvfølgelig, det er helt i orden at konfrontere os, men jeg havde ikke forestillet mig, at vi skulle ned på det niveau. I starten tænker jeg egentlig bare, at det er til grin, at alle journalisterne bliver ved med at snakke om løftebrud. Derefter bliver jeg vred, og måske også mere vred end man bør blive i politik. Men jeg føler, at hele journalistkorpset løber som lemminger uden selvstændig tænkning.

S og SF tabte otte mandater tilsammen, og det betyder også, at der er nogle ting, man ikke kan få flertal for, hvor end man gerne ville. Nu skal vi til at evaluere på, om der var noget, vi kunne have gjort anderledes. Men vi valgte i valgkampen at være meget konkrete, og det var noget, som man måske taktisk set kunne have undladt.

Men jeg er gammel i gårde, og jeg ved, at det ikke betaler sig at prøve at sige noget, når ingen lytter. Nu er vi ved at nå derhen, hvor vi igen kan få ørenlyd, og så skal vi ud og fortælle vælgerne, hvad de får med os som regering. Ellers bliver det ved med at virke som om, at det er os, der har et problem.“

Mette Mayli Albæk (f. 1988). Freelancejournalist og studerende ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole. Tidligere praktikant på Politiken og Christiansborg. Efter jul studerende på San Francisco State University.

DECEMBER 2011. *Regeringen har ikke rigtigt kunnet opvise flertal i nogen meningsmåling siden selve valget, hvad der skulle være en slags rekord. Hvad oppositionen vil gøre ved det, bliver spændende at følge. Selvfølgelig kan den sige: Det går af sig selv – ingen grund til at foretage sig noget. På den anden side: Det bliver i længden nødvendigt at finde en fornuftig balance mellem at lade regeringen sejle sin egen sø og samtidig virke nogenlunde konstruktiv og regeringsduelig.* [Fra RÆSON10]

Henrik Dahl: Hvordan kommer det så til at gå? (2011)

I midten af marts 2011 afleverede jeg en politisk analyse, der blev trykt i RÆSONs majnummer, RÆSON9. Den vigtigste passage her var efter min opfattelse denne: „Ganske vist bliver en S-ledet regering afhængig af Det Radikale Venstres stemmer, og netop de radikale er – næstefter de tidligere radikale i Liberal Alliance – Folketingets ivrigste fortalere for reformer. Men problemet er, at de radikale ikke er enige med Socialdemokraterne om noget. De ser forskelligt på indvandring, på efterløn, på uddannelse og ethvert kontroversielt spørgsmål, man ellers kan komme i tanke om.“

Hvor megen energi politikere, journalister og borgere kunne have sparet sig, hvis de havde ihukkommet dette faktum, er ikke til at sige præcist; det er en betydelig mængde.

For det første havde der ikke været nogen grund til at diskutere Fair Forandring yderligere: „Alle andre end AE-rådet, der ikke er mere uafhængigt end en student, der netop er flyttet hjemmefra, ved, at Fair Forandring er „en tærte i himlen,“ som englænderne siger. Et katalog med smukke tanker og fromme ønsker, der ikke har noget med virkeligheden at gøre.“ Sådan hed det i artiklen, og da Det Radikale Venstre falder under begrebet „alle andre end AE-rådet,“ burde enhver have kunnet indse, at der ikke ville komme noget ud af Fair Forandring. S-SF's helt uomgængelige samarbejdspartner manglede grund-læggende fidus til planen; derfor kunne den aldrig blive til noget.

For det andet ville der ikke have været så ophidsende en diskussion om løfte-brud, som vi fik hen over det tidlige efterår. Ikke fordi S-SF ikke er løbet fra en hel stemme-seddel med valgløfter – det er de. Men fordi der ikke er nogen grund til at blive ophidset over bullshit, som alle og enhver på forhånd ved (a) ikke er andet og (b) ikke engang forsøgs-vis vil blive omsat til praksis.

For det tredje ville der ikke have knyttet sig alle de forventninger til Enheds-listen, som der åbenbart gjorde. Med forårsartiklens ord: „Enhedslisten er partiet for de ædleste af alle: kunstnere og døgenigte, der kan tillade sig at se stort på enhver realisme.“

Man stemmer kun på Enhedslisten, hvis man opfatter politik som et show, hvor der gives point (eller applaus) for at sige mere eller mindre spændende eller tankevækkende eller „system-kritiske“ ord. Hvis man opfattede politik som en proces, der gennem visse institutioner og spilleregler leder frem til lovgivning og magtudøvelse (og det bør man), ville man hele tiden have vidst, at den kommende S-SF-regering stod og faldt med Det Radikale Venstre. Og at partiet på nøgleområdet over alle nøgleområder – den økonomiske politik – i bedste fald har skulder-træk tilovers for Enhedslistens verdensfjerne tanker: at Danmark er en øde ø, hvor Folketinget kan fastlægge personbeskatningen og erhvervslivets rammevilkår, som det lyster, uden det får nogen konsekvenser. I værste fald udløser den tænkning ikke bare skuldertræk, men decideret hån.

Hvad man ikke kunne vide præcist i foråret, var, hvordan styrkeforholdet mellem S, SF og R ville blive. Som bekendt skete der det, at R blev markant styrket, mens SF blev svækket dramatisk. Derfor var det forkert, når jeg i forårsartiklen skrev, at en kommende regering ville være i lommen på LO. De Radikale har aldrig kunnet acceptere, at en regering, de lagde stemmer til, bandt sig for kraftigt til fagbevægelsen og har i den nye regering fornøden

styrke til at nedlægge veto mod det. Af samme grund – radikal styrke – blev Fair Forandring likvideret allerede under regeringsforhandling-erne.

Til gengæld stod Socialdemokraterne fast på 24-årsreglen. Belært af bitre er-faringer fra halvfemserne ville de ikke én gang til betale for samarbejdspartnerens – efter deres opfattelse – rent ud sagt CRAZY synspunkter på udlændinge-politikken.

Noget andet er så, at det mindretal i re-geringen (og befolkningen), der ønsker en mere letsindig ud-lændingepolitik, har fået betydelige indrøm-melser. De økonomiske incita-menter til at søge arbejde i stedet for at lade sig forsørge, er blevet svækket væsentligt, og i praksis kommer alle asyl-sager, der ikke kan afsluttes på seks måneder, nok (med de nye regl-er for bosættelse) til at ende med, at ansøgerne mindst kom-mer på tålt ophold. Dertil kommer mindre betydningsfulde ændringer som, at det bliver både billigere og lettere at få opholdstilladelse. Det vil naturligvis føre til, at der kommer flere svært integrerbare og dediceret integrationsulystne personer til Danmark, end der gjorde tidligere. Men det skulle velsagten kunne klares ved, at de etniske danskere taler pænere, og der iværksættes nogle oplysningskampagner? Sådan må man i hvert fald tolke de udmeldinger, ikke-integrationsminister-alligevel Karen Hækkerup foreløbig er kommet med.

Et andet område, hvor Socialdemokraterne ikke endnu en gang vil betale for radikale tosserier, er uddannelsespolitikken. Derfor har de insisteret på at overdrage den til Christine Antorini. Prisen blev, at de professionsuddannelser, der tidligere sorterede under Undervisningsministeriet, nu er lagt over til Morten Østergaard i det nye Uddannelses-ministerium.

Jeg er overbevist om, at folkeskole- og gymnasieområdet med Antorinis kon-sensus-orienterede pragmatisme og fremragende politiske håndværk går en god tid i møde. Hvordan hun vil klare sig i kampen mod Østergaard, der med sæde i regeringens koordina-tions-udvalg er langt tættere på de processer, hvor der bliver uddelt penge, får vi at se.

På en række politikområder har de tre regeringspartnere til gengæld haft lettere ved at finde hinanden. Der er lagt op til en grønnere profil, end VK-regeringen havde, med betalings-ring om København, venlige ord om vindmøller og den kollektive trafik og i tiden, der kommer, formentlig en række lov-forslag, der får det til fælles, at de på samme tid vil genere dem, der alligevel ikke drømmer om at stemme på regeringen og varme kernevælgernes hjerter. I den forbindelse ligner det en foræring til fx miljøministeren, at førstnævnte har en selvstændig, hjertevarmende virkning på sidstnævnte. Desuden er der lagt op til øget ulandsbistand („penge fra fattige mennesker i den rige verden til rige mennesker i den fattige verden,“ som Søren Mørch altid har belært mig, at det var) og en kulturpolitik, der forskubber vægten fra rigtig kunst til det projektmageri, der har været kernen i hele kultur-minister Uffe Elbæks karriere.

Var regeringsgrundlaget mere præget af de radikale, end offentlig-heden på for-hånd havde forestillet sig, blev finans-loven noget mere socialdemokratisk, end der var lagt op til – både med regeringsgrundlaget og med genfremsættelsen af VK's finans-lovsforslag fra august.

Når man er trådt til som administrerende direktør eller regerings-leder, gælder det altid om at skaffe sig et udgangspunkt for forandringer, der er mere drastiske, end med-arbejderne eller folket bryder sig om. Og det gælder om at tørre alt, hvad aftørres kan, af på forgængerens. Helt som forventet bebudede regeringen derfor et kasseeftersyn (et udtryk, der også giver gode associationer til begrundet mistanke om svig).

Derfor overraskede det mig, at differencen mellem VK's finanslovsforslag og regeringens ikke var større end 11 milliarder – inklusive de fremrykkede investeringer for 2012. I det store billede er det småpenge og ikke noget, der på nogen måde kan bruges af den nye regering til at sværte den gamle.

Hvori ligger det socialdemokratiske ved finanslovsforslaget for 2012? Ud over igangsættelsen af beskæftigelsesarbejde ligger det i, at skattestoppet er ophævet, således at forskellige skatter og afgifter kan hæves med i alt cirka fem milliarder. Vel at bemærke i et

land, der i forvejen har en af de hårdeste, samlede beskatninger i verden.

Fremtrædende økonomer har allerede protesteret imod den stramning af skat-ternes kvælertag, der nu sker, men tilsyneladende uden held. Jeg kan heller ikke forestille mig, at de radikale er videre begejstrede for det. På den anden side fik de så rigeligt i regeringsgrundlaget, at det måtte være tid for Socialdemokraterne (og SF) til også at få nogle indrømmelser.

Når det drejer sig om omposteringer i det budget, den borgerlige regering frem-satte tidligere på året, har alle regeringsdeltagere imidlertid fået noget. Mens dette skrives, er der ikke fuldt overblik over, hvad Enhedslisten har fået med. Men nævnes kan en reklameafgift, der vil forøge arbejdsløsheden i den grafiske sektor og til gengæld give „de allersvageste“ et par hundrede kroner om året i kompensation for deres forbrug af øl og chips. Desuden forstærkes indsatsen imod ansættelse på ulovlige vilkår; måske ligefrem med krav om, at alle, der arbejder på en dansk arbejdsplads, skal bære synligt ID.

Der er som nævnt bevilget penge til at fjerne incitamenterne for indvandrere til at gå i arbejde; igen må man antage, at det glæder de fleste i regeringspartierne (selvom de radikale og socialdemokrater opdraget af Lykketoft inderst inde godt ved, der er tale om et ufornuftigt tiltag).

Desuden er der, under sædvanligt dække af humanistiske motiver, lagt op til at udbetale større lønninger til udvalgte grupper i den offentlige sektor.

Blandt ansatte i sundhedssektoren er der lagt op til fest: statsstøtte til fertilitetsbehandling genindføres, ligesom der tilføres midler generelt til mere behandling og store sygehuse. Lad os håbe, de radikale minder deres regerings-kolleger om, at hvis den slags ikke styres meget stramt, bliver det til lønglidning [stigende lønninger for de grupper, der arbejder inden for disse områder, red.] og intet andet. Forskere og skolelærere skal også have flere penge, og igen: Sådan noget skal styres, hvis ikke det bare skal blive til løn-forhøjelser. Men tør de radikale genere deres venner i Danmarks Lærerforening? Man må tillade sig at tvivle.

Hvad angår velfærdsnyderne, er der også gode nyheder til udvalgte grupper. Som tak for støtten ved valget sender de radikale (sikkert i god forståelse med Enhedslisten) flere penge til de studerende, ligesom det fortsat vil være dejlig billigt at sende sine børn på efterskole; et tilbud, der navnlig benyttes af kerne-vælgerne i det grønne segment.

Endelig er der det almindelige arbejde med at genere mennesker og institutioner, regeringen ikke kan lide. Landbruget samt folk med pensionsopsparinger (de såkaldt „allerrigeste“), folk med sundheds-forsikringer og – måske – „de multinationale“, den kære, gamle bussemand fra halvfyrdserne; superskurken, jeg troede, alle havde glemt. Den kan nu, takket være Enhedslisten og skatteministeren, gå hen og få et lige så overraskende som flot comeback (det forlyder, under korrekturlæsningen, at kampen mod de multinationale i denne omgang er afblæst).

Grundlæggende må man dog sige, at finansloven viser en regering, der er villig til at føre en stram krisepolitik, samtidig med at den er omhyggelig med at bruge de sparsomme midler, der kan frigives, til centrum-venstremærkesager.

Om regeringen også bliver en reformregering, som de radikale uden tvivl ønsker sig, er mere tvivlsomt. En grundlæggende reform af den offentlige sektor er ikke noget for SF og Enhedslisten, hvis vælgere er ansat i den. De har sektorens magt og vælde som grundbestanddel af deres ideologi og identitet. Dog har de radikale fået lidt i form af nogle småbevillinger i finansloven til at studere digitalisering af borgerservice og bedre velfærdsteknologier (læs: støvsuger-robotter).

På samme måde med en skattereform. Selvom de radikale udmærket ved, det er hul i hovedet at beskatte arbejde på linje med andet, man ønsker at begrænse mest muligt (sprut, smøger, biler, fedt), er det så vigtigt for Enhedslisten og de fleste SF'ere at forhindre, at nogen bliver velhavende, at de altid vil blokere for større reformer. Det eneste, man i første omgang er blevet enige om, er da også at ofre lidt penge på, at de penge, staten har krav på, også bliver kradset ind.

Hvordan kommer det så til at gå? I foråret skrev jeg, at den kom-mende regering ville være ganske uvillig til at gennemføre reformer og dertil føre en lemfældig og utilstrækkelig krisepolitik.

Helt så galt bliver det ikke. Jeg går som sagt ud fra, at S, SF og navnlig Enheds-listen ikke ønsker reformer af den offentlige sektor og at de radikale vil nedlægge veto mod den slags skattereformer, resten af samarbejdspartnerne kunne tænke sig.

Til gengæld vil der blive ført en stram finanspolitik, heldigvis. Hvad regeringen agter at gøre, hvis der ikke er tænding på kickstarten, er potentielt mere bekymrende. Selvom politikere kan kendes på, at de mener, deres fiaskoer skyldes, der er gjort FOR LIDT (snarere end FOR MEGET) af det, der udløste fiaskoen, vil det næppe være muligt at iværksætte en Kickstart II. Tilbage vil man stå med et endnu større under-skud på det offentlige budget og ellers en bar røv, som det hedder på den slags værts-huse, hvor man stadig må ryge.

Men det, alting stadig står og falder med, er efter min opfattelse det grundlæggende ledelsesproblem.

Som jeg har gjort opmærksom på i flere sammenhænge, herunder forårets artikel i RÆSON, er Helle Thorning-Schmidt en uhørt svag partileder og nu også en uhørt svag regeringschef.

Da jeg oprindeligt fremlagde dette faktum, sagde mange, at det var karaktermord og måtte være drevet af skumle motiver. Nu kan alle, der ikke er forblændede af ønsketænkning og lignende imidlertid se, at jeg var ganske nøgtern og blot bekymret for mit gamle fædreland.

Flere ministre har været indblandet i direkte ubejlelige sager. Værst for statsministeren var velsagtens Carsten Hansens garanti for, at akutfunktionen i Svendborg ikke ville blive lukket. For det første var og er det fjollet – i Poul Nyrups parti af alle – at udstede en politisk garanti. For det andet var hun så letsindig selv at støtte garantien.

Skatteministerens offentlige kampe med sit eget bagland har ikke været befordrende for arbejdsglæden i Statsministeriet, mens kulturministerens på en gang fjollede og selvhøjtidelige såkaldte Mar-shallplan ganske vist har været en irriterende plet, men på den anden side ikke har haft de store konsekvenser. Kulturlivet er først og fremmest vigtigt for kulturlivet

Hvad angår de ministre, der ikke direkte har blameret sig, sidder de fleste tilsyneladende på deres kontorer og afventer en eller anden instruks fra chefen, som de åbenbart ikke får. Hvad chefen så laver, er ikke godt at vide: de menige medlemmer af Socialdemokraternes folketingsgruppe får heller ikke nogen form for besked på, hvad de skal tage sig til. Det forlyder sågar i Politiken fra anonyme, socialdemokratiske backbenchere, at de savner Henrik Sass Larsen.

Har det været svært for Socialdemokraterne at komme i gang, har det til gengæld været næsten håbløst for folke-socialisterne. Mange i den store græs-rodsorganisation mangler tilsyneladende forståelse for, at de er medlemmer af et regeringsparti og ikke et protestparti. Desuden har man set partiets særlige udgave af janteloven i funktion gang på gang: Folk, der er dygtige – som for eksempel den unge skatteminister – eller har succes, skal ned med nakken. Intet må være for effektivt eller for rationelt.

De eneste, der har klaret sig nogenlunde, er de radikale. Men det skyldes givetvis, at folketingsgruppen og dens leder bestemmer alt, samt at man ikke har foretaget politisk korrekte ministerudnævnelser, men simpelthen udnævnt de dygtigste plus Uffe Elbæk; den ukronede konge af globaliseringsbullshit.

Vælgerne har kvitteret for dette ved at ønske regeringen i opposition igen. Regeringen har ikke rigtigt kunnet opvise flertal i nogen meningsmåling siden selve valget, hvad der skulle være en slags rekord. Hvad oppositionen vil gøre ved det, bliver spændende at følge. Selvfølgelig kan den sige: Det går af sig selv – ingen grund til at foretage sig noget. På den anden side: Det bliver i længden nødvendigt at finde en fornuftig balance mellem at lade regeringen sejle sin egen sø og samtidig virke nogenlunde konstruktiv og regeringsduelig.

I første omgang behøver oppositionen ikke bekymre sig om dette. Der er, mens jeg forfatter disse linjer, lagt op til rød blokpolitik, der ifølge de radikale ikke er blokpolitik, men noget meget finere og langt mere ædelt. „Blokpolitik“ er og bliver et radikalt udtryk for „politik uden os“, som navnlig Politiken har taget til sig.

„Så i 2014 sprænges den S-ledede regering af sine paralyserende, indre modsætninger,“ stod der i min artikel i foråret. Gad vide, om den kan holde så længe?

Henrik Dahl (f.1960) er ph.d. fra CBS og forfatter til en lang række bøger om kulturhistorie og samfund. Hans sidste bog er den politiske selvbiografi „Spildte kræfter“ (2011).

MAJ 2012. "Jeg går af, hvis det lykkes at halvere selskabsskatten, hæve pensionsalderen til 68 år og komme ned på 40 procent skat på arbejde. Så har jeg gjort mere for det danske velfærdssamfund, end samtlige af mine politiske kollegaer har gjort de seneste 30 år," siger Anders Samuelsen (LA) til RÆSON.

Anders Samuelsen: Det bedste, der kunne ske for de offentlige ansatte ville være, hvis LA kom til magten (2012)

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

Kan man sænke maxskatten på arbejde til 40 procent uden at skære i velfærdsstaten?

Den seneste rapport fra vismændene viser, at fjerner man topskatten, vil staten faktisk få større indtægter end i dag, fordi folk vil arbejde mere. Effekten ved at fjerne topskatten vil altså være, at staten får flere indtægter end i dag, mens dem, der i dag betaler topskat, vil få flere penge til sig selv. Uligheden vil blive en smule større, men vi vil stadig være verdens næstmest lige samfund.

Ifølge de DREAM-analyser, som I har fået lavet, vil de offentlige udgifter i 2020 være 83 milliarder kroner, svarende til 9,43 procent mindre end uden jeres reformer. Så staten bliver mindre?

Ja.

Betyder det et lavere serviceniveau?

Nej. Der vil være nøjagtig de samme penge til sundhedsvæsenet og uddannelse. Staten bliver mindre, fordi vi med vores reformer vil have 210.000 færre på overførselsindkomster i 2020 end uden vores reformer. Det er en kombination af, at vi sænker skatterne på arbejde, hvilket vil få folk til at arbejde mere, at vi sænker selskabsskatten, hvilket vil trække arbejdspladser til Danmark, og at vi udfaser efterlønnen i 2016 og hæver folkepensionsalderen fra 65 år over en treårigperiode, så den i 2019 vil være på 68 år. Det er en positiv ting at få færre på overførselsindkomster, og det er altså ikke sådan, at fordi staten bliver mindre, så får vi et mindre velfærdssamfund.

Så budgetterne til sundhedsvæsenet og uddannelse vil være nøjagtig lige så store som i dag?

Fuldstændig. Vi har ikke fjernet en krone.

Så jeres reformer kommer ikke til at forringe den velfærdsservice, vi har i dag?

Nej. Alle prøver at tegne et skræmmebillede af LA, der hedder, at velfærdsstaten er fortid, hvis vi kommer til. Men virkeligheden er en anden. Hvis de andre får lov at styre, som de gør nu, så er velfærdsstaten snart fortid. Vi har et underskud på 100 milliarder kroner om året. Det bliver ignoreret, at vi bliver færre unge, der skal forsørge flere ældre. Arbejdspladserne flytter ud af Danmark. Vores reformer vil skabe vækst, og kun vækst kan skabe velfærd – så enkelt er det.

Men er det ikke en forringelse af velfærd, at folk først kan gå på pension som 68-årig?

Min bedstefar gik i 1970'erne på pension som 67-årig. Dengang havde man som mand en forventet levetid på et sted midt i 70'erne. Dem, der bliver født i dag, kan forvente at leve, til de er 100 år. Min bedstefar havde altså måske 10 år som pensionist, mens dem, der bliver født i dag vil have 32 år som pensionister, selvom vi hæver pensionsalderen til 68 år. Er det mere eller mindre velfærd? 32 år er selvfølgelig mindre en 34 år, men det er altså stadig mere velfærd end i 1970'erne.

Arbejdernes parti

Du siger, at pengene i den offentlige sektor skal bruges mere effektivt. Betyder det et opgør med styringsparadigmet New Public Management, der er resultatorienteret kontrol, og som blev indført i 90'erne?

Langt de fleste offentlige ansatte går ikke på arbejde for at lave fejl, men for at gøre et godt stykke arbejde. Men politikerne på Christiansborg tror efterhånden, at de fleste offentlige ansatte går på arbejde for at lave fejl. I folkeskolen har de derfor indført nationale test, og jeg ved ikke hvad. Det har betydet, at folkeskolelærerne er gået fra at bruge meget tid til at bruge mindre tid sammen med eleverne.

Så tillid er billigere end kontrol?

Det er jeg sikker på, at det er rigtig mange steder.

Skal kommunerne sættes mere fri?

Ja, meget mere. LA har for eksempel lige sagt nej til et forslag om at tvinge kommunerne til at udlicitere. Vi vil hellere lave forhandlinger, hvor vi skærer i bloktilskuddet, og så overlade det til kommunerne selv, hvordan de vil gøre det. Og deri ligger også, at det bedste, der kunne ske for de offentlige ansatte ville være, hvis LA kom til magten. For så ville der være nogle, der troede på deres faglighed.

Så LA er i virkeligheden de offentlige ansattes parti?

Det er vi i hvert fald. Og vi er det eneste arbejderparti, for vi er de eneste, der skaber beskæftigelse. De andre partier skaber ikke beskæftigelse, men sidder og taler om sølle 7.000 arbejdspladser ved en skattereform og en fremrykning af offentlige udgifter, som giver beskæftigelse i Tyskland. Jeg kæmper for alle dem, der ikke er deres løn værd, fordi skatten er for høj. Og jeg kæmper for dem, der er på arbejdsmarkedet, og som gerne vil have, at deres arbejdsplads overlever og ikke flytter ud af landet. Hvem kæmper ellers for dem? Ingen. Derfor er LA Danmarks eneste arbejderparti.

De modige vælgeres parti

En Gallupundersøgelse fra den 18. marts viser, at danskerne måske er blevet mere liberale: 78 procent svarer, at ingen bør betale mere end 50 procent i skat, og 62 procent svarer, at staten har for meget indflydelse på deres liv. Hvad fortæller det?

Det kommer ikke bag på mig. I gamle dage var partierne delt op på en venstre-højre skala med stat til venstre og marked til højre. Op igennem 1980'erne og 90'erne kommer der en ny dimension ind i dansk politik, nemlig global kontra national orientering. Da Uffe Ellemann-Jensen taber valget i 1998, bliver Venstres erkendelse, at der var for mange af de bange vælgere, der fravalgte Venstre på grund af deres liberale dagsorden. Venstres konklusion blev, at de under alle omstændigheder havde de progressive reformvenlige vælgere, fordi der dengang ikke fandtes et alternativ til Venstre. Da Anders Fogh tog over, flyttede han derfor Venstre mod en mere statslig og mere national orientering for ikke at tabe de bange vælgere. De konservative flyttede med som det tynde øl. SF har i dag lagt sig samme sted for at komme i regering, hvilket er årsagen til, at det går så dårligt for partiet. De Radikale rykker også i den retning. Alle de andre partier orienterer sig i dag i en mere eller mindre statslig og national retning. Det har betydet, at pladsen til at orientere sig mod markedet og det globale er blevet fri til Liberal Alliance. LA er ikke et superliberalt parti, der ligger til højre for, hvor Venstre engang lå. Derfor er det også rigtigt, at hvis Venstre stadig var et liberalt parti, så var der ikke brug for LA.

Så er det de modige vælgere, der tør stemme på LA?

Ja

Og de bange vælgere stemmer på de andre partier?

Ja, men der er modige vælgere i alle partier. De har bare fået opfattelsen af, at det er farligt og ekstremt at stemme på LA. Det er fordi, alle de andre partier har haft en interesse i at tegne det skræmmebillede af LA.

Det ekstreme parti

Du siger, at alle de andre partier har og har haft en interesse i at fremstille LA som ekstreme og farlige. Er LA's politik ikke ekstrem?

Nej. Virkeligheden er den, at hele vores reformplan vil sænke skattetrykket med 4-5 procent. Det svarer til 40.000 færre offentligt ansatte, hvilket kan klares via naturlig afgang i løbet af 10 år – ikke en behøver blive fyret. Det er at rulle den offentlige sektor tilbage til Poul Nyrup-størrelse. Det er der ingen ekstremisme i. Det er helt afgørende at forstå, at en maksimalskat på 40 procent KUN betyder, at det samlede skattetryk sænkes med 4-5 procent. Fjerner man topskatten, kommer vi ned på en maksimalskat på 41 procent på arbejde. Det koster kun 15 milliarder kroner ud af statens samlede skatteindtægter på 800 milliarder kroner. For at komme ned på de 40 procent, som vi har lovet, sænker vi bundskatten en smule. Det koster 11 milliarder kroner. Hvis det er ultraliberalisme i Danmark, så ved jeg ikke, om det fortæller mest om os eller om resten af de politiske partier? Jeg tror, det fortæller mest om de andre.

Så er jeres problem et kommunikativt problem, der består i at formidle, at I ikke er superliberalister?

Ja. Det er så ufatteligt provokerende for mig at opleve, at med 90 mandater kunne man vedtage vores reformer i morgen. Men det bliver forhindret af, at alle de andre partier har en dagsorden, der handler om at tegne et skræmmebillede af os. I seneste meningsmåling er LA større end SF, og hvad står der så i dagbladene? ”SF er mindre end Superliberalisterne”. Jeg har aldrig brugt ordet superliberalist om mig selv, og det er der ingen i vores folketingsgruppe, der har. Vi er ikke superliberalister.

Jeg går af, hvis vi får gennemført vores reformer

Ifølge jeres tal, vil I spare 72 milliarder kroner og kun bruge 51 milliarder kroner. Og hertil kommer de øgede indtægter ved, at folk vil arbejde mere, når de skal betale mindre i skat. Hvad skal pengene bruges til?

Vi har ikke forholdt os til det. Men det ville da ikke gøre noget at sænke skatten yderligere. For der er ingen grund til, at den offentlige sektor skal være større.

Hvis du vil bruge pengene på at sænke skatten yderligere, så vil det betyde, at skattetrykket altså sænkes med mere end de 4-5 procent, som du sagde tidligere?

Det eneste, jeg siger, er, at der skal være mindre bureaukrati i den offentlige for 20 milliarder kroner, og at skattetrykket skal ned med 4-5 procent. Jeg har ingen tanker om, hvad der skal ske, når vi er nået derned.

Du siger, at LA ikke har en plan for, hvad der skal ske, når I har fået jeres nu fremlagte reformer gennemført. Hvorfor ikke?

Jeg lover, at lykkes det at komme ned på 40 procent skat på arbejde, at halvere selskabsskatten og hæve pensionsalderen til 68, så går jeg af.

Så går du af som formand for LA?

Ja. For så har jeg gjort mere for det danske velfærdssamfund, end samtlige af mine politiske kollegaer har gjort de seneste 30 år. For hvis vores reformer bliver gennemført, så har jeg sikret, at mine børn har et fornuftigt samfund at vokse op i.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og BA i statskundskab, kandidatstuderende i statskundskab og i Historie ved Københavns Universitet. Han har skrevet analyser til og været researcher på Politiken.

MAJ 2012. *De sidste ti års ødelæggende nationalkonservative og ekskluderende værdikamp kan blive blot en smagsprøve på det, der venter, hvis ikke venstrefløjen kan komme med mere mobiliserende svar på krisen end rollen som lidt bedre administrator af det bestående.*

Trine Pertou Mach: Ja, venstrefløjen vil et andet system (2012)

Europa befinder sig i en traditionel kapitalistisk krise. Oprør og vrede murrer i Grækenland, Spanien og England, og ungdomsarbejdsløsheden truer med at placere en hel europæisk generation på tilskuerbænken. Det burde skabe en renaissance for de socialistiske partier. Men det politiske europakort er blåt. Faktisk er Danmark relativt alene som centrumvenstreregering i EU, og i øvrigt følger vi vores europæiske naboer på store dele af den økonomiske politik. Når de socialistiske partier i Europa ikke formår at mobilisere vælgerne i den nuværende situation, er der brug for kritisk selvrefleksion. Venstrefløjen er på hælene. Arbejderbevægelsen lider under vigende tilslutning og under stigende fremmedgørelse – identitets- og værdikriser, der slider på sammenholdet og svækker den sociale sammenhængskraft. Derfor er en helt central opgave at gen-politisere de store valg for det politiske fællesskab: De sidste ti års ødelæggende nationalkonservative og ekskluderende værdikamp kan blive blot en smagsprøve på det, der venter, hvis ikke venstrefløjen kan komme med mere mobiliserende svar på krisen end rollen som lidt bedre administrator af det bestående.

Den økonomiske krise står i øvrigt ikke alene. Verden oplever i disse år flere parallelle kriser, der alle er påtrængende og kræver radikale ændringer i måden, vi ser på produktion og ressourcer på. Samtidig befinder vi os også i en politisk krise. Venstrefløjens udfordring er at tilbyde overbevisende og operationelle svar på nedenstående problemstillinger:

Økonomisk krise. 2008-krisen bunder i en traditionel kapitalistisk krise godt hjulpet på vej af nye forskydninger i den internationale arbejdsdeling, hvor navnlig USA og en række sydeuropæiske lande fremstår som tabere med vedvarende høje underskud på betalingsbalancens løbende poster og dermed fald i industriarbejdspladser. I stedet for at investere i produktion har de bedst stillede sat deres penge i spekulation. Store økonomier som Kina, Tyskland og Japan har konsekvent satset på en eksportdrevet økonomi. I andre lande har både borgere og deres regeringer forbrugt på kredit. Da først boligboblerne i USA brast og kreditten begyndte at løbe ud, bredte finanskrisen sig hurtigt til realøkonomien og skabte, hvad Marx kaldte en realiseringskrise, dvs. at produktionen ikke kan afsættes.

Miljø- og klimakrise. Presset på klodens naturressourcer er stort, og de er ekstremt ulige fordelt. Klimaforandringerne rammer skævt – det er indtil videre de fattigste, der betaler prisen. Klimakrisen rummer to udfordringer i denne sammenhæng: 1) øget ustabilitet (klimaflygtninge, hungersnød, ustabilitet og konflikter) og 2) kimen til endnu større økonomiske og miljømæssige sammenbrud, hvis ikke vi handler.

Politisk krise. Reel politisk debat om krisernes årsager er en mangelvare. Svarene fra både rød og blå blok er mere eller mindre det samme, fordi finanspolitikken er afhængig af finansmarkederne. Mange tiltag begrundes i nødvendighed og bliver dermed afpolitiseret. De givne svar – inklusiv nedskæringer – afføder protester og frustration, men der skabes ikke nødvendigvis mobilisering omkring eller bevidsthed om, at andre politiske valg er mulige. Samtidig er der vigende tillid til det politiske liv og til politikere. Endelig er venstrepartierne i splid med sig selv omkring rækkevidden af den politiske kritik og af de forandringer, man sætter på dagsordenen.

Karl Marx ville argumentere for, at de ovenstående kriser bunder i den måde, vi har indrettet vores samfundsøkonomier på. Sammenfaldet af kriserne udgør en

systemkrise. Tilbagevendende økonomiske kriser og overudnyttelse af naturlige ressourcer bunder i kapitalismens behov for konstant ekspansion som følge af konkurrence. En reguleret økonomi, hvor der var samfundsmæssig kontrol med overskuddet fra produktion, ville løse flere af de ovenstående problemer og har i forskellige varianter været det svar, som socialistiske partier og lande har lagt frem.

Groft sagt peger marxismen på to grundlæggende problemer i den kapitalistiske økonomi. Det første er 'profitratens tendens til fald'. Konkurrencen får kapitalejere til at investere stadig mere i mere effektive produktionsanlæg, men fordi dette bliver en generel tendens, falder priserne, og med dem profitten. Dette får kapitalejerne i de sektorer, som har faldende profitrater, til at undlade at investere – den overskydende kapital ender i banken. I forsøget på at få mere profit vil man presse lønudgifterne, så kapitalejeren får en større del af overskuddet fra produktionen. Men hermed ender man i den anden indre modsætning: realiseringskrise. Presser man lønniveauet ned – eller afskediger store dele af arbejdsstyrken – falder efterspørgslen, dernæst investeringerne, og så igen efterspørgslen.

Marx tager ikke højde for den rolle, udlandet spiller i det økonomiske kredsløb, men giver alligevel stærke analytiske redskaber til at forstå den økonomiske krise.

Dermed ikke sagt, at parallelle og populære årsagsforklaringer som grådighed eller institutionelle fejl i den måde, finansmarkederne blev reguleret på, ikke spiller en rolle. Men de bobler, der har været i den globale økonomi, er skabt af manglende investeringer i arbejdspladser i de traditionelle industrialiserede lande.

Et dyk ned i OECD's databaser viser, at der for de tre store industriøkonomier USA, Tyskland og Storbritannien er en klar tendens til, at profitten udgør en større og større andel af landenes BNP fra 1970 og frem mod i dag, mens lønandelen falder. Det kan bidrage til at forklare den manglende efterspørgsel. Samtidig viser tal fra IMF, at andelen af BNP, der investeres, er faldende. Tendensen i Danmark er i øvrigt omvendt på begge områder.

Typisk er der en forrykning mellem erhvervssektorer – serviceindustrier er vokset, mens traditionelt investeringstunge industrier forsvinder. Stigende profit og faldende investeringer har givet stadig større opsparing, der er lånt til ikkeproduktivt forbrug hos både det offentlige og hos private. Det har holdt efterspørgslen oppe på lånte penge, men har samtidig skabt grundlaget for den krise, vi oplever i øjeblikket. Hertil kommer, at en række af de traditionelle industrilande gennem en lang årrække har kørt med kronisk underskud på deres betalingsbalancers løbende poster.

Krisen bunder således i den kapitalistiske produktionsmåde, hvilket burde få flertallet til at ønske en forandring af måden, vi organiserer samfundsökonomien på. En anden og væsentlig del af det marxistiske teoriapparat peger i samme retning: udbytningsprocessen, hvor kapitalejere opnår en arbejdsfri indtægt, når varerne kan realiseres til mere end de samlede produktionsomkostninger inklusiv afskrivninger. Det er denne profit, der er årsagen til, at kapitalejere overhovedet investerer i produktion.

Så hvorfor sælger socialismen ikke? Problemet for venstrefløjen bunder i dag snarere i historiske spøgelse fra øst. For det første var de materielle forhold for den brede del af befolkningen i de mest udviklede kapitalistiske lande bedre end i de mest udviklede socialistiske lande. Og for det andet var samfundsmodellerne i de såkaldt socialistiske lande udemokratiske, flere steder autoritære – ingen overraskelse måske, når det blev lanceret som proletarietets diktatur. Begge dele har den socialdemokratiske bevægelse påpeget gennem snart 100 år. Problemet med den socialdemokratiske model er til gengæld, at den ikke har givet løsninger, som har dæmmet op for de kriser, der blev beskrevet ovenfor. Den har de seneste årtier indskrænket sig til at være forvaltning af det eksisterende system, om end med en større grad af omfordeling.

Fraværet af nogle klare bud på en sammenhængende økonomisk model er venstrefløjens største svaghed. Hvor både liberale og konservative har en klokkeklar fortælling om deres økonomiske model, som er sammenflettet med grundfortællingen om individets frihed, har venstrefløjen for længe været i defensiven med forsvar for det bestående. Vi må derfor sætte

os selv i stand til at tegne de grundlæggende forandringer op – og forklare, hvad de betyder for folks nuværende liv og ideer om lykke og retfærdighed.

Venstrefløjen må nødvendigvis bryde med den eksisterende politikforståelse: Kriserne er ikke konjunkturbestemte – de er kapitalismens systemkriser. Hvis ikke venstrefløjen tør sige det og tør tage konsekvensen af det i det politiske projekt, som den fremfører, så vil det forstærke den krise, som den befinder sig i.

Der er behov for en alment accepteret og opdateret version af Marx. Verden har ændret sig, og 'vidensjere' kan i dag opnå indtægter, der langt overstiger den almindelige forrentning af kapital. Hele den såkaldte kreative klasse er eksempel på dette. Der er behov for en bedre forståelse af, hvad dét betyder for fordeling af goder og adgang til indflydelse i samfundet (en fornyet klasseanalyse).

Marx forstod ikke, at kapitalismen som produktionsform er ekstremt tilpasningsdygtig: Den er endnu aldrig, som han ellers spåede, brudt sammen under sin egen indre modsætning, måske bortset fra i Grækenland. Kapitalismen har, mellem kriser, været i stand til at levere bedre materielle vilkår end socialismen – om end velfærd og begrænsning af fattigdom er et resultat af politiske kampe for at flytte velstand og privilegier fra de få til mange. En væsentlig forklaring skal findes i den dynamik, der er i kapitalismen i form af entreprenørånd og kreativ destruktion. En socialistisk økonomisk model må skabe rammer, som kan rumme dele af den samme dynamik. Hvis der ses bort fra forskellen i købekraft og i adgang til information, er markedsökonomien teoretisk den mest basisdemokratiske model for forbrug, fordi forbrugerne hver dag beslutter, hvad der skal produceres. Planlægning af økonomien og produktionen skal kun ske inden for dele af økonomien.

Og alle dele af venstrefløjen skal endegyldigt nedskyde myten om, at et socialistisk samfund vil afskaffe det pluralistiske demokrati.

Den velfærdsmodel, som de skandinaviske lande har udviklet, er på mange måder bygget over en lightversion af et socialistisk samfundsideal: socialdemokratismen. Forudsætningen for den model er, at arbejdere og kapitalejere deler i porten, hvorved alle får gavn af produktivitetstigningerne. Denne fordeling kan til virke som et bolværk mod den realiseringskrise, som Marx beskrev. Dét er tydeligvis ikke slået igennem i flere store OECD-lande. Derfor er det også forstemmende, når moderne socialdemokrater har mere travlt med at tilgodese finansmarkederne end at sikre en fordeling mellem arbejdere og kapital, der er samfundsøkonomisk robust.

Omvendt er det positivt, at velfærdssamfundene er afsættet for de systemoverskridende forandringer af samfundet. Med andre ord er den socialistiske model en potentiel vælgersucces, alene fordi den tager afsæt i den velfærdstanke, som størstedelen af den danske befolkning støtter og sætter pris på.

Men målet er større. Størrelsen på den offentlige sektor og udvidelse af velfærdsstaten som omfordelingsmekanisme er jo kun et hjørne af selve projektet. Omfordeling må ikke blive et mål i sig selv, for så blænder det forandringsspektivet – omfordeling er et middel til forandring mod frihed og lighed. De sociale lag, venstrefløjen skal være for omfordeling til, er de dårligst stillede lønmodtagere og den underklasse, der i høj grad består af borgere, som har anden etnisk baggrund og/eller er på overførselsindkomster.

Målgruppediskussionen bliver imidlertid amputeret, hvis den alene fokuserer på omfordelingen. Projekt socialisme 2012 insisterer på, at kampen for det enkelte menneskes frigørelse ikke kan isoleres fra den samfundsombrydende vision. Venstrefløjens moderne frihedsideal må bevæge sig videre end det spæde forsøg med at sætte mangfoldighed på dagsordenen. Vi skal formulere det positive bud på forudsætningerne for menneskeligt samvirke i positiv gensidighed: politisk og social empowerment af alle borgere. Fordi det er nødvendigt i sig selv, og fordi det understøtter forståelsen af de økonomiske strukturer, venstrefløjen sigter mod. Et samfundsfællesskab, hvor alle får chancen for at udleve drømme, realisere potentiale og leve som det enkelte unikke menneske, de er. Deri ligger en afgørende forskel i forhold til den blå lejrs frihedsbegreb. Aktuelt betyder det, at folkekirkens præster

ikke kan få lov at blokere for homoseksuelles ret til at blive gift i kirken, og at regeringen skal tage kampen for ligeløn med i trepartsforhandlingerne. Det betyder, at adgangen til statsborgerskab skal gøres betydeligt lettere, og at der politisk skal sættes kraftigt ind for at sikre reel ligebehandling (eksempelvis ved at oprette et ligebehandlingsministerium). At man politisk skal nedbryde skellet mellem dem med kompetencer og omstillingsparathed og dem uden, blandt andet ved at give ungdomsuddannelserne et massivt løft.

Statsmagten er central for at gennemføre en retfærdig omfordeling og dermed bekæmpe ulighed og fattigdom. Den er også nødvendig for at udføre demokratisk kontrol med finanssektoren, regulere markedet, sikre miljømæssig bæredygtighed og skabe arbejdspladser. Og det skal man så bruge magten til. Men vi skal også turde udfordre magten og bryde med de strukturer, der placerer mennesker på tilhørrækkerne. En af grundpillerne i den socialistiske samfundsvision er derfor demokratisering. Forstået på i hvert fald tre parametre. Som indflydelse til meningsfyldt at kunne tage magten over eget liv og arbejdsliv. Som opgør med klasseskel – social og økonomisk lighed kommer ikke gennem økonomisk omfordeling alene, men fordrer udbredelse af uddannelse og viden, magt og indflydelse fra de få til de mange.

Og sidst, men ikke mindst som demokratisering af økonomien. Ejendomsretten skal bredes ud. Dels gennem mere samfundseje, dels mere medarbejdereje, hvor medarbejdere har større indflydelse på den daglige drift af virksomheden, altså retten til at lede og fordele arbejdet, og på fordeling af profitten (med den konsekvens, at det påvirker indkomst og i sidste ende virksomhedens overlevelse). Når økonomiske beslutninger skal træffes, skal det ske ud fra en bæredygtigheds- og samfundsøkonomisk vurdering og ikke alene ud fra privatøkonomiske overvejelser. Omvendt skal en af kapitalismens mest dynamiske elementer, den kreative destruktion, stadig være mulig. Ikke ud fra profithensyn alene, men for konstant at opnå bedre ressourceallokering.

Venstrefløjen skal turde udfordre de vante forestillinger og byde ind med krisemedicin, der tackler alle nævnte kriser. Blandt ideerne bør være etableringen af en samfundsbank uden fokus på spekulative forretninger. Det kan give den private banksektor tiltrængt konkurrence og vil kunne sikre billig og risikovillig finansiering af nye grønne job og inden for andre globale vækstmarkeder. I stedet for den borgerlige diskurs om, at det skal kunne betale sig at arbejde – i en tid, hvor arbejdsløse står til rådighed for arbejdsmarkedet, men arbejdsmarkedet overhovedet ikke står til rådighed for de arbejdsløse – er den politiske opgave at skabe rammerne for det rummelige arbejdsmarked og ikke mindst at skabe nye job. På europæisk niveau kunne der i langt højere grad sættes på at flytte profitter tilbage til fællesskabet gennem blandt andet en finansskat, der både kan bidrage til at vende nedskæringskursen og til global omfordeling ved at støtte udvikling og klimatilpasning i ulandene. Vi kunne kæmpe for en europæisk aftale om, at overnormale profitter kan beskattes meget hårdere (f.eks. Nordsøolien), og på sigt sikre langt større samfundsmæssig kontrol med naturressourcerne. Vi skal heller ikke være berøringsangste over for at kræve ændringer af de regler, der systematisk understøtter social dumping på arbejdsmarkedet.

Den store opgave er at rulle en regulær venstrefløjssposition ud, som utvetydigt leverer den systemoverskridende fortælling i en klar og medmenneskelig form. Den økonomiske krise og det de facto blå flertal i Danmark, når det gælder økonomien, sætter oplagt begrænsninger for, hvad venstrefløjen aktuelt har af politisk råderum. Det afgørende er derfor hele tiden at pejle efter den overordnede kurs. Man kan leve med at tabe det enkelte lille slag, men glemmer man kursen, så taber man krigen.

Trine Pertou Mach (f. 1969) er medlem af SF's hovedbestyrelse og SF's Internationale Udvalg samt 1. suppleant til Folketinget. Hun er bestyrelsesforkvinde for Mellempolitisk Samvirke, projektleder ved Institut for Menneskerettigheder og cand.scient.pol. fra Københavns Universitet.

MAJ 2012. *Det, man kalder „kapitalismen“, er sådan set ikke andet end et system baseret på borgernes ret til at disponere over deres egne ressourcer. I den forstand er kapitalismen det mest demokratiske system, man kan tænke sig.*

Christopher Arzrouni: Sæt markedet fri for alvor (2012)

I 2008 døde troen på kapitalismen uden kapital. Men kun deciderede idioter kan tro, at man kan have kapitalisme uden kapital, dvs. uden at spare op. I 2008 døde troen på den krisefrie kapitalisme, men kun de naive troede på den: Kriser er en del af kapitalismens opdagelsesproces.

En række virksomheder i den kapitalistiske verden lider, men kriser er ikke noget særsyn i et system, hvor fallit netop er en del af selvdisciplineringen. Alligevel adskilte krisen sig fra andre begivenheder ved sit omfang – og derfor giver det god mening at lede efter et systemisk problem.

Min påstand er, at statslig fejlregulering og misforstået pengepolitik frembragte en situation, hvor såvel udlån af penge som optagelse af lån virkede risikofrit. Og jeg mener, at dette kommer til at blive konklusionen, når vi ser tilbage på begivenhederne om nogle år.

Alligevel hører jeg gang på gang skrønen om, at de uregulerede markeds kræfter gik agurk i et låneorgie fulgt af en finanskriser, som ruinerede de stakkels stater. Ved finanskrisens start hørte jeg ligefrem argumentet om, at den liberale kapitalisme var slået fejl, akkurat som 68'ernes socialistiske kollektivism. Ligesom 68'erne måtte påtage sig skylden for at have skabt det ansvarløse samfund, måtte liberalisterne nu påtage sig skylden for finanskrisen. Pjat og vrøvl. Jeg er liberalist. Oven i købet indrømmer jeg nødtvungent at være et selvsk og til tider tåbeligt menneske. Men jeg gider ikke høre en eneste bebrejdelse for finanskrisen. Hverken på det personlige eller på det politiske plan. Jeg er skyldig i meget, men ikke i finanskrisen. Mens andre optog lån, sugede jeg på labben og sørgede for at afdrage gæld. Mens andre købte nye biler og samtalekøkkener, investerede jeg i aktier – for egne penge. Hvorfor dog det, når der var masser af gode muligheder for at låne og forbruge? Fordi intet kommer af intet, undtagen lommeuld. Fordi jeg var ung i fattigfirserne og lærte at frygte gæld, og fordi jeg er kapitalist nok til at vide, at kapitalisme forudsætter kapital. Ja, sågar „risikovillig kapital“, som man kaldte det i gamle dage. Hvorfor skal jeg bebrejdes af jubeloptimister, der troede, at de kunne låne i det uendelige? Det var da dem, der skabte krisen, ikke mig. „Åh,“ siger de, „vi blev lokket af fæle banker.“ Sig mig, hvad troede I, at bankerne var? Socialkontorer? I øvrigt var der også lige realkreditinstitutterne. De falbød „billige“ afdragsfri lån. Det cirkus er ved at være ude nu. I disse måneder – forsommeren 2012 – strammer bl.a. Nykredit kraftigt op. Alligevel har de færreste låntagere opdaget det. Og de vil få sig en slem overraskelse.

Finanskrisen skyldes et samspil mellem adskillige dårligdomme. En overlempelig pengepolitik, der skulle holde kunstigt gang i hjulene. Visse dårligt styrede banker – ikke mindst mindre lokale banker med direktører, der udpegede bestyrelsen og ikke omvendt. Og naturligvis en masse låntagere – ganske almindelige forbrugere – der ikke tænkte længere end til deres næsetip. Jeg medgiver, at bankerne tog fejl af den risiko, der var ved at låne penge ud, og her kan man da godt overveje, om vi har identificeret et af markedets fundamentale problemer: at det tillader mennesker at tage fejl. Man kunne såmænd godt forbyde mennesker at tage fejl. Så ville der til gengæld ikke blive sat særlig meget i gang.

Hele logikken i markedsökonomien bygger på, at man kan eksperimentere inden for afgrænsede rammer med de penge, man ejer, eller de penge, man hæfter for. Ofte går det galt. Too bad. Men når det går godt, går det tit rigtig godt. Det er såmænd derfor, de vestlige samfund er rigere end alle andre. Den relevante diskussion består så i, om bankerne „fik lov“ til at tage for store risici. Måske. Men i dag hører vi pludselig den modsatte sang om, at

bankerne ikke er risikovillige nok.

Finanskrisen er en kombination af to ting. For det første en løbsk statslig seddelpresse, der pumpede penge ud til kunstigt lave renter og systematisk skabte den illusion, at ethvert lån kunne betale sig, og at ingen investering var for risikabel. Enkelte advarede i god tid – bl.a. den daværende cheføkonom i Saxo Bank, David Karsbøl. Langt flere holdt sig for ørerne. Hvis skylden skal placeres, kunne man jo stille et simpelt spørgsmål: Hvorfor hævede centralbankerne ikke bare renten? For det andet skyldes krisen en helt almindelig menneskelig grådighed. Mange vidste nok med sig selv, at boblen ville punktere. At det ikke kunne vedblive at være risikofrit at låne og spekulere. At træerne ikke voksede ind i himmelen. Men mange ville alligevel have den sidste centimeter med. Denne grådighed blev straffet på markedet. Moralisterne kan således sove trygt. Til gengæld garanterer jeg en ting: Grådigheden slipper mennesket aldrig for. Den eneste løsning på det problem er, at de grådige mærker konsekvensen, når de tager fejl, og den eneste institution, der gør den slags effektivt, er markedet. Velfærdsstaten hader konsekvens.

„Too big to fail is too big to allow“: For stor til at fejle er for stor til at tillade. Sådan stod der på et skilt båret af en aktivist fra „Occupy Wall Street“ under en af de mange protester i 2011. Skiltet henviste til mantraet om, at visse – store – banker skal reddes uanset omkostningerne for skatteyderne. Og når størrelse alene bliver et argument for at stikke snabelen i statskassen, er det selvfølgelig et problem. Hvis aktører på markedet får lovning på den slags sikkerhedsnet, har det perverse konsekvenser. Når man ved, at man vil blive reddet, kan man tillade sig en hvilken som helst risiko. „Too big to fail“ er således en blankocheck til de uansvarlige. De kan snuppe profitten, når gamblingen går godt – og løbe fra regningen, når den går dårligt. Privatisere profitten og socialisere tabene. Man kunne – som visse aktivister – konkludere, at de store banker derfor ikke må blive rigtig store. Men hvis man lovgiver om den slags, bliver det en straf pålagt de succesrige og effektive – og modsat: kunstigt åndedræt til de slappe og ineffektive. Man kunne også konkludere, at bankvæsen skal drives af staten. Det ville så i praksis være politikerne, der stod for opgaven. Tror man, at politikere er mere ordholdende og mindre grådige, må man tro om igen. De vestlige landes gældskrise udstiller problemet med al mulig tydelighed. Hvis man tror, at kriser skyldes „markedsfejl“, får man her et godt eksempel på de endnu mere udbredte „statsfejl“. Ligesom visse tvivlsomme investeringer bliver drevet som en slags pyramidespil – med hurtige gevinster til de smarte – er vestlige demokratiske stater i mange år blevet drevet på tilsvarende vis: Lov dine vælgere gevinster her og nu, og lad det være underforstået, at nogle andre kommer til at hænge på regningen.

De vestlige demokratiske stater har længe levet højt på illusionen om, at de selv var „too big to fail“. Hvis det virkelig brændte på, kunne de jo altid bare kradse nogle flere penge ind i skat. Det nytter bare ikke, når krisen har meldt sig. Hvis banker kan være „too big to fail“ og dermed „too big to allow“, hvad så med stater? Det skylder aktivisterne et ordentligt svar på. Den vestlige verden er blevet bragt i uføre af politikere med en horisont, der ikke rækker ud over en valgperiode. De har spændt sikkerhedsnet under stærkt risikable udlån, sikret kunstigt lave renter og i bogstaveligste forstand organiseret statslige pyramidespil. Mennesket er en synder uanset hvad. Derfor er det interessante ikke at lave om på menneskets natur, men at fremme institutioner, der holder de skadelige sider af den menneskelige natur i ave. To veje er mulige, og de bør gerne anvendes sideløbende: mere markedsdisciplin og mere politisk disciplin.

Grådige banker må lære, at de går fallit. Grådige – og hårdt plagede bankaktionærer – må lære at holde grådige ledelser i ørerne. Og indskyderne må ansvarliggøres betydeligt mere i forhold til deres egen lille grådighed. De bør vide, at de kan lide større tab, også selvom de „blot“ sætter penge i banken for at „få“ en god rente. Det er sundt at mærke konsekvenserne af manglende omtanke. En verden uden bankerot er som en religion uden helvede.

På EU-plan kan man styrke disciplinen omkring de økonomiske krav til euromedlemskab, således at store underskud og stor gæld simpelthen bliver forbudt. Det er ideen med europagten. Nogle mener, at den slags er „udemokratisk“. Men demokrati er ikke

bare et spørgsmål om, hvad et tilfældigt flertal i befolkningen finder på. Den vestlige verdens liberale demokrati handler om at begrænse vilkårlig magtudøvelse, bl.a. gennem forfatninger. De skal holde de primitive flertalsdemokrater nede. Ellers bliver den syge logik hurtigt: „Bekæmp grådigheden, giv os dine penge.“

Kapitalismens kritikere morer sig for tiden med at spørge, hvad der er specielt kapitalistisk ved, at regeringerne i nogle lande støtter nødlidende virksomheder. Svaret er enkelt: De har ret. Lande som Frankrig og Italien – ja selv USA – har brugt krisen som påskud til at falde tilbage til dårlige gamle ideer. De støtter de dårligt drevne virksomheder med skattemidler, der er taget fra de veldrevne virksomheder. Det er ikke en måde at fremme velstand på. Metoden er brugt utallige gange før, og den er slået fejl igen og igen.

På markedet bliver fejlene rettet hurtigt, fordi man hurtigt mærker konsekvenserne af sine (fejl)dispositioner. Sådan er det ikke i det politiske system. I politik kan fejltagelser blive erkendt og alligevel fortsætte i årevis. I markedsøkonomier sker det alligevel af og til, at mange mennesker samtidig tager systematisk fejl. Så har vi en krise. Årsagen er typisk, at politikere afgiver mudrede eller direkte forkerte signaler. Den nuværende krise udspringer desværre af politiske fejltagelser i den amerikanske kongres og centralbanken. Ud fra de bedste hensigter ville amerikanske politikere sikre, at alle kunne købe et hus. Derfor gav politikerne offentlig støtte til de to store långivere på boligmarkedet – Fannie Mae og Freddie Mac – og opmuntrede dem til at finansiere og understøtte meget usikre lån, de såkaldte subprimelån. Amerikanske økonomer har gang på gang påpeget farerne ved det, navnlig fordi USA har et system, hvor man kan blive sin boliggyld kvit bare ved at aflevere nøglerne til huset. Dét system har gjort det fuldstændig risikofrit at optage store lån for at købe hus. Uansvarligheden blev forstærket af, at den amerikanske centralbank prøvede at sikre USA's økonomi mod krise i kølvandet på 11. september. Igen ud fra de bedste hensigter. Den anerkendte økonom John Taylor har påpeget, at den amerikanske centralbank Fed i en lang periode var skyld i unaturligt lave renter. Som Taylor påpeger: På intet tidspunkt siden de turbulente 1970'ere har Fed afvejet mere fra en stabil pengepolitik. Centralbanken sænkede renten aggressivt gang på gang, så man nærmest var vanvittig, hvis man ikke lånte penge. Gode politiske hensigter har tilsammen skabt krisen. Årsagen har primært været politiske indgreb i markedet og altså ikke markedet selv.

I 1929 krakkede børsen på Wall Street, og i 30'erne fulgte depressionen. Læren af begivenhederne var politisk belejlig: Stol ikke på markedet. Lad staten træde til. Det har politikere og journalister herefter gentaget i årtier. Venstrefløjen vandt retten til at fortolke historien og fik dermed legitimitet og magt.

Myten om, at spekulanter skabte krisen i årene 1929-33, er for længst blevet tilbagevist. Men den lever i værste velgående. Det bliver vi mindet om for tiden, hvor kurserne dykker og en række banker er i krise. Atter lyder der krav om mere regulering. Selv såkaldt borgerlige politikere som Connie Hedegaard mener, at „liberalismen vander sig,“ og henviser til Sovjetunionens sammenbrud. De glemmer, at sovjetuhyret faldt sammen som et korthus, fordi det ikke kunne rette sine egne fejl.

Alligevel glæder venstrefløjen sig nu til igen at tryne dem, der forsvarede markedsøkonomi. Åh, hvilken herlig krise! Så kan venstrefløjen endelig bruge sit arsenal af restriktioner, skatter og indgreb.

Hvad skabte krisen i 1930'erne? I 1963 udgav de to økonomer Milton Friedman og Anna Schwartz en banebrydende bog om amerikansk pengepolitik: „A Monetary History of the United States“. De påviste, at depressionen blev frembragt af den amerikanske centralbank. Af frygt for spekulation begyndte centralbanken at stramme pengepolitikken i 1928 ved at hæve renten. En afmatning var i forvejen i gang, så stramningen satte for alvor skub i nedturen. Og da krisen var brudt ud, strammede myndighederne igen i 1931, selvom priserne ligefrem var faldende. Man bremsede cirkulationen af penge i en tid, hvor folk i forvejen holdt på dem, og forværrede krisen gang på gang. Friedman og Schwartz' forklaring på krisen er alment accepteret af den økonomiske fagkundskaab. I 2002 kom den

endegyldige indrømmelse fra centralbankdirektør Bernanke: „Jeg vil gerne sige til Milton og Anna: Med hensyn til Den Store Depression – I har ret, vi er skyldige. Vi er meget kede af det. Men takket være jer gør vi det ikke igen.“ Undskyldningen beroligede ikke Friedman. Han ville hellere nedlægge centralbanken og erstatte den med en computer. Uanset hvad skiftende centralbankdirektører måtte have lært, ville de fejle igen. Enten med en for lempelig eller en for stram pengepolitik. Friedman har desværre fået ret i sin grav.

Da krisen var på sit højeste, skrev Dagbladet Information: „Faktum er, at New Deal bidrog afgørende til at skabe ny udvikling i den amerikanske økonomi og nye arbejdspladser til de mange, der røg ud i kulden under nedturen.“ Dette „faktum“ bliver gentaget vidt og bredt i disse finanskrisetider. Uden at de ærede skribenter undersøger, om det virkelig passer. Realiteten er, at arbejdsløsheden forblev høj hele vejen op gennem 30'erne. I 1939, seks år efter at Roosevelt kom til magten, var over 17 % af amerikanerne arbejdsløse. Depressionen varede i næsten 15 år. Den ophørte først omkring 1943, efter ti år med Roosevelt, og midt under en krig.

Var New Deal virkelig så længe om at virke? To økonomer fra University of California i Los Angeles, Harold Cole og Lee Ohanian, har analyseret New Deal grundigt. De konkluderer, at depressionen var så længe om at forsvinde, fordi politikernes såkaldte redningspakker skadede USA's økonomi langt mere, end de gavned. En forkert opfattelse af situationen førte til forkert regulering. Roosevelt mente således, at krakket i 1929 skyldtes den uhammede konkurrence, der reducerede priser og lønninger. Derfor gennemførte han „The National Industrial Recovery Act“, der tillod virksomheder at danne karteller, hvis de indgik kollektive aftaler med fagbevægelsen. Mindre konkurrence gjorde det muligt at kræve højere lønninger – i krisetid. Cole og Ohanians granskning af data viser, at lønningerne tre år efter Roosevelts tiltrædelse var 25 % højere, end de ellers ville have været. Samtidig lå arbejdsløsheden også 25 % højere, og priserne ca. 23 % højere. „New Deal ødelagde markedets selvkorrigerende kræfter,“ siger professor Ohanian.

Mange har placeret ansvaret for depressionen hos Franklin Roosevelts forgænger, republikaneren Herbert Hoover. Han fortjener bestemt også ris. Både fordi han lod den amerikanske centralbank stramme pengepolitikken midt i en krise, og fordi han tillod højere skatter og højere told. Hoover gjorde det skidt. Roosevelt gjorde det værre.

Selv tilhængere af markedsøkonomi og privat ejendomsret tror en gang imellem, at man kan afbøde krisens værste virkninger – ikke ved regulering eller nationalisering eller andre tåbelige ting – men ved hjælp af ekspansiv finanspolitik. De tror, at man kan „sætte gang i hjulene“ ved at pumpe penge ud nu, hvor der er afmatning, for så at hive pengene ind igen, når der bliver højkonjunktur. De EU-politikere, som for tiden argumenterer for en mere lempelig politik „for at skabe vækst“, overser, at vækst ikke kan skabes politisk. Til nød kan de flytte noget aktivitet fra ét år til et andet. Og det er en helt anden sag.

Den tænkning lider af en række mangler.

For det første forudsætter teorien, at vi har et præcist „landkort“ over krisen. At vi ved, hvor meget der skal til, hvor lang krisen tegner til at blive osv., så vi kan „time“ og „dosere“ den politiske indgriben ordentligt. Det tør de færreste i realiteten spå om. Derfor handler man blot i blinde, hvis man pumper penge ud.

For det andet forudsætter teorien, at man kan sidde som politiker i et elfenbenstårn upåvirket af resten af samfundet. Det kan man ikke. Alle mulige interesser vil bruge krisen som påskud for at sikre sig særlige tilskud og privilegier. Politikerne vil være til fals for at gøre, hvad vælgerne synes, lyder rart. Ikke hvad der er rigtigt.

For det tredje forudsætter teorien, at man kan stramme op igen, når det er nødvendigt. Se på fortiden. Var det virkelig muligt? Svaret er nej. Ingen bryder sig om at stramme, selv under en højkonjunktur, hvor det ifølge teorien er mest nødvendigt. Hvem var parat til at skære i de offentlige udgifter, da højkonjunkturen buldrede løs? Ingen. Og erfaringen viser da også, at de fleste EU-lande havde offentlige underskud under højkonjunkturen. Noget, der egentlig ikke skulle kunne lade sig gøre med fremsynede keynesianske politikere ved

roret.

Det store problem ved keynesiansk økonomisk politik er, at de penge, man „pumper ud“, på et eller andet tidspunkt skal opkræves igen. Man skubber regningen foran sig. Og i mellemtiden må staten låne penge, hvorved den driver renten op og bremser muligheden for at låne til private vækstvirksomheder.

Kriser er noget, der kun kan løses ved, at folk får lov til at gøre tingene bedre. Ved at usunde virksomheder går ned, og ved at dygtige iværksættere og dygtigt drevne virksomheder bliver belønnet. Her kan staten faktisk gøre en positiv forskel ved at lade være med at belønne de ineffektive og straffe de effektive.

De kapitalistiske samfund fungerer faktisk fint. Kig ud ad vinduet. Bilerne kører. Supermarkederne bugner. Nok holder folk lidt mere på pengene, end de har gjort i de forgangne år. Nok er mange virksomheder nødt til at fyre folk. Nok er arbejdsløsheden steget. Nok er huspriserne faldet. Men kriser er ikke unormale. De er forudsætningen for at udvikle sig.

Et samfund uden kriser er let nok at frembringe. Man skal bare nationalisere hele baduljen og forbyde konkurrence. Så er der ingen, der går fallit, og ingen, der bliver fyret. Til gengæld er der heller ingen eksperimenter og ingen vækst.

De kapitalistiske samfund bygger i deres kerne på den private ejendomsret. Det er helt korrekt, at nogle banker er blevet overtaget af staten. Men det er sket med henblik på en ordentlig afvikling – intet fornuftigt menneske ønsker, at staten skal drive bank. Det ville være at politisere kreditgivningen, så man kun kunne låne penge, hvis man dansede efter myndighedernes pibe. Det er nemt nok at „løse“ krisen ved at afskaffe bankvæsenet – men så får man ineffektiv allokering af kapital.

Kapitalismens institutioner er populære. Folk vil selv eje noget. Lige nu skyldes de største traumer, at folk ikke kan eje lige så meget, som de plejede. De er kede af at have mistet opsparing. De er kede af at måtte flytte i et mindre hus. De er kede af at have færre forbrugsmuligheder, fordi de måske har mistet deres job. Ambitionen er ikke mindre kapitalisme, men fornyet vækst og beskæftigelse. Også i ideologisk forstand står kapitalismen stærkt i befolkningerne. Tag et eksempel fra USA, hvor Obama ellers i sin indsættelsestale påstod, at det var lige meget, hvor stor den offentlige sektor var, bare den virkede. Obama forsøgte at lægge Ronald Reagans arv i graven – i Reagans indsættelsestale sagde han, at staten ikke er løsningen på problemerne, staten er problemet. Et flertal af amerikanerne, hele 58 %, er stadig enige med Reagan ifølge meningsmålingsinstituttet Rasmussen Reports. Kun 28 % er uenige.

Den egentlige diskussion om kapitalismen handler derfor ikke om for eller imod. Den handler om noget helt andet, nemlig om, hvor meget staten skal regulere borgerne. For det, man kalder „kapitalismen“, er sådan set ikke andet end et system baseret på borgernes ret til at disponere over deres egne ressourcer. I den forstand er kapitalismen det mest demokratiske system, man kan tænke sig.

Christopher Arzrouni er debatredaktør på Dagbladet Børsen, cand.scient.pol fra Københavns Universitet og tidligere særlig rådgiver for daværende socialminister Eva Kjer Hansen.

MAJ 2012. *Mens det ikke lykkedes at gøde jorden for det politiske kursskifte, formåede Thorning, Vestager og Søvnald til gengæld at sætte et stærkt ministerhold. Det ser hvert fald sådan ud.* [Fra RÆSON11]

Jens Bomholt og Villads Andersen: Da Finansministeriet vandt valget (2012)

Fælledparken, 1. maj 2012. Der er fadøl i hanerne og flaskeøl i nettoposerne. På talerstolen står Helle Thorning-Schmidt som Socialdemokraternes formand og som landets statsminister. 1. maj i år er den bedste 1. maj i 10 år, siger hun. Men allerede en måned efter den røde blok havde sat sig på taburetterne, viste meningsmålinger, at magten ville skifte, hvis danskerne skulle til stemmeurnerne igen. Og i april vil 55 procent af danskerne stadig hellere have Løkke, viser et gennemsnit af månedens målinger. Ifølge valgforsker Sigge Winther Nielsen skyldes det ikke engang oppositionens indsats:

„Det ligner snarere, at vælgerne vælger Thorning fra, end at de vælger Løkke til. Det er den samme tendens, som vi så op til valget, bare med omvendt fortegn. R står stærkt, mens SF og Socialdemokraterne har tabt det hele på gulvet. De to partier er med andre ord selv skyld i deres problemer,“ siger han. Det vil alle de kommentatorer, analytikere og forskere, RÆSON har talt med, gerne skrive under på. Flere mener sågar, de kan udpege gerningsstedet og tidspunktet: Et hotel i København sidste efterår.

Ørestaden, 2. oktober 2011: I 17 dage har Helle Thorning-Schmidt siddet for bordenden på 25. etage på Hotel Crowne Plaza. Her har hun forsøgt at forhandle et regeringsgrundlag på plads med SF og De Radikale. Ved valget den 15. september overhalede R til manges overraskelse SF med et enkelt mandat. Nu kræver Margrethe Vestager mere radikal politik i regeringsgrundlaget, end S og SF havde forestillet sig, hun ville være i stand til. Samtidig kræver et tredoblet Enhedslisten også et betydeligt socialistisk aftryk på den kommende regerings politiske agenda.

Statsministeriet, 3. oktober 2011: Danmarks første kvindelige statsminister byder pressen velkommen. Hun taler om tre forskellige partier, der er nået til enighed. Hun fortæller, at Danmark står i en dyb økonomisk krise. Hun forklarer, at regeringen vil modernisere landet. „Vi står i dag med det mest omfattende regeringsgrundlag i nyere tid – et Danmark, der står sammen. Vi er meget stolte af det regeringsgrundlag“.

Det har mange af journalisterne på stolerækkerne svært ved at forstå. Pressen har gransket regeringsgrundlaget, og flere punkter giver anledning til spørgsmål, mener de. Eller nærmere: Flere manglende punkter giver anledning til spørgsmål. Hvor er millionærskatten, bankskatten og de 12 minutter, som danskerne skulle arbejde ekstra om ugen, spørger den første journalist, der får ordet. Og det er et spørgsmål, der rammer hovedet på sømmet, mener Politikens lederskribent Kristian Madsen:

„Thorning, Vestager og Søvnald valsede ud af tårnet med en helt ny politik uden at have forberedt nogen som helst på det. Så stod de der og viftede med et par stykker papirer og sagde: ‚Vi er enige om det hele, og vi meget stolte‘. Alle andre tænkte bare: ‚Hvor kom det fra?‘“ siger han.

Det er statsministerens gamle taleskriver ikke alene om at tænke. Et andet sted i Politikens Hus på Rådhuspladsen i København undrer Ekstra Bladets ansvarshavende chefredaktør, Poul Madsen, sig også over regeringens kovending. „De tog turen op i tårnet ude på Amager. Der er de blevet nødt til at lave stort set al deres politik om. Men så glemte

de at tage elevatoren ned igen. De er aldrig kommet ned til befolkning for at forklare sig," siger han.

Et løftebrud i døgnet

I det hele taget lader det til, at regeringen fik sig et forklaringsproblem, efter regeringsgrundlaget blev lagt frem. Beskyldningerne om løftebrud begyndte hurtigt at flyve om ørene på de nye landsledere. Ifølge Venstre brød Helle Thorning og co. ikke færre end 100 løfter de første 100 dage. Betalingsringen måtte droppes, forslaget om en tolærerordningen i folkeskolens mindste klasser blev lagt tilbage i idékataloget, og efterlønsreformen blev aldrig trukket tilbage. Tre eksempler fra tre borgerlige kommentatorer. Ifølge Dennis Nørmark, Jarl Cordua og Mikael Jalving er dommen over Danmarks nye regering klar: Hyklere, det siger én ting, men gør noget andet. Jalving: „Den røde lejr har snydt sig til magten ved at love ting, som den udmærket godt vidste, den ikke kunne holde. Måske mener S og SF selv, at de ikke gav garantier, men bare kom med forslag. Den holder bare ikke. De sagde klart og tydeligt: Når vi kommer til, så gør vi sådan og sådan. Det var ikke til at misforstå. Da de så kom til, gjorde de noget helt andet“. Men det er en absurd betragtning, mener journalist og forfatter Georg Metz. Han medgiver gerne, at S og SF havde en bombastisk retorik op til valget, men løftebrud kan han ikke få øje på: „Under en valgkamp siger partierne, hvad de GERNE VIL. Efter valget må man så finde ud af, hvad man KAN. Når tre partier sætter sig sammen, så skal der en skov af kompromisser til for at finde fælles fodfæste. Det er nu engang sådan, vores demokrati er indrettet. Vi har ikke et topartisystem,“ siger Georg Metz.

Den betragtning giver Dennis Nørmark, antropolog og borgerlig kommentator, ikke meget for. Præmissen for den nye regering var klar allerede i valgkampen: „Det kan ikke komme som en overraskelse for S og SF, at de efter valget ikke stod med 90 mandater i posen og kunne regere fuldstændigt egenhændigt. Folk stemte på dem på grund af betalingsringen og de 12 minutter. Folk stemte på dem på grund af alle de ting, der nu er gemt væk med undskyldningen om, at hullet i statskassen var langt større, end man havde forventet.“

Valgforsker ved Aarhus Universitet, Rune Stubager, mener også, at S og SF selv har rodet sig ud i problemerne: „Det mest overraskende ved løftebrudsdebatten er, at den kom som en overraskelse for S og SF. Den røde akse har aldrig stået til at få flertallet alene. De har hele tiden vidst, at de skulle dele, om end ikke ministerierne, så de 90 mandater med R og Enhedslisten. Det skulle de have sagt klart og tydeligt til at begynde med,“ siger han.

I virkeligheden mener Rune Stubager dog slet ikke, at de såkaldte løftebrud er så afgørende i sig selv. Det afgørende er derimod, at vælgerne føler, Thorning og Søvnal har iført sig langt mere blålige gevandter efter valget. Vælgerne kan godt forstå, at man må indgå kompromiser, når man skal blive enige. Men de kan ikke forstå, hvis en rød regering fører blå politik, mener Stubager. Den opfattelse deler han med sin kollega, Sigge Winther Nielsen, på Københavns Universitet: „Hvis man går til valg på at vælte en borgerlig regering, men ender med at føre borgerlig politik, er det klart, at folk rynker brynene. Især når meldingen kommer efter to ugers radiotavshed. ‚Nu har vi malet os blå i ansigtet, før var vi røde, det må I da kunne forstå alle sammen‘ – men det forstår folk ikke. Det kræver, at man gøder jorden godt og grundigt inden.“

Helheden mangler

Mens det ikke lykkedes at gøde jorden for det politiske kursskifte, formåede Thorning, Vestager og Søvnal til gengæld at sætte et stærkt ministerhold. Det ser hvert fald sådan ud. Også selvom flere var skeptiske til begynde med. Kun økonomi- og indenrigsminister Margrethe Vestager og transportminister Henrik Dam Kristensen har været ministre tidligere, og derfor frygtede mange, at holdet ville virke uerfarent. Men fodfejl har der været ganske få af, mener selv regeringskritiske Mikael Jalving. Den opfattelse deler han med redaktør for Politiko på Berlingske, Bent Winther. Ligesom kommentatoren Rasmus Jønsson har han noteret sig, at flere ministre har markeret sig med selvstændige politiske

projekter. Blandt andre nævner han kirke- og ligestillingsminister Manu Sareen, der er stået fast på homoseksuelles ret til at blive viet i kirken. Andre gode eksempler er forsvarsminister Nick Hækkerup, som har bebudet et opgør med forsvarets organisationsstruktur, og klima- og energiminister Martin Lidegaard, som forhandlede regeringens store energiforlig på plads i april. Bent Winther medgiver, at flere ministre stadig ikke har markeret sig betragteligt på deres ressortområder, men mener omvendt ikke, det kunne være gjort meget anderledes: „De fleste viser gode takter, men det er stadig for tidligt at vurdere dem. Man kan ikke forvente, at alle ministrene springer ud med deres eget bombastiske projekt i løbet af det første halve år i regeringsgemakkerne. Først skal de sætte sig ind i, hvordan et ministerium overhovedet fungerer. Så skal de rydde op i en ordentlig bunke papirer, som har ligget på skrivebordet, siden valget blev udskrevet.“

En af de ministre, der har markeret sig markant indtil videre er beskæftigelsesminister Mette Frederiksen. Hun har gjort sig til bannerfører for velfærdsreformer, der ikke just er skrevet med rød tusch. Alligevel viser målinger, at hun er regeringens anden mest populære minister, kun overgået af Margrethe Vestager. Og Dennis Nørmark hæfter sig ved, at Frederiksen har fået gang i værdikampen ud fra den gamle socialdemokratiske parole om at gøre sin pligt, før man kræver sin ret: „Det værdipolitiske er regeringens største triumf. Selv om startskuddet blev affyret af Joachim B. Olsen og Liberal Alliance, så har Mette Frederiksen, og til dels også Thor Möger Pedersen, med nogen succes formået at tage et opgør med moralen og krævementaliteten. Noget, den tidligere borgerlige regering fuldstændig forsømte,“ siger han.

Jalving giver gerne Nørmark og Winther ret i, at der er blevet svinget godt med taktstokken i både Beskæftigelsesministeriet og i flere andre ministerier. Men han synes ikke, de spiller samme melodi. Og det er han ikke alene om. Ask Rostrup, Sigge Winther Nielsen, Kristian Madsen, Bent Winther, Dennis Nørmark, Rune Stub-ager, Georg Metz, Jarl Cordua, Rasmus Jønsson og Poul Madsen har alle sammen svært ved at høre, hvordan regeringens politik spiller sammen. Det peger de på som en af regeringens største problemer. De savner et projekt, som kan samle politikken. „Regeringen leger med en masse puslespilsbrikker. Men brikkerne ligger hulter til bulter på bordet, så ingen kan se billedet. Hvad er det, den her regering vil?“ spørger Jalving.

Poul Madsen mener, at der er brikker fra mere end ét puslespil på bordet. Regeringens politik er svær at gennemskue, fordi den er tvetydig på flere områder. Skattepolitikken er et godt eksempel, mener Ekstra Bladets chefredaktør: „Skatteminister Thor Möger Pedersen vil hæve grænsen for, hvornår man skal betale topskat, fordi det øger Danmarks konkurrencedygtighed. Samtidig skal skattereformen være socialt afbalanceret og øge ligheden i samfundet. Der er flere umiddelbart modstridende politiske ambitioner på spil på samme tid. Så det er svært at få øje på, hvad hovedformålet med skattepolitikken er,“ siger Madsen.

Finansministeriet vandt valget

SF's politiske ordfører Jesper Petersen vil ikke kommentere på regeringens skattepolitik, før den har udarbejdet et endeligt udkast. Men han vil gerne forklare kritikerne, hvad formålet med regeringens politik er: For det første at få Danmark sikkert ud af krisen. For det andet at skabe et mere lige og solidarisk samfund. Det er formålet med al regeringens politik. Indtil videre har den konkret øget skatter og afgifter for fem milliarder, fremrykket offentlige investeringer og taget et opgør med nulvæksten i den offentlige sektor: „Der kommer til at være en mindre vækst i den offentlige sektor de kommende år. Den foregående regering ville spare sig ud af krisen, mens vi vil arbejde os ud af krisen. Det gik vi til valg på, og det gør vi. Blandt andet ved at kickstarte dansk økonomi ved at rykke offentlige investeringer frem. Men vi vil ikke bruge penge, vi ikke har. Alle investeringer skal finansieres,“ siger han.

Netop princippet om, at alt skal finansieres krone for krone, får ifølge Kristian Madsen den røde regering til at se blå ud i vælgernes øjne. Det er stort set samme finanspolitik, som den foregående regering førte. Men Kristian Madsen ser det ikke nødvendigvis som

borgerlig politik. Det er nærmere en form for embedsmandspolitik.

„Regeringen får ofte en bredside for at føre blå politik. Hvis den er rigtig heldig, får den farven lilla af kommentatorerne. Men regeringen fører ikke borgerlig eller radikal finanspolitik. Den fører Finansministeriets finanspolitik,“ siger han.

Det giver DR's politiske analytiker Ask Rostrup ham ret i. Rostrup peger på EU's krav om økonomisk mådehold som en del af forklaringen på, at regeringen i store træk fører samme finanspolitik som den forhenværende. Men det er kun en del af forklaringen. En lige så vigtig grund er, at der er opstået konsensus om, hvad sund økonomisk politik vil sige: „Man kan se den økonomiske politik, vi fører her til lands, som DJØF's endelige triumf. Claus Hjort Frederiksen render rundt og synger om, at Venstre har vundet værdikampen, fordi den borgerlige politik har groet sig fast. Men Venstre har ikke vundet værdikampen. Det har Finansministeriet, det har vismændene, det har embedsmændene“.

Ekstra Bladets chefredaktør, Poul Madsen, mener ligefrem, man kan tale om et embedsvælde. Regeringen sørger for at opfylde de krav, der bliver dikteret i Bruxelles, og håndterer de sager, der måtte melde sig. Det, den til gengæld ikke magter, er at sætte en politisk retning:

„Jeg sidder med en fornemmelse af, at vi har et overgangstyre. En teknokratregering, som styrer landet, indtil den rigtige regering kommer. Med ganske få undtagelser administrerer ministrene udelukkende. De udvikler ikke politik. De hænger fast i bordkanten i stedet for at sætte sig for bordenden,“ siger han.

Georg Metz er enig i, at regeringen virker vag på flere områder. Men han mener ikke, det skyldes, at regeringen ikke udvikler sin egen politik. Det skyldes nærmere, at de ikke forklarer, når de gør det: „De er ude i en mærkelig slingrekurs. De trækker gud ske tak og lov nogle af VK-regeringens tåbelige tiltag tilbage og lægger op til en lang række reformer. Men det er svært at se, hvorfor de gør det, og de forklarer os heller ikke, hvorfor de gør det. Der er ikke umiddelbart nogen egentlig retning.“

Råb højere

Slingrekursen kan skyldes, at retningssansen er forstyrret af den økonomiske krise, forklarer Rasmus Jønsson. Økonomi fylder stort set hele billedet, og da regeringen ikke kan rykke særlig meget på finanspolitikken, lader de i det hele taget ikke til at rykke særlig meget.

„Hvis man hele tiden skal stå ret for finansmarkeder og EU's regnemaskiner, så er der ikke meget plads til at markere sig på andre områder,“ siger Rasmus Jønsson.

Og dét er efter Sigge Winther Niensens mening kernen af problemet: Regeringen markerer sig ikke tilstrækkeligt i den offentlige debat. Det kan skyldes, at der ikke er noget politisk projekt tilbage efter valget. Socialdemokraterne og SF gik til valg på planerne Fair Løsning og Fair Forandring, men de to partier havde ingen „plan b“ i tilfælde af, at R ikke ville være med. Derfor er der ikke nogen fælles slaglinje, politikerne kan slå ind på: „Hvis du stiller 10 medlemmer af Venstres folketingsgruppe spørgsmål om et politisk emne, vil de ramme skiven nogenlunde ens. Jeg er bange for, at flere socialdemokrater ville skyde helt forbi. Derfor er der ikke nogen, der sætter en dagsorden. For tænk, hvis den dagsorden ikke er i overensstemmelse med regeringens politiske linje“.

Jesper Petersen anerkender, at regeringens linje kan være svær at få øje på i øjeblikket, men den vil blive klarere og klarere med tiden: „Den foregående regering fulgte en linje, vi følger en anden. Men et samfund er ikke en jolle, det er en supertanker. Og en supertanker drejer langsomt. Jo længere tid, der går, desto lettere bliver det at se, at samfundet er slået ind på en ny kurs,“ forklarer Jesper Petersen.

Det har ordføreren en pointe i, men Ask Rostrup mener ikke, der er noget til hinder for at råbe op om, at man har hevet i roret: „Man kan sige, hvad man vil om Anders Fogh, men han formåede virkelig at råbe op om, at han havde sat en ny kurs for samfundet. Også før vi kunne se virkningerne. Opgøret med smagsdommerne og en fast og fair udlændingepolitik kostede ikke statskassen noget videre, men begge dele sendte et kraftigt signal, om at en ny statsminister havde sat sig front.“

Hvis regeringen skal tage styringen, må den finde noget at tage styringen med. Politikens lederskribent, Kristian Madsen, mener, regeringen skal finde et kardinalpunkt at snøre sin politik omkring. „Tony Blair sagde „uddannelse, uddannelse, uddannelse“. Helle Thorning kunne sige job og vækst, job og vækst, job og vækst. Det er det, det hele handler om lige nu, og alt, hvad vi gør, gør vi, fordi vi vil have job og vækst. Ministrene skulle ikke åbne munden uden at sige job og vækst. Så ville danskerne begynde at forstå, hvorfor Thorning sidder på magten i stedet for Løkke.“

Tilbage i Fælledparken nyder Helle Thorning-Schmidt stadig synet af sine vælgere fra talerstolen. Man skulle næsten tro, at Kristian Madsen havde haft fat i kuglepennen, da kampdagstalen blev til. Midt i det hele kunne det i hvert fald lyde sådan: „Vi står med en fælles opgave. Vi må og skal skabe flere private arbejdspladser i Danmark. Vi må og skal have væksten tilbage.“

Kommentatorernes opfordringer til regeringen

1. Sats stort på trepartsforhandlingerne. Ryk rundt på milliarderne. Det er sidste chance for at blive skrevet ind i historiebøgerne. *Kristian Madsen, lederskribent, Politiken.*

2. Gennemfør en skatterreform, som den typiske SF- og socialdemokratiske vælger kan se er til gavn for ham eller hende. Hvis de rige bliver rigere, mens de berømte blå kedeldragter kun får små 200 kroner ekstra om måneden, ryger bunden ud af det solidariske røde projekt. *Poul Madsen, ansvarshavende chefredaktør, Ekstra Bladet.*

3. Forklar hvorfor I gør, som I gør. Forklar os, hvorfor jeres politik er rimelig. *Georg Metz, forfatter og journalist.*

4. Lad være med at se ud som om, I vil magten for magtens skyld. Vis, at I har ideologi bankende i hjerterne. Folket vil have en regering, der virker autentisk og med noget på hjerte. *Dennis Nørmark, antropolog og borgerlig kommentator.*

5. Kig op fra sagsmapperne og vismandsrapporterne. Gå ud i blandt borgerne og lyt til deres problemer. Se mennesker i stedet for tal og prognoser, så vil politikken også gå i maven på vælgerne og ikke kun tale til hovedet. *Rasmus Jønsson, journalist, kommentator og ekstern lektor i kommunikation ved Roskilde Universitet.*

6. Få gang i tæskeholdet. 2020-planer og langsigtede strategier er klædelige og hæderlige, men de kan ikke stå alene. Sats ikke på, at alle vil se det fulde billede, når vi når frem til næste valg, men sørg for at vinde nogle af slagsmålene på vej derhen. *Sigge Winther Nielsen, valgforsker ved Københavns Universitet.*

Villads Andersen (f. 1988) er RÆSONs daglige redaktør og medlem af chefredaktionen. Han er kandidatstuderende i analytisk journalistik ved Aarhus Uni-versitet og Journalisthøjskolen, BA i medie-videnskab med tilvalg i retorik og tidligere redaktør på Musiktidsskriftet Geiger. Jens Bomholt (f. 1988) studerer analytisk journalistik (cand.public) på Aarhus Universitet og Journalisthøjskolen og er BA i historie fra Aarhus Universitet.

MAJ 2012. *Og det blev så dansk politik i nullerne.*

Personificeret ved Anders Fogh Rasmussen, men flittigt akkompagneret af socialdemokratiske velfærdsrettigheder, søvndalske beskyldninger om velfærdsmassakre og radikale drømmerier om de kreative klasser. De færreste har noget at lade hinanden høre i det kollektive selvbedrag, der prægede årtiet. [fra RÆSON11]

Niels Krause-Kjær: 10 års selvbedrag (2012)

I sin samtid blev Anders Fogh Rasmussen af både venner og fjender anset for at være en stærk statsminister. Han kunne magten. Han havde drejebøgerne. Og han vandt valg. Kapitlerne om hans regeringstid ville få en stærk placering i den politiske danmarkshistorie, mente de fleste, også denne skribent.

Men det er, som om fortællingen om Anders Fogh Rasmussen og dansk politik i nullerne synes at falme. Det er, som om han godt selv vidste det fra første dag som forhenværende. Hans afskedstale på Venstres landsmøde i maj 2009 kunne kun opfattes som ét langt defensorat. Efterfølgende var det ikke svært for journalister at få plads i NATO's generalsekretærs pressede kalender, hvis emnet var eksstatsministerens politiske testamente. Og alligevel er det, som om at årtiet politisk står mere og mere afklædt for hvert kalenderår.

Og dermed kan Anders Fogh Rasmussen lide samme skæbne som den socialdemokratiske statsminister H.C. Hansen, der i sin regeringstid fra 1955 og frem til sin alt for tidlige død i 1960 blev hyldet af sin samtid som en stærk og sikker politiker, men hvis eftermæle der i dag sættes spørgsmålstegn ved. Som historikeren Søren Mørch i værket '25 statsministre' skriver: „H.C. Hansen var et af de mennesker, der synede større nærpå end på afstand.“ Og Søren Mørch filosoferer: „Det er interessant, hvad det var, der gjorde et så stort indtryk i samtiden, og som bevirkede, at vandene alligevel lukkede sig så hurtigt efter H.C., som de har gjort.“

På samme måde synes vandene at lukke sig efter Anders Fogh Rasmussen og dansk politik i nullerne. Årtiet kommer – som 1970'erne – til at stå som De Spildte Muligheders Årti. 1970'erne gik til spilde, blandt andet fordi man i adskillige år troede, at krisen var overstået i løbet af kort tid. Nullerne – derimod – gik til spilde, fordi hele det politiske system blev jaget en skræk i livet i 1998. Først i forbindelse med folketingsvalget i marts, hvor en frygt for ændring af lejelovgivningen samt en håndfuld færing med et ekstra mandat forhindrede Venstres Uffe Ellemann-Jensen i at få det statsministerembedet, som han stod til at indtage. Dernæst blev den genvalgte statsminister Poul Nyrup Rasmussen lammet af den ændring af efterlønnen, hans vælgere opfattede som et løftebrud.

Begge hændelser lagde dansk politik i benlås det følgende årti af hver sin grund, som flød sammen.

Først Uffe Ellemann: Næste slag udkæmpes ofte ved at efterligne den seneste sejr. Hvis Uffe Ellemann havde vundet i 1998, havde læren været, at det nytter med direkte tale og faste holdninger. Han gik til valg på at afskaffe efterløn og ejendomsskat. Han nægtede at tale de radikale efter munden. Han traf beslutninger, som andre efterfølgende måtte dømme ham på. Dét ville have været læren af den sejr, og den tilgang til det politiske håndværk ville derfor have domineret politikken i nullerne. Nu tabte han. Og Venstres nye ledelse svor, at aldrig, aldrig, aldrig skulle 'de blå socialdemokrater' igen tvivle på de borgerliges omfavnelser af velfærdsstaten.

Og så Poul Nyrup, der gled i sit efterlønslofte fra valgkampen og efter en mindre ændring af ordningen måtte se en Gallup med 19 procent socialdemokrater i november 1998 i stedet for de 35 procent, der havde været et halvt år tidligere. Læren af dette sammenbrud var, at bundproppen kan ryge ud af et vælgerkorps, hvis man i vælgerens øjne gør det uventede – bryder en aftale.

Begge hændelser tog Fogh ved lære af: Perception is reality. Hvad der ikke kan forklares, kan ikke forsvares. Kontraktpolitik. Skattestop. Fredning af boligejerne, små skridt og velfærd til

alle.

Og det blev så dansk politik i nullerne.

Personificeret ved Anders Fogh Rasmussen, men flittigt akkompagneret af socialdemokratiske velfærdsrettigheder, søvndalske beskyldninger om velfærdsmassakre og radikale drømmerier om de kreative klasser. De færreste har noget at lade hinanden høre i det kollektive selvbedrag, der prægede årtiet.

I stedet fik man så tiden til at gå med at diskutere badeforhæng i svømmehallens omklædningsrum og drabsform på det kød, som blev serveret i børnehaverne. Noget skulle man jo tage sig til.

Åh ja, en strukturreform, som slet ikke var planlagt, og et par halve skattereformer påtvunget af en genstridig regeringspartner kunne forveksles med styrke og beslutsomhed, men var i bedste fald ubejlejlige undtagelser fra en erklæret politisk strategi om ikke at udfordre midtervælgerne. En angrebskrig med det spinkleste parlamentariske mandat [Irak, red.] er i denne sammenhæng uden for kategori.

Det fik alt sammen statsministeren til at virke stærk og beslutsom, men som tilfældet med H.C. Hansen så lukkes vandene hurtigt.

Og modsat 1970'erne, hvor vismænd og andre fremtrædende økonomer indtil i alt fald sidste halvdel af årtiet vittterligt troede, at krisen var kortvarig, og dermed efterlader en halv historisk undskyldning til Anker Jørgensen, så er der ingen undskyldning for nullernes nølen under opsvinget. Vismænd, kommissioner og alt, hvad der kunne mobiliseres af eksperter, advarede mod den politiske stilstand. De rådede til reformer og indgreb – alt imens det politiske svar var højere ydelser, større offentlig sektor samt et i bedste fald uændret skatte- og afgiftstryk på trods af en demografisk mur, der ventede forude, og som alle kunne se.

Fogh satte således på det politiske systems vegne midtvejs i sin regeringstid foreløbig rekord for nedsabling af kommissionsarbejde, da han næsten ryddede hele det bord, Velfærdskommissionen diskede op med til løsning af strukturproblemerne. Han slog den selv senere, da han afviste hele rapporten fra Arbejdsmarkedskommissionen, inden den overhovedet var udkommet. Tjah.

Det var yderste konsekvens af Luxembourgs premierminister Jean-Claude Junckers lærersætning om politik, da den politiske veteran i anden forbindelse sagde, at „vi ved, præcis hvad vi skal gøre for at løse Europas problemer. Det, vi ikke har fundet ud af, er, hvordan vi bliver genvalgt, når vi har gjort det.“ Fogh blev genvalgt.

Ansvarsforflygtigelsen nåede et foreløbigt højdepunkt, da tidligere finansminister Claus Hjort Frederiksen, som en af nullernes chefarkitekter, i efteråret 2011 på et møde i den borgerlige tænketank Cepos som svar på et konkret spørgsmål konstaterede, at han kun fortrød en enkelt ting i perioden: gymnasireformen.

Han skyldte måske i samme åndedrag at oplyse, at han tro mod nullernes logik advarede statsminister Lars Løkke Rasmussen imod at slå hul på årtiets måde at drive politik på, da Løkke i sin nytårstale 1. januar 2011 og med ryggen helt – helt – op imod muren reelt proklamerede, at han ville gå til valg på at afskaffe efterlønnen. 13 år efter at Uffe Ellemann-Jensen havde gjort det samme – og tabt.

Løkke tabte også, men i modsætning til 1998 vandt politikken.

De partier, der stod bag tilbagetrækningsreformen, blev styrket ved valget. De danske vælgere var alligevel ikke helt så dumme, som Jean-Claude Juncker havde frygtet og de ledende politikere i årtiet havde indstillet sig på.

Det kan synes ironisk, at de sidste politikere, der fik sig vristet fri af det foghske årti med kontraktpolitik, små skridt og velfærds køb af vælgere, var SF og S – de to partier, som politikken oprindeligt var designet til at bekæmpe. I løbet af de kommende år gennemføres de politiske ingeniørreformer, der skulle have været besluttet for både 10 og 15 år siden, og som man allerede dengang vidste var nødvendige. Hvis det ikke lykkes for den nuværende

regering, så vil det ske under den næste, uanset hvem der måtte være statsminister.

Politik er ikke rationel. Politik er den mest besværlige måde at komme fra punkt A til punkt B på. Og ofte er det fint, hvis man blot kommer i nærheden af punkt B med lidt forsinkelse. Men nullerne var på mange områder en politisk blindgyde – parenteser, der afveg fra en perlerække af væsentlige beslutninger, som blev truffet i 1980'erne og 1990'erne, og som nu igen presser sig voldsomt på i 10'erne og 20'erne.

Dansk politik har tidligere vist en enestående evne til at træffe nødvendige beslutninger med en vis forsinkelse. Det vil ske igen. Og det vil yderligere sætte Det Spildte Årti og Anders Fogh Rasmussens tid i relief.

I sit portræt af H.C. Hansen understreger Søren Mørch, hvor stor og stærk den socialdemokratiske statsminister syntes i sin samtid. Ved statsministerens død i 1960 skrev den radikale politiker Bertel Dahlgaard således, at „stående på sit livs højdepunkt havde han i kraft af naturbegavelse, flid og pligtfølelse tilkæmpet sig sit folks tillid. Han havde indadtil og udadtil gjort sit land store tjenester. Inden for dansk parlamentarisk liv havde han større muligheder end nogen anden for at kunne tilføre vort folkestyre sundhed og stabilitet i kommende tider.“ Det var 50 år senere den mulighed, der lå på den flade hånd for det politiske system personificeret i Anders Fogh Rasmussen. Det var den mulighed, der blev forpasset. Og det er den øvelse, en politiker og et politisk system skal måles på.

Dét er udfordringen i 10'erne.

Niels Krause-Kjær (f. 1963) er vært på P1-programmet Krause på Tværs, politisk kommentator ved Berlingske og fra 1997-98 pressechef for den konservative folketingsgruppe.

Lars Trier Mogensen: Centrumvenstrealliancen eksisterer ikke (2012)

Ikke et komma vil blive ændret. Så kontant lød beskeden til den radikale leder Margrethe Vestager, dengang hun – for ganske nylig – balancerede på kanten af spærregrænsen: „De radikale må vænne sig til, at arbejdsbetingelserne i dansk politik er ændret,“ lød belæringen fra S-ledelsen.

Det var i 2009. Men vælgerne ville det anderledes. I dag er det kun kommaerne, der står tilbage i den ‚genopretningspolitik‘, som S og SF er blevet tvunget til at føre. Alle ordene er ændret. De radikale har taget sig dyrt betalt som tak for sidst.

Hævntørsten kan næsten smages i den mest berømte formulering fra det nye regeringsgrundlag: „Udgangspunktet for regeringen er VK-regeringens økonomiske politik i bredeste forstand.“

Ingen af de radikale toppolitikere har glemt, hvordan de blev ydmyget for få år siden i en situation, hvor ikke mindst SF’erne havde svært ved at skjule skadefryden. Her blev grunden lagt til det giftige samarbejds-klima, som præger den samspilsramte S-R-SF-regering. Mønsteret er ikke nyt. Gennem de seneste årtier har forholdet mellem de tre regeringspartier, Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti, været præget af splid, jalousi og revanchisme.

Trekantsdramaerne har fulgt et fast mønster, hvor ét af de tre partier med cirka fem års mellemrum er blevet frosset ud, mens de to andre har fundet sammen i en ny akse. To mod én.

Men aldrig stabilt. Trekantsdramaet mellem S, R og SF har været ustadigt: Den ophobede hævntørst – personligt, partitaktisk og ideologisk – har gradvist udløst et nyt drama, hvor det forsmåede parti har kæmpet sig tilbage og skabt en ny, midlertidig alliance. To mod én.

I trekantsdramaets dramaturgi må hovedpersonen vælge mellem to væsensforskellige bejlere. I den klassiske version står manden mellem blondineskønheden og brunetteudyret. I den moderne Twilight-version forsøger den unge pige at vælge mellem det lækre muskelbundet eller den mystiske kunstner-type.

Men oftere, og mere interessant, fortælles trekantsdramaet fra den forsmåede parts side, fra den fravalgtes perspektiv. I de sidste 20 år har S, R og SF alle prøvet at være både favoriseret og forkastet. På skift.

I 1992 sagde Holger og konen nej til unionen – og SF trådte pludselig ind på magtens scene. Med et nejflertal på 50,7 procent i ryggen lykkedes det daværende formand Holger K. Nielsen at manøvrere SF ind i den nøglerolle, som de fodformede partisoldater havde drømt om i årevis – som et bredtfavnende parti, der på én og samme tid havde forbindelser ud til græsrodsbevægelserne og var uomgængeligt inde i Folketinget.

I en kort periode fra sommeren 1992 og frem havde SF hovedrollen i debatten om tidens vigtigste spørgsmål: Danmarks forhold til Europa, lige efter Berlinmurens fald. SF stod som folkeafstemningens sejrherre og kom derfor til at skrive historien. I hvert fald første kapitel.

Det nationale kompromis – som S, SF og R forhandlede på plads uden om regeringen – står imidlertid ikke kun tilbage som folkesocialisternes første trofæ, men også som spiren til spliden med de radikale. De fire EU-forbehold gik stik mod de radikales udadvendte europapolitik.

Siden stiftelsen i 1959 har Socialistisk Folkeparti stræbt efter at trække Socialdemokraterne til venstre. Bortset fra en kort periode i 1966-67 som støtteparti for den

socialdemokratiske regering, kaldet 'det røde kabinet' – som de radikale nægtede at støtte – har toppen af SF imidlertid haft svært ved at overbevise det spraglede bagland om fornuften i pragmatiske kompromiser. Opbruddet var spektakulært, da 'det røde kabinet' kollapsede – og venstrefløjen knækkede af i form af udbryderpartiet VS, Venstresocialisterne. Et varsel om SF's vanskeligheder.

I 1990'ernes første trekantsdrama lykkedes det dog for SF at sætte Det Radikale Venstre skakmat i EU-politikken. De radikale måtte ligefrem lide den skæbne at høre SF's formand triumfere: „Jeg føler, at vi og de radikale har talt os sammen. Det kan få stor betydning for det politiske liv herinde på Christiansborg,“ sagde Holger K. Nielsen.

Fra den grønne fløj gik Steen Gade endnu videre: „Regeringen skal hedde S-SF og R.“ SF'erne så det nationale kompromis som et første skridt mod deltagelse i den kommende socialdemokratiske ledede regering. Men de skulle blive klogere.

Alle forhåbninger om indflydelse til SF – for slet ikke at nævne en mulig regeringsdeltagelse – blev gjort til skamme, da højresocialdemokraten Poul Nyrup Rasmussen dannede sin første regering i 1993 med Det Radikale Venstre, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti.

Trods den afgørende indflydelse på EU-politikken var SF ikke i nærheden af ministerbilerne. Og det blev endnu værre end frygtet: Efter valget i 1994, hvor de kristelige røg ud af Folketinget, drejede Nyrup-regering II endnu længere ind mod midten – og indgik i 1995 finanslovsforlig med Det Konservative Folkeparti.

SF var stadig regeringens parlamentariske grundlag af navn, men ikke længere af gavn. Socialdemokraterne havde valgt side, mod midten. Indrømmelserne til SF i 1990'erne var fraværende eller latterlige. SF fik intet ud af støtten til Nyrup.

Det gamle arbejderparti fra 1871 ønskede oprindeligt kun at danne regering alene. Som Folketingets største parti lykkedes det i 1924, men allerede fem år senere trådte Det Radikale Venstre med ind i Thorvald Staunings regering; et makkerskab, der kom til at definere efterkrigstidens velfærdspolitik. S og R har stået sammen om nogle af de største samfundsomvæltninger i danmarkshistorien.

Da statsminister Poul Nyrup Rasmussen i 1990'erne i tæt samarbejde med de radikales leder Marianne Jelved genopførte den klassiske, midtersøgende reformpolitik – flere år før Tony Blair gjorde 'the third way' til et reklameslogan – var det kun SF'erne, som blev overraskede over, at der ikke var plads til folkesocialistisk romantik. I trekantsdramaet i slutningen af 1990'erne indtog SF'erne rollen som en svigtet hustru, der ser afmægtigt til, mens manden åbenlyst boller udenom.

Men romancen varede ikke ved. Mens Nyrups ministre brugte energien på at få pengene til at passe i statskassen, opstod en ny og mere følelsesladet værdidebat, som skulle koste Socialdemokratiet dyrt – og bringe SF og de radikale sammen i et skæbnefællesskab.

Advarslerne havde længe lydt fra Vestegnen. Men intet blev hørt blandt Socialdemokraterne på Christiansborg. I hvert fald ikke før det var for sent. Skønt Nyrup-regeringen lige akkurat nåede at stramme udlændinge- og retspolitikken, og bl.a. udnævnte opportunisternes ukronede dronning Karen Jespersen til indenrigsminister, kunne det gamle regime ikke ændre på, at alt for mange vælgere havde fået nok af det. Venstres formand Anders Fogh Rasmussen dygtigt betegnede som 'smagsdommeri'.

For værre end selve 'slapheden' i udlændinge- og retspolitikken var den bedrevidende attitude, som ikke mindst de radikale – men også SF'ere – fremturede med, når de fremstillede sig selv som overmennesker og modstanderne som svinhund og kælderfolk.

Det Radikale Venstre er det parti, som har ændret sig mest fra dannelsen i 1905 og frem til i dag. Dengang formåede det lille socialliberale parti at forene bondelandets husmænd og købstædernes lærerstand, men har i de sidste tiår gennemlevet en voldsom social mobilitet. De radikale repræsenterer nu storbyernes akademikere, DJØF'ere og kreative funktionærtyper, kort sagt det nye kulturborgerskab, som mener, at Danmark kan overleve

på en cocktail af legende design og det nye nordiske køkken.

I trekantsdramaet i begyndelsen af 00'erne var det ikke overraskende de jævne socialdemokrater, som følte sig afkoblet fra de to andre og stadig mere frelste oppositionspartier. Mens sossernes nye formand Mogens Lykketoft accepterede VKO-blokkens stramninger, erkendte de radikales Marianne Jelved, at S og R var gledet fra hinanden. „Op gennem 90'erne, hvor vi sad i regering med Socialdemokraterne, sagde jeg ofte, at grunden til, at det kunne lade sig gøre, og at det gik så relativt godt, var, at vi på en række områder havde et fælles værdigrundlag. Det må jeg bare konstatere nu, at det har vi ikke,“ lød Jelveds skilsmissebegæring.

Fromheden steg dog hurtigt de radikale til hovedet. Og med først valget af Helle Thorning-Schmidt og umiddelbart efter Villy Søvndal som nye partiformænd i S og SF i 2005 opstod en ny dynamik, der – igen – isolerede Det Radikale Venstre.

Forestillingen om, at radikalt hovmod var hovedårsagen til sossernes valgnederlag i 2001, 2005 og 2007, førte – logisk nok – til, at den nye alliance mellem S og SF forsøgte at lægge klar afstand til alt, hvad Det Radikale Venstre stod for. Symbolsk med løftet om at ville videreføre VKO-blokkens udlændinge- og skattepolitik – netop de to områder, som de radikale betragtede som selve syndefaldet.

Nu var det pludselig Socialdemokraternes tur til at optræde storskydende. „Jeg har ikke fantasi til at forestille mig, at de radikale vil vælte en S-ledet regering, men hvis det er tilfældet, så må Margrethe Vestager jo sige det til vælgerne,“ lød det kompromisløst fra Helle Thorning-Schmidt.

Socialdemokraterne og SF'ernes forbrødring i ‚Fair Løsning‘ lukkede de radikale ude fra indflydelse. Troede de. I trekantsdramaet i slutningen af 00'erne stod Det Radikale Venstre alene i Prins Jørgens Gård som den lille duksepige, ingen vil lege med. Men Helle og Villy havde glemt at tælle til 90.

Hævnen kom hårdt og brutalt med efterlønsforliget, som den radikale leder Margrethe Vestager indgik sammen med de borgerlige partier. Villy Søvndal forsøgte at gøre valget til en ‚folkeafstemning‘ om efterlønnen. Men han tabte med et brag.

Da flertallet endelig skiftede i oktober 2011, havde Vestager et regnskab at gøre op. Og det tog ikke Socialdemokraterne lang tid at skifte hest, igen, ude på Amager Fælled. Under forhandlingerne på Crowne Plaza blev SF'erne spillet tilbage til start. Ligesom sidste gang Socialdemokraterne og de radikale var i regering med hinanden, blev SF straks strippet for alle mærkesager. To mod én.

Partiernes vej fremad

Hvis de seneste årtiers jalousimønster fortsætter, vil næste flirt udvikle sig mellem de radikale og SF, f.eks. omkring grønne initiativer. Men alle tre partier har deres indre dæmoner at kæmpe med.

* **Socialistisk Folkeparti:** Kynikerne forventer, at SF – som socialdemokraten Per Hækkerup forudsagde – vil knække under ‚ansvarets åg‘ og igen fragmentere, som det skete i 1967. Men topledelsen kender alt til forhistorien. Det afgørende spørgsmål er derfor ikke, om SF træder ud af regering eller splittes, men derimod om det lykkes for partiet at gennemtvinge nybrud på tre ideologiske kerneområder: a) en ny aktivistisk udenrigspolitik med vægt på ‚bløde‘ virkemidler, inspireret af den tidligere tyske udenrigsminister Joschka Fischer; b) en ny grøn erhvervs politik, der åbner op for offentlige investeringer i vedvarende vækstbrancher; og c) en ny social skattepolitik, der omfordeler til fordel for lavtlønnede.

* **Socialdemokraterne:** Det gamle arbejderparti er det største sår. Vælgerne er strømmet tilbage over midten, og hundredtusindvis af vælgere skal mobiliseres omkring en ambitiøs reformpolitik, hvis Helle Thorning-Schmidt skal genvælges i 2015. De tre satsningsområder ligger ligefor: a) Antallet på passiv forsørgelse skal mindskes, så skattekroneerne i stedet kan investeres i velfærdsforbedringer; b) flere børn af ufaglærte skal have en uddannelse, så alle får muligheder for at klare sig på arbejdsmarkedet; og c) fagbevægelsen skal reaktiveres i

kampen for at bevare job i Danmark, i en ny udgave af den danske model.

* **Det Radikale Venstre:** Umiddelbart har Margrethe Vestager & co. mindst at bekymre sig om. Rollen som tungen på vægtskålen er vundet tilbage, og hvis S-R-SF-regeringen skulle ende som en fiasko, kan de radikale bare skifte over til de borgerlige efter næste valg. Men som dronningen fra Crowne Plaza har Vestager reelt også meget at bevise i praktisk politik. De radikale vil blive målt på deres evne til at gennemføre tre satsninger: a) De fire forbehold skal afskaffes, så Danmark kan blive integreret dybere i det europæiske samarbejde; b) investeringerne i forskning og avanceret udvikling skal løftes markant, hvis Danmark skal bevare rollen som højteknologisk spydspids; og c) folkestemningen i retning af stramninger i rets- og udlændingepolitikken skal vendes, så Danmark igen kan blive opfattet som et åbent og tolerant land.

Magtens tredeling

Tre er et ulykkestal i dansk politik. Endnu er det ikke lykkedes for en trepartiregering at overleve et valg i Danmark. At blive genvalgt vil derfor for S-R-SF-regeringen være en historisk bedrift. Det Radikale Venstre har fået et ry for at tage livet af sine koalitions partnere.

De seneste 20 års jalousidrama trækker så dybe spor, at S, R og SF ganske enkelt savner den gensidige tillid, også personligt mellem ministrene, der er nødvendig for at holde fast i et fælles projekt. Derfor er det endnu kun få vælgere, der har forstået, hvad regeringssamarbejdet egentlig går ud på.

Her i 10'ernes første trekantsdrama er det SF, som blev knust af de to gamle aksemagter. Centrumvenstrealliancen har vist sig som en illusion. S, R og SF er reelt ikke så enige om så meget, som skiftende politikere har håbet på. Og forude venter nye tricky trekantsdramaer.

Hvis de seneste årtiers jalousimønster fortsætter, vil næste flirt udvikle sig mellem de radikale og SF, f.eks. omkring grønne initiativer. Men som balladen om betalingsringen viste, er det ikke engang sikkert, at de tre regeringspartier kan enes om selv små lokale anlægsprojekter.

I betragtning af 20 års kronisk mistroisk samarbejde mellem de tre partier er S-R-SF-regeringen måske i virkeligheden kommet godt fra start.

Lars Trier Mogensen (f. 1975) er redaktør af lederkollegiet på Politiken og cand.scient.pol fra Københavns Universitet.

RÆSON spørger Kristian Thulesen-Dahl: Blev samfundet mere lige, da i var støtteparti? Nej (2012)

Af Magnus Boding Hansen

Er DF et lighedsorienteret parti?

Ja.

Er der kommet mere lighed i Danmark, mens I var støtteparti fra 2001-11?

Nej. Hvis man måler ginikoefficienten [et anerkendt mål for økonomisk lighed, red.], er der kommet en øget ulighed, hvilket er helt naturligt i gode år med voldsom vækst og stigende aktiekurser og ejendomspriser.

Der har både været gode og dårlige år fra 2001-11.

Ja. Men en stor del af årsagen er den situation, økonomien har været igennem de år.

Så det er ikke VKO's skyld?

DF's indflydelse på VK's økonomiske politik har skabt mindre ulighed.

Så det er ikke VKO's skyld, at der er kommet mere ulighed?

Hvis du tager skattestoppet isoleret, så skaber det ikke mere lighed, det fastfryser bl.a. ejendomsværdiskatten, og at fastlåse den skaber heller ikke mere lighed.

Præcis – og begge dele var grundpiller i VKO-tiden. Og topskattelettelserne i 2009, som DF også stemte for, skabte OGSÅ mere ulighed.

Ja, men i forhold til skattelettelser, så kommer det an på, hvad man lægger ind som finansiering. Mange, der i forvejen betaler topskat, kommer til at stå for finansieringen, f.eks. gennem beskæring af rente-fradrag og loft på indbetaling til ratepension. De finansierer det selv. Derfor var det også mere acceptabelt for os at være med, end det ellers ville have været.

Du siger, at DF's indflydelse på VK har gjort stigningen i uligheden mindre, end den ellers havde været. Men flere af jeres mærkesager har direkte medvirket til at skabe større ulighed – f.eks. starthjælpen.

Hvis du isoleret ser på ydelsen, så ja. Men hvis du ser på, at den bringer folk hurtigere i job, fordi de får en større tilskyndelse til det, så nej.

Hvad er de største resultater, I har opnået i forhold til at skabe større lighed?

Ud fra en økonomisk tankegang, er det sådan noget som ældrechecken. Den koster et par milliarder og er målrettet de pensionister, der har mindst. Og vi har fået hævet pensionisternes tillæg.

Kan du give ét eksempel, som ikke samtidig er en gave til de ældre?

Et af de største er beskæftigelsesfradraget, som var vores opfindelse. Forskellen mellem dem på overførselsindkomst og dem i lavtlønsjob var for lille. Stærke politiske kræfter ønskede at løse det ved at sætte overførselsindkomsterne ned, men vi ville hellere gøre forskellen større ved at sikre dem, der er i arbejde. Et andet eksempel er fra genopretningsplanen efter finanskrisen, hvor der var et forslag om fastfrysning af alle overførselsindkomster i kroner og øre over de næste tre år. Det modsatte vi os, og vi pegede på, at hvis man i stedet halverede dagpengeperioden, kunne man finde nogenlunde de samme midler. Det handlede igen om at motivere folk til at tage arbejde frem for bevidstløst at holde dem på overførselsindkomster.

Hvorfor står der ikke ét ord om lighed i jeres partiprogram?

Det kan man jo diskutere, om der gør. Der er en masse punkter om retfærdighed og rimelighed. Der står en del om de ældres vilkår. Der står, at unge skal have ordentlige vilkår, og at dem, der står uden for arbejdsmarkedet, skal have ordentlige vilkår.

I kunne gøre mere økonomisk lighed til et eksplicit mål?

Det mener vi ikke, er en politisk opgave. For hvis der så er udsving i økonomien, som skaber enten større eller mindre ulighed, så vil vi skulle korrigere for det, og det kan være meget vanskeligt.

Ligger DF ideologisk tættest på liberalisme eller socialdemokratisme i forhold til den økonomiske politik?

Klart tættest på socialdemokratisme. Vi er nationalkonservative med et stænk af socialdemokratisme.

Synes du egentlig ikke, den nuværende regering fører en god økonomisk politik?

Nej. På det overordnede plan kan jeg godt lide, at de vedkender sig, at det ikke er slaraffenland-tider. Men det sætter demokratiet ud af kraft, at de gik til valg på noget, de helt åbenbart er ligeglade med efter valget.

Men du er enig i den politik, de fører nu, og de prioriteringer, de laver?

Nu er der mange områder, hvor vi ikke aner, hvad de kommer med endnu. Fx en fleksjobreform, som er Claus Hjorts, men som Mette Frederiksen spiller ud med. Da Claus Hjort kom med den, var vi bekymrede for de mest udsatte. Sindslidende og psykiatriske patienter kan risikere at ende i en situation, hvor de får nedsat ydelsen med 7.000 kr. om måneden, hvis forslaget kommer igennem.

Du sagde i Politiken i marts, at DF forfægter de synspunkter, Mette Frederiksen havde, indtil hun blev beskæftigelsesminister. Et eksempel?

Før valget sagde hun, at den daværende regering var ude i en ren spareøvelse, og det var hun dybt bekymret for. Nu overtager hun nøjagtig den samme plan, så hvorfor skulle det så ikke stadig være en ren spareøvelse?

Vil euroen overleve på lang sigt?

Nej. Man har vundet tid, men har ikke repareret på de grundlæggende problemer.

Hvor mange år vil du gætte på?

Meget længere end sundt er, fordi der er investeret så meget politisk prestige. Men at den til sidst krakelerer er helt oplagt. Det er kun et spørgsmål om tid.

På grund af de grundlæggende problemer eller den stigende folkelige modstand?

Begge dele. KAN politikerne gennemføre så store reformer, som de skal, alene ved en politisk beslutning? Det tror jeg ikke. Derfor har sydeuropæerne fået teknokrat- og marionetregeringer – fordi demokratiet har svært ved at holde til det. Det er trist, at løsningen på euroens problemer er at sætte demokratiet ud af kraft.

I kritiserer ofte S-SF for at sige, at alt er i spil i forhold til besparelser. Hvorfor?

Hvis man siger til befolkningen, at alle mulige områder nu er til debat, så breder det sig i mængder af utryghed. Familierne og virksomhederne skal jo disponere. Hvis man lever i en situation, hvor man er uvis om fremtiden, skaber det utryghed, hvilket så skaber tilbageholdenhed. Det er en af grundene til, at vi til trods for gode opsparinger ikke har mere vækst, end vi har. Jeg har sagt flere steder, at det er vækstdræbende, det regeringen gør.

Men I gør det samme selv. Jeres partiformand, Pia Kjærsgaard, sagde i Politiken i januar, at „vi er nok kommet dertil, at velfærdssamfundet skal fungere på en lidt anden måde“, og uden at specificere det, sagde hun, at DF derfor vil stille krav til folk i den arbejdsdygtige alder frem for til folkepensionisterne. Hvilke krav og til hvem? Det er – ifølge din logik – vækstdræbende, hvis ikke du svarer.

Det er klart, at dem, der er raske og rørige og kan være på arbejdsmarkedet, skal være det. Derfor strammede vi i vores tid rådighedsreglerne markant.

Du svarer ikke. Hvem er det i den arbejdsduelige alder, som I mener, der skal stilles flere krav til? Og hvilke krav helt konkret?

Det er konkret ift. rådighedsregler. Hvis et job ligger 70 km væk, skal man tage det. Holdningen skal drejes tilbage på sporet. Hvis man kan, så skal man også.

Gør I ikke det samme, som I kritiserer regeringen for, når I siger, I vil stille flere krav, uden at følge det op med en helt konkret plan for hvilke krav og til hvem?

Nej. Vi kommer med en principiel holdning til, at hvis evnen er der, så er det en pligt at

yde.

Det er mere end et princip. I varsler nye krav til dem i den arbejdsduelige alder.

Det er ikke nyt, at vi arbejder på den måde. Claus Hjort Frederiksen strammede rådighedskravene for at sikre, at folk har respekt for systemet. Det, regeringen gør, mener jeg, er noget andet. Den tager alle de politisk væsentlige områder og kaster dem op, og siger, 'der kommer i øvrigt reformer lige om lidt.'

Skal den offentlige sektor være større, mindre eller præcis som nu?

Vi har før valget lavet en plan, hvor vi åbent har sagt til vælgerne, at hvis vi bestemte, ville vi sikre en realvækst i den offentlige økonomi fra 2014-20 på 0,8 %.

Hvis du kun må svare ja eller nej: Må det blive dyrere at være dansker?

I så fald nej.

Hvis den offentlige sektor vokser, risikerer vi så, at det blive dyrere at være dansker?

Sådan kan man ikke slutte. En realvækst på 0,8 %, hvis man har en normal situation, hvor økonomien generelt vokser, vil generere de nødvendige indtægter til, at det ikke behøver at blive dyrere at være dansker.

Men hvis væksten ikke vender tilbage, vil I skulle vælge mellem, at den offentlige sektor vokser, og at det ikke må blive dyrere at være dansker. Hvad vælger I så?

Hvis den økonomiske krise fortsætter meget længere, end vi regner med, så bliver vi også nødt til at fortsætte på skrump. Hvis ikke finanskrisen var kommet, så var der ikke kommet en genopretningsplan med nulvækst i den offentlige sektor i tre år. Hvis der kommer en ny krise, vil lignende tiltag skulle tages.

Hvis væksten ikke vender tilbage, er velfærden nødt til at komme på skrump?

Ja.

En lang række markante økonomer er enige: Væksten vender ikke tilbage de næste mange år. Martin Wolf, som jeg lige har interviewet, tror ikke, Europa igen får sund, almindelig vækst før i 2020'erne. I så fald vil velfærden, som du siger, skulle på skrump. Hvor vil I så spare først?

Hvis væksten ikke vender tilbage, vil hele samfundet skulle vise tilbageholdenhed.

Og hvor vil I så spare først?

Jeg mener ikke, man kan sige det på den måde.

Det er i den grad et realistisk scenarie. Det kan meget vel være allerede om få år, man må beslutte nye besparelser. Hvis ikke politikerne melder ud, hvem der står først for, er alle i farezonen, hvilket du selv siger kan skabe utryghed og hæmme vækst. Men ingen af jer melder ud. I lægger alle sammen økonomiske planer efter, at krisen stopper om få år – vi så det senest med 2020-planerne i valgkampen – selvom det ikke er det mest sandsynlige, og i al fald ikke det eneste sandsynlige.

Jeg ser det lige omvendt: Det at gå ud før tid og annoncere, hvem der står først for, er at bede om fortsat lav vækst. Det er det, regeringen gør. Den går ud og siger, at den vil lave meget om, hvilket dræber væksten.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

RÆSON spørger Johanne Schmidt-Nielsen: Er du enig i, at der SKAL spares? Nej (2011)

Af Magnus Boding Hansen

Du har flere steder sagt, at du ikke mener, verden i tilstrækkelig grad har taget et opgør med finanssektoren og med de grådige spekulanter?

Ja.

Så I vil et opgør med de grådige spekulanter. Hvem er de helt præcis?

Det er dem, der laver hurtige handler, hvor værdipapirer skifter hænder mange gange hver eneste dag. Den type spekulation er jo en af årsagerne til den økonomiske krise, vi har fået. Vi synes, det ville være rimeligt, hvis man lavede den her lille skat på finansielle transaktioner [Tobinskatten, red.] for at dæmpe den her hurtige spekulation.

Vil den kun ramme de hurtige, grådige spekulanter?

Ja. Det vil være dem, der bytter pengene rundt hele tiden, som for alvor bliver ramt.

Jeg har en kammerat, der er porteføljemanager i et forsikringselskab, som IKKE laver mange hurtige handler. Han siger, at Tobinskatten vil ramme dem hårdt, fordi den vil fryse markedet til. Vil den kun ramme de hurtige, grådige spekulanter?

Fordi skatten er så lille, vil den især ramme dem, som foretager en masse handler.

Det, han siger, er, at det vil ramme bredt afledt. At hvis man rammer dem, som laver mange hurtige handler, så vil det have en skadelig effekt på hele markedet. Især hvis det – som det ser ud – ikke er noget, man kan gennemføre globalt.

To ting: 1) Det ville undre mig meget, hvis branchen sagde, at det er en skidegod ide. 2) Det er klart, at det vil være optimalt, at så mange som muligt er med. Men jeg tror ikke på, at man først skal gøre noget, når alle er med, for så kommer der aldrig til at ske noget.

Men du anerkender, at det kan have en skadelig effekt?

Det kan godt være, der er noget spekulation, som så rykker ud af de lande, der går sammen om at indføre den her skat, men mon ikke det går? Jeg synes ikke, at det har været synderligt gavnligt at have den type spekulation alligevel.

Det største problem med medierne i dag?

Hvis en historie ikke er tv-egnet, så er det meget svært at få den ud. Som f.eks. hele historien om de statsløse unge, der blev snydt for deres statsborgerskab af Birthe Rønn. Det var faktisk først ved det samråd, hvor Birthe Rønn blev så sur, at hun slukkede for mikrofonen, og der dermed opstod billeder, at den begyndte at brede sig. Det, syntes de fleste medier, var en lidt sjov historie: „Åh, nu har Birthe Rønn endnu engang opført sig tosset. Hun har slukket for mikrofonen under et samråd“. Men det var jo hele tiden en kæmpe stor historie: En minister kendte til konventionsbrud og gav faktisk ordre til at fortsætte konventionsbrud i årevis! Det burde have været i alle medier fra dag et.

Er medierne for borgerlige?

De dagblade, der er, har et borgerligt udgangspunkt. Jeg synes, det er en skam, at der ikke er dagblade, der går kritisk til regeringen fra venstre side, men kun fra højre.

Hvordan fra højre? Har du et eksempel?

Stort set alle aviser havde ledere om, hvor fantastisk en idé det var at afskaffe efterlønnen. Det siger noget om mediebilledet.

Du sagde til Information i januar: „Venstrefløjen skal for eksempel turde sige højt, at vores klode kan simpelthen ikke holde til ideen om konstant vækst“. Er det så Enhedslistens politik at arbejde for, at vi ikke har vækst i Danmark?

Det er jo en frygtelig langhåret debat, for hvad er vækst? Noget vækst er klogere end anden vækst. Det er fornuftigt at have vækst i vindmøllesektoren.

Så vi må godt have vækst, hvis det er grøn vækst?

Det betyder i hvert fald noget, hvad det er for en vækst. Vores klode kan ikke holde til, at vi alle sammen skal blive rigere og rigere og forbruge mere og mere. Derfor er opgaven i de rigeste lande, som Danmark, i højere grad at omfordele den velstand vi har.

Konsekvensen af det, du siger, er, at på et eller andet tidspunkt skal man gøre det til et mål ikke at have vækst. Hvorfor udskyde det?

Det er ikke et mål for mig, at vi alle sammen får flere biler og større huse.

Men er det på sigt et mål for dig, at vi ikke har vækst i den vestlige verden?

Det kommer an på, hvad man lægger i 'vækst'. Men vores klode kan ikke holde til, at vi alle sammen skal have et større privatforbrug.

Hvorfor så ikke gøre det til et mål med det samme?

Det er sådan set også et mål for os nu.

Så I glæder jer mere, hvis vi har minusvækst, end hvis vi har plusvækst?

Det kommer an på, hvor vi oplever vækst. Vækst på det grønne område er fornuftig.

Så væksten må GODT stige, hvis bare den er grøn?

Jeg har prøvet at sige det tre-fire gange nu, men jeg siger det meget gerne igen: Vores klode kan ikke holde til, at vi alle sammen forbruger mere og mere. Slet ikke i den rige del af verden som Danmark. Her bliver vi nødt til i stedet at satse på en omfordeling.

Ja tak. Men er konsekvensen af det, at du glæder dig mere, hvis væksten falder, end hvis den stiger, hvis vi antager, at den grønne andel af væksten er den samme?

Det kommer an på, hvad det er for en vækst.

Præcis den samme som nu.

Så vil jeg nok sige, at det ville være fint at have den nogenlunde stabil.

Så væksten behøver ikke falde, hvis bare den ikke stiger?

Vi skal blive bedre til at forbruge på en meget mere bæredygtig måde.

Du er uenig med regeringen i, HVORDAN de vil spare. Er du enig i, at der SKAL spares?

Nej. De nordiske velfærdssamfund er nogle af dem, der klarer sig bedst gennem krisen, netop fordi man har en stærk offentlig sektor, som konjunkturafbøder.

Man kan godt både have den nordiske model og være nødt til at spare. Bliver vi ikke nødt til at spare, hvis væksten ikke vender tilbage før om lang tid?

Det er et politisk valg, om man mener, den offentlige sektor skal styrkes eller svækkes. Jeg mener, vi skal styrke vores uddannelsessektor, vores daginstitutioner, vores hjemmepleje. Det kræver nogle penge.

Skal de ekstra penge, du vil bruge, komme fra besparelser, gæld eller begge dele?

Det er bestemt ikke Enhedslistens politik, at man bare skal bruge løs af penge, man ikke har og opbygge en stor gæld. Det ville være ualmindeligt dumt. En del af svaret er at sige til dem i toppen af vores samfund, at de må bidrage lidt mere til fællesskabet. Og så er noget af det, som for alvor skaber hul i kassen nu, den stigende arbejdsløshed. Den bedste måde at rette økonomien op på er jo ved at skabe jobs.

Hvordan skaber man sådan nogle?

Blandt andet ved at satse massivt på teknologier på det grønne område som vindenergi og solceller. Ved at sætte gang i renoveringen af vores skoler. Og så er vi jo faktisk begyndt at eksportere viden om omsorg.

Villy Svendal sagde for nylig, at de fleste af de over 150.000 jobs, vi har mistet under krisen, har været private, og at det derfor er vigtigt, at de nye jobs, der bliver skabt, i overvejende grad bliver private jobs. Enig?

Det skal jo være begge dele. Jeg synes, der er behov for flere pædagoger i vores daginstitutioner og flere ansatte på vores plejehjem. Det er offentlige arbejdspladser. I øvrigt er der faktisk ikke særlig stor økonomisk forskel på, om en SOSU- eller pædagogmedhjælper går arbejdsløs på dagpenge eller sættes i arbejde.

Men skal det overvejende være offentlige eller private jobs, vi får skabt?

Det vil jeg ikke sætte tal på. Men det skal være begge dele.

Så den bedste måde at styrke statens finanser er at få folk i arbejde. Styrker det også statens finanser at få folk i offentligt arbejde?

Ja. Det er jo hele den der diskussion, om hvad man tillægger værdi. Hvis vi tager et eksempel som pædagogmedhjælperen, der går langtidsledig, så ved vi, at det er der meget alvorlige konsekvenser ved, fordi det så kan blive rigtigt svært at komme ind på arbejdsmarkedet igen. Det giver også vores samfund værdi, at vi har ordentlige vilkår i vores daginstitutioner og en veluddannet befolkning.

Jeg taler kun om statens finanser nu. Overgår statens indtægter ved, at nogle ikke går langtidsledige, statens udgifter ved selv at betale dem løn?

Det kommer jo an på, hvilken person vi taler om. For en pædagogmedhjælper f.eks. er forskellen på at have vedkommende gående på dagpenge og i arbejde omkring 30.000 årligt. Det er så lavtlønsområdet. Der synes jeg jo, at det er væsentligt klogere at bruge pengene på at have folk i arbejde og dermed rent faktisk tilføre vores samfund værdi. Det koster selvfølgelig nogle penge.

Du har skrevet, at I er imod, hvis regeringen fortsætter med at lave aftaler med de borgerlige. Du vil have mere blokpolitik?

Det må være op til dig, hvilket ord du vil bruge. For mig er det afgørende indholdet.

Hvad foretrækker du: En finanslov med S-SF-R-Ø, som du synes er god, eller én med et bredt flertal, som du synes er en lille smule dårligere?

Jeg ville da foretrække den bedste. Det er klart.

Så det har ingen værdi i sig selv at undgå blokpolitik?

Det må være en vurdering fra sag til sag.

Kristian Thulesen-Dahl sagde for nylig: „Stadig flere på Christiansborg undrer sig over, at Enhedslisten er så nem at håndtere for regeringen. Partiet lader sig ydmyge den ene gang efter den anden. Det er da paradoksalt, at vi har fået en regering, der sidder på Enhedslistens mandat, og som vil gennemføre reformer, som partierne før valget var så sure over.“ Ville I ikke være sværere for regeringen at håndtere og ydmyge, hvis I turde sige klart, at der er nogle ting, I i hvert fald ikke går med til?

Dansk Folkeparti accepterede forringelser af velfærden i kommunerne, skattelettelse til de rigeste, efterlønsforringelser, dagpengeforringelser, og at man gav penge til dem, der havde i forvejen og sendte regningen til dem, der havde mindst, hvis de til gengæld kunne få lov at genere nogle flygtninge og indvandrere. Sådan kommer Enhedslisten aldrig til at arbejde. Man vil aldrig opleve, at vi siger „okay, vi lægger stemmer til forringelser for de sygemeldte og de handicappede, hvis vi til gengæld kan få lidt bedre vilkår for asylansøgerne“.

Så der ER nogle ting, I i hvert fald ikke vil kunne acceptere?

Det er bare for at sige, det er to helt forskellige roller. Dansk Folkeparti indgik byttemandler, hvor de lagde sig fladt ned og accepterede, at man gjorde de rigeste rigere.

Alternativet til at lægge sig fladt ned er vel klart at sige, vi er kun er med, hvis nogle centrale ting er opfyldt – f.eks. at de rige ikke gøres rigere. Men det vil du ikke sige?

Nej. Det, jeg vil sige, er, at vi står klar til at forhandle. Vi er fuldstændig med på, at vi kan ikke få alt vores politik gennemført; det er der ikke nogen partier, der kan. Det afgørende for os er, at vi trækker i den rigtige retning. Vi har sagt, at det bestemt ikke er vores kop te, men vi er åbne for at diskutere, om man skal hæve grænsen for, hvornår man betaler topskat, en smule. Men det vil så koste noget et andet sted.

Altså en slags byttemandel?

Jo. Men hvor man ikke forringer vilkårene for nogen.

Hvad er forskellen på din slags byttemandel og DF's byttemandler, som du lige har kritiseret? Er du ikke bare uenig i politikken og ikke i det at lave byttemandler?

Jo. Det kan du da godt sige. Det er ordkløveri. Men vi kommer ikke til f.eks. at forringe vilkår for arbejdsløse mod lidt forbedringer for udlændinge.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

JUNI 2012. *Torsten Schack Pedersen (skatteordfører, V): "Det afgørende for, om skattereformen bliver blå, er, om skattetrykket sænkes".*

RÆSON: "Jeres skattereform i 2009 sænkede ikke skattetrykket. Var den så rød?"

Schack Pedersen: "Regeringens skattereform er udsigtsløs, fordi den blot flytter pengene fra den ene lomme til den anden".

RÆSON: "Det samme gjorde VK's skattereform i 2009. Var den udsigtsløs?"

RÆSON spørger Torsten Schack (V): Var jeres skattereform mere blå? (2012)

Interview af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

RÆSON: Du kalder regeringens skattereform "udsigtsløs", fordi den blot flytter pengene fra den ene lomme til den anden. I 2009 flyttede VK-regeringen med forårspakken 2.0 rundt på 30 mia. skattekrone uden at sænke skattetrykket. Var jeres skattereform i 2009 udsigtsløs?

Torsten Schack Pedersen: Nej. Den var i omfang betydelig mere ambitiøs. Beløbet var større. Vi gennemførte den største sænkning af indkomstskatten siden, at indkomstskatten blev indført i 1903. Vi løftede 100.000 ud af topskatten, vi afskaffede mellemskatten, og vi sænkede bundskatten.

RÆSON: Men Jeres skattereform i 2009 flyttede kun rundt på skattekrone ligesom S-R-SF-regeringens skattereform gør. Hvorfor er regeringens skattereform udsigtsløs, når jeres skattereform i 2009 ikke er det?

Schack Pedersen: I 2009 flyttede vi rundt på skattekrone, og vi tog al den finansiering, som, vi mente, ikke var problematisk. Vi skal gerne indrømme, at noget af den finansiering, som vi lavede, ikke var så problemfri, som vi dengang håbede på. Men når man har været igennem den øvelse, så nytter det ikke noget at fortsætte af det spor.

RÆSON: Jeg går ud fra, at I mener, at det spor, der er lagt med forårspakken 2009, er et godt spor. Hvorfor så ikke fortsætte?

Schack Pedersen: Sporet er udtømt.

RÆSON: Regeringen sænker indkomstskatten, og de finansierer det på nøjagtig samme måde, som I gjorde i 2009. Ved øgede afgifter og skatter. Hvad er problemet?

Schack Pedersen: Fx omfanget af grænsehandel tyder på, at vi allerede er gået alt for langt.

RÆSON: Så lad mig omformulere spørgsmålet. Er regeringens skatteudspil bedre eller dårligere end den skattestruktur, vi har i dag?

Schack Pedersen: Det afhænger af, hvilken finansiering, man lægger på bordet.

RÆSON: Men finansieringen er jo lagt på bordet.

Schack Pedersen: Jeg vil ikke sætte karakter på skatteudspillet. Det afgørende for os er, at der kommer en reel skattesænkning. Det er nu, der er mulighed for at sænke skattetrykket. Og den mulighed skal man gribe.

RÆSON: Er muligheden for at sænke skatten større i dag end den var i 2009?

Schack Pedersen: Ja.

RÆSON: Løkke sagde før valget, at der "ikke er plads til nogen skattelettelse overhovedet". I dag forlanger I reelle skattelettelse for 13 mia. kr. Hvad er der sket i økonomien, som gør, at I pludselig har råd til at give skattelettelse for 13 mia. kr.?

Schack Pedersen: Regeringen har peget på, at der er 22 reformmilliarder. Det er vi enige i. Og vi er enige i en vækst i den offentlige sektor på 0,8%, som vi selv gik til valg på. Det, der ligger ud over en vækst på 0,8%, vil vi bruge på skattelettelse.

RÆSON: Jeg har lige talt med tidl. overvismand Torben M. Andersen. Han siger, at der ikke er råd til 0,8% vækst i den offentlige sektor og skattelettelse for 13 mia. kr. Han mener, at Venstre skatteudspil mangler omkring 5 mia. kr.

Schack Pedersen: 2020-planen viser, at der er 22 reformmilliarder. En vækst på 0,8% i den

offentlige sektor koster 9 mia. kr. Dvs., at der er 13 mia. kr. tilbage til skattesænkninger.

RÆSON: Financial Times' Martin Wolf siger til RÆSON, at der ikke kommer gang i væksten i Europa før 2020'erne. Hvordan kan der så være råd til at give skattelettelser for 13 mia. kr.?

Schack Pedersen: Det er et politisk valg. Det koster 9 mia. kr. at sikre en vækst i det offentlige på 0,8%. De resterende 13 reformmilliarder vil vi bruge på skattelettelser frem for på nye offentlige investeringer.

RÆSON: Er regeringens skattereform blå?

Schack Pedersen: Der er elementer i alle retninger. Jeg vil ikke kommentere på delelementerne.

RÆSON: Er regeringens skattereform mere blå end rød?

Schack Pedersen: Det bliver svaret ikke meget anderledes af.

RÆSON: Så du vil ikke vurdere, om regeringens skattereform er rød eller blå? Du må vel vide, om den er rød eller blå?

Schack Pedersen: Det afgørende for, om skattereformen bliver blå, er, om skattetrykket sænkes.

RÆSON: Jeres skattereform i 2009 sænkede ikke skattetrykket. Var den så rød?

Schack Pedersen: Vores skattereform i 2009 lavede den største sænkning af indkomstkatten siden indkomstkattens indførelse i 1903.

RÆSON: Du svarer ikke. Du siger, at regeringens skattereform er blå, hvis den sænker skattetrykket. Jeres skattereform sænkede ikke skattetrykket. Det må jo så betyde, at jeres skattereform var rød?

Schack Pedersen: Meget kan man vist sige, men at vi blev beskyldt for, at vores skattereform i 2009 var rød, der erindrings jeg ikke. Det var en skattereform, der sænkede indkomstkatten. Vi loftede 100.000 ud af topskatten. Vi sørgede for, at det bedre kunne betale sig at arbejde, og at det bedre kunne betale sig at uddanne sig.

RÆSON: Det er nøjagtig det samme, som regeringen vil gøre nu. Så hvis jeres skattereform var blå, så må regeringens skattereform vel også være blå?

Schack Pedersen: Svarene bliver de samme uanset, hvordan du spørger.

RÆSON: Du siger, at regeringens skattereform er blå, hvis den sænker skattetrykket. Regeringens skattereformudspil, som det foreligger nu, sænker allerede skattetrykket med omkring 4 mia. kr. Det må betyde, at den er blå?

Schack Pedersen: Men vi vil sænke skattetrykket med 13 mia. kr.

RÆSON: I vil ikke være med til at sænke rentefradraget. I gjorde det selv i 2009. Hvad har ændret sig, som gør, at rentefradraget i dag er fredet?

Schack Pedersen: Jamen, regeringens forslag følger bare samme spor, som vores reform i 2009. Men vi har været der. Og så kan man ikke bare lægge ovenpå.

RÆSON: Hvorfor ikke. Hvis du mener, at det i gjorde i 2009 virkede, hvorfor kan man så ikke gøre noget mere af det?

Schack Pedersen: Vi sænkede rentefradraget til det niveau, som vi synes, det kunne bære. At gå videre af det spor vil betyde, at man tipper. Det er det samme, som da vi havde diskussionen om momsafgiften. Regeringen henviser til, at Venstre indførte momsafgiften. Men det betyder jo ikke, at man bare kan femdoble momsafgiften.

RÆSON: Løkke siger til Jyllands Posten 3. juni, at "den eneste skat, der i realiteten kan hæves, er boligskatten, men bare ikke på nuværende tidspunkt". Men mig bekendt var boligmarkedet i mindst ligeså stor krise i 2009 som i dag. Hvorfor var der så råd til at sænke rentefradraget i 2009, men ikke i dag?

Schack Pedersen: Jeg har ikke set, hvad Løkke har sagt. Det er derfor svært for mig at kommentere på.

RÆSON: Men du ved vel, hvad din chef mener?

Schack Pedersen: Boligmarkedet er langt mere presset i dag end i 2009. Derfor er der ikke

råd til at øge beskatningen på bolig i dag.

RÆSON: I har vist jer parate til at stemme jeres egen politik ned for at vælte regeringen. Det så vi i efteråret 2011 med forslaget om at ændre regler for spindoktorerne. Den 17. november skar Løkke det ud i pap: ”Vi vælter regeringen, hvis vi kan”. Hvordan kan regeringen stole på, at I ikke indgår et forlig for herefter at stemme jeres egen politik ned i folketingsalen, hvilket vil vælte regeringen?

Schack Pedersen: Hvis vi sidder ved forhandlingsbordet og indgår en aftale, så står vi ved det. Man kan ikke lave en aftale og så løbe fra den i folketingsalen. Sådan fungerer politik ikke.

RÆSON: I vil sandsynligvis kunne gøre det uden at miste tillid hos vælgerne ved at henvise til Svend Auken i 1988, hvor han i folketingsalen løb fra en aftale, hvilket tvang Schlüter til at udskrive valg.

Schack Pedersen: Det har Svend Auken også fået ualmindelig mange klø for. Hvis man laver en aftale, så står man ved den. Men det er klart, at hvis vi kunne vælte regeringen i morgen, så gjorde vi det. Men ikke ved at løbe fra en aftale i folketingsalen.

RÆSON: Så Venstre bliver ikke det parti, der hjælper regeringen med at gennemføre en skattereform. Hvis regeringen ikke kan blive enige med andre partier, så vil Venstre heller ikke?

Schack Pedersen: Hvis vi kan lave en aftale med regeringen, som vi synes er god, så gør vi det.

RÆSON: Så det passer ikke, når Løkke siger, at Venstre aldrig kommer til at hjælpe regeringen igennem med noget?

Schack Pedersen: Altså. Det ville være skingrende vanvittigt at løbe fra en aftale i folketingsalen. Det kommer vi aldrig til at gøre.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og BA i statskundskab, kandidatstuderende i statskundskab og i Historie ved Københavns Universitet. Har været researcher ved og skrevet analyser til Politiken.

SEPTEMBER 2012.

Barfoed: "Vi vil gå videre i borgerlig retning end Venstre." RÆSON: "Så skal man kun stemme på jer, hvis man vil have skattelettelser for mere end 13 mia. kr., som V vil, eller en mindre vækst i den offentlige sektor end 0,8%, som V vil?"

Barfoed: "Nej."

RÆSON: "Hvorfor så?" Barfoed: "Man skal også stemme på os, fordi vi har en troværdighed på de borgerlige økonomiske reformer." RÆSON: "Men du vil ikke sige, at Venstre er mindre troværdige end jer?"

Barfoed: "Nej."

RÆSON spørger Lars Barfoed: Hvad er forskellen på V og K? (2012)

Interview af Lasse Marker, medlem af RÆSONs chefredaktion

RÆSON: Hvad er den største forskel på Det Konservative Folkeparti og Venstre?

Barfoed: Jeg har ikke brug for at udmale forskellene. Hvis jeg dog alligevel skal sige noget, så har Det Konservative Folkeparti langt mere markant arbejdet for at trække Danmark i en mere borgerlig retning. Det er os, der har sat de dagsordener, der handler om borgerlige reformer på det politisk økonomiske område. Fuldstændig. Alt, hvad der er sat af dagsordener på den økonomiske politik, er tanker, der kommer fra Det Konservative Folkeparti. Det er os, der går forrest med at sætte dagsordener med borgerlige reformer.

RÆSON: Så hvad er den største forskel på Det Konservative Folkeparti og Venstre?

Barfoed: Jeg vil ikke sige noget dårligt om V. Men de sidste 10 år har vi sat dagsordenen for mere borgerlige økonomiske reformer.

RÆSON: Nu går Venstre også ind for skattelettelser. De går også ind for lettelser af virksomhedsskatten. Og de går ind for en mindre offentlige sektor. Så hvad er forskellen i dag på Det Konservative Folkeparti og Venstre?

Barfoed: Det er jo ikke et specielt problem for os, at vi går ind for det samme. Det kan jo ligeså godt være et problem for Venstre.

RÆSON: Jeg siger ikke, at det er et problem. Jeg spørger bare, hvad forskellen på Det Konservative Folkeparti og Venstre er?

Barfoed: Jeg har ikke noget behov for at male forskelle op. Jeg har behov for at sige, hvad Det Konservative Folkeparti vil. Vi kan mere troværdigt end nogen andre sige, at vi står for borgerlige reformer. For det er os, der har sat den dagsorden. Det er hele tiden os, der sætter den dagsorden.

RÆSON: Hvis jeg var vælger og skulle stemme i morgen. Og jeg overvejer, om jeg skal stemme på Det Konservative Folkeparti og Venstre, Hvorfor skal jeg så stemme på jer?

Barfoed: Jeg vil ikke sige noget negativt om Venstre.

RÆSON: Kan du ikke fortælle mig, hvorfor jeg skal stemme på jer frem for Venstre?

Barfoed: Jeg vil ikke male forskelle op. Men vi går endnu længere end de andre, når det handler om borgerlige økonomiske reformer.

RÆSON: Er det kun, hvis jeg vil have skattelettelser på mere end 13 milliarder kroner, som Venstre vil, eller en mindre vækst i den offentlige sektor på 0,8 procent, som Venstre vil, at jeg skal stemme konservativt?

Barfoed: Vi har fremlagt en plan for 30 milliarder kroner, der i høj grad går til skattelettelser, men også til udsatte. For det kendetegner også Det Konservative Folkeparti, at vi ved, at der er nogle grupper, der ikke kan klare sig selv.

RÆSON: Er det ikke et problem, at du som partileder ikke kan fortælle mig, hvad forskellen på Det Konservative Folkeparti og Venstre er?

Barfoed: Vi vil gå videre i borgerlig retning end Venstre.

RÆSON: Men når I ikke længere har patent på lavere skatter, lavere virksomhedsskatter og mindre offentlig sektor, så skal man kun stemme på jer, hvis man vil have skattelettelser for mere end 13 milliarder kroner, som V vil, eller en mindre vækst i den offentlige sektor end 0,8 procent, som V vil?

Barfoed: Nej.

RÆSON: Hvad så?

Barfoed: Man skal også stemme på os, fordi vi har en troværdighed på de borgerlige økonomiske reformer. Vi sagde lavere skatter før – under og efter valgkampen. Venstre ville ikke skattelettelser før valget. Så vi har en troværdig borgerlig kurs.

RÆSON: Er Venstre så utroværdig?

Barfoed: Nej, du får mig ikke til at sige noget dårligt om Venstre. Jeg siger bare, at vi er mest troværdige på de borgerlige reformer.

RÆSON: Så Venstre er mindre troværdige?

Barfoed: Nej. Det får du mig ikke til at sige.

RÆSON: Så den største forskel på Det Konservative Folkeparti og Venstre er, at Det Konservative Folkeparti er mere troværdige på den økonomiske politik?

Barfoed: Jeg vil ikke sige noget negativt om Venstre.

RÆSON: Så du vil ikke fortælle mig, hvad forskellen på Det Konservative Folkeparti og Venstre er – andet end, at I vil have endnu større skattelettelser og en endnu mindre offentlig sektor?

Barfoed: Det er det, vi vil.

RÆSON: Så jeg skal kun stemme på jer, hvis jeg ønsker skattelettelser for 30 milliarder kroner og en vækst i den offentlige sektor på 0 procent?

Barfoed: Også fordi vi er mere troværdige.

RÆSON: Men du vil ikke sige, at Venstre er mindre troværdige end jer?

Barfoed: Nej

Jo stærkere DF, desto mindre borgerlig politik

RÆSON: 12. september siger du til Politiken: ”Vi risikerer at få en regering, der er hæmmet af et parlamentarisk flertal (DF som støtteparti, red.), som stadig tænker socialdemokratisk. Og så kan vi ikke føre borgerlig politik”. Samme dag siger du til TV2: ”Det er en fattig ambition blot at ville have en ny regering. Min ambition er, at der skal føres en ny politik – borgerlig politik”. Var det en fattig politik VK-regeringen førte med DF som støtteparti fra 2001-2011?

Lars Barfoed: Det var ikke en fattig politik, for vi gennemførte mange fornuftige ting. Men det har aldrig været en hemmelighed, at vi ønskede en mere klar borgerlig politik. Vi kom et stykke, men ikke så langt, som vi ville. Tiden kalder på endnu flere borgerlige reformer, og derfor er det en fattig ambition blot at ville en blå regering, hvis vi så skal sidde at administrere socialdemokratisk politik. Vi skulle også gerne kunne føre en borgerlig politik.

RÆSON: Så det er en fattig ambition at ville et nyt VKO-flertal?

Barfoed: Ja, for det er ikke interessant, hvis ikke vi kan føre borgerlig politik.

RÆSON: Thulesen Dahl bliver ved med at garantere, at DF's politik vil forblive nøjagtig den samme som hidtil. Det vil sige, at et nyt VKO-flertal vil kunne føre nøjagtig den samme politik, som fra 2001-2011. Hvorfor er det en fattig ambition, hvis ikke VK-regeringens politik var fattig?

Barfoed: Situationen kalder på mere borgerlige reformer. Vi har for mange på overførselsindkomster, vores virksomheder har brug for bedre konkurrencedygtighed. Derfor er det en fattig ambition kun at ville en ny regering, vi vil også en ny politik – en borgerlig politik.

RÆSON: Det kan ikke være en fattig ambition at ville et nyt VKO-flertal, der kan føre nøjagtig den samme politik som fra 2001-2011, hvis ikke VK-regeringens politik var fattig.

Barfoed: VK-regeringen førte borgerlig politik. Ambitioner er noget, man gerne vil strække sig for at nå. Det kan være, at man ikke kan nå det. Derfor er det en fattig ambition kun at ville en ny blå regering, hvis ikke den kan føre borgerlig politik.

RÆSON: Men Thulesen Dahl har garanteret, at DF's politik vil forblive nøjagtig den samme som de sidste 10 år. Så er det en fattig ambition at ville det sammen, som I gjorde i 10 år?

Barfoed: Det er en fattig ambition, hvis man kun vil et skifte. Det bekymrer mig, at DF fokuserer på lighed – for lighed fører ikke til noget bedre for de svageste i samfundet. Det er velstanden, der gør, at vi har råd til at gøre noget for de svageste. Det bekymrer mig også, at DF i juni måned ikke ville være med til skattelettelser.

RÆSON: Thulesen Dahl har garanteret, at DF's politik vil forblive nøjagtig den samme som de sidste 10 år. Enten har I ført en fattig politik, eller også kan det ikke være en fattig ambition at ville et nyt VKO flertal, der fører præcis den samme politik?

Barfoed: Nej. Det er en fattig ambition kun at ville en blå regering. Den skal også kunne føre borgerlig politik.

RÆSON: Førte Thulesen Dahl og DF borgerlig politik fra 2001 til 2011?

Barfoed: På nogle områder. Vi førte på mange måder borgerlig værdipolitik. Vi nåede også i en borgerlig retning på den økonomiske politik. Men ikke så langt, som vi gerne ville.

RÆSON: Du siger, at du gerne vil have en ny blå regering, hvor der kan føres en ”ny politik – borgerlig politik”. Hvis det er nyt, at en blå regering kan føre borgerlig politik, så må det jo betyde, at VK-regeringen ikke førte borgerlig politik?

Barfoed: Politik kan være mere eller mindre borgerlig. Jeg ønsker en mere klar borgerlig politik. Jeg ønsker i højere grad at begrænse den offentlige sektors størrelse i f.h.t. den private sektor. Vi skal styrke det private, fordi det er det private initiativ, der skal drive udviklingen. Derfor skal vi have sænket skattetrykket. Vi skal have færre på overførsler. Vi skal have bedre vilkår for de private virksomheder.

RÆSON: Så fra 2001-2011 kunne I godt føre borgerlig politik med DF som støtte, men I kan ikke under en ny blå regering, hvor DF garanterer at føre nøjagtig den samme politik som de sidste 10 år?

Barfoed: Man kan føre mere eller mindre ren borgerlig politik. Og vi vil en mere klar borgerlig politik. Det Konservative Folkeparti har lagt sig på en meget klar linje, både når det gælder den økonomiske politik og værdipolitikken.

RÆSON: Du siger, at ”DF blokerer for en borgerlig politik”. Men enten blokerer DF for en borgerlig politik, og så kan VK-regering ikke have ført borgerlig politik – eller også blokerer DF ikke for en borgerlig politik.

Barfoed: Men der er gradforskelle. DF trækker tingene i en mindre borgerlig retning.

RÆSON: Så man kan alligevel godt føre borgerlig politik med DF?

Barfoed: Ja, men det bliver mindre borgerlig, jo mere indflydelse DF har.

RÆSON: Så en ny blå regering med DF som støtteparti vil kunne føre borgerlig politik.

Barfoed: Ja, det går jeg ud fra.

Hundeloven og visitationszonerne har styrket den personlige frihed

RÆSON: Du siger 12. september, at ”DF aldrig rigtig har villet være med til at styrke den personlige frihed, mindre offentlig sektor og lavere skatter”. Så når VK-regeringen indførte hundelov og visitationszoner, når der efter 10 med en VK-regering er 40.000 flere offentligt ansatte end under Nyrup og når VK-regeringen hævdede skatterne 287 gange. Så var det på grund af DF?

Barfoed: Jeg mener, at hundeloven og visitationszoner styrker den personlige frihed.

RÆSON: Hvordan gør det det?

Barfoed: Jeg er optaget af borgernes frihed. Og jo mere vi kan bekæmpe kriminalitet, jo større frihed er der for den almindelige borger til at færdes frit på gaden. Det styrker borgernes frihed, fordi det begrænser forbrydernes frihed.

RÆSON: Hvordan styrker det min personlige frihed, hvis jeg går på gaden i en visitationszone og bliver tilbageholdt og kropsviseret?

Barfoed: Men hvis ikke du har noget våben på dig, så kan du jo gå videre bagefter.

RÆSON: Hvordan styrker det min personlige frihed, at jeg kan blive kropsviseret?

Barfoed: Det styrker ikke i sig selv din personlige frihed at blive kropsviseret. Men det styrker din personlige frihed ved, at vi begrænser kriminaliteten.

RÆSON: I lavede også en lømmelpakke, hvor man kan blive tilbageholdt, hvis man deltager i en demonstration. Hvordan styrker det min personlige frihed, at jeg kan blive tilbageholdt for at deltage i en demonstration, uden at jeg har gjort noget ulovligt?

Barfoed: Meningen er, at man kan tilbageholde formodede ballademagere, der kun er ude på vold og hærværk. Og jeg vil nok sige, at hvis der er noget, der beskytter folks frihed, så er det da at beskytte deres ejendom mod vold og hærværk.

RÆSON: Så hvordan bliver min personlige frihed beskyttet, hvis jeg uretmæssigt bliver tilbageholdt?

Barfoed: Det styrker ikke din personlige frihed isoleret set, men det styrker den generelle personlige frihed.

RÆSON: Så det er okay at indskrænke få personers frihed, hvis det styrker flere personers frihed?

Barfoed: Lømmelpakken styrker den personlige frihed.

RÆSON: Hvis jeg inden hundeloven trådte i kraft, havde en ulovlig racehund, så er jeg i min fulde ret til at beholde den. Men hvis den få unger, så skal de aflives. Hvordan styrker det min personlige frihed?

Barfoed: Det øger den personlige frihed, at du kan gå i parken uden at blive angrebet af en hund.

Undervurderede effekten af de økonomiske styringsinstrumenter

RÆSON: Efter 10 år med en VK-regering er der 40.000 flere offentligt ansatte end under Nyrup. Og VK-regeringen hævede skatterne 287 gange. Var det på grund af DF?

Barfoed: Jeg vil ikke pege fingre ad nogen. Jeg vil bare sige, at Det Konservative Folkeparti ville en mere reformvrig borgerlig kurs.

RÆSON: Men det må jo så være Venstre eller DF, der har trukket den anden vej?

Barfoed: Vi kunne ikke komme længere, end vi gjorde. Men jeg må indrømme, at Det Konservative Folkeparti var medansvarlige for, at det ikke lykkedes at få begrænset væksten i den offentlige sektor. Den eskalerede ude i kommunerne. Det må vi tage medansvar for. Men det var ikke et udtryk for, at nogen var mere socialdemokratiske eller mindre borgerlige. Det var et udtryk for, at vi undervurderede effekten af de økonomiske styringsinstrumenter.

RÆSON: Så I er medansvarlige for, at den offentlige sektor er vokset under VK-regeringen?

Barfoed: Ja.

RÆSON: Hvorfor er skatten steget 287 gange under VK. Er det DF's skyld?

Barfoed: Jeg vil ikke pege fingre ad nogen. Jeg kan bare konstatere, at der ikke var flertal for at sænke skatterne, som vi gerne ville.

RÆSON: Men du må da vide, om det er Venstre eller DF, der ikke ville have lavere skatter?

Barfoed: Jeg synes efterhånden, at al journalistik handler om proces og politiske spil. Jeg gider ikke hvirvle mig ind i politiske drillerier, taktik og proces. Jeg vil fortælle, hvad det Konservative Folkeparti gerne vil.

RÆSON: Men Lars Barfoed: Du har lige sagt, at Det konservative Folkeparti er medansvarlige for, at den offentlige sektor er vokset under VK. Hvordan kan du så angribe DF for, at de ikke vil være med til at reducere den offentlige sektor?

Barfoed: Men vi vil gerne gøre den offentlige sektor mindre.

RÆSON: Men du har lige sagt, at I har medansvar for, at den offentlige sektor er blevet større.

Barfoed: Vi ville gerne have reduceret den offentlige sektor. Vi satte os nogle mål i aftaler med kommunerne om, hvor meget den offentlige sektor måtte vokse. Men det gik anderledes, da vi så regnskaberne. Det skyldes, at vi undervurderede effekten af de økonomiske styringsinstrumenter, som vi indførte.

RÆSON: Så du har intet problem med at angribe DF for noget, som I selv ikke har kunnet efterleve de sidste 10 år?

Barfoed: Men vi strammede jo styringsinstrumenterne efterhånden.

K har en del af æren for skattereformen

RÆSON: Fører S-R-SF-regeringen blå politik?

Barfoed: Nej.

RÆSON: Så når 47 procent af S-R-SF-vælgerne 16. juni til Politiken svarer, at regeringen fører blå politik, så tager de fejl?

Barfoed: Ja. Men regeringen har gjort nogle fornuftige ting, bl.a. skattereformen. Der var ingen af de partier, der er med i skattereformen, der i valgkampen sagde, at de ville sænke skatten. Det var kun os, der sagde det. Et halvt år efter gennemføre de skattesænkninger sammen med os. Det er en fantastisk sejr for Det Konservative Folkeparti. Jeg synes også, at deres førtidspensionsreformen og energi- og klimaaf tale er fornuftige.

RÆSON: Vil du kalde de reformer, du her nævner, for borgerlig politik?

Barfoed: Ja.

RÆSON: Er skattereformen Det Konservative Folkepartis fortjeneste?

Barfoed: Vi har vores del af æren. Det var os, der satte det på dagsordenen.

RÆSON: Regering har sænket skatten med 7 milliarder kroner I vil sænke skatten med 30 milliarder kroner.

Barfoed: Ja.

RÆSON: Regeringen har sænket overførselsindkomsterne og lavet reformer af fleksjob og førtidspension. Det vil alt andet lige få færre på overførselsindkomster. I vil have endnu færre på overførselsindkomster.

Barfoed: Ja.

RÆSON: Så hvis man vil have endnu mere af det samme, som regeringen gør, så skal man stemme på jer?

Barfoed: Hvis man vil have mere borgerlig politik, så skal man stemme på os. For regeringen gør også mange andre ting, som vi ikke bryder os om.

RÆSON: Men hvis man vil have endnu mere af den økonomiske politik, som regeringen fører, så skal man stemme på jer?

Barfoed: Hvis man vil have flere skattelettelser og flere i arbejde, så skal man støtte os.

RÆSON: Så når S-R-SF-regeringen fører borgerlig økonomisk politik, så vil I bare føre endnu mere borgerlig økonomisk politik?

Barfoed: Men regeringen fører IKKE generel borgerlig skattepolitik. De er slet ikke opmærksomme på, hvor meget afgifterne presser vores virksomheder, og regeringen vil fjerne det fradrag, som vi har indført, for hjælp i hjemmet. Det er heller ikke borgerlig skattepolitik at give skat lov til at trænge ind på privatejendom uden dommerkendelse.

RÆSON: Men hvordan indskrænker det folks personlige frihed, at skat må trænge ind på deres private ejendom, hvis ikke det indskrænker folks personlige frihed at blive kropsvisiteret i visitationszoner? Du siger, at hvis ikke du har et våben, kan du jo gå

videre bagefter – det er højest til lidt gene. Det samme gælder vel med skat. Hvis ikke du har noget at skjule, så går skat jo igen – og det har højest være til lidt gene?

Barfoed: Nej, for her trænger man ind på privat ejendom. Og ejendomsretten er ukrænkelig. Man kan formentlig gå så vidt at sige, at det er grundlovsstridigt, men det skal vi ikke diskutere.

RÆSON: Hvis jeg inden hundeloven trådte i kraft, havde en ulovlig racehund, så er jeg i min fulde ret til at beholde den. Men hvis den få unger, så skal de aflives. Det er da også en krænkelse af ejendomsretten?

Barfoed: Ja, det kan man så sige. Men der er forskel på det og så at trænge ind på folks ejendom.

RÆSON: Hvordan?

Barfoed: Der er stor forskel.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og BA i statskundskab, specialeskrivende i statskundskab og kandidatstuderende i Historie ved Københavns Universitet. Har været researcher ved og skrevet analyser til Politiken.

DECEMBER 2012. *Finanspakt og bankunion skal nødvendigvis suppleres med en meget stærkere fælles indsats for at skabe vækst og beskæftigelse. Heller ikke dette kræver nye traktater, men til gengæld en politisk kursændring i toneangivende lande.* [Fra RÆSON12]

Mogens Lykketoft: Efter nedskæringsfilosofien (2012)

40 år er gået siden et stort flertal af danskerne ved folkeafstemningen sagde ja til medlemskab af dét, der i dag hedder EU. Vi, der har været med hele vejen, har været nødt til meget grundlæggende at revidere vore synspunkter i lyset af erfaringerne gennem 40 års europæisk samarbejde: Enormt meget i verden, Europa og Danmark ser helt anderledes ud end vi frygtede eller håbede, da vi stemte 2. oktober 1972.

Jeg stemte nej dengang. Det var ikke et fanatisk nej – det var et nej, der kom tøvende efter at have vejret argumenterne for og imod. Jeg synes ja-holdets toppolitikere talte uden om, når de mest argumenterede for de økonomiske fordele for Danmark i form af højere eksportpriser på flæsk. Samarbejdets mål var et tæt, politisk forpligtende samarbejde, der indskrænkede den nationale selvbestemmelse så meget, at nye krige og handelskrige mellem medlemslandene blev umulige. På venstrefløjens var vi mange, der frygtede, at dette tætte samarbejde ville blive domineret af kapitalen og en katolsk domineret politisk højrefløj, og at det ville sætte den danske velfærdsmodel under pres. Vi håbede, at et nærmere europæisk samarbejde kunne bygges på et andet grundlag end Rom-traktaten – og vi frygtede, at EU's udvidelse blot ville cementere en opdeling af Norden og Europa mellem dem indenfor og udenfor Fællesmarkedet.

Her 40 år senere kan man konstatere, at både samarbejdet og den gensidige afhængighed er styrket. En række EU-lande er vævet særligt tæt sammen af den – aktuelt problemlagede – fælles valuta, som danskerne afviste i 2000. Men fordi alle de skiftende danske regeringer de seneste 30 år stenhårdt har bekendt sig til fastkurspolitikken – først over for D-mark og siden over for Euro – så er vi dét land udenfor euroen, der er mest indenfor! Derfor har vi tilsluttet os finanspakten om at skaffe strukturel budgetbalance, selv om vi samtidig kæmper for en mere aktiv fælles indsats for vækst og beskæftigelse i Europa. Vi kan i øvrigt konstatere, at fordelene ved samarbejdet i dag ikke så meget er højere flæskepriser og kontante overførsler fra EU's kasser – tværtimod er Danmark blevet netto-bidragyder til fællesskabet og vil nu have rabat med kontingentet, ligesom briterne fik under Thatcher. Mange af de bekymringer, som vi havde for 40 år siden, viste sig ubegrundede. EU-samarbejdet har ikke betydet en harmonisering, der i sig selv truer den danske velfærdsmodel. Truslerne mod modellen skal mere søges i globaliseringen end i EU – og de kommer måske i endnu højere grad indefra efter mange år med borgerligt styre og svækkelsen af venstrefløjens: Den nuværende centrum-venstre-regering har været nødt til at fastholde de ændringer i efterløn og dagpenge, som de radikale medvirkede til under den forrige regering.

Modstanden mod EU er flyttet fra at have sin tyngde på venstrefløjens til især at have medløb på højrefløjens. Det er fordi EU i de mellemliggende 40 år har flyttet sig fra kun at handle om liberalisering af den indre samhandel – udvikling af det fælles marked – til mere og mere at handle om at sikre højere minimumsstandarder på miljø, arbejdsmiljø og social standard. EU er blevet et redskab for progressive politikker, som de enkelte lande ikke altid lever op til af egen kraft.

Men den største forskel fra 1972 er, at EU ikke længere en sammenslutning, der splitter Europa. Efter Murens fald er de fleste neutrale lande og tidligere kommunistlande i Øst- og Centraleuropa blevet medlemmer af EU. Det er utopisk at tænke på alternative foreninger, der kan samle Europa. De få lande – som Norge og Island – der er udenfor EU, er alligevel i alt væsentligt en del af fællesskabet og vedtager EU's regler uden at have samme indflydelse som os andre på udformningen af disse regler.

Udviklingen siden 1972 viser, at der ikke længere er et valg. Vi, der bor i Europa, er på grund af vores beliggenhed og historie bundet sammen i fælles skæbne i EU. Derfor bør vi være deltage i samarbejdet med så fuld kraft, som vi kan få vore befolkninger med til det – og arbejde for at præge samarbejdet endnu mere. Den gensidige afhængighed er der, uanset om Danmark er med eller ej. Men dét at være med giver os for første gang i vores historie en organiseret, demokratisk medbestemmelse over de store naboer, der i de senere århundreder jævnlig har beskåret og besat vort territorium og dikteret os vores internationale placering. **Vi** har ikke afgivet reel suverænitet ved på vigtige områder at pulje den med tyskere, svenskere og briter. **Vi** har tværtimod fået mere medbestemmelse over vores egen skæbne end vi havde som småstat i de foregående 3-400 år.

Kampen skal derfor ikke føres **mod** EU, men tværtimod **for** et mere handlekraftigt EU, der kan ændre kursen, bekæmpe arbejdsløsheden, aktivt hjælpe Sydeuropa ud af gældskrisen - og derefter komme fremad med at yde et større bidrag til at løse de globale udfordringer med underudvikling, klimaforandringer, miljøkatastrofer og udtømmning beholdningen af ressourcer.

Alt dette kan se svært ud lige nu, hvor fokus hos toneangivende politiske kræfter i EU er at spare sig til balance, selv om de værst ramte lande kæmper med en arbejdsløshed på 25 pct. og halvdelen af deres ungdom er uden job.

Men det er stadig ikke selve ideen om det europæiske samarbejde, der er forkert. Det er den førte politik!

Danske socialdemokrater må kaste kræfterne ind på at skabe en mere progressiv, solidarisk, beskæftigelsesfremmende fælles politik. Og forstå, at det både på den nationale og den europæiske scene handler om at alliere os med ligesindede og kæmpe for større tilslutning til vore holdninger. EU vil altid være der. Mange vil betragte det som en del af problemet. Men med de rigtige regeringer og den rigtige politik kan blive en afgørende del af løsningen!

En meget fremtrædende og utraditionel tysk konservativ politiker sagde for nylig, at han ikke forstod, hvorfor det her i Europa er lettere at enes om at skære ned i socialstaten end at få styr på de finansielle institutioner, der kørte os ud over skrænten, skabte finanskrisen og trak millioner ud i arbejdsløshed.

Finanskrisen fik vi jo, fordi generationen af politikere, der blev anført af Reagan og Thatcher, fortrængte enhver lærdom fra 1930'ernes krise og lod sig besnakke af finanskapitalen til at afvikle enhver fornuftig markedsregulering. Derfor blev ejendomspriser og aktiekurser pustet kunstigt op for penge, der var udlånt på letsindige vilkår. Derfor fik en uansvarlig – men politisk indflydelsesrig – finanssektor lov at spille hele bulen op. Derfor faldt vi så hårdt ned igen.

Selv om der efter finanskrisen er iværksat en del opstramninger i lovgivningen både i EU og i USA, så er vi endnu ikke dér, hvor vi kan føle os effektivt afskærmet mod en gentagelse om nogle år. Der er næppe politisk styrke til at opsplitte de enorme bankkoncentrationer og til helt at adskille almindeligt bankudlån fra den spekulationsprægede virksomhed. Og der er som bekendt ikke enighed om en fælles europæisk skat på finansielle institutioner.

I Europa forstærkes problemerne af, at 17 lande nu har en fælles valuta, men at man ikke sikrede den samordning af den økonomiske politik, der skulle gøre den fælles valuta holdbar. Og lige i øjeblikket er man låst i en nedskæringsfilosofi, der knuser beskæftigelsen og øger mistilliden til at økonomien kommer i gang igen. Arbejdsløshed og høje rentebyrder forstærkes af finansmarkedernes spekulation imod de svage lande. Derfor overtrumfes enhver nok så socialt smertefuld nedskæring i budgetterne af fald i skatteindtægter, øgede udgifter til flere ledige og alt for høje lånerenter. Gælden i de hårdest ramte lande forbliver tårnhøj.

Hvordan kommer vi videre? Krisen kan kun overvindes - og den fælles valuta kun reddes på holdbar måde – hvis det finansielt stærke Nordeuropa erkender, at regningen under alle

omstændigheder ender hos os – og især hos Tyskland.

Vi kan betale ved at lette gældsbyrden i syd og ved at sætte efterspørgsel i gang, der hjælper på beskæftigelse både i nord og syd. Dét er nok det bedste og billigste. Eller vi kan betale ved at lade euroen bryde sammen og så tage omkostningen via et tab i konkurrenceevne og jobs i nord som følge af en sydeuropæisk devaluering på 30-40 pct.

Den europæiske centralbanks direktør Draghi har tegnet første etape på dén rute, der er nødvendig: Han vil trykke flere Euro for at købe massivt op af de hårdest gældsramte landes statsobligationer, så kursen stiger og renten falder. For det at standse væksten i den ekstremt store rentebyrde er den første nødvendige forudsætning for at stoppe væksten i arbejdsløsheden.

Sydeuropa skal til gengæld helt til bunds forstå, at bedre konkurrenceevne via dybe reformer i samfundsstrukturen – og ikke mindst på arbejdsmarkedet – er forudsætningen for at komme tilbage til høj beskæftigelse. Et Sydeuropa, der bare hjælpes til at blive i Euro'en og undgå yderligere nedskæringer, men som ikke hjælper sig selv, vil i fremtiden blive fastlåst på en alt for høj arbejdsløshed.

Indtil videre er problemet opfattelsen af, at det overhovedet kan lade sig gøre at få orden i finanserne ved at skære voldsomt i de offentlige udgifter her og nu. Det er, som om de herskende politiske kræfter helt at glemte, at vi kun kom ud af 1930'ernes krise ved at gøre som Keynes sagde: Sætte gang i beskæftigelsen ved fremrykning af offentlige investeringer og ved at skabe betingelser for større privat forbrug og investering. Flere i arbejde, færre at forsørge – dét er vejen til at betale både regningen for en kick-start og regningerne fra fortidens gældsstiftelse.

Den fhv. tyske udenrigsminister Joscha Fischer skrev i sommer til kansler Merkel, at hendes fokus er forkert: Risikoen er ikke – som mange tyskere stadig frygter ud fra erindringer om 1923 – en ny hyperinflation, som resultat af at Centralbanken trykker flere penge for at lette gældsbyrden i Sydeuropa. Nej, risikoen er at gentage, hvad der skete da en konservativ tysk kansler i 1930 svarede på global depression og arbejdsløshed med massive nedskæringer: Han skabte endnu mere arbejdsløshed og en politisk radikalisering, der tre år senere bragte Hitler til magten.

Helt så dramatisk er trusselsbilledet naturligvis ikke i dag. Men når de hårdest gældsramte lande efterlades med mellem en fjerdedel og halvdelen af de unge ude arbejde, så er det en risiko for hele den sociale stabilitet - og i sidste ende for demokratiet. Det seneste valg i Grækenland gav et nynazistisk parti uhyggeligt mange stemmer og styrkede også det yderste venstre. I Spanien synes krisen især at styrke separatistiske kræfter og kan ende med statens opsplitning. Italien har både separatismen og Berlusconi som udfordringer for enhver, der vil bringe orden i økonomi og statsstyrelse. I Ungarn og Rumænien angriber flertallet i parlamentet uafhængige, kontrollerende institutioner som forfatningsdomstol og ombudsmand.

Meget af den aktuelle diskussion mellem de europæiske statsledere handler om nødvendigheden af langt mere vidtgående integration af den økonomiske politik. Især fra den tyske regering tales om traktatændringer, der kan sikre dette. Ønsket om traktatændringer er forståeligt ud fra debatten i Tyskland, der præges af frygten for at betale regninger for partnerne i EU uden at have styr på deres økonomiske politik. Men nøgternt bedømt er der ikke tid til eller politisk mulighed for at gennemføre en omstændelig traktatændringsproces, som også til sidst med stor sikkerhed vil strande ved et folkeafstemningsnederlag i et eller flere medlemslande. Derfor er prognosen mere praktiske skridt, der ikke kræver traktatændringer – og nok en række aftaler, der indgås specielt mellem eurolandene, og som vi udenfor euroen kan tilslutte os, hvis vi er interesseret. Et Europa i flere hastigheder tegner sig, med Storbritannien som løsere tilknyttet fællesskabet og en række andre ikke-euro-landes grad af tilknytning usikker.

Finanspagten om at bekæmpe budgetunderskuddene og planerne om 'bankunion' i form af fælles tilsyn med de private banker i eurozonen med sæde i Centralbanken er konkrete eksempler. De er nødvendige, men ikke tilstrækkelige, forudsætninger for på sigt at skabe stabilitet og forhindre nye kriser.

Finanspagt og bankunion skal nødvendigvis suppleres med en meget stærkere fælles indsats for at skabe vækst og beskæftigelse. Heller ikke dette kræver nye traktater, men til gengæld en politisk kursændring i toneangivende lande. Blikket må derfor allerede rettes stift mod de tyske forbundsdagsvalg i september 2013. Mange fald er mulige, men næppe den nuværende konservativ-liberale koalition; der er udsigt til rød-grøn indflydelse på den næste regering i Tyskland. Lidt længere fremme ad vejen samler interessen sig om et muligt magtskifte i Storbritannien, hvor den nuværende nedskæringspolitik er tæt ved at slå det liberal-demokratiske regeringsparti ihjel og har givet Labour et enormt løft i meningsmålingerne.

For den danske centrumvenstre-regering vil ændrede magtforhold ude i Europa og en drejning væk fra ensidigt fokus på budgetbalance over til fælles indsats for vækst og beskæftigelse være et grundlag for en offensiv europapolitisk kurs. For så vil det igen være muligt at overbevise danskerne om, at EU ikke er en trussel mod velfærdssamfundet, men afgørende for at fastholde og udvikle det solidariske samfund.

Mogens Lykketoft (f. 1946) er formand for Folketinget og tidligere udenrigsminister (2000-2001) og finansminister (1993-2000) for Socialdemokraterne

DECEMBER 2012. *Krisebevidstheden er slået kraftigt igennem. Den har i markant grad mindsket forventningspresset på den offentlige sektor. Det gælder groft sagt blandt alle vælgere.* [Fra RÆSON12]

Rune Stubager, Kasper Møller Hansen og Jørgen Goul Andersen: Sådan har krisen flyttet vælgere (2012)

Siden Bill Clintons kampagnekoordinator James Carville i 1992 formulerede de berømte ord "It's the economy, stupid!" som nøgleordet for det, der blev en succesrig kampagne, har sentensen stået som overskrift for utallige akademiske og journalistiske analyser af både amerikansk og dansk politik. At økonomiens betydning for valgudfald måske ikke er en helt så entydig størrelse, antydes dog af det netop overståede amerikanske præsidentvalg, hvor Obama sikrede sig genvalg trods den fortsatte krisestemning i amerikansk økonomi.

Vender vi blikket hjemad, var der imidlertid meget, der tydede på, at økonomien skulle spille en stor rolle for vælgerne ved folketingsvalget i 2011. Landet var havnet i en økonomisk krise, der på visse punkter overgik alt, hvad vi har oplevet i mere end 100 år: Danmarks bruttonationalprodukt faldt i 2008 og 2009 med sammenlagt 6,6 pct., hvilket er tre gange så meget som under oliekriserne i henholdsvis 1974-75 og 1980-81. I valgkampen fyldte økonomien meget og mere end ved de fire foregående valg. 22 pct. af vælgerne så økonomien som valgets vigtigste emne, hvilket er højere end ved noget valg siden 1979. Disse tre elementer peger alle i retning af, at økonomien "burde" have betydet meget for vælgerne ved partivalg. Som vi skal se i det følgende, spillede økonomien en vis rolle for, hvor vælgerne satte deres kryds den 15. september 2011. Men valget var på ingen måde et rent 'økonomivalg'.

For at illustrere økonomiens betydning – eller mangel på samme – vil vi fokusere på tre centrale aspekter, som vi har undersøgt i Valgundersøgelsen 2011.

For det første ser vi på sammenhængen mellem vælgerne placering i den samfundsøkonomiske struktur – deres socialklasse, indkomst og formue – og deres stemmeadfærd. Det er her en udbredt opfattelse, at vælgerne efterhånden flyder frit i forhold til sådanne placeringer, og at der derfor ikke kan spores nogen forbindelse mellem deres sociale baggrund og vælgeradfærd. Som vi skal se, er det dog en sandhed med klare modifikationer.

For det andet ser vi på spørgsmålet om, hvorvidt vælgerne – sådan som man ofte får indtryk af fra den politiske debat – er modstandere af alle velfærdsforringelser og -besparelser. Kunne det måske være, at der også eksisterer en krisebevidsthed hos vælgerne, der faktisk repræsenterer en vis sparevilje? Vores undersøgelser viser, at svaret er 'Ja'.

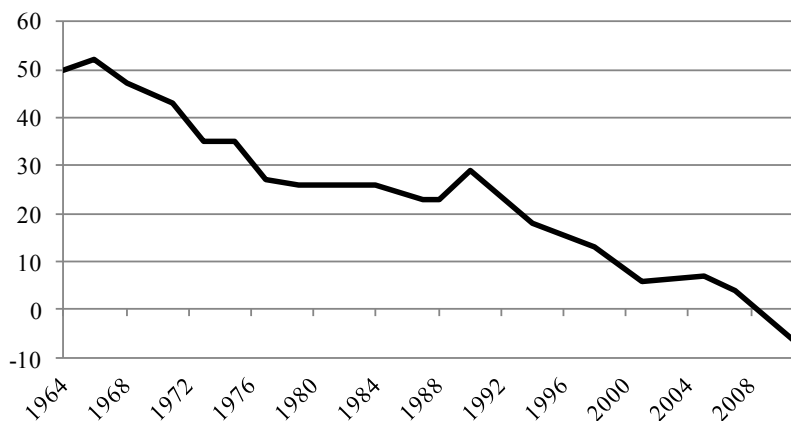
For det tredje ser vi på det samlede billede af, hvilke faktorer der påvirkede, hvor krydsene blev sat. For første gang i Danmark har vi nemlig opstillet en samlet model for partivalget. Og resultatet er – formentlig noget overraskende for en del – at økonomien faktisk ikke var den vigtigste faktor for de danske vælgere i 2011.

De stabile vælgere: social baggrund og partivalg

Blandt både forskere, politikere og lægmænd hører man ofte påstanden om, at de gamle bånd mellem bestemte samfundsgrupper og bestemte partier er opløst, og at vælgerne flyder mere eller mindre frit mellem partierne uden nogen nævneværdig påvirkning fra deres placering i den samfundsøkonomiske struktur. Og noget er der faktisk om denne opfattelse. Ser vi nemlig på et simpelt mål for sammenhængen mellem vælgerne socialklasse og deres stemmeadfærd – det såkaldte Alford-indeks (defineret som procentandelen af stemmer på de

socialistiske partier blandt arbejdere minus den samme andel blandt funktionærer) – kan vi konstatere, at der er sket en markant ændring over de seneste ca. 50 år. Figur 1 viser udviklingen.

Figur 1. Klassebestemt stemmeadfærd, 1964-2011. Alford-indeksværdier.

Kilde: Stubager, Hansen og Goul Andersen (2012). *Krisevalg. Økonomien og folketingsvalget 2011*. København: DJØF Forlag.

Som det fremgår, er der tale om en markant ændring fra en forskel på procentandelen af socialistiske stemmer mellem de to klasser på over 50 i 1960'erne til nu for første gang i Danmark en negativ score i 2011. Med andre ord er der en større andel socialistiske stemmer blandt funktionærerne end blandt arbejderne. Set fra et traditionelt klasseperspektiv er udviklingen umiddelbart svær at forstå, og resultater som dette er da også blevet brugt til at argumentere for, at vælgernes socialklasse ikke længere påvirker deres partivalg.

Argumentationen holder dog ikke helt. Således finder vi stadig i 2011, at 72 pct. af de selvstændige stemte på et parti i den blå blok. Og en del af forklaringen på udviklingen i figuren er, at der blandt de lavere funktionærer var 62 pct., der stemte på den røde blok. Der er med andre ord stadig klassebestemte forskelle, men de følger ikke nødvendigvis den traditionelle opdeling mellem socialistiske arbejdere og borgerlige funktionærer: Selvstændige stemmer overvejende blåt, lavere funktionærer i høj grad rødt.

Ser vi på andre aspekter af vælgernes sociale baggrund, finder vi også en fortsat påvirkning. Således viser tabel 1 sammenhængen mellem vælgernes husstandsindkomst og formue, og hvorvidt de stemte på blå eller rød blok i 2011. Hvis vi ser bort fra den laveste indkomstgruppe, der indeholder mange studerende og andre i overgangspositioner, tegner der sig et ganske tydeligt mønster, der indebærer, at vælgere med husstandsindkomster over 800.000 kr. i højere grad end vælgere med indkomster under dette niveau foretrak den blå blok. Det er dog først over indkomster på 800.000 kr., at effekten viser sig; det gør således ikke den store forskel, om husstandsindkomsten er på 200.000 eller 600.000 kr. Så selvom der kan spores en vis påvirkning fra indkomsten, er der ikke tale om nogen én-til-én-sammenhæng.

Tabel 1. Indkomst, formue og blokvalg, 2011. Procent.

	Rød blok	Blå blok	N
Alle	51	49	1943
<i>Husstandsindkomst</i>			
Op til 199.999 kr.	42	58	105
200.000-399.999 kr.	54	46	284
400.000-599.999 kr.	51	49	256
600.000-799.999 kr.	52	48	271
800.000-999.999 kr.	44	56	138
1.000.000- kr.	43	57	78
<i>Lavrisikoformue</i>			
0 lavrisikoaktiver	59	41	235
1 lavrisikoaktiv	54	46	613
2 lavrisikoaktiver	47	53	832
3 lavrisikoaktiver	38	62	137
<i>Højrisikoformue</i>			
0 højrisikoaktiver	59	41	922
1 højrisikoaktiv	45	55	709
2 højrisikoaktiver	32	68	150
3 højrisikoaktiver	28	72	44

Note: Rød blok: EL, SF, S og RV. Blå blok: V, K, LA, DF. Lavrisikoaktiver er et hus eller en lejlighed, et sommerhus eller en opsparingskonto. Højrisikoaktiver er værdipapirer, udlejningsejendomme eller et landbrug, en virksomhed eller et stykke jord. Kilde: Stubager, Hansen og Goul Andersen (2012). Krisevalg. Økonomien og folketingsvalget 2011. København: DJØF Forlag.

Noget stærkere er sammenhængen derimod, når vi ser på vælgernes formue. Her følger vi praksis fra den internationale forskning på området og opdeler formueaktiverne i lav- og højrisikoformue. Hvor de førstnævnte er formueaktiver, som mange besidder som en del af deres normale tilværelse (f.eks. hus og opsparingskonto), er de sidste noget, man typisk investerer i med profit for øje (f.eks. aktier eller en virksomhed). Internationalt har det vist sig, at besiddelse af højrisikoformue har en klart stærkere effekt på partivalget end besiddelse af lavrisikoformue, og som tabel 1 viser, er det også tilfældet i Danmark. Ser vi først på lavrisikoformue, kan vi dog se, at mens der er 59 pct. stemmer på rød blok blandt dem, der ikke ejer nogen af disse aktiver, er den tilsvarende pct. 38 blandt vælgere, der ejer alle de tre typer, vi har spurgt til. For højrisikoformue er sammenhængen imidlertid endnu stærkere. Hvor der også er 59 pct. stemmer på den røde blok blandt dem, der ikke ejer nogen af disse formueaktiver, er der blot 28 pct. røde stemmer blandt vælgere, der ejer alle tre typer, og effekten genfindes også for de mellemliggende formueniveauer.

Samlet set kan vi således godt finde tegn på den svækkelse af den sociale baggrunds betydning, som mange har påpeget – i hvert fald at arbejdere i mindre grad stemmer rødt. Men lige så klart er det, at vi også kan finde tegn på, at nogle af vælgernes økonomiske interesser har betydelig indflydelse på deres partivalg. På dette niveau synes der altså at være et vist hold i den overordnede påstand om økonomiens store betydning.

Krisebevidsthed

Krisebevidsthed kan betyde flere ting. For det første bevidsthed om, at der overhovedet ER en krise. For det andet FORESTILLINGER om krisen – hvem og hvad skyldes krisen, hvor

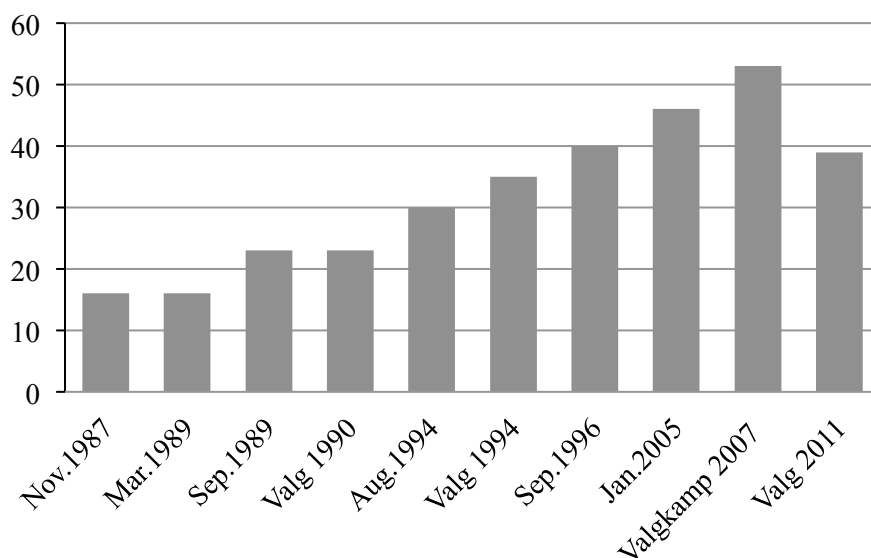
alvorlig er den? Og endelig kan krisebevidsthed henvise til bevidsthed om, at 'HANDLING ER PÅKRÆVET' – herunder at man må acceptere tiltag, man normalt ikke havde været villig til.

Interessant nok er der forskel på, hvor hurtigt krisen trængte igennem hos forbrugerne og vælgerne, selvom det er de samme mennesker i to forskellige roller. Bevidstheden om, at det gik tilbage for samfundsøkonomien slog igennem hos FORBRUGERNE allerede i sidste halvdel af 2007, men helt frem til midten af 2009 oplevede næsten to ud af tre VÆLGERE ikke krisen som særligt alvorlig. Ved 2011-valget var forbrugernes pessimisme stigende, men mindre end i 2008-09. Derimod var der nu 74 pct. af vælgerne, der så krisen som alvorlig, mens kun 22 pct. mente, det stod mindre slemt til.

Trods udbredt fagøkonomisk enighed om, at krisen var delvist selvpåført, var det ikke vælgerne billede. Kun 19 pct. mente, den økonomiske politik i Danmark havde "bidraget meget" til den økonomiske nedtur. Det var en større frikendelse af den førte økonomiske politik end i noget andet af de 21 lande over hele verden, der indgik i en World Public Opinion-survey i 2009. Danske vælgere udråbte i stedet bankerne som de hovedskyldige, efterfulgt af USA.

Dermed var VK-regeringen ikke så meget på anklagebænken pga. krisen. I stedet kom S og SF under lup: Dels var det i høj grad deres politik, der kom i kritisk søgelys under valgkampen, dels havde VK-regeringen genvundet det meste af det "ejerskab" til økonomien, den havde været ved at tabe efter krisens gennemslag. Specielt anså vælgerne VK-regeringen for langt bedre til at skabe vækst end en socialdemokratisk ledet regering, jf. figur 2.

Figur 2. Hvem er bedst til at sikre landet et moderne erhvervsliv, så Danmark bliver ved med at være et af de rigeste lande i verden? Opinionsbalancer i borgerligt favør. Procentpoint.

Kilde: Stubager, Hansen og Goul Andersen (2012). *Krisevalg. Økonomien og folketingsvalget 2011*. København: DJØF Forlag.

Accept af tilbageholdenhed

Havde krisen ikke ligefrem rejst et folkekrav om en barsk politik, så havde den i allerhøjeste grad skærpet bevidstheden om, at der ikke var råd til alting, jf. tabel 2. Ironisk nok omfattede det også skattelettelser, der blev en del af den nye regerings program. Skattelettelser havde der altid været skepsis over for, om der var råd til, men 2011 markerede

dog et toppunkt. Endnu mere tydeligt var omsvinget i lønforventningerne. I 2007 mente kun 18 pct. ikke, der var råd til lønstigninger; i 2011 var tallet steget til 67 pct. – det højeste, der er målt i mere end 20 år. Selv da ledigheden toppede i begyndelsen af 1990'erne, var der ikke så stor enighed om løntilbageholdenhed.

Tabel 2. Opfattelser af, at der ikke er råd. Andel enige. Procent.

I den nuværende økonomiske situation er der ...	1990	1994	1998	2001	2005	2007	2011
ikke råd til skattelettelser	.	.	55	47	47	43	77
ikke råd til lønstigninger	57	61	40	35	35	18	67
ikke råd til mere velfærd	51

Kilde: Stubager, Hansen og Goul Andersen (2012). Krisevalg. Økonomien og folketingsvalget 2011. København: DJØF Forlag.

Det ser ud til, at velfærdsforventningerne var lidt mere seje at få bugt med. I alt fald var det ”kun” 51 pct. af vælgerne, der mente, at der ikke var råd til mere velfærd. Her har vi ikke tidligere målinger at sammenligne med, men tallet er i det mindste lavere end for de to øvrige spørgsmål.

Krisen synes altså i markant grad at have ført til en bevidsthed om, at der må holdes igen. Men hvordan har vælgerne holdninger til velfærdspolitikken ændret sig under krisen?

Krise og velfærdsholdninger

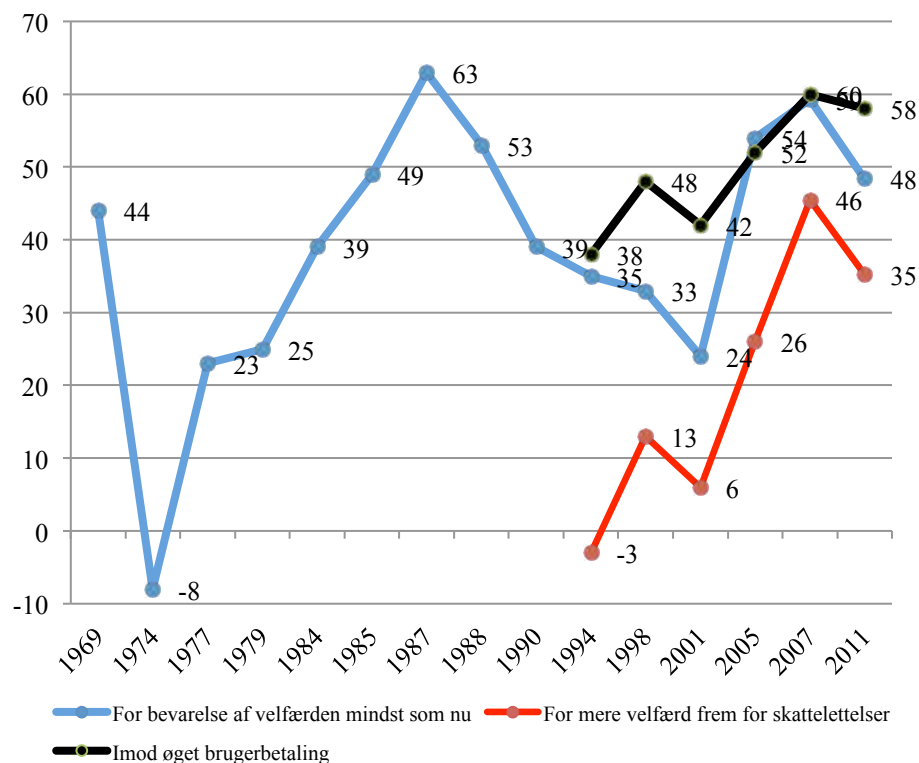
Logisk – og ud fra international forskning – kunne der tænkes flere forskellige reaktioner på krisen:

For det første kunne man forestille sig, at tilslutningen til velfærdsstaten ville stige, fordi borgerne blev mere afhængige af den. Men man kunne også forestille sig det modsatte – tilslutninger til nedskæringer, fordi vælgerne oplevede det som nødvendigt at prioritere. Man kunne også forestille sig, at det kunne gå begge veje – så der blev større polarisering mellem de vælgere, der er afhængige af velfærdsydelser, og dem, der betaler.

Tesen om, at stigende afhængighed giver større opbakning om velfærden, bliver klart afkræftet. Der er ikke stigende opbakning, ikke engang om de ydelser, der sikrer forsørgelse for dem, der står uden for arbejdsmarkedet, og ikke engang blandt de berørte selv.

Derimod bliver det i høj grad bekræftet, at der er sket en forventningstilpasning. Når vi sammenligner 2011 med 2007, hvor velfærdsholdningerne var helt i top, finder vi en faldende prioritering af velfærd frem for skattelettelser og en stigende andel, der mener, velfærden er gået for vidt. Men set over en længere periode – spørgsmålene har været stillet siden henholdsvis 1990 og 1969 – ligger tilslutningen til velfærden stadig relativt højt i 2011 – f.eks. højere end ved Nyrup-regeringens genvalg i 1994 og 1998, jf. figur 3.

Figur 3. Udviklingen i generelle velfærdsholdninger. Opinionsbalancer (overvægt af "velfærdspositive" svar). Procentpoint.

Kilde: Stubager, Hansen og Goul Andersen (2012). *Krisevalg. Økonomien og folketingsvalget 2011*. København: DJØF Forlag.

Polarisering finder vi ikke meget af. Vi har blandt andet spurgt om holdningen til arbejdsløshedsdagpenge og kontanthjælp, og her er holdningsforskellen mellem beskæftigede og arbejdsløse ikke større i 2011 end i 2007. Snarere er polariseringen aftaget – men ændringen er ikke statistisk sikker.

Ønske om eller accept af nedskæringer følger et mere broget billede. S og SF tabte kampen om efterlønnen, også blandt vælgerne. I udsagnet "på længere sigt bliver det nødvendigt at afskaffe efterlønnen" var der i 2007 en overvægt af "uene" (-19 procentpoint) – i 2011 var flertallet "ene" (+23). Det kan godt være, partivalget blev påvirket hos nogle af de berørte, men i befolkningen som helhed gik tilslutningen til efterlønnen klart tilbage.

Knap så voldsomt gik det for sig på andre områder, selvom der også her var ændrede prioriteringer. Ønsket om at bruge flere penge på folkepension eller på sundhedsvæsenet gik tilbage – ganske vist fra et højt niveau. Holdninger til miljøudgifter gik samme vej. Kultur, flytninge og indvandrere samt ulandsbistand vendte tilbage som populære sparemål efter næsten at være gået fri i 2007. Det samme gjaldt offentlige investeringer i motorveje og broer. Men opbakningen om ydelser til de ledige var stort set uændret. Og på ét velfærdsområde var der ligefrem fremgang: uddannelse.

Ændringerne er ikke så markante, men tegner alligevel billedet af en omprioritering i retning af en "social investment welfare state": Lidt større vægt på udgifter til de unge og raske, lidt mindre på udgifter til de gamle og syge. Billedet skal dog ikke overfortolkes: Hjemmehjælp lå i 2011 højest på vælgerne liste over områder, der skulle tilføres flere midler.

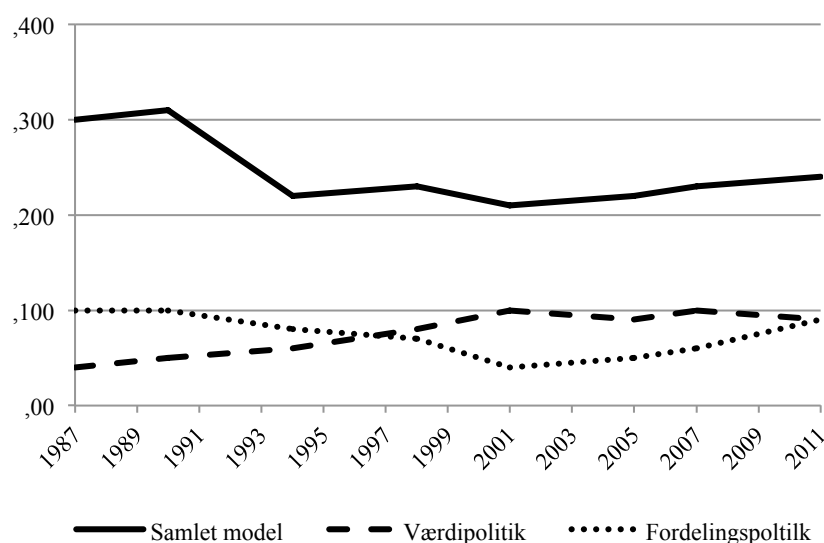
Overordnet er krisebevidstheden slået kraftigt igennem hos vælgerne. Den har i markant grad mindsket forventningspresset på den offentlige sektor. Det gælder groft sagt blandt alle

vælgere, uanset social placering og ideologisk orientering. Der er forstærket ønske om at effektivisere den offentlige sektor, og der er en vis omprioritering fra de gamle og syge til fordel for investering i de unge. Det skal dog understreges, at der generelt er tale om en fortsættelse af tendenser, vi har set i hvert fald siden slutningen af 90'erne.

Økonomien i det samlede billede

Ser vi til slut på, hvor meget økonomien betød for vælgernes partivalg, viser figur 4, i hvor høj grad vi kan forklare danskernes partivalg 1987-2011 med tre forskellige statistiske modeller, som indeholder forskellige variable. Den samlede model i figuren anvender både sociodemografiske variable, vælgernes vurdering af de seneste tre års udvikling i samfunds- og privatøkonomien og vælgernes placering på fordelingspolitik og værdipolitik.

Figur 4: Forklaringskraften for forskellige modeller for partivalg, 1987-2011. McFaddens R^2 .

Note: Kurverne repræsenterer forklaringskraft i modellerne målt med McFaddens pseudo- R^2 , som går fra 0 til 1. Den samlede model indeholder variablene køn, alder, uddannelse, erhvervsgrupper, indkomst, sociotropiske retrospektive vurderinger, egotropiske retrospektive vurderinger, husstandsindkomst og indeksene for fordelings- og værdipolitik. Fordelingspolitik er målt ved holdninger til tre spørgsmål om skat, statens kontrol med private investeringer og økonomisk lighed. Værdipolitik er målt med tre spørgsmål om indvandring, miljø og retspolitik. Kilde: Stubager, Hansen og Goul Andersen (2012). Krisevalg. Økonomien og folketingsvalget 2011. København: DJØF Forlag.

Den samlede models forklaringskraft ligger mellem 0,3 i 1990 og 0,2 i 2001. Det synes altså at være relativt stabilt, hvor meget man kan forklare af danskerne stemmeadfærd med disse få variable. Det interessante er dog de to kurver for henholdsvis fordelingspolitik og værdipolitik. I relation til værdipolitikken kan man se, hvordan den får mere og mere betydning fra 1987 til 2001, hvorefter betydningen er stabil. Samtidig tabte fordelingspolitikken betydning fra 1987 til 2001, men er derefter igen steget til samme niveau som i starten af 90'erne. Fokus på økonomien ved valget i 2011 fik altså fordelingspolitikken styrke til at vokse, men vel at mærke ikke værdipolitikken til at mindste terræn. Selvom værdidebatten i medierne (f.eks. debatten om nydanskerne) var mindre ved 2011-valget end ved de foregående tre valg, betød det stadig meget for, hvor vælgere satte deres kryds i 2011. Med den stigende tendens i antallet af asylansøgerne til Danmark siden 2009 og øget pres for nye asylcentre synes indvandrerdebatten at være et emne, som også fremover vil spille en rolle i dansk vælgeradfærd – selvom det ud fra figur 4

kunne tyde på, at det er et fænomen, som betyder relativt mere under en højkonjunktur.

Hvorfor ikke mere økonomi?

Analyserne ovenfor viser et broget billede af økonomiens betydning.

For det første kunne vi – trods manges formodninger om det modsatte – spore en klar påvirkning fra vælgerens socioøkonomiske baggrund på stemmeadfærden, men i modsætning til tidligere er det ikke modsætningen mellem arbejdere og funktionærer, der er dominerende.

For det andet har vi også set, at den økonomiske krise har påvirket vælgerens holdninger på velfærdsområdet. Her er en tydelig krisebevidsthed vokset frem, hvilket bl.a. har sat sig spor i en nedjustering af forventningerne til velfærdsstatens ydelser til et mere beskedent niveau end under højkonjunktoren i 2007.

Men for det tredje har vi også set, hvordan økonomien på ingen måde var af dominerende betydning for stemmeafgivelsen; faktisk fyldte værdipolitikken lige så meget som økonomien i 2011. Hvordan kan det nu være?

Et bud på en forklaring på dette umiddelbart mystiske resultat kan findes i den anden del af stemmeligningen, nemlig partierne og deres adfærd. For at de økonomiske faktorer skal kunne få den forventede effekt – at vælgerne straffer en regering for økonomisk krise – skal partierne nemlig inddrage dem i debatten på en måde, der lægger op til en sådan vurdering af regeringen. Og det var ikke tilfældet i særlig stort omfang i 2011: Således valgte nemlig både den daværende regering og oppositionen at fokusere deres kampagner på fremtiden og de planer, de havde for den. Dermed kom slaget til at stå om den økonomiske troværdighed af planerne og regeringsalternativerne generelt. På dette punkt kunne særligt Venstre nyde godt af vælgerens traditionelle tillid til de borgerliges økonomiske evner og af, at deres plan var den mest konkrete, hvilket også blev erkendt af den nyudnævnte finansminister, Bjarne Corydon, efter valget (se Berlingske 27. november 2011). Faktisk kan man sige, at S og SF kom i den paradoksale situation, at de som udfordrere blev de udfordrede.

Artiklen bygger på bogen "Krisevalg. Økonomien og folketingsvalget 2011", der udkommer på DJØF Forlag i december 2012. Læs mere om Det Danske Valgprojekt på www.valgprojektet.dk.

Rune Stubager (f. 1975) er lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.

Kasper Møller Hansen (f. 1973) er Ph.d., professor i almen og komparativ statskundskab ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Jørgen Goul Andersen (f. 1953) er professor ved Institut for Statskundskab, Aalborg Universitet.

Bjarne Corydon: Det er afgjort forkert at forstå Socialdemokraterne som et venstrefløjsparti (2013)

Interview af Johan Moe Fejerskov

RÆSON: I de seneste mange meningsmålinger står Socialdemokratiet til omkring 20 procent af vælgerne og går dermed et stort stykke tilbage siden valget. Hvordan skal I overbevise vælgerne om, at det er Socialdemokratiet, der kan bringe Danmark ud af krisen?

Corydon: Mit mantra er, at løsningen ligger i problemet. Man skal for guds skyld undlade alle mulige smarte tricks og fikse idéer om noget helt nyt og andet end det, som det i virkeligheden drejer sig om.

RÆSON: Og hvad drejer det sig om?

Corydon: Det drejer sig om, at man tager den helt rigtige og utrolig succesrige idé, der ligger til grund for dannelsen og udviklingen af vores parti, og så viser man i praksis, at den ikke alene virker i 2013, men at den er bedre end noget tænkeligt alternativ. Man viser i alt, man gør, måden, man optræder på, diskuterer og forhandler på, at det er man fuldstændig afklaret med. Vi vil også gerne tage konsekvenserne af at løfte det ansvar. Det gælder også de konsekvenser, der kommer i form af kritik, stormvejr i den offentlige debat, dårlige meningsmålinger. For det, man ønsker at udrette, har et eller andet sted et større formål end det, der sker undervejs.

RÆSON: Så det drejer sig om at skabe vækst og jobs i Danmark?

Corydon: Sat på en meget kort formel, så handler det om at få skabt jobs og vækst og have høj beskæftigelse i et samfund med et stærkt fællesskab.

RÆSON: Hvis væksten ikke kommer tilbage, kommer vælgerne så heller ikke tilbage til Socialdemokratiet?

Corydon: Det ved jeg ikke, om de gør. Når det gælder vælgere, så er jeg meget enig med Tony Blair, som engang sagde, at de som regel er foran politikerne. Det vil sige, man skal passe meget på med at undervurdere vælgerne. Jeg tror, utrolig mange mennesker, helt parallelt med de overvejelser, vi gør os, når vi regerer landet, sidder med en grundlæggende fornemmelse af, at det, vi står i nu, ikke bare er noget, der lige passerer. Det er en krise, den har varet længe, og der er ikke nogen, der kan sige, hvornår den slutter. Den udfordrer Danmark, alle andre lande og de måder, vi har indrettet samfundet på. Der er en bevidsthed om, at det kræver noget af os. Det kræver, at vi er villige til at gøre tingene på en ny måde og en måde, der ikke er lige så nem eller populær, men samtidig også en fornemmelse af, at det skal gøres. I hvor høj grad man er i stand til at fange den stemning og omsætte den til handling, det er mindst lige så vigtigt, som om vi får mod- eller medvind i forhold til konjunkturerne i økonomien.

RÆSON: Hvis vælgerne er foran politikerne i forhold til de økonomiske reformer, hvorfor bryder de sig så ikke om regeringens politik?

Corydon: Det tror jeg, der er mange forklaringer på. Og en del af forklaringerne må vi tilskrive vores egne svigtende evner.

RÆSON: Hvor har jeres evner svigtet?

Corydon: Vi må vel allesammen stå op om morgenen og forsøge at gøre alt det, vi beskæftiger os med, endnu bedre. Der tror jeg, man skal være helt nøgtern, og det synes jeg også, vi er i mit parti. Hvis vi er i en situation, hvor tingene ikke går, som vi ønsker det, så holder vi sammen og arbejder endnu hårdere, end vi plejer. Man må bare sige, at politik anno 2013 kræver bedre nerver end politik for 20-30 år siden, fordi vælgerbevægelserne er hurtigere og dybere. I alle lande ser du store fluktuationer i partiernes tilslutning, og det skal

man kunne håndtere som politisk leder. Hvis man går i panik, så har man grundlæggende valgt den forkerte branche.

RÆSON: Men det er vel et udtryk for, at befolkningen ønsker en anden politik end den, regeringen fører?

Corydon: Det ved jeg ikke, om det er. Jeg tror, det er et udtryk for, at rigtig mange mennesker stiller sig selv rigtig grundlæggende spørgsmål om, hvad der sker i deres land, hvad vi kan gøre og bør gøre for at komme videre, og hvad de kan have tillid til i den sammenhæng.

RÆSON: Og vælgerne har ikke tillid til Socialdemokratiet?

Corydon: Ikke i tilstrækkelig grad, som det ligger nu, men det skærper bare dybest set den indstilling, jeg har lagt til grund for det her interview: at vi må tage opgaven på os, at vi må løfte den helt og fuldt, og at vi ikke må ryste på hånden undervejs.

RÆSON: Men hvad, hvis væksten ikke kommer tilbage inden næste valg? Går I så ikke et klart nederlag i møde?

Corydon: Det synes jeg, du skal passe meget på med at konkludere på nuværende tidspunkt. Vi skal gøre alt, hvad vi kan, for at få en vending i økonomien, og det gør vi løbende. Men jeg tror også, at næste folketingsvalg kommer til at handle om noget mere grundlæggende end bare en vejrudsigt over, hvordan det går i Danmark. Prøv at se på, hvad der skete i det valg, man lige har afholdt i Holland. Der gik mine partifæller ind i valgkampen med en tilslutning på 14-15 procent og kom ud væsentlig højere. Det gjorde de på baggrund af en valgkamp, hvor det lykkedes dem at fremstå mest realistiske og afklarede omkring de ting, der måtte gøres for at få samfundet til at hænge sammen.

Socialdemokratiet – partiet, der forsøger

RÆSON: Løkke kalder Venstre for et moderne arbejderparti. Hvorfor skulle arbejdervælgere foretrække at stemme på Socialdemokratiet frem for Venstre?

Corydon: Det skal man gøre, hvad enten man opfatter sig selv som arbejder, borger eller som noget andet, fordi man dybest set tror på sit eget land og leder efter nogen, der med integritet, handlekraft og risikovilje vil prøve at udvikle det i en tid med nye udfordringer. Der skal du vælge, om du grundlæggende tror på, at Løkke og Venstre sammen med Dansk Folkeparti vil være bedre til og har en tilsvarende tro på og vilje til at udvikle vores velfærdssamfund.

RÆSON: Tror du, de mange tusind, der står til at falde ud af dagpengesystemet i første halvår af 2013, har brug for integritet?

Corydon: Det relevante, hvis du tager den målgruppe og problemstilling og sætter det i forhold til det spørgsmål, du lige har stillet, er at spørge sig selv: Hvem har været villige til at forsøge at gøre mest for at hjælpe de mennesker inden for de rammer, der er realistiske? Socialdemokratiet eller Venstre? Og det kan jo ikke diskuteres i to sekunder.

RÆSON: Er det nok at forsøge?

Corydon: Ja, Socialdemokratiet er et parti, der forsøger. Hele den kontraktpolitiske idé, som Anders Fogh Rasmussen byggede sit projekt på, har grundlæggende vist sine svagheder nu, når vi står bagefter og ser på konsekvenserne af den. Socialdemokratiet er ikke et garantiparti. Socialdemokratiet er et parti, der forsøger.

Der bliver ingen udgiftsfest med mig som finansminister

RÆSON: I gik til valg på 'Fair Løsning 2020', og Finansministeriet viser, at der var et hul i planen på 22 mia. I ville bruge flere penge før, end I vil nu. Hvordan hænger det sammen med, at du beskriver Socialdemokratiet som det realistiske parti i Folketinget?

Corydon: Vi gik til valg på en plan, som i sit udgangspunkt havde budskabet om, at det ville kræve noget af os allesammen. Det, der blev debatteret om den plan op mod valget, var ikke så meget de penge, der skulle bruges, men i højere grad de byrder, der ville følge i

forlængelse af, at den skulle finansieres. Det vigtige for os var, at planen skulle ses i lyset af et forsigtighedsprincip, som fundamentalt handler om, at du ikke kan bruge penge på nye initiativer uden at have sikret finansiering.

RÆSON: I gik til valg med en plan, hvor ønsket var at have en vækst i den offentlige sektor på 1,4 procent, og nu er målet at holde den offentlige vækst nede på 0,8 procent. Så I er blevet ramt af realismen efter valget?

Corydon: Det er kombinationen af et forsigtighedsprincip og en krise, der uden tvivl var værre, end det stod klart under valgkampen. Det viste sig, straks efter at vi havde overtaget magten, at bare for at have en vækst på 0,8 procent blev man nødt til at foretage sig en hel del mere, end der var lagt op til.

RÆSON: Så hvis det stod til Socialdemokratiet, havde vi en større vækst i det offentlige forbrug?

Corydon: Det vil jeg ikke sige. Vi har dannet en regering af tre partier, skrevet et regeringsgrundlag og udarbejdet en 2020-plan. Vi har taget højde for en økonomisk krise, der fortsætter længere og dybere, end de prognoser, man kendte op til folketingsvalget, lagde op til. Vi regerer på grundlag af et forsigtighedsprincip, og det gør vi på en fuldstændig ansvarlig måde. Der bliver ingen udgiftsfest med mig som finansminister.

RÆSON: Når I har en vælgerflugt på 5 procent ifølge meningsmålingerne, er det så ikke et udtryk for, at vælgerne ikke har forstået jeres forsigtighedsprincip?

Corydon: Nej, det tror jeg ikke. Jeg tror generelt ikke, man skal beskyldte vælgerne for at have misforstået ret meget. Hvis du løfter blikket og ser ud over Europa, så vil du se vælgerbevægelser i den her størrelse. Det skal man være i stand til at håndtere som moderne socialdemokratisk leder. Der vil være dyk og perioder, hvor man ligger langt nede i længere tid, end man bryder sig om. Og den eneste fornuftige kur er at søge helt ind til kernen af det, man tror på. Måske netop når det er svært, kontroversielt og ikke nødvendigvis særlig populært.

Velfærd: service, ikke forsørgelse

RÆSON: I et interview i Weekendavisen i forrige uge siger du, at velfærden er under transition. Hvad mener du med det?

Corydon: Du vil se en grundlæggende, nærmest tektonisk forandring over de kommende årtier, hvor vægten vil og bør blive forskudt fra forsørgelse til service. Det lyder teknisk, men det er der masser af politisk betydning i. Jeg tror, du vil se en udvikling, hvor det, der i realiteten er afgørende for det enkelte menneske i forhold til den ramme, samfundet leverer, i langt højere grad vil være det, der sker i centrale samfundsinstitutioner som børnehaver og daginstitutioner, skolen, sundhedsvæsenet og ældreplejen, end de systemer for indkomstoverførsler, der sikrer dig en form for tryghed mod uforudsete udfordringer.

RÆSON: Når du siger, at vi vil se en udvikling, hvor velfærden forandrer sig fra forsørgelse til service, betyder det så helt konkret, at vi vil se mindre eller mere velfærd til den enkelte dansker i fremtiden?

Corydon: Målt i penge er det svært at forestille sig, at du vil få en dyrere velfærdsstat, end du har i dag. Men målt i betydning for den enkelte må visionen være, at velfærdsstaten kan spille en endnu vigtigere rolle, end man har set indtil nu. Det, jeg taler om, er en udvikling og ikke en afvikling. Det er dyrt, og det er vigtigt, at vi bruger penge på at skærme folk mod at være i en økonomisk situation, som er uværdig. Det er vigtigt, at vi holder et vist lighedsniveau ved at have en omfordeling via vores skattesystemer og via vores systemer for indkomstoverførsler. Men i virkeligheden er det jo en langt mere vidtrækkende vision at bygge fælles samfundsinstitutioner, der gør, at alle uanset social baggrund kan nå så langt, som de overhovedet evner med det, de er født med. Hvis du lytter til vores beskæftigelsesminister, så hører du fra hende enormt vidtrækkende visionære tanker om, at et moderne socialt sikkerhedsnet bør fungere som en trampolin, der skal indrettes på en måde, som får folk tilbage i beskæftigelse og selvforsørgelse så hurtigt som overhovedet

muligt.

RÆSON: Du har svært ved at forestille dig en velfærdsstat, der bliver dyrere, så det betyder vel, at man skal skære på nogle områder. Hvem er det, der skal have mindre velfærd, for at vi har råd til de store velfærdsinstitutioner?

Corydon: Du vil løbende komme til at se to ting: For det første vil du være anbragt i et prioriteringsrum, og du vil skulle forholde dig til, hvordan vi mest optimalt og rimeligt anvender de for øjeblikket 56 procent af BNP, vi bruger på vores fællesskab. Det andet er, at du vil være tvunget til at have et løbende fokus på, hvordan vi får mere ud af de penge, som vi bruger. Det er debatter, der er sat markant på dagsordenen. Folkeskolen er vel det væsentligste eksempel på, at vi har sat en reform på dagsordenen, som nok er kontroversiel, men som også åbner et perspektiv for et vidtrækkende løft af den indsats, som ikke bare finansieres ved, at vi kommer med nye penge, men også ved at gøre tingene på en ny måde.

RÆSON: Vi skal altså effektivisere. Formanden for FOA, Dennis Kristensen, siger, at vi allerede har effektiviseret i en sådan grad, at vi ikke kan fortsætte, uden at det går ud over velfærden og medarbejdernes helbred. Har han ikke ret?

Corydon: Tingene bevæger sig i den offentlige sektor i de her år, og de bevæger sig på nye måder, og de bevæger sig også på måder, som man skal passe på med at anse for at være rent negative. I mange dele af den offentlige sektor løser man opgaver på en ny og bedre måde, og det gør man vel at mærke gennem samarbejde. Og der er hele tiden potentiale til, at vi kan løse de store opgaver, som vi skal løse i fællesskab, langt bedre. Det er indlysende, at vi har fokus på, hvad der virker i vores sociale indsats. Vi har lavet nye prioriteringer i vores sundhedsvæsen, hvor vi er gået væk fra den oprindelige behandlingsgaranti, der handlede om, at alle kunne komme til inden for en måned. Nu er det de mest alvorlige sygdomme, der blevet prioriteret højest. Den type diskussioner og udviklinger vil vi se løbende.

RÆSON: Men når I så giver skattelettelser for syv milliarder kroner med skattereformen, så er det jo netop også en prioritering. Går det ikke ud over velfærden?

Corydon: Det er enormt vigtigt at huske på, at forudsætningen for velfærden er en høj privat beskæftigelse. Hele den tanke, velfærdssamfundet bygger på, er jo ikke, at man har et samfund, som i udgangspunktet er privat, og så tager man noget af den kage og kalder den velfærd, og så bliver der mindre 'privat' og mere fællesskab. Velfærdsstaten er ikke tænkt og udviklet som et nulsumsspil. Allerede Jens Otto Krag lagde grundstenen til den tankegang, der hedder, at en moderne social velfærdsstat er i stand til at gøre kagen større.

Forsimplingen om 'rød' og 'blå'

RÆSON: Den tidligere socialdemokratiske skatteminister Carsten Koch har sagt om regeringens politik: "Den er ikke blå, den er virkeligheden." Betyder det, at vi i fremtiden vil se et Socialdemokratiet, der for altid vil være mere blåt end det, vi tidligere har set?

Corydon: Det ville være lodret forkert. Alt det der med blåt og rødt synes jeg, er dybt forsimplet. Det Socialdemokratiet, vi tidligere har set, har været et parti, der i den ene kritiske fase efter den anden tog ansvar for at opbygge og udvikle et velfærdssamfund, der også var konkurrencedygtigt. Man har den ene gang efter den anden været beskyldt for at være borgerlig.

RÆSON: Men I skriver netop i regeringsgrundlaget, at I vil bygge videre på VKO-regeringens borgerlige økonomiske politik?

Corydon: Vi skriver, at vi bygger videre på grundlaget af de beslutninger, der er truffet, og de reformer, der er gennemført. Der er ikke noget som helst nyt i, at du kører videre på det grundlag, du overtager. Anders Fogh Rasmussen kørte videre på baggrund af de reformer, som Mogens Lykketoft havde gennemført. Og Lykketoft og Nyrup kørte i sin tid videre på den fastkurspolitik, Poul Schlüter havde foretaget.

RÆSON: Men når I giver skattelettelser for syv milliarder med skattereformen, som I gennemfører med Venstre og Konservative, er der så ikke tale om en politik, der ligger mere til højre end til venstre?

Corydon: Nej, den ligger på midten og i kernen af, hvad vi som regering og jeg som socialdemokrat tror er nødvendigt for at udvikle vores velfærdssamfund.

RÆSON: Så Socialdemokratiet ligger i dag på midten i dansk politik og ikke til venstre?

Corydon: Socialdemokratiet er i en situation, hvor vi har fået regeringsansvaret og muligheden for at definere, hvad midten er i dansk politik. Det er lige præcis dér, vi har ligget stærkest. Vi har stået stærkest, når det har været andre, der skulle forholde sig til vores politik, og hvor vi var i stand til at forhandle til højre og venstre. Diskussionen om rød og blå side udspringer af en eller anden grad af historieløshed, i hvert fald hvis man kigger på mit parti. Idéen om blokpolitik, drejebøger og farver har været undtagelsen. Normen i hele den moderne danmarkshistorie, der har ført os frem til velfærdssamfundet i dag, har været Socialdemokratiet under stadigt angreb fra højre og venstre med en pragmatisk vilje til at forhandle både til højre og til venstre.

RÆSON: Så man skal ikke forstå Socialdemokratiet som et venstrefløjsparti?

Corydon: Det er afgjort forkert at forstå Socialdemokratiet som et venstrefløjsparti. For en socialdemokrat er det nok at være socialdemokrat. Vi har regeret i en fast flertalsblok i to år fra 1966 til 1968, og ellers har vi konsekvent regeret Danmark ved at tro så meget på vores eget projekt, at vi stod fast på, at det skulle gennemføres ved at forhandle til højre og venstre.

MAJ 2013. *Thornings regeringsprojekt kan ses i lyset af en ideologisk og praktisk omkalfatring, som ændrer den måde, det socialdemokratiske projekt har været udfoldet på siden begyndelsen af 1960'erne. Katalysatoren for denne ændring af Socialdemokratiets ideologi og politik er den største økonomiske krise siden 1930'erne, som efter alt at domme har ramt Danmark hårdere end andre nordeuropæiske lande. Således er den i hvert fald blevet italesat. Krisen har skabt grobunden for et ideologisk og praktisk politisk ryk på i hvert fald fem områder, der er indbyrdes forbundne.* [Fra RÆSON13]

Peter Nedergaard: Med Thorning til Stauning (2013)

Mange har haft svært ved at se den røde tråd i regeringens politik fra valgkampen i 2011 og frem til foråret 2013. Det forhold er sandsynligvis medvirkende til en konstant lav tilslutning i opinionsundersøgelserne: omkring 100 mandater til Lars Løkke Rasmussen og kun omkring 75 mandater til Helle Thorning-Schmidt. Mange har sikkert spurgt sig selv: Hvordan kan en regering fejle så kraftigt? Skyldes det inkompetence, mangel på lederskab, håbløst og ukoordineret spin, opportunistisk magtbegær, simpel irrationalitet eller noget helt sjette?

Regeringen har selv svaret overordnet på spørgsmålet på to måder. Dels har man påpeget, at De Radikale i regeringskoalitionen var uenige i betydelige dele af S-SF's Fair Løsning, hvorfor den plan ikke kunne gennemføres. Dels har man fremhævet, at den økonomiske krise har været dybere end først antaget, hvorfor man har måttet lave mere drastiske offentlige nedskæringer end påregnet.

Selvom jeg anerkender, at begge svar har noget på sig, mener jeg samtidig, at de er utilstrækkelige. Der må være langt mere på spil, hvis regeringens dramatiske politiske holdningsskift efter valget skal kunne legitimeres.

Jeg vil i dette essay forsøge at stille regeringens projekt op på benene, således at det forekommer at være baseret på en rationel overvejelse, som indbefatter et perspektiv langt ud over næste valg. Jeg ved ikke, om det er sådan, regeringsmedlemmerne har tænkt projektet, og der er således ikke tale om, at essayets grundlag er dataindsamling hos primærkilderne. Der er alene tale om min tolkning af regeringens politik på distancen.

Der skal desuden tages det forbehold, at jeg alene vil inddrage den socialdemokratiske position. Antagelsen er, at regeringsprojektet overvejende reflekterer en socialdemokratisk tankegang, fordi dette parti er det største i regeringen og står stærkest heri med stats- og finansministerposterne. Jeg tolker således med andre ord regeringens 'løftebrud' som udtryk for et bevidst socialdemokratisk 'brud' og ønske om at bringe partiet et andet sted hen, hvilket i det følgende kaldes 'partiets rødder'. Hermed forstår jeg den grundlæggende politik og ideologiske position, som den var gældende før ca. 1960 for Socialdemokratiet (jeg bruger i dette essay bevidst denne traditionelle betegnelse i stedet for den nymodens officielle betegnelse: "Socialdemokraterne").

Den periode, man ønsker at vende tilbage til, er samtidig en periode, hvor partiet oplevede mange af sine vælgermæssige højdepunkter, hvor det havde massiv opbakning blandt de privatansatte lønmodtagere, og hvor dets historisk set største lederfigur i form af Thorvald Stauning var socialdemokratisk statsminister i perioden 1929-42. Stauning har en helt særlig status i Danmark i almindelighed og i Socialdemokratiet i særdeleshed. Denne status beror på hans præstationer, da han i 1930'erne vaccinerede Danmark mod politisk ekstremisme og samtidig med Kanslergadeforliget lagde grundstenen til efterkrigstidens velfærdsstat. Thorvald Stauning er for Danmark og Socialdemokratiet, hvad Nelson Mandela er for Sydafrika og ANC. Stauningianisme er Socialdemokratiets genetiske urkode.

Med Bjarne Corydons ord i RÆSON KOMPAKT (marts 2013) kan man også sige det på den måde, at målet for regeringen er at få genetableret Socialdemokratiet som et folkeligt midterparti i stedet for vedblivende at fastholde illusionen om at være et venstrefløjsparti. I forhold til de umiddelbart foregående partiledere i form af Svend Auken, Poul Nyrup Rasmussen og Mogens Lykketoft kan man sige, at den nye linje er semiideologisk som Aukenlinjen, men endnu mere midtersøgende og realitetsbetonet end Nyrup- og Lykketoftlinjen.

Jeg tager i det følgende udgangspunkt i fem påstande, der er indbyrdes forbundne, men som hver især i en vis forstand kan siges at legitimere regeringsprojektet og de holdningsskift, som har vist sig. Jeg går således ud fra, at den politiske ændring i Socialdemokratiet på disse fem områder er udtryk for en bevidst og ægte bevægelse tilbage til de socialdemokratiske rødder inkarneret i Thorvald Stauning.

Første påstand: Et lavere skattetryk er igen en del af den socialdemokratiske ideologi

Med hensyn til skattetrykket i Danmark har det i mange år været god tone i Socialdemokratiet at ville hæve – eller i hvert fald ikke at ville sænke – skattetrykket. Baggrunden herfor har især været to forhold. Dels er det blevet betragtet som udtryk for solidaritet, at især høje indkomster blev beskattet hårdt, med henblik på at der kunne overføres midler til borgere med lavere indkomster via overførsler og ydelser. Dels antog det store flertal af socialdemokrater, at der var mange fælles samfundsopgaver, som man ønskede løst, og hvis finansiering via det offentlige krævede et vist, betydeligt skattetryk.

Disse holdninger har haft konsekvenser. Hvis progressiv beskatning er udtryk for solidaritet, dvs. det, at man opkræver langt mest skat fra de rigeste, er de højestlønnede danskere blandt verdens mest solidariske. Diverse nyere skattereformer har ikke ændret nævneværdigt herpå at dømme efter Skatteministeriets tal: De 20 procent med de højeste lønninger betaler stadig i alt ca. 50 procent af de samlede indkomstskatter. Omvendt betaler landets 40 procent dårligst lønnede kun omkring 10 procent af indkomstskatterne.

Med regeringsprojektet er holdningen i Socialdemokratiet nu imidlertid blevet, at skattetrykket ikke kan hæves mere, fordi de højtlønnede så enten vil arbejde mindre eller flytte. Skattetrykket skal derfor snarere sænkes, fordi der eksisterer en international skattekonkurrence, som sætter højskattelande under et stigende pres. Også Socialdemokratiet anerkender således nu i overensstemmelse med så megen nyere økonomisk forskning, at et skattetryk blandt verdens allerhøjeste ikke er bæredygtigt i længden, da det bremser den økonomiske vækst, produktivitetsudvikling og dermed jobskabelsen. Skadevirkningerne af et ekstraordinært højt skattetryk i Danmark er med andre ord blevet større end fordelene.

På baggrund af den socialdemokratiske historie burde det ikke være særlig problematisk med en sådan ideologisk vending på skatteområdet. Det vil i virkeligheden bringe den socialdemokratiske skattepolitik i overensstemmelse med rødderne. For den ofte hørte påstand om, at Socialdemokratiet altid har været tilhænger af høje skatter, er i hvert fald forkert.

Fx fremhævedes det i det første socialdemokratiske principprogram fra 1913, efter at Stauning havde overtaget formandsposten, at partiet ville arbejde for: ”Afskaffelsen af Skatter og Love, som skaber Varefordyrelse for Befolkningen”. I det hele taget var Stauning ikke nogen tilhænger af et højt skattetryk. Det samme gjaldt de socialdemokratiske statsministre, som fulgte umiddelbart efter ham. Perioden med stærkt stigende skatter kom først med Jens Otto Krag og de efter ham følgende statsministre, hvor velfærdsstaten etableredes og fik et selvforstærkende vokseværk.

1950'erne var i Danmark politisk set domineret af Socialdemokratiet, som fik mere end 40 procent af stemmerne ved folketingsvalgene i dette årti. Man sad også i det meste af perioden inde med statsministerposten. Den socialdemokratiske dominansperiode faldt sammen med, at Danmark havde et af den vestlige verdens laveste skattetryk. Nedenfor er de direkte og indirekte skatter til staten vist i forskellige lande i perioden 1952-53 målt som procent af nationalindkomsten:

- Danmark: 14 procent
- Vesttyskland: 15 procent
- Italien: 16 procent
- Canada: 16 procent
- Norge: 19 procent
- Irland: 20 procent
- Australien: 20 procent
- USA: 21 procent
- Sverige: 21 procent
- Finland: 21 procent
- Belgien: 23 procent
- Frankrig: 23 procent
- Østrig: 26 procent
- New Zealand: 26 procent
- Storbritannien: 27 procent
- Holland: 28 procent

Kilde: 'Hvem Hvad Hvor 1956', side 195. Bemærk, at tallene kun vedrører statskassen, og at de lokale skatter kan have varierende betydning fra land til land. Endvidere gælder, at skatternes fordeling har betydning for skattetrykkets pres.

Alt i alt kan situationen fortolkes således, at Socialdemokratiets ledelse med de seneste regeringsinitiativer har erkendt, at skattetrykket på en lang række skattekilder er kommet for højt op, og at et sådant højt skattetryk bør bringes langsomt og gradvist ned. Et lavere skattetryk er samtidig udtryk for en mere oprindelig socialdemokratisk politik end den nuværende højskattepolitik. Et lavere skattetryk er udtryk for stauningianisme. Thorning har således blot påbegyndt vejen mod Stauning.

Anden påstand: Flittige danskere er på ny en del af det socialdemokratiske ideal

Fliden eller manglen herpå kan anskues på mikroplan og på makroplan. På makroplan springer det i øjnene, at omkring 700.000 danskere i den arbejdsdygtige alder er mere eller mindre permanent uden for arbejdsmarkedet og på overførselsindkomst. Det er i international sammenhæng et meget højt tal og sandsynligvis verdensrekord. Man kan naturligvis diskutere, om dette er udtryk for mangel på flid. De seneste års stramninger – støttet af Socialdemokratiet – tyder imidlertid på, at det er sådan, situationen opfattes blandt ledende politiske beslutningstagere, efterhånden som idealet om den selvhjulpne borger er vundet frem.

På det individuelle plan har manglen på flid konsekvenser ved, at Danmark får færre hænder til at tage fat og dermed ender med manglende konkurrenceevne. Efter alt at dømmes er årsagen til Danmarks manglende konkurrenceevne ikke mindst den ringe produktivitetsudvikling, idet den i en række år har ligget under, hvad man ser i de lande, som vi ellers sammenligner os med. Det er bl.a. baggrunden for nedsættelsen af regeringens produktivitetskommission, som skal undersøge dette forhold.

Generelt set kom fliden i skammekrogen fra 1960'erne og frem. Det skete samtidig med, at flidspræmierne på mange skoler blev gemt bort, og de flittige elever blev i en lang årrække betragtet som morakkere.

Denne opfattelse af flid er imidlertid i stærk modstrid med et tidligere ideal. "Vort flittige Folk" hed et Rich's-album fra 1930'erne ligefrem, hvori man i billeder og tekst viste beskæftigede danskere i alskens forskellige erhverv fra landbrug, fiskeri og industri til kontor og undervisning. Albummet blev båret frem af en ånd, hvor arbejde, flid og faglig stolthed var værdsat, fordi det bidrog til at gøre Danmark til et bedre sted at være. Statsminister Stauning skrev forordet til albummet. Han belærte læserne: "Lær af Bogen at værdsætte Flid og Arbejde, og vær overbevist om, at det kun er ved flittig Udøvelse af Kræfterne, at Mennesket naar til en lykkelig Tilværelse. Uvirksomhed og Dovenskab er menneskenes Fjender. Ved Flid og Arbejde kommer de enkelte frem, og hver enkelt er med til at skabe et Samfund, der kan yde en god Tilværelse baade under Arbejdet, og naar Livsaftenen melder sig."

Stauungs ord blev imidlertid samtidig gradvis og i stigende grad som nævnt trådt under fode fra 1960'erne og frem. Den negative italesættelse af fliden blandt danskerne medvirkede sandsynligvis også til visse negative udviklinger på arbejdsmarkedet. Så sent som i 00'erne trak danskerne sig tidligere og tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet. Ifølge tal fra EU-Kommissionen faldt tilbagetrækningsalderen fra 2001 til 2007 ovenikøbet med ét år – på trods af en stigende levealder. Danmark var det eneste EU-land, hvor tilbagetrækningsalderen faldt i denne periode.

I slutningen af 00'erne var gennemsnitsalderen for, hvornår danskerne trak sig tilbage fra arbejdsmarkedet, faldet til 60½ år. I gennemsnit var tilbagetrækningsalderen i EU på 61¼ år. I lande som Norge og Sverige, som vi deler velfærdsmodel med, trak man sig først tilbage fra arbejdsmarkedet, når man var henholdsvis 64½ og 64 år i denne periode. Årsagerne til den lave danske tilbagetrækningsalder var dels efterlønsordningen, som ikke findes i andre lande, og dels den fatale nedsættelse af pensionsalderen fra 67 til 65 år under Nyrupregeringen.

Af beslutningstagerne i 90'erne og 00'erne blev den lave og fortsat faldende danske tilbagetrækningsalder i stigende grad opfattet som et problem for de offentlige finanser og dermed for den økonomiske bæredygtighed. De mente, at hvis danskerne var lige så flittige som nordmændene og svenskerne, ville en del problemer for Danmark være løst. Alt dette fik debatten om efterlønnen til at blusse op. Det fremtvang efterhånden forslaget om en (næsten) afskaffelse af den danske efterlønsordning. Også de socialdemokratiske medlemmer af Folketinget endte med – som en del af Thorning-Schmidt-regeringsgrundlaget – at stemme for en kraftig stramning af efterlønsordningen, fordi man alternativt skulle have fundet meget store summer andetsteds, hvis den økonomiske bæredygtighed skulle bevares.

Initiativer som skærpelsen af optjeningsreglerne i forhold til at få dagpenge, indsatsen mod, at unge kommer på kontanthjælp, ønsket om at få de unge hurtigere gennem uddannelsessystemet, en afdæmpning af stigningstakterne for kontanthjælp med henblik på at gøre beskæftigelse på arbejdsmarkedet mere attraktivt osv. kan alt i alt tolkes som et udslag af, at man igen fra socialdemokratisk side gerne ser danskerne blive et flittigt folk bestående af selvhjulpne borgere. Et andet udslag ses også i skolepolitikken, hvor der nu direkte fra den socialdemokratiske undervisningsministers side i stauningianismens ånd opfordres til, at særlig dygtige og flittige elever får lov til at udfolde sig og få udfordringer i skolen.

Morakkerne er igen inde som de mest samfundsnyttige borgere i den socialdemokratiske optik. Også her er Thorning på vej mod Stauning.

Tredje påstand: Sansen for den frie næring er tilbage i Socialdemokratiet

I Matador går Ingeborg på et tidspunkt engang i 1930'erne i Staunings Danmark rundt og bekymrer sig over, at så mange erhvervsdrivende i Korsbæk går ned. Hun og hendes familie har det lunt og godt, men udenfor er der så megen ulykke, siger hun. Hertil svarer hendes far, grisehandler og socialdemokrat Oluf Larsen, rapt igen, at hun vist ikke helt har forstået, hvad den frie næring går ud på. ("Så er der så meget andet, du ikke forstår," replicerer Ingeborg).

Næringsfriheden i Danmark kom med næringsloven af 1857. Den betød, at ethvert erhverv stod åbent for alle. Håndværkerlavene (der havde bestemt, hvem der skulle etablere sig inden for deres område i århundreder) skulle ophæves som erhvervsorganisationer. Sigtet var at ophæve de særlige erhvervsprivilegier og skabe øget konkurrence. Enkelte erhverv blev undtaget fra den frie etableringsret og krævede (bl.a. af sundheds- og sikkerhedshensyn) særlig autorisation. Også de såkaldte læbælter 1½ mil rundt om købstæderne blev undtaget den frie konkurrence – først i 1920 blev der ved lov givet generel tilladelse til at nedsætte sig som handlende i umiddelbar nærhed af købstæderne.

De fleste er enige om, at lovgivningen om fri næring skabte grobunden for den efterfølgende store økonomiske vækst i Danmark med udgangspunkt i det private erhvervsliv. Begrebet 'fri næring' fik også hurtigt en bredere klang, som ikke kun indbefattede fri etableringsret, men også fri aftaleret samt målet om en generel liberal handelspolitik og en anerkendelse af det private erhvervsliv som samfundets hovedkilde til velstand. Alt dette gav også en berettiget veneration for begrebet 'fri næring', som fik tilslutning fra det meste af det politiske spektrum (undtagen den yderste venstrefløj), og som grisehandler Oluf Larsens udsagn så tydeligt reflekterede.

Den holdning er ganske anderledes, end den var i Socialdemokratiet i det halve århundrede fra 1960'erne og frem. I kølvandet på ungdomsoprøret blev det private erhvervsliv og erhvervslederne i denne periode ofte lagt for had. Holdningen var i mange kredse aggressivt antikapitalistisk. Socialdemokratiet lagde i samarbejde med fagbevægelsen gennem forslaget om økonomisk demokrati op til en indirekte lønmodtagerovertagelse af dele af de store danske virksomheder via centrale fonde.

Alt det er nu fortid i Socialdemokratiet. Som følge af den dybe europæiske økonomiske krise er mange socialdemokratiske politikere blevet fuldstændig klar over, at erhvervslivets ve og vel er helt afgørende for sikringen af velstanden, velfærden og sammenhængskraften i Danmark. Antierhvervslivsholdningerne deles i hvert fald ikke længere af de toneangivende socialdemokrater i regeringen. De ved udmærket, at erhvervslivet er fødekilden til velstand og økonomisk bæredygtighed. Den seneste vækstpakke med sænkninger af selskabsskatten og diverse erhvervsafgifter er også foreslået, netop fordi dette er vejen til flere private jobs. De samlede offentlige udgifter må fremover kun realt vokse med maksimalt ca. 0,5 procent frem til år 2020, hvilket er betydelig mindre end under de borgerlige regeringer i 00'erne. Det er også under halvdelen af væksten i de offentlige udgifter, som den såkaldt neolibérale Margaret Thatcher præsterede i gennemsnit pr. år som britisk premierminister fra 1979 til 1990. Målet er, at det private erhvervsliv kommer til at stå for en stadig større del af den danske økonomi og den offentlige sektor for en stadig mindre.

Oluf Larsen ville igen kunne føle sig velkommen. Den socialdemokratiske respekt for erhvervslivet og den frie næring er tilbage. Også på dette område ser Thorning ud til at være på vej mod de socialdemokratiske holdninger på Staunings tid.

Fjerde påstand: Et Danmark med produktion er igen et socialdemokratisk mål

På socialdemokratiske valgplakater frem til 1960'erne var der tit rygende skorstene i baggrunden. De var symboler på en vital økonomi og job til familieforsørgeren. De forsvandt i årene, der kom – i stedet blev skorstenene symboler på gammeldags, forurenende

produktionsvirksomhed. Der var tale om et paradigmeskift i modstrid med stauningianismen. I sin grundlovstale den 5. juni 1934 udtalte Stauning følgende: "Uden produktion, ingen indtægter og uden Samfundsindtægter ingen Arbejde, ingen Løn, ingen Understøttelse."

Fra 1960'erne voksede postmaterialismen i politisk styrke med sin læggen vægt på ikkematerielle værdier og selvrealisering. 'Antiproduktionsbølgen' var stærkest fra 1990'erne og frem. Nu var der nærmest slet ingen grund til, at Danmark skulle have industriel produktion. I stedet skulle landet leve af kreative idéer og viden. "Vi kan jo alligevel ikke konkurrere med de østeuropæiske og kinesiske lønninger," som det hed. Richard Floridas bog fra 2002 med titlen 'The Rise of the Creative Class' blev meget citeret og brugt politisk som argumentation for, at industriproduktionens dage i Danmark var ovre. Det blå kansastøj var helt ude ligesom Cecil og bodegakultur, og hvide kitler og smart kontordress var inde sammen med røgfri zoner og caffelatte.

Samtidig forsvandt den ene industrivirksomhed efter den anden. Det danske lønniveau er kommet så højt op, samtidig med at danskernes produktivitet er så lav sammenlignet med udlandet, at det simpelthen er blevet for dyrt for de pågældende virksomheder at producere varer i Danmark.

De ekstraordinært høje lønstigninger i 00'erne kostede i titusindvis af jobs, herunder især mange industrijobs. Med de tabte industrijobs forsvinder imidlertid også mange andre jobfunktioner inden for produktudvikling, markedsføring, transport, regnskab, rengøring osv. Industrivirksomhederne er afgørende jobskabere i forhold til andre erhverv. Det er netop de mange arbejdspladser, der knytter sig til industrien, som gør den vigtig også i et 'servicesamfund'. Dette forhold blev for en del år siden analyseret af to amerikanske forskere, John Zysman og Stephen Cohen, i bogen 'Manufacturing Matters: The Myth of the Post-Industrial Economy'. Pointen i bogen er, at man ikke udelukkende kan leve af vidensjob. Ethvert lands økonomi bliver nødt til at have en produktiv kerne, som man kan hænge diverse vidensjob op på. Hvis et land ikke har tilstrækkeligt med produktionsvirksomheder, forsvinder også vidensjobbene. Herudover mister samfundet sammenhængskraft, fordi der er personer, som har vanskeligt ved at klare egentlige vidensjob. De marginaliseres i det rene videnssamfund, hvor produktionen er forsvundet.

Alt dette er nu blevet en del af den socialdemokratiske mainstreamtænkning. Der er ikke længere helt den samme foragt for skorstenene og røgen (i hvert fald ikke hvis skorstenene har filtre, som kan fjerne svovl og opsuge kuldioxid), og man fokuserer ikke kun på den rene forskning og kreativitet, når man taler vækst. Man har med forslagene til lettelse af selskabsafgifterne (men ikke for de ikkeproduktionsbaserede finansielle virksomheder) og lettelse af andre afgifter til gavn for industri- og fødevarerproduktionen det seneste år understreget, at man ønsker en klassisk industri såsom metalindustri, kemisk industri, maskinindustri og medicinalindustri tilbage. Ja selv slagterivirksomheder og cementfabrikker er igen inde i varmen som bidragydere til dansk velstand og jobsikring.

Thorning har accepteret stauningianismens påpegning af, at uden produktion er der ingen indtægter og arbejde. Produktionen skal imidlertid meget gerne være grøn, forstået på den måde at den skal overholde forholdsvis skrappe miljøkrav. Men at der i det hele taget skal være produktion, er der ingen, som længere sætter spørgsmålstegn ved i Socialdemokratiet.

Femte påstand: Patriotisme er atter en socialdemokratisk værdi

Dansk patriotisme som en grundlæggende del af det socialdemokratiske projekt har fra 1960'erne og frem været glemt og dermed overladt til andre partier at samle op. Som historikeren Ove Korsgaard har påpeget, blev betegnelsen 'folk' af Socialdemokratiet efter

Anden Verdenskrig ganske langsomt erstattet med den tekniske betegnelse 'befolkning'. "Danmark for folket" synges stadig af socialdemokrater, men indholdet af sangen har de seneste årtier været overladt til Dansk Folkeparti. I modsætning til USA, hvor en upatriotisk politik er fuldstændig utænkelig, var det modsatte efterhånden gældende inden for Danmarks grænser frem til nu. Det var i hvert fald tilfældet på det retoriske niveau.

Globaliseringen ser imidlertid ud til langsomt at være ved at ændre herpå, således at dansk patriotisme igen er på vej til at blive en del af den socialdemokratiske mainstreamtænkning. Det skyldes, at især de ikkeprivilegerede risikerer marginalisering uden en skærmende nationalstat bakket op af patriotiske holdninger. Samtidig er den primære politiske referenceramme for socialdemokratismen helt bevidst igen blevet nationalstaten uden nationalisme eller 'venden ryggen til verden', for der ligger ingen aggression og intet fremmedhad bag.

Patriotismen er for Socialdemokratiet med andre ord ikke længere noget reaktionært. En sådan ideologisk ændring kan også på dette område bringe partiet i tættere kontakt med dets rødder. Stauning selv så sig som patriot: "Det Fædreland, vi har, er Folkets, og den danske Arbejder er Patriot" (Arbejdernes Almanak fra 1939). I det hele taget var 1930'ernes socialdemokratiske Danmark for folket-projekt under Stauning et langt opgør med politisk ekstremisme ('pesten' over Europa) med henblik på at etablere en dansk demokratisk zone, selvom omverdenen var ved politisk at gå op i limningen. En moderne socialdemokratisk patriotisme trækker således på rødderne i historien, men det er med henblik på, at Danmark og danskerne klarer skærene i fremtiden.

Man behøver heller ikke at være født i Danmark for at være dansker og dansk patriot. "Fædrelandet betyder Menneskene, med hvilke vi som Borgere ere forenede, og ikke dennem blandt hvilke vi først saae Dagens Lys," skrev Tyge Rothe i 1759 i "Tanker om Kiærlighed til Fædrelandet". Dette er også udgangspunktet for en moderne socialdemokratisk patriotisme.

Indholdet af en moderne socialdemokratisk patriotisme består grundlæggende i, at man gøres opmærksom på, at man har pligter og ikke kun rettigheder i det land, som man nu engang bebor. Pligterne følger af de rettigheder, som man har fået tildelt.

Den private sektor er en nøglesektor for den moderne socialdemokratiske patriotisme. Det skyldes, at det grundlæggende er her, værdierne skabes i det danske samfund, som efterfølgende forbruges andetsteds. Prioriteringen af den private sektor betyder, at tæring konsekvent sættes efter næring. Den flittige og selvhjulpne borger er den essentielle patriot.

Thorning-Schmidt har som statsminister lagt en ny patriotisk linje. Især hendes første nytårstale som statsminister var moderne patriotisk. Den var et opråb til danskerne om sammenhold, så alle danskere kan slippe så skånsomt som muligt gennem krisen: "Generation efter generation har vi skabt fremskridt for almindelige mennesker. Og vi har insisteret på, at alle skulle med. På den måde er Danmark blevet et fantastisk land." "Et land, vi kan være stolte af." Man kunne på en vis måde drage en parallel (uden at den skal overdrives) til John F. Kennedy, da han i sin tiltrædelsestale i 1961 kom med opfordringen "Ask not what your country can do for you – but what you can do for your country". Den tale var heller ikke konkret, men netop ment som en opfordring til amerikanerne om at stå sammen og være klar til at yde noget til fædrelandet.

Det var første patriotiske skridt på vejen fra Thorning til Stauning. Et andet mere konkret skridt bestod i kampen for den danske EU-rabat på 1 milliard kroner om året. Også i denne konflikt blev det patriotiske skyts hentet frem, og argumentationen tog udgangspunkt i de danske interesser. Netop begrebet 'danske interesser' er igen kommet tydeligt ind i den danske udenrigspolitiske stillingtagen, og dagene med renlivet aktivistisk idealisme er ovre. Thorning kæmpede for danske interesser i EU, akkurat som Stauning

kæmpede for danske interesser i Østgrønland, hvilket var et område, Norge arbejdede hårdt på at få indlemmet i 1930'erne, men hvor den daværende danske statsminister gav råt igen.

Thornings patriotisme er en ny patriotisme i moderne gevandter, men den bygger på Staunings holdning til spørgsmålet.

Thorning som nystauningianer

Fra landsbyen Thorning mellem Silkeborg og Viborg til Stauning ved Ringkøbing Fjord er der knap 100 km, men Thorning er allerede godt på vej derhen.

Min påstand i dette essay har været, at Thornings regeringsprojekt kan ses i lyset af en ideologisk og praktisk omkalfatring, som ændrer den måde, det socialdemokratiske projekt har været udfoldet på siden begyndelsen af 1960'erne. Katalysatoren for denne ændring af Socialdemokratiets ideologi og politik er den største økonomiske krise siden 1930'erne, som efter alt at dømme har ramt Danmark hårdere end andre nordeuropæiske lande. Således er den i hvert fald blevet italesat. Krisen har skabt grobunden for et ideologisk og praktisk politisk ryk på i hvert fald fem områder, der er indbyrdes forbundne:

Man har i Socialdemokratiet gjort op med idéen om stadig stigende skatter og er i stedet gået i retning af at sætte et lavere skattetryk op som et socialdemokratisk mål.

Man har igen gjort en 'flittiggørelse' af danskerne på makro- og mikroplan til en del af den socialdemokratiske italesættelse af de løbende politiske initiativer.

Man har i Socialdemokratiet genvundet sansen for fri næring, privat erhvervsliv og nødvendigheden af privat jobskabelse.

Man har i Socialdemokratiet igen fået respekt for nødvendigheden af at have en ordentlig industriel og produktionsmæssig basis i Danmark.

Man har genfundet en moderne dansk patriotisme, som ellers i mange år har været ude i kulden, men nu er tilbage som en socialdemokratisk værdi.

En sådan omkalfatring, som Socialdemokratiet har været igennem siden overtagelsen af regeringsmagten, er ikke omkostningsfri, selv ikke når der er tale om, at man genfinder rødderne. Det skyldes, at der simpelthen er nogle vælgere, som skal skiftes ud med andre, og hvor målet er at få fat i de privatansatte lønmodtagere.

Processen har foreløbig medført, at vælgere er blevet tabt, uden at nye endnu er kommet til. Det har også betydet interne spændinger og et anstrengt forhold til dele af SF og Enhedslisten, som ønsker en bevægelse i modsat retning.

Vurderingen i den socialdemokratiske ledelse ser imidlertid ud til at være, at det så er den pris, man må betale på kort sigt, hvis man på lidt længere sigt vil genfinde de stauningianske rødder og rollen som det bredt favnende folkeparti i centrum og med potentiel stor vælgertilslutning.

Peter Nedergaard (f. 1957) er professor i statskundskab på Institut for Statskundskab ved Københavns Universitet. Tidligere var han tilknyttet CBS. Nedergaard forsker i europæisk politik. I 2007 var han visiting scholar på Stanford University, og i 2014 skal han være gæsteforsker på Institut für Europäische Politik i Berlin.

JUNI 2013. *PLANEN.* Kritikerne har ikke fattet, hvad Venstre vil. Men partiformanden har punkt for punkt fremlagt et reformprogram, der går videre, end hvad Fogh fremlagde, før han blev statsminister. [Fra RÆSON14]

Christopher Arzrouni: Sådan ser Løkkes revolution ud (2013)

I sin tid som statsminister blev Lars Løkke Rasmussen kritiseret for at lade stå til – som oppositionsleder bliver han kritiseret for at mangle et politisk program. ”Vi er klar over, at Lars Løkke ønsker at genvinde magten. Men hvad vil han egentlig bruge den til?” spurgte Politikens lederskribent, Amalie Kestler, for nylig.

Vel var Løkke ikke nogen gigantisk reformator som minister under Anders Fogh Rasmussen. Men han tog revanche som statsminister. Han stod for både efterlønsreform og pensionsreform. Han lagde grunden for den nuværende regerings reform af kontanthjælpen. Han forberedte den lov om udgiftslofter, som skal holde det førhen så amokløbne offentlige forbrug i ro. I de sidste år af sin regeringsperiode indså Løkke, at han lige så godt kunne gøre ’det rigtige’ og gå til valg på at sige sandheden: Reformere var nødvendige. Nok risikerede Løkke at tabe valget. Men hvis han havde vundet i 2011 på en løgn, ville han være havnet i et politisk helvede. Han havde under alle omstændigheder været nødt til at reformere og stramme de offentlige budgetter efter et valg, uden folkeligt mandat. Men såfremt han kom i opposition – efter at have sagt sandheden – ville det blive en behagelig opposition, hvor det politiske grundlag var på plads, og den nye regering ville komme under ekstremt pres. Løkke så rigtigt. Derfor har hans tid i opposition været forholdsvis nem.

I maj slog Løkke så fast i et stort interview i Berlingske, at reformerne måtte fortsætte. Og Margrethe Vestager (R) kvitterede straks – venligt. Hendes signal var nok lige så meget rettet mod Helle Thorning (S) og Annette Vilhelmsen (SF): Husk, at I sidder i ministerbilerne på De Radikales stemmer, og at De Radikale – teoretisk set – kunne gå et andet sted hen. Således har Løkke nok en gang pudset glorien som reformator, forberedt befolkningen på sin kommende regering og sat lus i skindpelsen på SRSF-koalitionen, hvor alle må frygte for fremtiden. Meget smart.

Løkkes problem er, at han ikke konkret ved – eller vil sige – hvordan han skal fortsætte den reformkurs, han støtter. I sin udmelding i Berlingske fremhævede han beskæftigelsesindsatsen og udviklingsbistanden som områder, man bør give sig i kast med. Her er to store udgiftsområder med nemme penge på papiret. Men det er ikke her, hans største udfordring ligger. Den ligger i den offentlige sektor.

I de senere år har politikerne på Christiansborg bevist, at de evner langt mere, end man skulle tro. De har lagt en dæmper på udbetalingen af overførsler til borgerne. De har medvirket til at øge arbejdsudbuddet. De har sågar holdt væksten i det offentlige forbrug nogenlunde i ro. Men de strukturelle problemer i det offentlige består. Løkke erkender det: ”Der er sket det epokegørende, at vi har fået en ny budgetlov, som giver et benhårdt styringsinstrument i den offentlige sektor. Dermed er der ikke lige så stor risiko for, at låget ryger af pengekassen. Usikkerheden består nærmere i, om vi kan sikre, at vi stadig får samme kvalitet. Der anerkender jeg, at der er en kæmpeudfordring.”

Denne kæmpeudfordring kan ikke bare løses ved hjælp af udsendte rationaliseringsekspertter fra centralt hold. Det fortsætter blot den planøkonomiske praksis. Løkkes egentlige udfordring består i at gøre de centralt styrede offentlige serviceproducenter til private og kundefokuserede virksomheder. Det er vejen, og den er svær. Sværere end at lokke Vestager.

Nogle gange er det en god idé at lytte, hvis man gerne vil forstå, hvad ens modstandere er ude på. Løkkes kritikere burde have lyttet til den tale, han holdt på Dansk Erhvervs årsmøde 14/5. Her trak han fem overskrifter frem: En ændring af vores mentalitet, så vi bliver mere ambitiøse. Systematiske nabotjek af vores regulering. Et byrdestop. Fortsatte reformer. Og et offentligt udgiftsstop. Løkke forsøgte at konkretisere de pågældende punkter. Et systematisk nabotjek skulle sikre, at Folketinget ikke gennemfører mere byrdefuld regulering end i nabolandene. Han nævnte bl.a., at Danmark ikke skal regulere danske banker mere, end man gør i resten af Europa – ”for så bliver det gode forvandlet til det tossegode,” sagde Løkke.

Ud over et systematisk nabotjek gentog Løkke målsætningen om et ’byrdestop’. Virker det uambitiøst? Det er det ikke. Og bestemt ikke mindre vidtgående, end skattestoppet var. Her tog Foghs modstandere fejl, da de – til at starte med – beskrev idéen som defensiv. Senere gik det op for offentligheden, at et skattestop er en særdeles ambitiøs målsætning i et land som Danmark, hvor den automatiske opdrift i de offentlige udgifter er en naturlov.

Byrdestoppet er Løkkes version af Foghs skattestop. Som skattestoppet skal det skabe tryghed blandt borgere og virksomheder – men det er mere vidtgående, fordi det både adresserer skatter og afgifter (som skattestoppet) samt regulering. Byrdestoppet er endnu ikke defineret i detaljerne, men det blev skattestoppet heller ikke, før Fogh havde fået magten.

Et andet af Løkkes punkter var de fortsatte reformer. Også her er sigtet klart: Det skal altid betale sig at arbejde. Løkke nævnte specifikt en genindførelse af loftet over kontanthjælpen. Det skal gøre op med den absurde situation, at en kontanthjælpsmodtager (der er gift med en anden kontanthjælpsmodtager) kun tjener flere penge ved at arbejde, hvis lønnen er på en del mere end 25.000 kr. Løkkes målsætning på dette punkt forpligter ham på en ambition om at skære yderligere i kontanthjælpen og/eller at sænke marginalskatterne. Også her var Løkke forholdsvis eksplicit i sin tale til Dansk Erhverv. Han talte om de målrettede skattelettelser, som var nødvendige – og at han ville finansiere dem ved at forrykke balancen mellem den offentlige og den private sektor.

Dette er langt mere vidtgående og konkret end noget, Anders Fogh Rasmussen har sagt i al sin tid som formand for Venstre, inden valget i 2001.

Med hensyn til reformerne af den offentlige sektor henviste Løkke direkte til, at politik skulle adskilles fra drift: at selve produktionen af serviceopgaver i velfærdssektoren skulle åbnes endnu mere for private. Det gjaldt både behandling af sygdom og hjælp i alderdommen, fastslog Løkke. Ud over at fremme produktiviteten skulle det muliggøre en eksport af velfærdsservice, som i dag bliver bremset, når opgaverne er offentlige. Målsætningen er eksplicit at flytte viden om velfærdsservice over på private hænder. Og Løkke nævnte, hvor tankevækkende det var at opleve, hvordan Falck har åbnet privathospitaler i Rusland.

Nonsens er det, når venstreorienterede debattører påstår, at Løkke ikke har noget politisk program. Hans program er endda ganske kontroversielt – og hænger logisk sammen. Et udgiftsstop i verdens største offentlige sektor skal skabe rum for at finansiere målrettede lettelser for borgere og virksomheder med henblik på at fremme arbejde og investeringer. Samtidig skal servicen opretholdes, og eksportmulighederne øges gennem en produktivitetsudvikling i kraft af privat opgavevaretagelse.

Jeg gentager: På intet tidspunkt har Anders Fogh Rasmussen – i sin formandstid – præsteret et politisk program, der var mere vidtgående end det, Løkke allerede har lagt frem.

Naturligvis mangler Løkke at konkretisere sit program yderligere. Men det vil mest være af interesse for de embedsmænd, der skal sættes i sving efter et regeringsskifte. Mit bud er, at en Venstreledet regering vil starte med at operationalisere byrdestoppet – akkurat som man gjorde med skattestoppet (der skal naturligvis være visse undtagelser, såsom byrder, der er pålagt af EU). Dernæst kommer den egentlige opgave: at forberede den konkrete reform af den offentlige sektor. Det bærende princip vil være den adskillelse af politik og drift, som Løkke har kredset om, lige siden han var formand for socialudvalget i Græsted-Gilleleje Kommune. Adskillelsen af politik og drift kan sættes i søen på to måder. Den store og revolutionerende – og den mindre og stykvis. Løkke er af natur indstillet på det sidste. Derfor forestiller jeg mig, at han sætter skub i udbuddet af kommunale opgaver for at åbne det offentlige marked for konkurrence. Den nemmeste måde er at gennemføre en generel udbudspligt. Men for at undgå et uforudsigeligt eksperiment i stor skala – hvor man på en og samme tid gør sig uvenner med alle – kunne man udvælge konkrete områder. Fx rengøring og madproduktion, hvor der i forvejen findes masser af private leverandører – og hvor kommunerne ikke vil kunne undskylde sig. Schlüterregeringen gennemførte noget lignende i 1980'erne, da den lovgav om udbud af busdrift i hovedstadsområdet. Derfor er der præcedens, selvom kommunerne vil slå sig i tøjret og hyle op om brud på det kommunale selvstyre.

Med henblik på at adskille politik og drift – og dermed fremme en effektiv offentlig sektor – kunne man desuden selvstændiggøre selve den offentlige produktion af velfærdsydelser. Simpelthen ved at omdanne en række offentlige institutioner til en slags selvejende institutioner med et langt større ledelsesmæssigt råderum end i dag – fx omdanne skoler, sygehuse og daginstitutioner. Disse skulle imidlertid gerne være af en sådan karakter, at de også har lov til at tjene penge og lægge kapital til side. De skulle desuden være sådan organiseret, at de uden videre kan fusionere med andre – også private. Så traditionelle selvejende institutioner ville næppe være den rigtige model.

Men en ny organisering af den offentlige sektor vil blive en gigantisk opgave, med masser af muligheder for fejtagelser og surhed blandt 'kunderne' – borgerne – i en overgangsperiode. Derfor bør man måske bruge en del krudt på at gå uden om den offentlige sektor i nogle sammenhænge. I stedet for at privatisere folkepensionen påbegyndte man i 1980'erne opbygningen af privat pensionskapital side om side med folkepensionen. Opbygningen af privat pensionskapital tog presset af systemet og forebyggede en række af den slags konflikter, vi i dag ser i sydeuropæiske lande, hvor menneskers pensionsrettigheder bliver beskåret. På samme måde kunne man under en Venstreledet regering i fremtiden opmuntre til opbygningen af privat opsparing til fx ældreservice og visse sundhedsydelser.

Venstre kunne ovenikøbet være så fræk at gennemføre denne idé i forbindelse med trepartsforhandlinger. SRSF-regeringen har ikke været i stand til at gentage succesen fra fællesaftalen i 1987 – simpelthen fordi den ikke har noget at tilbyde arbejdsmarkedets parter. Men hvad nu, hvis en regering til arbejdsmarkedets parter sagde: "Hør her. Vi indfører et fradrag for opsparing til ældreservice. Og så kan lønmodtagere og arbejdsgivere aftale bidrag til sådanne ordninger, som endda kunne administreres af de eksisterende selskaber."

Venstres næstformand, Kristian Jensen, var inde på idéen for et par år siden i sin landsmødetale fra 2011: "Vi skal være mere selvstændige og uafhængige. Derfor skal vi fremme opsparing. Både til pension, til ældreservice og til andre former for velfærd. [...] Øget opsparing giver større selvstændighed, mere frihed og uafhængighed. Også i forhold til staten. Og det må for min skyld gerne ske gennem trepartsforhandlinger. På den måde kan vi selv være med til at løfte nogle af de opgaver, vi ellers har det med at lægge over i armene på det offentlige og dermed på skatteyderne."

Sådanne tanker er ikke nye i Venstre. Kritikerne er bare for dovne eller for uvidende til at bemærke dem.

Jeg siger ikke, at det, som jeg her har opridset, kommer til at ske. Jeg konstaterer bare, at ledende Venstrepolitikere har givet udtryk for en masse reformidéer. De er ikke nye. De er gennemførlige. De vil leve op til Venstres principielle mål. De vil være gavnlige for samfundsøkonomien. De er konkrete. Og de er kontroversielle.

Christoffer Arzrouni (f. 1967) er debatredaktør på Dagbladet Børsen, cand.scient.pol. fra Københavns Universitet og tidligere særlig rådgiver for daværende socialminister Eva Kjer Hansen.

JUNI 2013. *Jeg er enig i hovedlinjerne i den politik, der bliver ført. Og sådan tror jeg, det er, når man er medlem af et parti. Så vil der være nogle ting, hvor man synes, at der skal skrues mere eller mindre. Jeg er nok mere grøn end gennemsnittet. Jeg er nok mere rød end gennemsnittet.* [Fra RÆSON14]

Pernille Rosenkrantz-Theil: Målet helliger midlet i en krise (2013)

RÆSON: Da du i 2010 meldte dig ind hos Socialdemokraterne, sagde du, at du ikke var enig i al den politik, de førte. Er du det i dag?

Rosenkrantz-Theil: Næh. Det er jeg ikke. Jeg tror, de fleste mennesker har det, som jeg havde det i Enhedslisten: Man er enig i hovedlinjerne, og så er der nogle ting, hvor man gerne vil give den mere gas i samme retning eller mindre gas i den retning, tingene går. Jeg kan huske en kulturnat, hvor man kunne teste, hvilket parti man var mest enig med. Enhedslistens folketingsgruppe tog testen for at se, hvor enige de var med Enhedslisten. Ingen var mere end 60 pct. enig med den politik, som blev ført. Det tror jeg er et godt billede. Socialdemokraterne er ovenikøbet et meget bredere og større parti, og derfor vil der være ting, som man elsker meget højt, og ting, som man er mindre glad for.

RÆSON: Corydon har sagt, at I fører 'nødvendighedens politik'. Hvad er nødvendighedens politik?

Rosenkrantz-Theil: For mig at se eksisterer nødvendighedens politik ikke. Politik tager udgangspunkt i værdier. Vi har allesammen forskellige værdier, og det er derfor, vi har et demokrati. Det er, fordi vi deler os efter anskuelser, og så forsøger vi at række hen over de holdningsforskelle, der kan være, og indgå de kompromiser, der skal til, for at vi kan føre en politik.

RÆSON: Helle Thorning-Schmidt trak også i land omkring 'nødvendighedens politik'. Hvis den politik, I fører, ikke er nødvendig, hvad er den så?

Rosenkrantz-Theil: Helle Thorning-Schmidt har sagt det præcis for lidt over et år siden. 'Vi forsøger at få Danmark ud af en krise, og vi skal ud på den anden side grønnere, dygtigere og mere solidariske.' Det er det værdipolitiske perspektiv med den politik, vi fører. Så kan der være nogle ting, som er nødvendige at gøre for at komme hen til det samfund. Men det er den værdimæssige målsætning, der er afgørende.

RÆSON: Så den politik, I fører, er ikke nødvendig for at få Danmark ud af krisen?

Rosenkrantz-Theil: Den er nødvendig, hvis man gerne vil have et grønnere samfund. Hvis man ikke vil have et grønnere samfund, er den ikke nødvendig.

RÆSON: Diskussionen går meget på, at jobs er vigtige. Er jobs vigtigere end et grønt og sundt Danmark?

Rosenkrantz-Theil: De to ting hænger fuldstændig sammen. Når vi går i gang med at få bygget biogaskedler i Danmark, så skal man huske, at det både giver landbruget midler, som de ellers ikke ville have haft, fordi de kan afsætte deres gylle og få penge for det. Samtidig skaber vi arbejdspladser på biogasanlæggene. Og biogassen bidrager til, at vi får grøn omstilling og grøn energi. Derfor er et ønske om arbejdspladser, grøn omstilling og i øvrigt forsyningssikkerhed på energi heltret ind i hinanden. Heldigvis – for i gamle dage, da tror jeg, man så det sådan, at hvis man skulle have grøn omstilling, så skulle vi allesammen flytte i jordhuler. Der er i dag sket en så stor udvikling inden for den grønne omstilling, at man kan skabe arbejdspladser samtidig med grøn omstilling.

RÆSON: Men er der noget alternativ til den politik, I har valgt at føre?

Rosenkrantz-Theil: Hvis man vil have et Danmark, der grundlæggende er baseret på, at der ikke er specielt stor spredning i forhold til lighed, som bygger på stærke fællesskaber, og hvis man gerne vil have et samfund, hvor man opfatter velfærdssamfundet og den offentlige og den private sektor som afhængige af hinanden og som sektorer, der bidrager positivt til hinanden, så er der ting, som er nødvendige. Hvis man som de borgerlige opfatter den offentlige sektor som en klods om benet på den private sektor, er det en helt anden måde at gå til det på, der er nødvendig. Derfor er det, der er nødvendigt, afhængigt af, hvor man gerne vil hen.

RÆSON: Hvis vi holder fast i jobskabelsen og det grønne perspektiv, hvad er så forskellen på jeres politiske projekt og Lars Løkkes?

Rosenkrantz-Theil: Den største forskel på de borgerlige og os er i virkeligheden forholdet til den offentlige sektor. Vi opfatter det sådan, at hvis ikke man har en stærk offentlig sektor, så har man heller ikke en stærk privat sektor. De borgerlige har det udgangspunkt, at den offentlige sektor er dødvægt for den private sektor. Men i virkeligheden er den offentlige sektor der, hvor vi uddanner den arbejdskraft, der skal fungere i den private sektor. Derfor har vi slået dørene op for 10.000 ekstra på uddannelsesinstitutionerne. Den slags kan man ikke, hvis man ikke er villig til at lave de offentlige investeringer, der skal til for, at der kommer så mange studerende ind på uddannelserne. Hvis du har en stærk offentlig sektor, danner du grundlaget for at have den velstand, vi har i Danmark, og som bliver skabt i den private sektor. De borgerlige ser det fuldstændig omvendt.

RÆSON: Men skal I skabe arbejdspladser i den private eller den offentlige sektor?

Rosenkrantz-Theil: Vi skal skabe jobs begge steder. Hvis man skal opretholde en stærk privat sektor, så er man også nødt til at have en stærk offentlig sektor. Offentlige investeringer er mange gange kendetegnet ved, at hvis du skal renovere en børnehave, så er det ikke offentlige arbejdspladser – det er små og mellemstore virksomheder i det lokale område, der står for den reovering, og når du fremrykker offentlige investeringer, som vi har gjort, er det en måde, hvorpå man også sparke gang i ordrebøgerne i den private sektor.

RÆSON: Så den politik, I fører, har en borgerlig tankegang, hvor I forsøger at øge den private vækst?

Rosenkrantz-Theil: Det er helt klart, at vi gerne vil sparke gang i den private vækst. Når det efter min opfattelse er solid socialdemokratisk politik, så handler det om, hvordan man ellers skaber arbejdspladser. Industriarbejdspladserne er fosset ud af landet. Så kan man diskutere, om de redskaber, vi bruger, også er solide socialdemokratiske, det kan man nok diskutere, men vi har taget alle de redskaber, der findes på hylderne, ned på én gang og brugt dem allesammen for at sparke gang i noget privat vækst. For at skabe arbejdspladser. Det har nu engang altid været det vigtigste for Socialdemokratiet, at folk havde et arbejde, så de havde mulighed for at forsørge sig selv og deres familier. Så kan man diskutere, om hvert enkelt redskab isoleret set er kernesocialdemokratisk. Dér tror jeg, at når vi står i en krise, som vi gør nu, som er så dyb, som den er, bliver man nødt til at lade målet hellige midlet. Målet er, at folk kommer i arbejde, og vi sørger for, at folk kan forsørge sig selv og deres familier. Så kan man diskutere de midler, der er nedenunder, om hvert enkelt af dem også ville være det første, vi greb til. Det er det sikkert ikke. Men i den her forbindelse, der er målet afgørende.

RÆSON: Men målet er at skabe arbejdspladser. 80.000 af de arbejdspladser, I forventer at skabe, baserer sig på konjunkturændringer. Hvad hvis konjunkturændringen udebliver? Hvad skal der så til?

Rosenkrantz-Theil: Dels skal man fortsætte med de initiativer, der er. Hvis du suger konjunkturdelen ud af det, så bliver der skabt nogle arbejdspladser på ryggen af de initiativer. Så er det vores vurdering, at det er de her redskaber, der skal til nu. Så må man justere planerne, hvis det er sådan, at det ser anderledes ud.

Indimellem er der en tendens til, at man opfatter de redskaber, man har i Finansministeriet og andre steder, som eksakt videnskab. Det her er samfundsvidenskab, og det vil sige, at det er vejrudsigter, man foretager – vurderinger af, hvordan man forestiller sig, konjunkturerne udvikler sig, baseret på den historie, man kender til, og baseret på de modeller, man har. Alt, hvad man har af tal og beregninger, er prognoser. Når vi er en lille, åben økonomi, så kan vi lave nok så mange vejrudsigter. Men de vil aldrig være sikre. Hvis der kommer skyer for solen, hvor man ikke havde forventet det, har vi svært ved at gøre noget ved det i Danmark. Vi kan forsøge at modvirke den globale økonomiske nedtur, men vi kan ikke forandre på, at den er der.

RÆSON: Så hvad er det vigtigste resultat af den politik, I fører?

Rosenkrantz-Theil: Jeg tror, den vigtigste forandring, der er sket, hvis vi snakker vækst og arbejdspladser, det er, at gennem 00'erne mente vi, at vi skulle leve af viden og innovation. Danmark skal efter min mening og regeringens mening leve af produktion og viden og innovation. Det tror jeg, er den største forandring i vores tilgang til, hvordan vi skaber arbejdspladser. Vi kan ikke have et videnssamfund, hvis ikke det har en rod i produktionen. Viden bliver skabt på baggrund af noget. Det kommer ikke ud af det blå. Den tidligere tilgang betød, at man opfattede det sådan, at der var en type arbejdspladser, der ikke længere skulle være i Danmark. Derfor lod man dem fosse ud af vores samfund med det resultat, at en masse ufaglærte ikke har noget at beskæftige sig med i dag. Med det resultat, at man ikke har satset på at udvikle det, som skulle til for, at produktionsvirksomheder har ordentlige forhold i Danmark.

RÆSON: Det sørger I for nu?

Rosenkrantz-Theil: Ja, det mener jeg.

RÆSON: Hvorfor er det det vigtigste – at skabe arbejdspladser?

Rosenkrantz-Theil: Den højeste grad af frihed, et menneske i virkeligheden kan opnå, er følelsen af ikke at være afhængig af andre mennesker i hverdagen. Jeg tror, de fleste, der har været arbejdsløse, kender til følelsen af ufrihed ved, at der er andre, der skal bestemme, hvor meget de tjener, og hvilke regler de er underlagt, i forbindelse med at de er arbejdsløse. For mig er det noget af det, som er mest afgørende for menneskers liv – at de kan være en del af et fællesskab på en arbejdsplads, at de kan bidrage til samfundet, og at de på den måde også opnår den frihed, det er at være selvforsørgende.

RÆSON: Det kunne lyde som en liberal tankegang, at folk skal kunne klare sig selv?

Rosenkrantz-Theil: Jeg synes ikke, de skal kunne klare sig selv. De borgerlige har den opfattelse, at man skal grundlæggende være sådan nogle øde øer – hvor det, hvis du ikke har noget arbejde, er op til dig selv, hvordan du vil klare dagen og vejen. Sådan er det slet ikke for mig. Jeg opfatter arbejdsløshed som primært et udtryk for konjunktursvingninger. Når vi har høj arbejdsløshed nu, så er det, fordi vi har lavkonjunktur, og ikke fordi folk lige nu er mere dovne, end de var for fem år siden. Vores forklaringsmodel for, hvorfor folk er arbejdsløse, har altid adskilt sig fundamentalt fra hinanden. Grundfundamentet i den socialistiske ideologi er, at vi arbejdsdeler, ergo er vi mennesker. Det er arbejdsfællesskabet, der får samfundet til at fungere, og det er det, som er kernen i det at have et samfund. Derfor har det at blive sat uden for arbejdsfællesskabet enormt store konsekvenser for det enkelte menneske, både i forhold til manglende frihed på økonomien og i forhold til det at være sat uden for samfundet. Når vi opfatter arbejdsfællesskaber som det centrale i samfundet, så betyder det også, at man hægter folk af samfundet, når man hægter dem af arbejdspladsen. Det er den konkrete følelse, man også får som arbejdsløs: at man er sat udenfor.

RÆSON: Det lyder, som om den politik, I fører, er den eneste rigtige?

Rosenkrantz-Theil: Det kommer an på, hvem man er. Der deler vi os efter anskuelser. Det er klart, at hvis man har et udgangspunkt om, at enhver er sin egen lykkes smed, så tror jeg, vi i lange stræk fører den helt forkerte politik.

RÆSON: Du startede med at sige, at det ikke var al politik, Socialdemokraterne fører, som du var enig i. Det indtryk sidder jeg ikke tilbage med nu. Hvorfor?

Rosenkrantz-Theil: Det er jo, fordi jeg er enig i hovedlinjerne i den politik, der bliver ført. Og sådan tror jeg, det er, når man er medlem af et parti. Så vil der være nogle ting, hvor man synes, at der skal skrues mere eller mindre. Jeg er nok mere grøn end gennemsnittet. Jeg er nok mere rød end gennemsnittet. Jeg er nok mindre til kontrol end gennemsnittet. Der er nogle ting, hvor man trækker i en retning, men grundværdierne og grundretningen er de fleste, der er medlemmer af et parti, enige i.

Pernille Rosenkrantz-Theil (f. 1977) meldte sig i 2008 ud af Enhedslisten for i 2010 at melde sig ind i Socialdemokraterne. I 2011 blev hun valgt til Folketinget.

OKTOBER 2013. *Du kommer ikke til at opleve os (Venstre, red) love noget før et valg og bagefter gøre det stik modsatte.*
[Fra RÆSON15]

Kristian Jensen: "Det har vist sig, at vi har en evne til at få Dansk Folkeparti til at træffe beslutninger, som de ikke umiddelbart var tilhængere af, men som de i sidste ende kunne se fornuften i" (2013)

Interview af Nikolaj Arve Henningsen

RÆSON: Hvis vi ser mere overordnet på den lidt svage økonomiske situation, hvis skyld er det så?

Kristian Jensen: Vi kunne have haft højere vækst, hvis vi havde været tidligere til at erkende, at den offentlige sektor ikke blev kontrolleret godt nok økonomisk. Budgetlofter og strafsanktioner over for kommunerne var jo ting, som Claus Hjort Frederiksen arbejdede med og foreslog i de sidste år af VK-regeringens levetid. Det burde vi have startet allerede dengang, man snakkede om 'Thors hammer' [med henvisning til tidligere finansminister Thor Pedersen (V), red.], hvor det reelt var mere en gummihammer end en forhammer, der blev slået med, fordi kommunerne jo alligevel fik tilgivelse, når de brugte for mange penge. Og fordi vi alligevel tog udgangspunkt i det forhøjede niveau og ikke i det aftalte niveau, hver eneste gang vi skulle aftale næste års økonomi. Det ER et problem i dag, for det har gjort, at den kapacitet, der skal skabe velstanden, er gået over i den offentlige sektor, som ikke laver den samme direkte velstandsskabelse som den private.

RÆSON: Så det, du siger, er faktisk, at det er VK-regeringens skyld, at det står så skidt til?

Kristian Jensen: Nej, nu starter jeg i ét hjørne, bare fordi vi så tit får skudt i skoene, at vi ikke vil erkende, at vi havde et ansvar selv. Den del havde vi et ansvar for. Omvendt kan man så sige, at VK-regeringen også havde et kanonstort ansvar for, at vi fik nedbragt statsgælden. Danmark var rent faktisk gået fra at være nettogældstager til at have en nettoformue, da krisen ramte os i 2008-2009. Den styrkeposition er jo også VK-regeringens skyld.

RÆSON: Torben M. Andersen sagde i et interview i Politiken, at der er finanspolitisk holdbarhed på lang sigt i Danmark. Det Økonomiske Råd kommer frem til det samme, og de siger endda, at der er et råderum næste år. Det lyder da ikke som om, at det er så skidt endda?

Kristian Jensen: Vi kan godt være holdbare, men fattige. Holdbarhed er et spørgsmål om, at vores udgiftsniveau og vores skønnede indtægtsniveau matcher hinanden. Men det er, som om at de ikke anerkender, at det også kan være nødvendigt at have et mål om, at vi skal blive et rigere samfund. Derfor mener jeg stadig, at der er behov for at lave en reformkurs, og jeg mener sådan set, at vismændene og Torben M. Andersen spænder lidt ben for fortsatte reformer ved at være så fastlåste på holdbarheden og ikke på væksten.

RÆSON: Nu kalder I jer Danmarks liberale parti, men hvad vil det sige for dig at være liberal, når Liberal Alliance vil gå videre end jer?

Kristian Jensen: For mig er det at være liberal at give folk frihed, men samtidig også tage ansvar for dem, der ikke kan klare sig selv. Det betyder, at vi skal have en folkeskole i verdensklasse, hvor vi jo i modsætning til både K og LA har været inde og tage ansvar for at hæve det faglige niveau i folkeskolerne og sikre, at der er et uddannelsesstilbud til alle uanset pengepungen. Det betyder, at vi er inde og sikre, at der også er velfærdsydelse til det stigende antal ældre i de kommende år. Derfor deler jeg ikke LA's tro på, at man bare kan

fjerne 50 mia. ud af den offentlige sektor.

RÆSON: Er de mere liberale end jer?

Kristian Jensen: Nej, det er de ikke.

RÆSON: Hvorfor ikke?

Kristian Jensen: Jeg mener ikke, at det at være liberal er at lade folk, der ikke kan klare sig selv, blive skubbet til siden. Jeg mener, det er liberalt også at tage ansvar for dem, der ikke kan klare sig selv.

RÆSON: Er det da det, LA gør? Skubber folk til siden?

Kristian Jensen: Jeg sagde lige, at det, jeg gerne vil, er et samfund, der gerne vil tage hånd om dem, der ikke kan klare sig selv. Og så siger du, at det ikke er liberalt.

RÆSON: Nej, jeg spørger, OM det er liberalt.

Kristian Jensen: Det er for mig at være liberal. Det kan folk være enige eller uenige med mig i, men den der idé om at være mere eller mindre liberal forstår jeg ikke.

RÆSON: Hvad vil du så kalde LA's politik?

Kristian Jensen: Deres.

RÆSON: Undrer det dig, at vælgerne er flygtet fra en regering, der fører blå politik, og så til jer, der vil føre endnu mere blå politik?

Kristian Jensen: Nej, de er flygtet fra en regering, som forsøgte at bilde dem ind, at alt kunne løses på 12 minutter, og at budskabet kunne stå på bagsiden af en HT-bus. De er flygtet til en række politikere, der fra starten sagde, at det her bliver svært, og det kræver, at vi tager os sammen på en anden måde. Til gengæld kan vi pege på en realistisk vej fremad.

RÆSON: Nu bruger du ikke ordet 'løftebrud', men jeg går ud fra, at det er det, du mener om regeringens politik. I mente også før valget i 2011, at der var plads til en vækst i de offentlige udgifter på 0,8 pct. Nu mener I ikke, at der er plads til det. Er det ikke et løftebrud over for jeres vælgere?

Kristian Jensen: Hvis partier ikke må forandre og forny deres politik, så skulle vi alle holde fast i de gamle partiprogrammer fra 1860'erne. Vi fik ikke regeringsmagten ved sidste valg, og derfor havde vi ikke mulighed for at gennemføre vores løfter og vores politik. Så satte vi os ned og tog et nyt bestik af situationen.

RÆSON: Er det ikke også det, regeringen gør?

Kristian Jensen: Regeringen sagde, at den ville gennemføre en betalingsring, at den ville lave tvungen barselsorlov for fædre, at den ville indføre et forbud mod prostitution, og at den ville indføre en millionærskat. Alt det er der flertal for, men den gør det ikke.

RÆSON: I jeres 2020-plan skrev I: "Man bliver nødt til at spare på kernevelfærd som folkeskole eller ældrepleje, hvis sundhedsvæsenet f.eks. skal kunne anvende de nyeste og ofte dyre behandlingsformer og medicin". Derfor skulle der være plads til en fortsat økonomisk vækst. Er det ikke det samme, at I nu har skiftet holdning?

Kristian Jensen: Der er for mig at se en afgørende forskel, og det er nemlig, at vælgerne ikke har givet os flertal til at gennemføre vores politik. Du kommer ikke til at opleve os love noget før et valg og bagefter gøre det stik modsatte.

RÆSON: Hvis man kigger i jeres 2020-plan, så er der nogle centrale mål: Der skal være strukturel balance, der skal være 125.000 ekstra i privat beskæftigelse osv. Punkt for punkt er det næsten opfyldt med den regering, vi har i dag. Burde I ikke bare være glade for, at de har ført jeres politik?

Kristian Jensen: Vi er da glade for, at de har gennemført nogle af de ting, som de var modstandere af før valget. Jeg er glad for, at de startede med at skrive, at deres økonomiske politik bygger på VK-regeringens økonomi i bredeste forstand.

RÆSON: Så hvis I havde siddet i regering, havde I faktisk ført stort set den samme politik, som regeringen har gjort?

Kristian Jensen: Jeg tror, at vi på en række områder var gået længere i de reformer.

RÆSON: Havde det ikke været et løftebrud så?

Kristian Jensen: Længere? Hvorfor?

RÆSON: Fordi det ikke er det, I havde lovet. I havde lovet, at der skulle være plads til 0,8 pct.

Kristian Jensen: Først og fremmest kan man jo kun holde et løfte, hvis man har muligheden for det og sidder i regering. Vi fik ikke mandaterne til at sidde i regering. Du vender tilbage til den samme situation og siger, at fordi vi én gang har sagt noget, så må vi aldrig kunne afvige fra det.

RÆSON: Spørgsmålet er, om du ville have sagt alle de samme ting, som du siger nu, hvis I havde siddet i regering og rent faktisk havde gennemført næsten den samme politik, som regeringen har gjort?

Kristian Jensen: Jeg synes, du spørger om to forskellige ting, og det er derfor, at svaret ikke bliver særlig præcist. Du spørger om de 0,8 pct., og så spørger du, om jeg er tilfreds med regeringens politik.

RÆSON: Nej, jeg siger, at den politik, der er blevet gennemført, er stort set den, I gik til valg på. Så hvis I havde siddet i regering, havde I også gennemført den politik. Spørgsmålet er, om I i den situation også var gået endnu videre?

Kristian Jensen: Hvis vi var blevet valgt, så havde vi gennemført den politik, som vi var blevet valgt på.

RÆSON: Så I ville ikke have foreslået nulvækst?

Kristian Jensen: Det er sådan en kontrafaktisk historieskrivning. Vi gik til valg på en lang række reformer, som vi gerne ville have gennemført. Regeringen har så valgt efterfølgende, på trods af at de var modstandere af reformerne, at gennemføre en række af reformerne. På SU-området er de endda gået længere, end vi ville. På nogle af de andre områder er de ikke gået så langt, som vi ville.

RÆSON: Det kontrafaktiske kan jo være godt til at belyse en principiel problemstilling. Du kritiserer regeringen for at begå løftebrud, fordi de fører en mere ansvarlig økonomisk politik, end de gik til valg på. Men hvis I havde haft de samme holdninger, som I har i dag, og havde siddet med regeringsmagten, så havde det også været et løftebrud. Men ville det være skidt?

Kristian Jensen: Jeg ved ikke, hvordan vi havde ageret, hvis vi havde siddet ved magten. Når vi siger nu, at vores udgangspunkt i forhold til offentligt forbrug er et udgiftsstop, så er det jo ikke, fordi vi har en decideret målsætning, der hedder udgiftsstop i den offentlige sektor. Det er, fordi vi har en målsætning, der er højere, nemlig at vi gerne vil sænke skatter og afgifter for erhvervslivet. Kunne det have været løst anderledes, hvis vi havde siddet i regering i den her periode? Måske. Det kan vi ikke finde ud af.

RÆSON: Det, jeg hører dig sige, er, at der faktisk ikke er noget galt med at begå et løftebrud, hvis det er i en bestemt retning?

Kristian Jensen: Nej, det er faktisk ikke det, jeg siger. Jeg synes, det er et problem at begå et løftebrud. Punktum. Der er så nogle løftebrud, der er bedre for samfundsøkonomien end andre løftebrud. Men i forhold til om vi ville have lavet et løftebrud på en økonomisk målsætning, så kan jeg ikke give dig et klart svar. Jeg siger bare, at vi har taget bestik af verden, som den er i dag, hvor vi ikke sidder i regering og derfor ikke er bundet af de ting, vi lovede vælgerne før valget.

RÆSON: Er det rigtigt forstået, at I mener, at nulvæksten ikke kommer til at kunne mærkes på velfærden?

Kristian Jensen: Det er klart, at hvis man vælger at bruge ENDNU flere penge i den offentlige sektor, så kunne man have løftet velfærden fra i dag, men vi mener ikke, at man vil komme til at opleve en dårligere velfærd end den, der er i dag.

RÆSON: Lige nu er der maks. 40 pct. i meningsmålingerne, der vil stemme på partier, som støtter nulvækst eller vil gå endnu videre. Så er det overhovedet sandsynligt, at det bliver virkelighed?

Kristian Jensen: Ja.

RÆSON: Hvorfor?

Kristian Jensen: Fordi det har vist sig, at vi har en evne til at få Dansk Folkeparti til at træffe beslutninger, som de ikke umiddelbart var tilhængere af, men som de i sidste ende kunne se fornuften i.

RÆSON: Lars Løkke var ude på et tidspunkt og sige, at hvis DF ikke accepterer en nulvækst, så vil I ikke sidde i regering overhovedet. Det har han vist siden blødt lidt op på, men hvor definitivt er det?

Kristian Jensen: Det har Lars Løkke aldrig sagt, så hverken ifølge Lars Løkke eller mig er det så definitivt. Det, vi har sagt, er, at når vi stikker en retning ud for, hvordan Danmark skal udvikle sig, så vil man ikke opleve, at Danmark går i den modsatte retning.

RÆSON: Så der kommer ikke 0,1 pct. vækst i det offentlige?

Kristian Jensen: Det er et forkert udgangspunkt. Lars sagde helt tydeligt, da han holdt sin tale på landsmødet i 2012: Venstres udgangspunkt er et offentligt udgiftsstop. Vi ønsker, at den offentlige sektor vokser mindre end det, regeringen går ind for. Men vi får næppe 90 mandater, uanset hvor meget jeg håber på det.

RÆSON: Så forstår jeg ikke, hvad det betyder, at I ikke kommer til at gå i en anden retning end det, I har sagt. Hvis retningen er nulvækst, hvordan kan man så gå mere eller mindre i den retning?

Kristian Jensen: Retningen er jo en lavere vækst i den offentlige sektor end det, regeringen har lagt op til. Så retningen er, at vi får frigjort nogle midler til at hjælpe virksomhederne ved at sænke deres udgifter, sænke deres skatter og afgifter. Og vores udgangspunkt er at have et offentligt udgiftsstop.

RÆSON: Så det, jeg hører dig sige, er, at så længe der er under 0,8 pct. vækst, har I ikke brudt noget løfte?

Kristian Jensen: Så har vi i hvert fald levet op til Lars Løkke Rasmussens tale fra landsmødet sidste år. Men hvis vi skal have råd til at investere i arbejdspladser, og det hører jeg sådan set også DF snakke om, så er vi nødt til at finde de penge et sted. Vores mål er, at vi skal have et offentligt udgiftsstop, fordi det giver os de midler, der skal til for at kunne sætte skatter og afgifter ned.

RÆSON: Siger du så ikke også, at der er et spillerum fra 0 til 0,8 pct. at forhandle om?

Kristian Jensen: Jeg siger sådan set bare, at der ikke er ændret noget som helst i forhold til det, som Lars Løkke sagde sidste år.

RÆSON: Så er der det spillerum eller ej?

Kristian Jensen: Jamen du får sådan set det samme svar.

RÆSON: Lad os sige, at I vinder regeringsmagten, og så kommer jeg om fire år igen og stiller samme spørgsmål. Har I så brudt nogen løfter, hvis I har en vækst i den offentlige sektor på 0,7 pct.?

Kristian Jensen: Vi kommer ikke til at ligge på 0,7 pct., og allerede det, at vi nu ligger under 0,8 pct., er jo en af Venstres fortjenester. Vi kommer til at ligge med en lavere vækst. Vores udgangspunkt er et offentligt udgiftsstop, og det vil vi kæmpe for, og jeg håber, at vi kan få gennemført det sådan, at vi kan holde den offentlige sektor i ro. Men jeg kan ikke give dig en garanti.

RÆSON: Men vil 0,7 pct. være godkendt?

Kristian Jensen: 0,7 pct. vil ikke være tilfredsstillende for mig.

Kristian Jensen (f. 1971) er næst-formand og gruppeformand for Venstre

Nikolaj Arve Henningsen (f. 1990) er RÆSONs daglige chefredaktør. Han studerer statskundskab ved Københavns Universitet

MARTS 2014. Derfor er spørgsmålet, om Venstre vil rykke sig på nulvækst før eller efter et valg. Men at de kommer til det, det mener jeg er uomtvisteligt. [Fra RÆSON17]

Kristian Thulesen Dahl: Venstre kommer til at rykke sig (2014)

Interview af Kristian Basballe og Gustav Nedergaard

RÆSON: Hvad er Danmarks to største udfordringer de næste fem år?

Thulesen Dahl: To ting er meget afgørende. Den ene relaterer sig til hele spørgsmålet om, hvordan indvandringen til Danmark kan blive til en positiv indvandring, der kan bidrage til, at Danmarks økonomiske udfordringer faktisk løses. Vi taler tit om indvandring i forhold til de problemer, det giver med manglende integration og værdimæssige konflikter, men indvandringen er jo også en diskussion om, hvordan vores økonomi udvikler sig. Her tænker jeg både på indvandring generelt og i forhold til EU, altså østeuropæisk indvandring til Danmark. Det andet område er virksomhedernes omkostningsniveau, specifikt på energisiden, fordi vi i Danmark i nogle år har kørt en energipolitik, hvor vi målrettet har gjort det dyrere for danske virksomheder og danske forbrugere end vores nabolande. Det har været en bevidst politik fra flertallets side i forhold til en såkaldt grøn udvikling, men det har også nogle omkostningsperspektiver, der gør det sværere at drive virksomhed i Danmark.

RÆSON: Du har sagt, at du vil opsigte energiforliget, og du har fremhævet Venstre som dem, du skal have til at opsigte det her forlig sammen med dig. Det er vigtigt for jeres fremtidige samarbejde, fordi, går jeg ud fra, at du også mener, at man efter et folketingsvalg vil kunne se et meget tæt samarbejde mellem Dansk Folkeparti og Venstre?

Thulesen Dahl: Jeg går jo altid med en artikel fra 2009 med Villy Søvndal, der jubler over, at SF ser ud til at blive næststørst i Folketinget. Du siger, hvad det ser ud til efter et valg ... Der er lang tid til.

RÆSON: Men hvordan er jeres forhold til V og Løkke?

Thulesen Dahl: Det er glimrende på den måde, at vi jo igennem mange år har opbygget et forhold til folkene i V, der gør, at vi kan være meget direkte over for hinanden. Hvis vi synes, der er et problem på et område, så kan vi sætte os omkring bordet og diskutere lige ud af posen. Det er mit indtryk.

RÆSON: Hvad kunne det være for nogle områder, der var et problem på?

Thulesen Dahl: Du kan tænke på realvækst i den offentlige sektor, hvor vi selvfølgelig ser forskelligt på tingene.

RÆSON: Men det er meget fluffy, ikke? Realvækst i den offentlige sektor? Hvis man skal sætte sig omkring bordet og løse det, så bliver det en diskussion af procenter. Men hvad for nogle konkrete ting er det, hvor I fx siger, at her er vi nødt til at skære eller ikke at skære, hvor V siger det omvendte? Er der nogle områder, hvor I er uenige om politikken?

Thulesen Dahl: Når jeg nævner lige præcis det [nulvækst, red.], så er det jo, fordi når vi i 2011 blev enige med Venstre om, at der skulle være en udvikling i den offentlige sektor frem til 2020, så var det med baggrund i, at når den demografiske udvikling, befolkningsændringerne, indtræffer, så skal der være penge til, at den offentlige sektor kan følge med på ældre- og sundhedsområdet. Så når Venstre efter valget i 2011 ændrer sin politik til at gå ind for nulvækst, så er der selvfølgelig en udfordring i at få enderne til at nå sammen. Vi står fast på det, vi blev enige med dem om i 2011, og de har så flyttet sig til noget andet. Da det havde baggrund i ældre- og sundhedsområdet, for at nævne nogle

konkrete eksempler, så er det selvfølgelig en udfordring. For hvordan vil de så sikre, at der er tilpas mange ressourcer på de to områder, som er afgørende for os, når de nu ønsker en nulvækst i den offentlige sektor?

RÆSON: Så det svar, du har nu, på at løse den problematik, er, at man skal sætte sig ned og tale om det?

Thulesen Dahl: Nej, nej, det er bare, fordi du spurgte, hvordan vores forhold er til Venstre. Jeg glæder mig over, at det er meget direkte og åbent. Nej, vores måde at løse det på, det er, at Venstre finder ud af, at de skal komme væk fra deres nulvækst og tilbage til det, vi synes er en mere realistisk politik, hvor den samlede samfundsøkonomi forhåbentlig vokser mere 0,8 pct. om året. Det er sådan set vores håb og målsætning. Og det tror jeg, de fleste politikere og erhvervsfolk ønsker.

RÆSON: Det, du siger, det er, at løsningen er, at V bliver enige i det, som I siger? At de opgiver deres nulvækst?

Thulesen Dahl: Ja, og jeg synes også, der er tendenser i den retning, for når man går dem på klingen og siger 'Nå, men skal nulvækst gælde på sundhedsområdet?', så får man svaret 'Nej, det skal den ikke'. Skal nulvækst gælde på ældreområdet, når der kommer flere ældre, så er svaret 'Nej, det skal den nok heller ikke'. Skal det gælde for politiet, domstolene? Og når man på den måde tager det område efter område, så synes jeg efterhånden, at det tyder på, at så er det ikke lige der, nulvæksten skal gælde. Og så kan man bare sige, at det er noget af en minusvækst, der skal gælde på nogle af de andre områder for at få det til at hænge sammen.

RÆSON: Du tror ikke rigtig på, at de får lov til at føre den politik. Er det et krav, at det ikke kommer til at ske? Er det et krav fra jer til Venstre?

Thulesen Dahl: Hvis du vil hen på, om vi peger på Lars Løkke Rasmussen som statsminister, så er svaret, at det gør vi. Punktum. Vi kommer ikke til at stille politiske krav for at pege på Lars Løkke som statsminister, for det ville bare skabe tvivl om, hvad man får. Vi siger fuldstændig enkelt og åbent, at vi ønsker et regeringsskifte ved næste valg, for vi mener, det vil gøre, at DF står i en mere indflydelsesrig position. Så skal der så føres en politik, og en Lars Løkke som statsminister vil også have behov for at finde nogle alliancer, som giver ham et flertal, så han også kan operere som statsminister. Jeg tror ikke, at et Socialdemokrati, der måtte ende i opposition efter næste valg, hvis det måtte komme dertil, går ind for nulvækst. Og hvis vi heller ikke går ind for det, så er der stor sandsynlighed for, at der vil være et flertal i et Folketing efter et valg, som siger: 'Nulvækst, det går ikke.' Så kan vi godt presse en regering til ikke at føre nulvækstpolitik. Og Lars Løkke, han er snu, ham skal man ikke undervurdere. Det kan han også godt aflæse. Derfor er spørgsmålet, om Venstre vil rykke sig på nulvækst før eller efter et valg. Men at de kommer til det, det mener jeg er uomtvisteligt.

RÆSON: Du sagde før, at da Lars Løkke sad i regering og skulle være mere realistisk, mente han ikke nulvækst, så du mener, det er en fuldstændig urealistisk målsætning at ville have nulvækst i den offentlige sektor?

Thulesen Dahl: Man kan jo køre med nulvækst i den offentlige sektor i en kort periode – det valgte vi jo også, da vi lavede genopretningspakken. I tre år, der må kommunerne leve med, at de har den pose penge, de har, prissatsreguleret år for år, men det er det. Den gennemsnitlige vækst i den offentlige sektor omkring 00'erne var jo omkring 2 pct. Vi er kommet til at tale, som om 0,8 er sådan en meget stor gavebod til den offentlige sektor. Det er det jo ikke. Det er en begrænset vækst, men den skal være der.

RÆSON: Så du kan godt se en vækst i den offentlige sektor, der er større end 0,8 pct. fremadrettet?

Thulesen Dahl: Det havde vi i 00'erne. Men jeg synes, at vi må erkende, at finanskrisen har vist os, at vi skal have fokus på vores konkurrenceevne, vi skal have fokus på vores omkostningsniveau, og derfor er målet selvfølgelig, at du har en vækst i samfundsøkonomien, der er højere end realvæksten i den offentlige sektor.

RÆSON: Så det var et nej?

Thulesen Dahl: Det er bare for at sige, at vi ikke kommer med en økonomisk politik, der opererer med en højere vækst i den offentlige sektor end de 0,8 pct. Jeg siger bare, at i en historisk sammenhæng er de 0,8 faktisk også en meget beskedne vækst.

RÆSON: Men det, du så også siger, er, at hvis væksten i den generelle økonomi er til det, så er det ikke utænkeligt og ikke usandsynligt, at man så også har en offentlig sektor, der følger med?

Thulesen Dahl: Der er mit svar, at i og med at vi fuldstændig anerkender præmissen om, at vi skal have fokus på vores omkostningsniveau, så vi kan etablere tilpas mange arbejdspladser i Danmark, så mener jeg faktisk, at det at lægge sig på en realvækst i den offentlige sektor på 0,8 pct., det er i historisk sammenhæng ikke meget, men det er jo også realistisk i forhold til de udfordringer, vi står over for. At det er det, der skal til. Så vil jeg gerne efterlade det rum, der i øvrigt måtte være, til, at vi så i virkeligheden styrker vores konkurrenceevne.

RÆSON: Nu siger du før, at 0,8 pct. ikke er højt, men vi har en af de største offentlige sektorer i verden. Er det ikke god borgerlig politik, at den ikke skal vokse mere?

Thulesen Dahl: Nu er vi jo et parti, der ikke har baggrund i en bestemt ideologisk retning og placerer os selv som det ene eller det andet. Vi har jo den politiske pakke, som DF nu har, og så må folk placere os, hvor de vil. Det betyder, at når der er befolkningsændringer, og der er et større træk på sundhedsvæsenet, så kan vi jo vælge i Danmark, om vi siger, at det i højere grad skal klares af private, eller om vi siger, at vi skal have en offentlig sektor, der kan følge med. Vi vælger det sidste.

RÆSON: Forstår jeg, at du anfægter, at DF er et borgerligt parti?

Thulesen Dahl: Jeg siger egentlig, at du må kalde os, hvad du vil.

RÆSON: Du siger, det er et faktum, at I vil pege på Lars Løkke efter næste valg. Du siger nu, at det er det offentlige, der skal tage mange af opgaverne – det er ikke det private. Jeg tror, at Venstre vil sige, at der skal privatiseres på mange af kernevelfærdsområderne. Hvad siger du til nogle af de områder, som man kan forestille sig, at de vil smide på bordet? Kan man forestille sig private børnehaver i Danmark? Dyrere offentlig transport? Private skoler? Privathospitaler?

Thulesen Dahl: Jeg synes, vi skal holde grundlæggende fast i den samfundsindretning, vi har, hvor der er nogle opgaver, som hovedsageligt er offentlige – at det er vores fællesskab, der løser dem. Vi har udviklet et samfund, hvor du har nogle hovedklumper, der er offentlige, men hvor du sagtens har plads til, hvis nogle så gerne vil have det private. Du har jo i dag private skoler, børnehaver og hospitaler, men det anfægter ikke, at grundopgaven er offentlig.

RÆSON: Så kernevelfærd skal ikke privatiseres?

Thulesen Dahl: Præcis. Det er en god måde at gøre det på. Det var også derfor, vi i 00'erne jo ikke sagde ideologisk nej til, at der måtte være privathospitaler i Danmark, som venstrefløjen gjorde, men at det afgørende for os var, at der ikke var nogen tvivl om, at det offentlige sundhedsvæsen var krumtappen, og at der så var private alternativer, som i virkeligheden kunne gøre, at den offentlige sektor hele tiden så på, om man kunne gøre ting nemmere, billigere, smartere. Det var jo godt nok. Men det måtte ikke ske, ved at det var det private, der overtog rollen som hovedformidleren af den ydelse.

RÆSON: Men vil du kunne acceptere, at en større del af sundhedssektoren bliver privat?

Thulesen Dahl: Spørgsmålet er ikke, hvad jeg kan acceptere. Spørgsmålet er, hvad folk gør i den virkelige verden. Det er ikke et mål for mig, at vi får en større privat sektor, hvor jeg tror, det er et mål for fx Venstre, at man får det. Det er ikke et mål for os. Det er et mål for os, derimod, at det offentlige er krumtappen i løsningen af de kernevelfærdsopgaver, vi har. Dét er et mål for os. Så jeg vil ikke forbyde det private, men jeg vil sikre, at det offentlige har de ressourcer, der skal til for, at man kan løse opgaven til borgernes tilfredsstillelse – så man ikke føler, at man nødvendigvis har brug for at gå til det private.

RÆSON: Så dermed siger du også, at majoriteten af kernevelfærd, offentlige ydelser, offentlige services, de skal foregå i offentligt regi?

Thulesen Dahl: Ja, det mener jeg. Og det skal ske, ved at det offentlige løser opgaverne, så borgerne er glade og tilfredse med det. Hvis du tager skolen som eksempel, så mener jeg, at der er en klar fordel ved, at børnene i udgangspunktet går i en skole, hvor man opdager, hvem der ellers også er i det danske samfund, og at man lærer det der med mangfoldighed, og at man kan trives med andre. Den der med, at – og det er jo primært også folk, der har råd til det – sætter deres børn i privatskoler og ligesom skiller sig ud fra resten af 'flokken'. Det synes jeg ikke er sundt for vores samfund.

RÆSON: Så privatskoler generelt er ikke sundt for vores samfund?

Thulesen Dahl: Nu skal vi lige holde tungen lige i munden. Jeg vil jo på ingen måde forhindre folk i at kunne vælge det.

RÆSON: Men du siger, at det er usundt, at rige forældre sætter deres børn i privatskoler.

Thulesen Dahl: Der, hvor vi kan se, at der er en tendens til, at flere sætter børnene i privatskoler i stedet for folkeskolen, der får vi et mere opdelt samfund. Der får du svært ved at få tingene til at fungere i en sammenhæng. Og dem, der typisk bliver ladet tilbage i den offentlige folkeskole, det er måske også børn, der har sværere ved at få tingene til at fungere i mange sammenhænge. Det gør, at du får et mere opdelt samfund. Så jeg vil jo gerne et samfund, hvor det er helt naturligt for forældrene, at man sætter sine børn i folkeskolen, fordi man synes, at de der får et rigtig godt tilbud. Men jeg vil ikke gøre det, ved at jeg vil forbyde privatskolen – ligesom med sundhedsområdet, hvor jeg ikke forbyder private sygehuse. Men jeg vil sikre, at det offentlige har de ressourcer, der skal til for, at det offentlige sygehus er så godt, at man faktisk vil vælge det.

RÆSON: Vil det være acceptabelt, at det i Danmark vil koste penge at gå til lægen?

Thulesen Dahl: Nej, det synes jeg ikke.

RÆSON: Kan man forestille sig, at selskabsskatten skal op igen?

Thulesen Dahl: Det er jo noget, vi skal tage stilling til frem til næste valg, hvad vi vil kræve i forhold til at finde finansiering, men det, jeg umiddelbart forestiller mig, det er jo selvfølgelig, om man kunne lade være med at sætte selskabsskatten yderligere ned. Det forlig, der er lavet omkring selskabsskatten, det går jo på, at man sætter skatten gradvist ned over en årrække. Så skal vi selvfølgelig forholde os til som en mulighed, at man kunne forlange, at man efter et valg simpelthen lader den blive der, hvor den så er nået til, og lader være med at sænke den mere. Så har man da i det mindste de penge til nogle andre ting.

RÆSON: Selskabsskatten har været et ømt punkt: Du var også ude og kritisere, at man skar i den i 2012. Men I var selv med til at skære i den under VK.

Thulesen Dahl: Jeg tror, at den gik fra 28 til 25 pct.

RÆSON: Ja, og fra 30 inden da, ikke?

Thulesen Dahl: Men det er jo ikke et argument for, at den så skal gå fra 25 til 22 pct.

RÆSON: Men hvor langt skal vi så skrue den tilbage? Skal vi tilbage til noget af det, I selv har været med til at ændre ved? Tilbage til 30 pct.?

Thulesen Dahl: Sagen er, at hvis det stod til os, så havde man ikke lavet en aftale om at sænke selskabsskatten i denne her runde. Vi mener, at det var forkert. Socialdemokraterne finansierer det ved at skære ned i væksten i den offentlige sektor. Selv hvis man så var enige om det, så kunne man få flere arbejdspladser ud af at bruge de penge på anden vis. Så under alle omstændigheder er det en forkert beslutning. Så skal vi selvfølgelig tage stilling til – i lyset af at det er et bredt forlig, der har lavet den aftale, og Venstre er med – hvad er så Dansk Folkepartis muligheder, i lyset af at vi jo ikke sidder med 90 mandater efter næste folketingsvalg: Hvordan kan vi bedst påvirke det her? Er det, at vi skal tro på, at vi kan skrue hele den aftale, de har lavet med Socialdemokraterne, tilbage? Eller er det, at vi i virkeligheden kan stoppe den yderligere nedsættelse, der så kommer efter valget? Det skal vi selvfølgelig gøre op med os selv inden valget – i forhold til også at bruge det her som finansieringskilde for de andre ting, vi gerne vil bruge penge på.

RÆSON: Flere meningsmålinger viser, at I er Danmarks næststørste parti. Har man set en statsminister fra Dansk Folkeparti inden for de næste ti år?

Thulesen Dahl: Nej, det har man ikke.

RÆSON: Har man set en minister fra Dansk Folkeparti?

Thulesen Dahl: Jeg tror helt fuldt og fast på, at Dansk Folkeparti indgår i en regering på et tidspunkt, men skræmmebilledet med SF er så voldsomt, at når vi skal tænke langsigtet på Dansk Folkepartis placering og indflydelse på lang sigt, så er dét med at komme i regering - det er vigtigt at understrege - kun et middel. Det er ikke et mål.

Kristian Basballe (f. 1986) er RÆSONs admin. chefredaktør.

Gustav Nedergaard (f. 1989) er specialestuderende ved Institut for Statskundskab på KU.

MARTS 2014. *Til venstre for Socialdemokraterne vil der i mange år fremover kun befinde sig en realpolitisk ødemark.* [Fra RÆSON17]

Henrik Dahl: Venstrefløjen er en ødemark (2014)

Den bedste af de utallige artikler, der er skrevet om SF, siden partiet trådte ud af regeringen 30. januar, stod trykt i Weekendavisen 7. februar og var skrevet af Arne Hardis og Hans Mortensen. Her fortæller de historien om SF:

Hvordan Socialdemokratiet under indtryk af den økonomiske krise i 1923 besluttede ikke at vente på at opnå absolut flertal for at tage regeringsmagten og året efter dannede en koalitionsregering med De Radikale. At der var tale om en vinderopskrift, ses først og fremmest af det faktum, at i de følgende 58 år var der ingen borgerlige regeringer i Danmark, der opnåede genvalg. Men S-R-alliancen var en udfordring for partierne til venstre for S: Danmarks Kommunistiske Parti (DKP) og Socialistisk Folkeparti, som den ekskluderede kommunistleder Aksel Larsen stiftede i 1958. Hele tanken med SF, som kom i Folketinget ved valget i 1960, var at trække Socialdemokratiet til venstre. Larsen forestillede sig et parti, der på den ene side var mere socialistisk end Socialdemokratiet, men på den anden side ikke så ideologisk, at det ville blive nødt til at slå ind på en – fra en parlamentarisk betragtning – helt urealistisk alt eller intet-linje. Man kan derfor sige, at der nu i Danmark var opstået et parti, der indbygget både i sine programmer og i sin daglige selvforståelse var lige dele parlamentarisk og socialistisk.

Men dermed var der også indbygget en kim til kronisk splittelse i SF, for *hvor meget* skulle man samarbejde med S? Eller med andre ord: *Hvor kraftigt* kan socialisme i grunden gradbøjes? At kimen hurtigt voksede til en stor og genstridig plante, så man første gang i 1967, hvor dele af SF fandt de tiltag, Jens Otto Krag anså for nødvendige for at regere Danmark, så uspiselige, at de sprængte partiet og dannede Venstresocialisterne (VS). Efter valgene i både 1975, 1977 og 1979 måtte SF ligge og rode rundt med omkring ti mandater (lavest i 1977: 3,9 pct. af stemmerne, hvad der svarer til syv mandater) og tilsvarende begrænset indflydelse på Anker Jørgensens krisepolitik. Men allerede i 1974 var Gert Petersen blevet formand, og med sine støtter i partiet gjorde han et dygtigt arbejde med at genrejse det. SF åbnede sig for nye strømninger i politik såsom miljøbevægelsen og kvindebevægelsen, der var opstået efter opbruddet i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne. Derfor begyndte SF fra omkring 1980 at fremstå som et meget moderne parti og opnåede stadig bedre valgresultater frem til 1987, hvor partiet satte sin bestående rekord for vælgertilslutning: 14,6 pct. af stemmerne, der udløste hele 27 mandater.

Hardis' og Mortensens konklusion er værd at understrege: Selvom man ikke sagde 'centrum-venstre' i gamle dage, var Aksel Larsens vision for sit nye parti i bund og grund at skabe netop dét: et politisk kraftcenter, der ikke bestod af Socialdemokraterne plus det mest fremskridtsvenlige, borgerlige parti (De Radikale), men i stedet bestod af S plus det mest ansvarsbevidste (og dermed mest ansvarsvillige) socialistiske parti. At drømmen *kunne* blive til virkelighed, fremgik ikke mindst af det første og det andet arbejderflertal, også selvom de begge havde ført til partisprængning og valgnederlag. Da Anker Jørgensen i 1972 fastslog, at Socialdemokratiet var et parti, der stod til venstre for midten, understregede dét, at der her var tale om et politisk projekt, som selveste Det Kgl. Danske Socialdemokrati havde indset visdommen i.

Det, jeg nu gerne vil lægge frem som påstand for læserne, er, at foruden det klassiske centrum-venstre-projekt, som Aksel Larsen grundlagde med SF i 1958, og som nu – heri er jeg enig med Hardis og Mortensen – må siges at være afsluttet, findes også et nyere centrum-venstre-projekt, der først opstod i 1990'erne.

For den teoriehistorisk interesserede er det uden tvivl interessant, at dette projekt i

betydelig grad var inspireret af den britiske sociolog Anthony Giddens. For den politisk interesserede må det dog vække endnu større interesse, at det, der endte med at slå det klassiske centrum-venstre-projekt ihjel i 2014, var det moderne centrum-venstre-projekt fra 1990'erne.

Mod midten af 90'erne kunne man, hvis man var SF'er, se tilbage på en besynderlig udvikling. Helt overordnet havde 1980'erne og de tidlige 1990'ere været en stor succes. Vælgerne var strømmet til, og partiet var toneangivende, når den offentlige samtale drejede ind på emner som miljø og fødevarerikkerhed. På den anden side var man ikke rigtig *med* til noget, selvom der endda var kommet en socialdemokratisk regering i begyndelsen af 1993.

Den store vandmiljøplan fra 1987 havde man ikke kunnet bekvemme sig til at støtte (i stedet havde man undladt at stemme), og den enorme politiske sejr, det havde været at få Maastrichttraktaten underkendt i juni 1992, havde man på tragisk vis fået forvandlet til en pyrrhussejr, da Edinburghaftalen blev sendt til afstemning i maj 1993.

I stedet for at indhøste ros på venstrefløjen for den smidige, men alligevel målrettede forhandlingsstrategi, der havde givet fire vigtige forbehold over for Maastrichttraktaten, fik SF kun utak. For det første blev partiet af venstrefløjen anset for medansvarlig for urolighederne den 18. maj 1993. Den mente nemlig, at det, der havde fremprovokeret urolighederne, var den illegitime 'omafstemning' om resultatet fra året før, som der ikke skulle have været rokket ved. For det andet anså JuniBevægelsen, der blev stiftet som en udløber af afstemningen om Maastrichttraktaten, og som hurtigt blev den nye hovedkraft i EU-modstanden, det som et historisk svigt, at SF var vejet fra den rene nejlinje og havde valgt at være en del af 'det nationale kompromis'.

Den internationale situation understøttede følelsen af, at man var ved at forpasse udviklingen.

Murens fald i 1989 og de følgende års afvikling af kommunismen i Europa kunne ikke udlægges på andre måder, end at *enhver* forestilling om socialisme var underkendt. På hele det gamle kontinent var der ingen – ud over aldeles marginaliserede grupperinger – der tilkendte den nogen form for moralsk eller videnskabelig gyldighed. Alle steder var den afvist af store befolkningsflertal, der hellere ville have liberalt demokrati og social markedsøkonomi. Så hvad var det i det hele taget, man skulle kæmpe for i fremtiden?

I denne situation – omkring 1996-97 – begyndte 'de grønne SF'ere' at tænke, at SF måtte ... jeg hader at bruge det fortærskede ord, men her er der ikke noget, der er bedre: *genopfindes*. Denne genopfindelse, som bl.a. Jørn Jespersen og Steen Gade var tilhængere af, bestod på det praktiske plan først og fremmest i, at SF måtte blive EU-tilhængere. Uden EU ville man ikke kunne komme videre med mærkesager som miljø og fødevarerikkerhed. Selvfølgelig kunne Danmark vedtage egne tiltag og regler – men så længe de ikke var en del af overordnede, europæiske strategier, ville de næppe få større effekt, end hvis Danmark skulle beslutte at bekæmpe de stigende havtemperaturer, ved at alle borgere hver dag skulle hælde én liter koldt vand i havet. Sådan var virkeligheden.

Men andet spøjte også. Tøvende var SF gået med til at støtte udsendelsen af danske soldater til FN's styrke i Bosnien – og havde fra Enhedslisten modtaget den forudsigelige kritik for at være drejet for langt til højre. Selvom mange drab på civile i Bosnien kunne have været undgået, hvis FN-styrkerne havde haft et stærkere mandat og bedre bevæbning, kunne der ikke være tvivl om, at den danske deltagelse overordnet set havde været af det gode. Det satte mange steder i SF en erkendelsesproces i gang, som i sidste ende kunne true selveste forsvarsforbeholdet, der ellers var en af juvelerne i SF's realpolitiske krone. For kunne det virkelig give mening, at Danmark ville være nødt til at trække sig fra en FN-mission, hvis den overgik til europæisk overkommando – uden at der i substansen var ændret ét komma eller udstationeret én soldat mere eller mindre?

Igen pegede analysen – for de mere tænksomme SF'ere – på, at der efter 1989 var opstået en ny verdensorden, som indebar, at *alt* måtte sættes i spil – at man ikke ville kunne skabe et moderne SF uden vilje til genoverveje *alt*, hvad der hidtil havde indgået i forestillingen om

et socialistisk og parlamentarisk parti til venstre for Socialdemokratiet.

På dette sted vil jeg så dreje fortællingen ind på et af de 'politiske laboratorier', der i 1990'erne i undersøgte mulighederne for et tillidsfuldt samarbejde mellem SF, S og R inden for europapolitikken – og som derefter begyndte at arbejde bredere med den forestilling, at der i Danmark – og Europa – var opstået en samfundsmæssig situation, der begrundede et nyt politisk samarbejdsmonster, nemlig SF-S i samarbejde med R. Jeg skal skynde mig at sige, at der til alle tider finder politikudvikling sted i mange fora, og at jeg langtfra har overblik over alle de klubber og arbejdsgrupper, der i slutningen af 1990'erne og begyndelsen af 2000'erne måtte have arbejdet på lignende tanker. Alt, hvad jeg kan sige, er, at jeg selv deltog i nogle af disse projekter, og at flere af dem nåede til konklusioner, der omend de ikke nødvendigvis er blevet *fulgt* af ledelserne i S og SF, da man slog ind på samarbejdets vej omkring 2008/09, så på en bemærkelsesværdig måde *lignede* det, der kom til at ligge til grund for alliancen.

I anden halvdel af 1990'erne rettede den del af partiet, man kunne kalde 'det grønne SF', sin opmærksomhed mod EU i almindelighed og Amsterdamtraktaten i særdeleshed. For her var en traktat, som dementerede, at EU bare var et kapitalistisk projekt. Ikke alene ville mulighederne for føre en egentlig europæisk miljøpolitik blive bedre, hvis traktaten blev vedtaget. Den indebar også, at de øst- og centraleuropæiske lande ville kunne søge om optagelse i EU og på den måde langt om længe komme til at opleve vækst, velstand og demokrati.

Alligevel formåede traktaten at splitte SF i to omtrent lige store dele: det røde SF, der var imod, og det grønne SF, der var for.

I begyndelsen af 1998 stiftede Steen Gade foreningen Nyt Europa, der havde til formål at skabe et rødt ja til traktaten – som der skulle stemmes om den 28. maj 1998. Men som foreningen udviklede sig, blev den til meget mere. I Nyt Europa talte man ikke bare om EU, men også om globalisering. Hvad skulle man gøre nu, hvor Den Kolde Krig for længst var forbi, og international politik så at sige handlede om noget helt andet? Ingen var på et detaljeret og konkret plan sikre på det – men for alle, der færdedes i foreningen, var det indlysende, at svaret måtte være: *mere politik*. Ikke forstået banalt som 'mere regulering', men forstået som 'politiske institutioner, der var adækvate i forhold til verden, som den faktisk er'.

Og hvem var så 'alle'? Ja – her bliver det for alvor interessant. For de 'alle', der i slutningen af 90'erne og begyndelsen af 00'erne færdedes i Nyt Europa, var – ud over et væld af grønne SF'ere – centrale dele af den nuværende regering. Til de meget aktive hørte undervisningsministeren [Christine Antorini] og beskæftigelsesministeren [Mette Frederiksen], men i det omfang hun havde tid (hun var jo undervisningsminister i Nyrups regering fra 1998 til 2001), samarbejdede Nyt Europa også med økonomi- og indenrigsministeren [Margrethe Vestager] – og da forretningsudvalget var på valg i 2001, og bl.a. jeg selv udtrådte, var en af de nye såmænd statsministeren selv.

I første omgang blev der altså bygget en masse tillid mellem S, R og det grønne SF, som på grund af 'moder-SF's' modstand mod europapolitikken kun delvist havde været til stede tidligere. I næste omgang følte mange i Nyt Europa – netop på grund af den tillid, der var opstået – at der burde udvikles en egentlig, konsistent politisk tænkning, som bl.a. beskrev et samarbejdsmonster, alle tre parter havde en naturlig plads i.

Det første større projekt, der involverede grønne SF'ere i omegnen af Nyt Europa, blev bogen 'Borgerlige ord efter revolutionen' fra 1999: en samlet beskrivelse af, hvilke mærkesager det gamle SF i lyset af den nye verdensorden simpelthen burde afskrive på tabkontoen, og hvilke nye sager med bredt centrum-venstre-potentiale (altså: et potentiale for at samle SF, S og R) partiet i stedet burde kæmpe for. Skønt hans navn ikke stod på listen over forfattere, var drivkraften i projektet Jørn Jespersen. Han trak sig imidlertid i sidste øjeblik, og så måtte Christine Antorini bære hovedparten af den medieopmærksomhed, der

fulgte.

Det, bogen i kort form sagde, var, at uden socialismen som filosofisk rettesnor var SF forvandlet til et parti, der først og fremmest var styret af *følelser* – en diffus, som regel konservativ, uvilje mod nymodens ting, 'man' ikke kunne lide, og som det ofte var svært at finde rationelle begrundelser for. Det, SF derfor måtte erkende, var, at reformismen havde været en succes for socialdemokraterne, og at hvis man ville have en andel i fremtiden, måtte man bringe sig selv i et entydigt positivt forhold til reformismen. Uden at der lå en prioritering bag, gennemgik bogen derpå, hvad der burde være det korrekte udgangspunkt for et moderniseret SF:

- at velfærdsstaten havde dysfunktionelle sider, som måtte holdes i ave, dersom den i det hele taget skulle bestå
- at det ikke gav nogen mening at være imod rigdom, men at man i stedet skulle fokusere på at være imod fattigdom
- at et konkurrencedygtigt erhvervsliv var den uomgængelige forudsætning for at skabe et velfungerende Danmark
- at SF nødvendigvis måtte bringe det moderne hverdagsliv i centrum og foreslå løsninger, der tog udgangspunkt i, hvordan moderne mennesker faktisk lever
- at SF var nødt til at indse, at Danmarks sikkerhed i bredere forstand (det ville bl.a. sige Danmarks sikkerhed i forhold til miljø- og klimakatastrofer) blev garanteret af internationale organisationer som fx EU.

I forbindelse med at SF reviderede sin politik i den skitserede retning, foreslog bogen samtidig, at partiet revitaliserede sit medlemsdemokrati ved at benytte sig af de muligheder, internettet og world wide web på det tidspunkt var i færd med at åbne. Men samtidig advarede den også: Der var kræfter i partiet, som ville kunne ødelægge alt dette: en gruppe, der i bogen blev kaldt 'kredsformændene', og som i klar tekst var det røde SF – ikke mindst i form af de stædige og ubøjelige græsrodder, der ganske vist aldrig havde noget konstruktivt at byde på, men som uden skrupler alligevel altid nedskød ethvert forslag til konstruktiv SF-politik.

Når man selv har været involveret i et sådant projekt og læser årstallet for bogens udgivelse – 1999 – og derpå følger forløbet frem til 2014, gribes man af sindsbevægelse. Den klinger fra mange toner: Melankoli og drømme er iblandt dem, mens det er ironien, der dominerer.

Jeg tror heller ikke, ironien er svær at forstå for andre, der bare har været tilskuere.

Dér, i bogen, var opskriften på et SF, der kunne gå i regeringssamarbejde med S. Sådan blev samarbejdet i det store og hele udformet – selvom jeg skynder mig at sige og at understrege så emfatisk, jeg kan, at den fælles platform, der blev udformet op til valget i 2011, havde inspiration mange andre steder fra. Og hvilke kræfter endte med at sønderslide SF? Præcis dem, der var nævnt i bogen: 'kredsformændene' – den destruktive venstrefløj i partiet, som ikke mindst eksemplificeres ved 'vikaren fra Helvede', Anne Baastrups substitut i Folketinget, som med stor selvfølge og endnu større selvfølelse ødelagde den danske regering på to arbejdsdage i januar 2014.

Det næste projekt, der beskrev samarbejdet mellem S og det grønne SF, udmundede i bogen 'Det ny systemskifte' i 2001. Og ligesom 'Borgerlige ord efter revolutionen' havde haft et skyggemedlem, nemlig Jørn Jespersen, var Jens Reiermann i det meste af projektets løbetid det fjerde medlem af en kvartet, der desuden bestod af Christine Antorini, Lars Goldschmidt og mig.

'Det ny systemskifte' var i teoretisk henseende et betydelig mere velskolet projekt end 'Borgerlige ord efter revolutionen'. Det gør den på én måde mere interessant – og på en anden mere forudsigelig.

I lighed med Anthony Giddens – der var et af gruppens forbilleder – siger bogen nemlig, at til en ny virkelighed – økonomisk og socialt – hører også en nytænkning af partiernes politiske positioner. Hvis interesser varetager partierne i en verden, hvor de gamle

socialklasser er forandret til ukendelighed? Og hvilke problemer er opstået, *efter* at de store politiske retninger (konservatismen, liberalismen og socialismen) var mere eller mindre færdigformulerede? Hvis ikke det politiske system *som helhed* kan svare fornuftigt på de to spørgsmål, har det spillet fallit.

Det mest bemærkelsesværdige er imidlertid det forslag, der opstilles sidst i bogen. Her hedder det nemlig, at hvis man tog udgangspunkt i, at alle større sociale grupperinger burde have et politisk talerør, så ville det i vore dage give mest mening at have et system, der bestod af følgende partier:

På den yderste venstrefløj et parti, der frem for alt førte *identitetspolitik* for dem, der var utilfredse med den bestående samfundsorden, altså – om man vil – et socialistparti uden egentlig socialisme.

Til venstre for midten et *pragmatisk* parti, der varetog interesserne for de mennesker, der på den ene eller anden måde arbejdede som *symbolanalytikere* i den nye økonomi. Dette parti var eksplicit formuleret som en fusion af dele af S og SF.

I midten et værdipolitisk parti af *pragmatisk* tilsnit, der ikke kæmpede for samfundsforandringer, men for borgerens gode samvittighed. Her blev ikke nævnt nogen navne, men det stod enhver frit for at tænke på R.

Til højre for midten et *pragmatisk* parti, der varetog interesserne for de mennesker, der arbejdede i den store industrielle økonomi, projektgruppen forestillede sig ville karakterisere Danmark en rum tid endnu. Dette parti var eksplicit formuleret som en fusion af V og K. Længst til højre et *identitetspolitisk* parti, der arbejdede for at fastholde nationalstaten og de værdier, der knyttede sig til den. Dette parti var eksplicit formuleret som DF og dele af S.

Man kan, hvis man har lyst, le ad mangt og meget i dette forslag – bl.a. at ikke bygger på en afklaret stillingtagen til spørgsmålet om den offentlige og den private sektor. Når det så er sagt, svarer det på adskillige punkter ganske godt til den politiske virkelighed op til valget i 2011.

Grænsen mellem EL og SF svarede meget godt til grænsen mellem *identitetspolitik* (alt eller intet-politik) og *pragmatisme*.

Den opdeling af S' vælgerkorps på S og DF, der kun var latent ved redaktionens slutning 15. august 2001, var en fuldbyrdet kendsgerning.

Mellem S og R gik der en værdipolitisk skillelinje, der først og fremmest handlede om indvandring, men desuden omfattede uddannelsespolitikken (som S i mellemtiden ved skæbnens ironi havde betroet den ene af bogens forfattere at være ordfører for).

Men frem for alt: S og SF gik til valg på én platform – svarende til at der i tankeeksperimentet i 'Det ny systemskifte' simpelthen er tale om et nyt, fusioneret parti.

Skønt det aldrig kom så vidt som til en fusion i virkeligheden, var tænkningen i bogen altså den, at *hvis* ledelserne af S og SF accepterede en vis afskalning til henholdsvis DF og EL, ville der til gengæld være grundlag for at skabe en slagkraftig centrum-venstre-platform, der forenede de to partier.

En overgang (2009-11) så analysen også ud til at holde i virkeligheden. Så medførte styrkefordelingen mellem R og S/SF imidlertid, at S/SF måtte give indrømmelser, der var så store, at fraktionskrigen mellem det røde SF og det grønne SF igen brød ud. Om det afspejler en fejl i den teoretiske analyse eller en undervurdering af modsætningerne og partikulturen i SF, tør jeg imidlertid ikke sige.

Tanken om at skabe et centrum-venstre, der bestod af både de gamle samarbejdspartnere S og R og et moderniseret SF, voksede ud af en ganske bestemt tidsalder, nemlig 90'erne. En mærkelig tid, der, hvis man tager den britiske historiker Eric Hobsbawm alvorligt, lå *efter* det 20. århundrede, der efter hans opfattelse sluttede med Sovjetunionens undergang i 1991 – men som samtidig befandt sig *før* det 21., der først begyndte 11. september 2001.

I løbet af 00'erne blev det dog klart, at tanken ikke var holdbar. Socialdemokraterne og

Det Radikale Venstre ville *aldrig* kunne blive enige om indvandrings- og integrationspolitikken, og Socialdemokraterne blev i stigende grad enige med sig selv om, at de aldrig mere ville betale den politiske pris for radikale mærkesager som fx en slap indvandrings- og integrationspolitik (at de så i skrivende stund er ved at betale prisen for De Radikales økonomiske politik, er en anden sag).

Samtidig blev det tydeligt, at splittelsen mellem det røde SF og det grønne SF var kronisk. Fra slutningen af 1990'erne og nogle år frem trak stribevis af grønne SF'ere sig fra partiet. Steen Gade forlod Folketinget for at blive direktør for Miljøstyrelsen (og herfra indgå i et tæt samarbejde med Svend Auken). Christine Antorini forlod både Folketinget og partiet for at blive chef for Forbrugerinformation. Jes Lunde forlod Folketinget (og senere partiet) for at blive miljødirektør for Nordjyllands Amt, og senere forlod også Jørn Jespersen både Folketing og parti.

Det gav midlertidigt de røde SF'ere et overtag – og en ny formand i Villy Søvnald i 2005.

Men af den dybeste nød og med udsigten til endnu flere valgnederlag besluttede man efter nederlaget ved folketingsvalget i 2007, at man ville finde de gamle planer for et tættere samarbejde med Socialdemokraterne frem, og overlod det til en gruppe meget unge SF'ere med Thor Möger Pedersen i spidsen at virkeliggøre planerne.

Uden tvivl af hensyn til sammenholdet i SF mellem den pragmatiske fløj og alt eller intet fløjen/den røde fløj formulerede man dog nogle tanker om, at alliancen med S skulle være til gavn for 'det arbejdende folk'. Ingen vælgermæssig analyse ville nemlig tilsige denne formulering. SF var, er og vil altid forblive – dersom partiet klarer spærregrensen – et parti, der varetager interesserne for den herskende klasse i Jørgen S. Dichsk forstand, dvs. funktionærer i den offentlige sektor.

Men selvom man fik lavet 'Fair Forandring' i 2009 og senere gik til valg på 'Fair Løsning', var venstrefløjen i SF aldrig borte.

I anden sammenhæng har Hans Mortensen sammenlignet det røde SF med Taleban: Når de møder modstand, gemmer de sig i bjergene. Så snart der åbner sig en mulighed, kommer de imidlertid ned og hærger med ophøjede principper og alt eller intet – hvorpå de igen fordufter, når hverdagen begynder, og der skal skabes politiske resultater.

Det er en sammenligning, der kan lyde hård, men som historien har vist, er både fuldkommen korrekt og helt på sin plads.

Efter at være blevet banket på plads i perioden 2011-12 væltede 'talebanerne' i 2012 den formandskandidat (Astrid Krag), som SF's ministerhold pegede på, og fik i stedet valgt Annette Vilhelmsen.

Da Annette Vilhelmsen indtrådte som minister i regeringen, fortsatte hun – ganske logisk – den linje, der var lagt med regeringsgrundlaget fra 2011. Det førte til, at talebanerne igen slog til og trak tæppet væk under Vilhelmsen – muligvis uden i kampens hede at overveje, at det var deres egen kandidat, de på den måde havde slået ihjel.

Hvad Pia Olsen Dyhr nu vil gøre som nyvalgt formand, er derfor ikke let at sige. Demonstrativt valgte talebanerne *ikke* at stille med en formandskandidat, og da der jo skal om ikke regeres, så 'formanderes' – og hun allerede havde tabt to formandsvalg – besluttede hun forståeligt nok at lade tredje gang være lykkens gang.

Om den virkelig bliver lykkens gang, forekommer dog tvivlsomt. Selv siger Dyhr, at hun tror på etableringen af et fjerde 'arbejderflertal', så SF inden for en overskuelig fremtid kan komme i regering igen. Hvad man konkret skal lægge i den udtalelse, står dog hen i det uvisse. SR-regeringen vil efter al sandsynlighed lide nederlag ved næste valg, og skulle en V-ledet regering få to perioder, vil vi således være fremme ved 2020-21-22, før der i det hele taget vil være en *grund* til at overveje SF i en regeringskonstellation med S. Desuden kan der som altid være langt mellem en grund til samtaler og et grundlag for samarbejde.

Skal man foretage en afslutningsvis opsamling, må man sige, at hvis ikke SF meget hurtigt trækker til venstre, vil partiet antageligvis *både* opleve nye talebanangreb mod

formanden og ryge under spærregrænsen.

Men er der overhovedet plads til at trække til venstre? Selvom man blinker i god tid? Forskellen på situationen omkring år 2000 og situationen i dag er nemlig, at det røde SF har mistet sin position i det politiske liv til Enhedslisten.

Uden tvivl regner det røde SF med sin meget veludviklede selvfølelse med, at det nu vil være en smal sag at tilbageerobre den plads i det politiske liv, man kortvarigt af den nu eliminerede højrefløj i partiet blev tvunget til at udlåne.

Men dér tror jeg, de har forregnet sig. Enhedslisten tegnes i dag af personer, der er *meget* dygtigere, *meget* yngre og frem for alt meget mere *i pagt med tiden* end det røde SF.

Det, der er tilbage af venstrefløjsprojektet i dag, er ikke den trods alt skolede *kritik* af kapitalismen, som SF i gamle dage kunne præstere på en god dag. Derimod er det en mere diffus og følelsesbaseret *modstand* mod alt det ved samfundet, et følsomt menneske kan finde grimt og uanstændigt og uretfærdigt. Det er noget ganske andet end kritik – og noget, Enhedslisten har meget bedre sans for.

Derfor er min konklusion, at der engang var en drøm om noget, der hed centrum-venstre. Den blev oprindeligt formuleret af Aksel Larsen og senere omskabt af det grønne SF – bl.a. med inspiration fra moderne samfundstænkere som Anthony Giddens og hans idé om en koalition af mennesker med interesse for progressive forandringer omkring det, han kaldte 'den radikale midte'.

Siden 30. januar 2014 har dette centrum-venstre ikke længere fandtes. Til venstre for Socialdemokraterne vil der i mange år fremover kun befinde sig en realpolitisk ødemark.

Henrik Dahl (f. 1960) er forfatter/medforfatter til en række bøger om samfundsforhold, kulturhistorie og politik. Bl.a. 'Borgerlige ord efter revolutionen' (1999), 'Det ny systemskifte' (2001) og 'Epostler' (2003), der alle tre har en eller flere ministre fra SR-regeringen som medforfattere.

MARTS 2014. *I dag er det umuligt at finde folk, der for alvor tror på, at Thorning-Schmidt vinder. Altså bortset lige fra mig!*
[FRA RÆSON17]

David Trads: Derfor kan Thorning stadig vinde (2014)

I midten af august sidste år, da FCK lå i bunden af Superligaen, og Socialdemokraterne røg under 20 pct. i meningsmålingerne, proklamerede jeg, at FCK alligevel ville blive danske mestre, og at Helle Thorning-Schmidt ville vinde næste valg. Hvad skete der? FCK's ledelse fyrede få dage efter mit udsagn Ariël Jacobs, en belgisk tabertræner, og hentede i stedet Ståle Solbakken, den norske vinder, tilbage. Lige siden er holdet kravlet op i tabellen – og de fleste betragter nu FCK som mesterskabsfavoritter. Men regeringens situation ser anderledes svær ud: Statsministeren har aldrig reageret på de kronisk ringe meningsmålinger. Man har holdt fast ved nødvendighedens politik – udtænkt af partibureaukraten Bjarne Corydon, selvom finansministeren selvfølgelig burde have været fyret, præcist som Ariël Jacobs. I dag er det umuligt at finde folk, der for alvor tror på, at Thorning-Schmidt vinder. Altså bortset lige fra mig! Helt konkret giver Betsafe blot odds 1,70 på FCK-sejr, men hele odds 7,5 på Thorning-Schmidt-sejr. Spiller du omvendt på, at statsministeren taber magten, falder odds til 1,06! Den konventionelle vurdering er, at Lars Løkke Rasmussen cruiser sig til sejr ved det folketingsvalg, som senest kommer i efteråret næste år: Meningsmålinger giver lige nu blå blok et forspring på over ti procentpoint – S er i reglen under 20. Bortset fra få uger i efteråret sidste år, da Løkke var ved at kollapse under rejseskandalen, har regeringen stået til et stort nederlag. De pinlige sager hober sig op, ministre afskediges, et parti må udtræde af regeringen, og en 'hemmelig socialdemokrat' udgiver et anonymt smædeskrift om sit eget parti.

Men det er muligt. Her er grundene:

1. Historien er med Thorning

Danske regeringer får næsten altid mindst to perioder. Fogh vandt tre valg, Nyrup to, Schlüter fire, Anker fire. Vi skal helt tilbage til valget i 1975 for at finde en regering, der faldt efter bare én periode – nemlig Poul Hartlings smalle Venstre-regering, som kun sad i to år. Det normale er, at vælgerne ender med at give en ny regering mindst en chance mere. Nyrups politiske comeback i 1998 er selvsagt den bedste historie at erindre: Han var bortdømt ved valgets udskrivelse, idet han var bagud med fem procentpoint, som han med det yderste af neglene indhentede i løbet af tre uger. Hvordan? En kombination af belønning for en forbedret økonomi, skræmmekampagne mod Venstre og en politisk fejl hos modstanderen. Lyder det bekendt? Og se:

2. Økonomien bevæger sig i den rigtige retning

Statsministeren har i måneder forsøgt at italesætte en forsigtig optimisme for dansk økonomi. Der er imidlertid ingen grund til at være så tilbageholdende – for nøgletallene i Danmark er faktisk gode: Arbejdsløsheden er på det laveste niveau i fem år, forbrugertilliden er opadgående, væksten i den samlede økonomi er i plus, og – måske allervigtigst – der er ingen krisetegn. Kigger vi ud i verden, er udviklingen også så gunstig, at der er grund til at tro, at den forsigtige optimisme snart kan erstattes af en sikker optimisme: Nye tal forudser vækst hos Danmarks vigtigste eksportmarkeder – godt én pct. i Europa og godt tre pct. i USA. Som James Carville, der var Bill Clintons suveræne kampagnechef, præcist formulerede det, så er det altid "the economy, stupid", der vinder valg. Går det godt, ja så er chancen for genvalg dramatisk større.

3. Lars Løkke Rasmussen kan selvdetonere igen

Som alle i partiet anerkender, er partiformanden sin egen værste fjende. Løkke er fremragende – formentlig den dygtigste danske politiker – når han er i topform. Men når

han er i dårlig form, ja så rammer han virkelig bunden og er personligt i stand til at gøre en krise endnu større. Det så vi, da hans rejsefrås for ulandsmidler blev eksponeret. Socialdemokraternes strateger må hver aften bede til Vorherre, i håbet om at Løkke selvdetonerer igen – for det eneste tidspunkt, hvor regeringen har stået til genvalg, var netop, da han var tæt på at kollapse. Måske har Ekstra Bladet mere smuds gemt? Vi ved alle, at Venstres formand ikke er noget dydsmønster, men det værste for Socialdemokraterne må være, at selv slemme sager (rejsefrås, bilagsrod, naturfilm) tilsyneladende hurtigt preller af på vælgerne.

4. Skræmmekampagne mod oppositionen

Det bedste forsvar er som bekendt et angreb – og regeringen har i den grad behov for at flytte kampen over på modstanderens banehalvdel. Begrebet 'at skyde sig selv i foden' synes at have været Thorning-Schmidts ledetråd, mens effektive missiler mod 'borgerligheden' har været nærmest fraværende. Regeringen, anført af statsministeren, må simpelthen indlede en skræmmekampagne nu.

Åbningerne er nemme at få øje på – også selvom de ikke er helt fine i kanten. Her er fire: Arbejdsløsheden steg, økonomien sejlede, og konkurrenceevnen faldt under Løkke! De borgerliges nulvækst vil føre til en massakre, hvor titusindvis af offentligt ansatte vil miste deres arbejde! Liberal Alliance vil få afgørende indflydelse, hvilket vil begunstige de rige og tage fra de fattige! Løkke er en skidt karakter!

5. Statsministeren skal udnytte sin styrke

Thorning-Schmidts største fordel er, at hun virkelig er stærk på den internationale scene. Hun begår sig fornemt, taler engelsk som en indført og agerer fremragende i de i reglen uforpligtende fora, som stats- og regeringschefer opholder sig i. Modsat på hjemmebanen, hvor hun savner pondus, har hun den i den grad ude i verden – og den styrke skal hun forsøge at profitere af i Danmark. Hvordan? Hun burde associere sig tæt med nogle af sin generations stærkeste centrum-venstre-politikere – som Ed Miliband fra Labour i England og Julian Castro fra Demokraterne i USA – og danne en slagkraftig mødeklub, hvor progressive nye idéer til samfundsløsninger kunne blive født og diskuteret. Gruppen kunne passende holde første møde på Marienborg med statsministeren som vært.

6. Undgå dumheder – kvoten er brugt op

Den mængde af fejl, som regeringen har foretaget, er historisk – fra oprindelsen i oppositionstiden med et umuligt valgoplæg over virkeliggørelsen i det sorte tårn med forkastelsen af politisk identitet til de første år på egne ben med fadæse efter fadæse. Der er slet og ret ikke plads til endnu en fejl af de dimensioner, som vi hidtil har været vidner til. Den slags råd er nemme at give – selvsagt vanskeligere at efterleve. Hvis Thorning-Schmidt – mod alle odds – skal kunne vinde næste valg, så er tiden inde til at fokusere på at finde 'åbenlyse socialdemokrater', der kan score mål, ikke selvmål.

7. Bjarne Corydon skal skubbes ud i mørket

Da SF trådte ud af regeringen, var der kortvarigt et vindue, hvor Thorning-Schmidt på en nogenlunde ærefuld måde kunne have skaffet sig af med det største symbol på Socialdemokraternes fejlskud – nemlig finansminister Bjarne Corydon. Margrethe Vestager kunne have overtaget posten, mens Corydon kunne sættes på en mindre post. Den chance greb statsministeren ikke – og nu er der ikke flere muligheder. Corydon er arkitekten bag alle de største fejl – fra indrømmelsen af, at partiets valgoplæg var et fatamorgana, over udtrykket 'nødvendighedens politik', selskabsskattelettelse betalt med dagpengestramninger og forliste røde finanslove med Enhedslisten og helt frem til udsalget af DONG til Goldman Sachs. Fra nu af må hans indflydelse svækkes, så man ser så lidt af ham som muligt.

8. Dagpengefadæsen skal rettes op

De stramninger af dagpengereglerne, regeringen lydigt gennemførte – fordi De Radikale før valget havde lovet de borgerlige at støtte reformen også efter et magtskifte – er fatale for regeringens overlevelse. Logikken – nemlig at et truende fald i indkomst fra dagpenge til kontanthjælp presser folk i arbejde – er i sin natur mere Adam Smith end John Maynard Keynes. Det er slet og ret et brud på socialdemokratisk arvesølv – og så virker det heller ikke. Regeringen skal pinedød finde en model – en reform – som får rettet op på denne fadæse, der er Dansk Folkepartis største fordel, når de fisker efter utilfredse vælgere, som stemte socialdemokratisk sidst. Solide ministre som Henrik Sass Larsen, Mette Frederiksen, Nick Hækkerup og Nicolai Wammen må bure sig selv inde, indtil de har fundet en model, som skruer denne reform tilbage. Hold Corydon ude – og gør Vestager klart, at uden markante ændringer af dagpengesystemet, ja så kan valget simpelthen ikke vindes.

9. Gør noget ved ungdomsarbejdsløsheden

En regering skal skabe håb om en bedre fremtid – og især, selvfølgelig, for de unge. Ungdomsarbejdsløshed er en svøbe, der rammer hele samfundet hårdt, fordi den skaber en grundpessimisme. Nye tal viser, at ledigheden for unge under 30 år er fordoblet på fem år – ligesom antallet af kontanthjælpsmodtagere på samme alder. I alt er næsten 80.000 unge på den måde uden for arbejdsmarkedet. Et frygteligt tal. Det er imidlertid, som om regeringen slet ikke forstår omfanget af dette problem. Statsministeren burde gøre det til sit projekt at kaste sig personligt ind i kampen for at give unge et bedre håb. Hun kunne begynde med at lytte til to af partiets unge talenter – folketingskandidaten Peter Hummelgaard og DSU-formanden Camilla Schwalbe, der begge utrætteligt har forsøgt at råbe 'de voksne' i partiet op. Dernæst kunne hun indkalde til et 'giv alle unge fodfæste-arrangement' på Marienborg. Igen: Hold Corydon væk.

10. Prøv med noget socialdemokratisk politik

Opsvinget er som sagt i gang. Ikke prangende, men der er reelle fakta på bordet, som viser fremgang. Thorning-Schmidt kan med nogen ret hævde, at det er hendes politik, som slår igennem – også selvom meget selvfølgelig skyldes internationale konjunkturer. Når man bærer de gyldne kæder, får man skældud, når det går galt – men man får heldigvis også ros, når det går godt. En regering kan selvfølgelig ikke egenhændigt vende økonomien, men en socialdemokratisk bør dog stole så meget på Keynes, at den tror på, at den KAN skubbe en udvikling i den rigtige retning. Derfor skal der fremlægges en offensiv vækstplan i år – denne gang ikke med fokus på erhvervslivet, men bygget på en offensiv for at give den enkelte dansker flere penge mellem hænderne. Større bundfradrag, særlige skattefradrag, lavere bundskatteprocent. Den slags. Klassisk socialdemokratisk politik.

David Trads (f. 1967) er journalist og forfatter.

MAJ 2014. I en artikel i dagbladet Politiken stillede den tidligere folketingspolitiker Preben Wilhjem ”syv spørgsmål”, som han mener, medierne glemmer at stille politikerne. RÆSON lod ham møde skatteminister Morten Østergaard. [Fra RÆSON18]

Preben Wilhjem møder Morten Østergaard: Lektierne af krisen (2014)

Af Kristian Basballe

Wilhjem: Jeg vil godt starte med at spørge ind til den danske flexicuritymodel. Man har reduceret securitysiden med over 70 pct. [via bl.a. dagpengereformen, red.], men rører ikke ved flexibilitysiden [at folk kan fyres lettere end i mange andre lande, red.]. Så synes jeg, det er noget hykleri at blive ved med at snakke om den danske model.

Østergaard: Man kan gå lidt galt i byen, hvis man siger, at fleksibiliteten er til arbejdsgivernes fordel, og sikkerheden er til lønmodtagernes fordel. Sådan er det jo ikke. Flexibiliteten er i meget høj grad arbejdstagerens fordel også – for hvis ikke vi havde fleksibiliteten, så ville der jo ske det samme som i andre lande: at virksomhederne ville være tilbageholdende med at ansætte folk.

Wilhjem: I Tyskland koster en medarbejder en arbejdsgiver 37 pct. af lønsummen i sociale afgifter – dvs. hver gang man har ansat en person i to år, så har man betalt et års dagpenge. I Danmark koster det ikke en øre. Når man nu har skåret 70 pct. af securitysiden, uden at røre den anden side, så synes jeg, den bryder sammen. Så synes jeg, man må begynde at tale om, om den anden part måske også skal bidrage med noget.

RÆSON: Har man skåret meget i securitysiden?

Østergaard: Hvis man taler om den reform, der blev lavet under den forrige regering, af dagpengeperioden, som vi stemte for fra radikal side, så må man sige, at ja, det var jo en halvering af dagpengeperioden.

Wilhjem: I forvejen havde I været med til at skære den ned fra syv til fire, ikke?

Østergaard: Jo, det var så under Nyrop. Det, som vi så har brugt meget tid på i regeringen, har jo været at skabe grundlag for nye jobs der, hvor de gamle forsvandt. Og jeg tror, det er derfor, man ikke har set den reaktion, som man ellers kunne forvente, hvis Preben havde ret, nemlig at overenskomsterne havde handlet om længere opsigelsesvarsel – altså: indgreb i fleksibiliteten. Men det er jo ikke det, lønmodtagerne har forlangt i væsentligt omfang – de har jo været optaget af andre ting. De har lavet ansvarlige overenskomster, fordi de er optaget af, hvordan vi sikrer, at vi fastholder eksempelvis produktion i Danmark. Vi er et andet sted end den der lidt klassiske diskussion, som du lægger op til. Det, vi oplever, er, at der er en grundlæggende bekymring i befolkningen for, hvad det er, vi skal leve af i Danmark. Og derfor er man ikke så optaget af, om man kan få de danske virksomheder til at betale sociale bidrag ligesom de tyske. Det, jeg synes, det har været væsentligt at fokusere på – og som jeg tror, der er en meget bred efterspørgsel efter – er ikke, hvor længe har man ret til at være ledig, men mere hvordan man kommer i arbejde igen.

Wilhjem: Det kan alle blive enige om. Det synes jeg er udenomssnak. Jeg er gammel nok til at have oplevet perioder, hvor konjunkturerne var gode, og jobbene var der. Der har vi haft en arbejdsløshed på under én pct. Folk vil gerne arbejde! Der er nogle Dovne Roberter, og det kan blive hevet frem i pressen, men det er bare urimeligt, at de skal komme til at tegne billedet. At lønmodtagerne ikke kræver en ødelæggelse af fleksibiliteten, det er da kun ansvarlighed fra deres side. Men det er jo ikke dem, der i en overenskomstforhandling kan sige ”Vi vil godt have forlænget dagpengeperioden”. Det har de ikke mulighed for. Det er jer.

Østergaard: Nej, men du må indrømme, at hvis man skulle gøre indgreb i den anden side, i fleksibiliteten, så ville det jo være krav, man skulle rejse i overenskomstforhandlingerne, som man har valgt ikke at rejse, fordi man er mere optaget af, hvordan vi kan øge beskæftigelsen

– bl.a. ved moderate lønstigninger.

Risikoen for en ny finanskriser

Wilhjelm: En anden ting, jeg gerne vil tage op, det er jeres holdning til finanstransaktionsafgiften, som I jo om nogen, om jeg så må sige, har obstrueret.

Østergaard: Njah, altså det, vi har sagt helt fra start af, også i regeringsgrundlaget, var, at vi sådan set godt kunne se meningen med, at man arbejdede globalt i forhold til de der transaktioner. Dét, vi har advaret mod, var idéen om, at man enten ensidigt gjorde det fra dansk side, eller at man i en europæisk kreds indretter sig på en sådan måde, som var mest egnet til at få kapitalen til at flytte et andet sted hen.

Wilhjelm: Det er klart, at det ideelle ville være, hvis man fra dag ét havde en global aftale, der omfattede alle lande. Men det er det samme som obstruktion, for hvis I stiller dét krav, så bliver det aldrig nogensinde til noget – og det ved du lige så godt som jeg. Men det er da interessant, at opfordringen til en finanstransaktionsskat kom fra EU-Kommissionen. Det, det drejer sig om, er at forhindre de der højfrekvente handler, hvor der sidder nogle algoritmeprogrammerede computere og kører handler i et tempo på over 1.000 gange i sekundet, hvor vi ikke har styr på det, og hvor selv kompetente folk på Wall Street siger, at det er et spørgsmål om, hvornår det går fuldstændig galt. Vi er derude, hvor gennemsnitsejertiden for en amerikansk aktie er 22 sekunder. Det er jo vanvittigt.

RÆSON: Anerkender du, at der er et problem med den måde, de her handler foregår på i dag?

Østergaard: Jeg tror, alle anerkender, at den måde, som den finansielle sektor har fungeret på i perioden op til finanskrisen, har været usund. Men det er jo også derfor, der er taget ganske betragtelige reguleringstiltag, også på internationalt og europæisk plan, hvor man skal polstre sig som finansielt institut.

Wilhjelm: Lige efter 2008-krisen erkendte alle, at nu bliver vi nødt til at dele de der finanskonsortier op, ligesom det var før i tiden: Realkredit for sig, traditionel bankvirksomhed for sig osv. Og dertil sørge for, at ingen af dem blev så store, at de kunne tage samfundet som gidsler. Det var dét, Danske Bank gjorde i 2008 – banken var så stor, at I ikke turde lade den gå ned. Man var blevet gidsler af Danske Bank, ikke? Og det er også sket i alle de andre lande, så det er ikke noget, man specielt skal bebrejde Danske Bank. Der er intet af det, der er blevet gjort. Der er intet, der er gjort i retning af at opsplitte konsortierne. Man har stillet større krav, og alligevel har vi en situation, hvor et lille, snoldet foretagende som Saxo Bank, der lever af den slags ting, har en daglig omsætning, der er en sjettedel af det danske statsbudget. Det er jo fuldstændig vanvittigt. Og det tjener ikke noget fornuftigt formål – der er ingen jobs i det. Det, I skulle have gjort, det var at gå ud og sige til de andre: ”Det her drejer sig ikke om at skaffe et provenu. Det drejer sig om at stoppe de her højfrekvente handler, der gør os så sårbare, og derfor vil vi foreslå, at I satte den der beskatning ned til en tiendedel, en hundrededel” – det er ligegyldigt. Den behøver ikke at være 0,1 promille, som man talte om fra EU-Kommissionen. Den kunne være 0,00001 – det er tilstrækkeligt til at stoppe de højfrekvente handler.

Østergaard: Men jeg synes klart, du undervurderer betydningen af de ting, der er taget. [...] Nu brugte du selv eksemplet med, hvor lang tid gennemsnitsejertiden var på en amerikansk aktie, og der vil jeg bare sige, om det så er fem, syv eller elleve europæiske lande, der måtte indføre en bestemt måde at gøre sig selv mindre attraktive på som hjemsted for finansielle attraktioner, så ændrer det nok ikke gennemsnitsejertiden af en amerikansk aktie. Og det er jo dét, der er udfordringen.

Wilhjelm: Der er lavet masser af ting, og de er så små, så små. Bare for at sætte det i perspektiv: Vi er ikke engang tilbage til den form for regulering, vi havde af finanssektoren, før Reagan og Thatcher begyndte at deregulere, og vi andre fulgte i røven på dem. Vi er stadig langt mere sårbare, end vi var med den regulering, vi havde dengang. Så det dér giver jeg ikke så meget for. Hvis vi får et forløb igen ligesom op til 2008, så er de dér buffere en nødhjælp, og de kan trække det lidt ud, men de er slet ikke nok til at forhindre, at nogle er “too big to fail”.

Østergaard: Når du nu siger, at det ingen betydning har, og det er for småt, det hele, så må man i hvert fald sige, at det har trods alt dog haft den konsekvens, at mange finder det er uforholdsmæssigt svært at opnå lån.

Østergaard: Den danske realkreditmodel er med rette beundret mange steder. Jeg synes i den grad, at den her under finanskrisen har vist hvorfor – fordi den jo faktisk var robust på et tidspunkt, hvor det var den type finansielle faciliteter, der havde problemer.

Wilhelm: Om realkredit: Det fungerede glimrende i gamle dage. Realkrediten deregulerede man jo også ved at lade bankerne optræde som realkredit.

Østergaard: Det har da fungeret forbilledligt.

Wilhelm: Ved du hvad? Det er den der afregulering, der har ført til nogle af de der katastrofer, der har været i almennyttige boliger – på grund af låneformer, som er fuldstændig uansvarlige i forhold til den gamle realkreditordning.

RÆSON: Tror du ikke, at der er mange af denne regerings vælgere, der nikker genkendende til nogle af de bekymringer, som Preben Wilhelm italesætter?

Østergaard: Jo. Derfor er diskussionen jo også vigtig. Men jeg synes også – med al respekt – at man også er nødt til at være sig bevidst, hvordan tiderne skifter. Når vi er tilbage her i diskussionen til tiden før Reagan og Thatcher, så må vi også bare sige, at vi lever i en verden, som bestemt er meget anderledes. Jeg synes hverken, at det er fornuftigt eller forsvarligt at love, at man kan rulle tilbage eller fastholde i morgen, som det var i går. Der er forandringens vilkår. Vi kan ikke love stilstand, selvom det er det, der lige nu er slagvaren på yderfløjene i dansk politik.

Preben Wilhelm (f. 1935) er dansk forfatter og tidligere folketingsmedlem for Venstresocialisterne (1975-1984).

Morten Østergaard (f. 1976) er radikal skatteminister.

Kristian Basballe (f. 1986) er RÆSONs adm. chefredaktør.

MAJ 2014. *Det neoliberale projekt går nu ind i en ny fase, hvor det udvikler og giver perverse løfter om, at det kan levere pædagogik og retfærdighed til dem, der skal lære at finde sig i mere. Men projektet giver kun falske løfter – for den resiliente attitude tjener kun den selvsamme udvikling, der har skabt behovet for en mere hårdfør attitude.* [Fra RÆSON18]

Rasmus Willig: Konkurrencecesoldat: Det galvaniserede menneske (2014)

Der vokser i øjeblikket en ny type selvhjælpslitteratur frem dedikeret til ønsket om at udstyre det moderne menneske med *resiliens*. Udadtilligner denne litteratur et forsøg på at hjælpe menneskeheden, der skal imødegå de verserende globale kriser på finans-, gælds-, arbejdsmarkeds- og klimaområderne. Men svaret på kriserne er perverst. Det ignorerer ikke kun krisernes omfang, men også deres katastrofale konsekvenser. Det argument, som fremføres, er, at individet blot skal blive mere modstandsdygtigt – resilient!

Det resiliente individ er et menneske, som har klaret sig 'på trods af'. Overalt i litteraturen om resiliens er der eksempler på personer, som har klaret sig på trods af en barndom med vold, voldtægt eller andre overgreb. Det er disse erfaringer, der nu bliver gjort til genstand for undersøgelse, da de tilsyneladende udgør de helt rigtige midler mod de permanente kriser. For hvorfor klarer Viktor Frankl sig igennem koncentrationslejrens rædsler og ender som anerkendt selvhjælpsforfatter, og hvorfor kommer nogle posttraumatiserede soldater hurtigere tilbage i kamp?

Litteraturen om resiliens kan læses som en 'naturlig' forlængelse af konkurrencestaten. Konkurrencen er accelereret. Det neoliberale ideologiske projekt har først foretaget et vellykket begrebsimperialistisk træk ved at slå velfærdsstaten ihjel med udråbelsen af konkurrencestaten, og nu følger pædagogikken til udviklingen af en ny attitude, som ikke bare er føjelig, men også hårdet og mere aggressivt stemt. Dette er ikke et nyt diktatur i de vante historiske klæder. Neoliberale stater slår ikke deres systemkritikere ihjel eller spærre dem inde, men hjælper i stedet markedsaktørerne med at 'spærre kritikken inde' i nøje tilrettelagte selvhjælpsøvelser, hvor kritik ses som gift mod den entreprenante ånd. Det hærdede individ tjener sig selv og derved konkurrencestaten. Det er konkurrencesoldaternes attitude, der bearbejdes til den endelige totale konkurrence mellem rivaliserende individer og stater.

Herved forsvinder de strukturelle årsager til kriserne, og muligheden for at handle politisk forsvinder. Resultatet er apokalyptisk, for den eneste mulige reaktion på klimakrisen og på den neoliberale ideologi, som har bidraget til den, bliver altså at acceptere begge dele som vilkår, der ikke står til at ændre.

Hvad der ikke slår dig ihjel, gør dig stærkere

Litteraturen om denne modstandsdygtighed – resiliens – er forfattet af alt fra læger over psykologer til coaches. Her beskrives og kultiveres den nye attitude, der skal tilegnes, hvis den enkelte vil have en fornemmelse af at overleve på trods af en forestående katastrofe.

Men hvad betyder ordet 'resiliens' i det hele taget, og hvad er dets etymologiske oprindelse? Resiliens kommer af det latinske 'resilio' = 'jeg springer tilbage'. Eksempler: 'ranæ per lacus resiliunt' = 'frøerne springer tilbage over søen', 'grando resiliat a culmine tecti' = 'haglet preller af mod tagryggen'. Ordet har sidenhen været en tur gennem den psykologisk-tekniske vridemaskine, hvorved det har fået sin nuværende betydning. I dag har adjektivet 'resilient' synonymer som 'hærdet', 'hårdfør', 'modstandsdygtig', 'resistent', 'robust' og 'udholdende'.

Resilienslitteraturen, der til tider tangerer selvhjælpsbøger, benytter sig ligesom tidligere litteratur inden for denne genre af et sammensurium af forskellige kilder – fra videnskabelige artikler over religiøse skrifter til biografier om udvalgte helte. Der er ingen øvre eller nedre grænser, og der redegøres ikke for metodiske overvejelser, ligesom andre videnskabelige fremstillingsformer ignoreres. Her kan man selvfølgelig indvende, at der ikke er tale om videnskab i traditionel forstand, hvilket dog ikke forhindrer denne litteratur i at påberåbe sig videnskabelig validitet og støtte argumentationen ved hjælp af videnskabelige referencer. Det vil i hvert fald ikke være forkert at påstå, at denne litteratur er ved at undergå en videnskabelig forvandling. Den nye menneskerace, som forsøges videnskabeliggjort, beskrives klart af Karen Reivich og Andrew Shatté i deres bog 'The Resilience Factor': "Resiliente [modstandsdygtige] mennesker har fundet et system – og det er et system – til at galvanisere sig selv og tackle problemer med omtanke, grundigt og energisk. Ligesom alle andre gribes resiliente mennesker af angst og tvivl, men de har lært ikke at lade sig overvælde af angst og tvivl" (Reivich & Shatté, 2002: 4, egen oversættelse).

Det resiliente individ er således ikke, som Brad Evans og Julian Reid fra henholdsvis University of Bristol og University of Lapland formulerer det i den meget opsigtvækkende bog 'Resilient Life: The Art of Living Dangerously', et traditionelt liberalt subjekt, hvis autonomi skal beskyttes mod overgreb fra staten, eller som nægter at lade sig lede af andre. Det er derimod et individ, som er afhængigt af evnen til at indgå i relationer og netværk med andre. Det er heller ikke i traditionel forstand et individ, hvis autonomi sikres, i og med at det beskyttes mod risiko, usikkerhed og farer, men derimod et menneske, hvis udvikling afhænger af, at det udsættes for fare, så det kan blive resilient. Det nye neoliberale individ skal altså udsættes for fare for at gøre sig stærk.

Et nyt frihedsbegreb

Friheden til sikkerhed er derfor vendt på hovedet: Den er blevet til friheden til at udsætte sig selv for fare. Vi har altså at gøre med et individ, som skal lære at finde sig i mere. For hvis den neoliberale 'pædagogik' går ud på at udsætte individet for fare med henblik på at gøre det stærkere, må individet også lære at give slip på sig selv og omstille sig til de risici, der er forbundet med at gøre sig stærk. Det må underkaste sig kravet om ikke at gøre modstand eller sikre sig selv mod de farer, det står over for. Det må acceptere enhver katastrofe, affinde sig med urimelige forhold og tilsidesætte evnen til at involvere sig politisk. I stedet må det indtage en ny attitude, hvor det opsøger og løber risici som et særligt udviklingspotentiale (Evans & Reid, 2014: 42).

Individet er uden reel indflydelse og har kun én mulighed: at gøre sig resilient. Det må træne i at opnå 'indre balance', 'selvtillid' samt 'personlig og indre styrke' og 'overvinde udfordringer' – eller 'blot afværge', hvad der end bliver smidt i hovedet på det. Det kan hverken opstille eller formulere alternativer. Det må ganske enkelt acceptere den neoliberale virkelighed og rette sig efter dens imperativer.

Kultiveringen af resiliens

Litteraturen om behovet for at udvikle et resilient individ finder sin begrundelse for udviklingen og kultiveringen af denne nye attitude i det forhold, at vores omgivelser er i konstant forandring og derfor befinder sig i en permanent krisetilstand. Ethvert aspekt af det moderne individs liv er under forandring. Som Liggy Webb skriver i 'Resilience: How to Cope when Everything Around You Keeps Changing', er den traditionelle kernefamilie under afvikling. Det samme gør sig gældende på arbejdsmarkedet, hvor de færreste har det samme arbejde flere år ad gangen, og fritidslivet har aldrig budt på så mange muligheder for selvrealisering (Webb, 2013: 52). Udfordringen lyder derfor: Hvordan kan den enkelte håndtere og affinde sig med de mange forandringer uden at gå psykologisk til grunde?

Svaret på denne udfordring er evnen til omstilling, der i litteraturen om resiliens er nøglen til overlevelse (ibid.: 52). Denne litteratur påpeger imidlertid også, at det ikke kun

handler om udviklingen af strategier til håndtering af de mange udfordringer, men også om, at de konstante forandringer gør det muligt for individet at udvikle sig, lære af og vokse med udfordringerne (ibid.: 53).

Idéen om det resiliente individ antager således nærmest karakter af en pædagogik, der giver subjektet mulighed for at opsøge nye erfaringer og se sit biografiske livsforløb som en serie af projekter. Som Reivich & Shatté udtrykker det i en optimistisk tone: "Den resiliente egenskab opretholder den positive attitude hos den opdagelsesrejsende" (Reivich & Shatté, 2002: 26, egen oversættelse). Det resiliente individ er, som McGuinness skriver i 'Resilience: Facing Down Rejection and Criticism on the Road to Success', "et menneske, der trods modgang bliver ved med at forfølge sine mål" (McGuinness, 2013: 47, egen oversættelse). Eller som Webb formulerer det: "Resiliente individer er bedre til at udnytte deres evner på en sådan måde, at de kan håndtere og overvinde voldsomme tilbageslag og udfordringer som fx sygdom, tab af arbejde, økonomiske problemer, ødelagte parforhold eller sågar naturkatastrofer" (Webb, 2013: I, egen oversættelse).

Men hvordan opøves den resiliente attitude? Litteraturen leverer flere øvelser til mental træning såsom meditationsteknikker, ligesom der også er fysiske øvelser. Øvelserne suppleres med et sæt optimeringsteknikker i Donald Robertsons bog 'Build Your Resilience', hvor de mange mentale og fysiske øvelser suppleres med øvelser i, hvordan individet undgår at drukne i øvelser ved at holde tilstrækkelig mange pauser, der i sig selv bidrager til at optimere og udvikle en resilient natur (se fx Robertson, 2012; McGuinness, 2013). Den mindste finjustering kan være afgørende i udviklingen af en større udholdenhed.

Ifølge Liggy Webb spiller det følelsesmæssige register også en rolle i udviklingen af resiliens. Den følelsesmæssige modstandskraft handler om individets evne til at håndtere tilbageslag og stressende situationer og til at styre sine følelser på en positiv måde. Individet må ifølge Webb nemlig forstå, hvordan det reagerer i pressede situationer, så det kan lære at regulere og udvikle en indre kontrol (Webb, 2013: 32). Man må således blive mere bevidst om sine følelser for at kunne klare fremtidige kriser. En måde at forberede sig på er at fremkalde positive følelser og opøve dem dagligt, da de øger chancerne for at blive mere resilient (ibid.: 33). Udviklingen af følelser, der kan gøre en mere robust, drejer sig altså ifølge denne litteratur om at fremelske eller opdyrke en positiv attitude, der kan hjælpe en med at komme sig hurtigt oven på voldsomme forhindringer eller udfordringer. Det gælder om at lære at reagere på problemer med entusiasme og iver (ibid.: 76).

En af de teknikker, der anbefales, er at smile mere, da det dels sætter individet i bedre humør, dels gør det mere attraktivt (ibid.: 130). Som Webb skriver: "Mennesker føler sig helt naturligt mere tiltrukket af andre, som har lettere ved at smile, og et smil kan ændre dit humør og hjælpe dig med at føle dig positiv" (ibid.: 130, egen oversættelse). Selvbevidsthed og selvtillid spiller ifølge Webb en essentiel rolle i forbindelse med at håndtere stress og komme sig oven på alvorlige belastninger. Individet må blive mere bevidst om sine evner til at respondere og handle sig igennem kriser. Først herved bliver det resilient over for fremtidige udfordringer.

Den 'resiliente' attitude låner en stor del af sin argumentation fra den positive attitude, der udspringer af positiv psykologi. I lighed med litteraturen om resiliens trækker positiv psykologi på religiøse oplevelser, og det er også her, man finder idéen om at acceptere livets vilkår som noget, der befinder sig hinsides individet. Det individ, som enten er religiøst eller spirituelt, accepterer ifølge denne litteratur nemlig lettere det 'faktum', at det ikke kan ændre sin politiske skæbne, men blot forberede sig i håbet om at klare sig.

'Den kritiske attitudes' opkomst dateres af Michel Foucault i hans berømte forelæsning for det franske filosofiske selskab i 1978 til tiden før reformationen, hvor befolkningen stillede kritiske spørgsmål til de religiøse autoriteter og til udlægningen af de autoritative religiøse skrifter. Med opkomsten af den resiliente attitude vender den kvasireligiøse stemme nu tilbage i neoliberale gevandter og forsøger at afløse eller måske ligefrem afvikle det sekulariserede syn, som har karakteriseret de vestlige demokratiske samfund.

Kritik som motor for forandring

Det er sociologisk børnelærdom, at enhver krise udløser kritik, eller – omvendt – at voldsom kritik kan lede til kriser. Men har denne formel for historisk fremskridt mistet sin gyldighed, fordi vi har bevæget os ind i en ny historisk epoke, hvor den ene krise afløser den anden? Litteraturen om resiliens kan i hvert fald ses som et symptom på en form for accept af krisernes permanente tilstand.

Hvis 'kriserne' er kommet for at blive, er kritik som motor for historisk forandring ved at forsvinde ud af formelen. Det resiliente individ er nemlig ikke et kritisk individ i betydningen et politisk individ, dvs. en engageret borger, der ønsker at ændre skævvredne strukturelle forhold.

Neoliberalismens succes består – som Pierre Bourdieu formulerede det kort før sin død i kampskriftet 'Contre-feux' – i, at individet først opdager uheldige konsekvenser, når det er for sent. Det skyldes, at kritik som kilde til information afvæbnes og neutraliseres, fordi den førte politik opererer med en tidsforskydning, hvor de voldsomme reformer går fri af protester, eftersom de sociale konsekvenser endnu ikke er tydelige. Neoliberalismen tømmer offentligheden for problemer og erstatter dem med en individuel selvkritik, der skal håndteres og om muligt nedbrydes. Bevægelsen fra udadrettet strukturel kritik til indadrettet selvkritik, der kan bearbejdes, er således en nødvendig forudsætning for neoliberalismens fortsatte succes. Dette billede stemmer helt overens med det, der prædikkes i litteraturen om resiliens. Her præsenteres særlige teknikker til at håndtere kritik fra andre eller sågar fra offentligheden – mens en politisk kritik end ikke strejfes.

Årsagen til, at kritik overhovedet behandles som et særskilt fænomen i litteraturen, er tydeligvis den fare, kritik udgør for individet. Det kan fx være den erfaring, der er forbundet med at miste social status, hvis kritikken fra andre har ramt hårdt, og individet ikke er i stand til at ryste den af sig. Svaret er naturligvis: Individet må blive mere resilient (McGuinness, 2013: 36). Den førnævnte Webb giver tre råd om, hvordan subjektet kan håndtere konfliktsituationer effektivt: 1: Man skal hurtigt mindske enhver form for stress. 2: Man skal forblive følelsesmæssigt rolig og reagere konstruktivt. 3: Man skal håndtere situationen roligt og ikke blive overernervøs (Webb, 2013: 70).

Hos McGuinness lærer læseren at sætte sig ind i forskellige former for kritik, fx *konstruktiv* og *destruktiv* kritik. Den *konstruktive* kritik er kendetegnet ved, at den, der fremsætter den (i denne sammenhæng mod det individ, der er ved at lære at blive resilient), har gjort sit eget standpunkt klart og er så præcis og detaljeret, at modtageren ved, hvad der kritiseres. Den *destruktive* kritik er derimod uden perspektiv, og den, der fremsætter en sådan kritik, taler, som om vedkommende er den ultimative autoritet på området. Håndtering af kritik kan i denne litteratur læses som strategier for, hvordan individet enten forholder sig til kritik eller fremsætter kritik på en konstruktiv måde. Det handler fx om, hvordan individet kan blive mere bevidst om en alt for hård selvkritik og et negativt selvbillede, og hvordan han eller hun kan undgå at projicere det over på andre (Reivich & Shatté, 2002: 230). Men hvorfor skal man – som det nye hærdede menneske – lære at skelne mellem forskellige former for kritik? Svaret på dette spørgsmål er, at eftersom individet er overladt til sig selv, er der ingen strukturelle rammer, der kan afbøde kritikken. Individet må derfor udvikle teknikker til at gøre sig selv resilient over for kritik, eftersom kritik og nederlag er ødelæggende for selvet. Rådet er derfor, at individet må udvikle en "sund skepsis over for kritik" (McGuinness 2013: 152).

Den værste kritiker i litteraturen er imidlertid den indre kritiker, der kan skade det resiliente individ. Opgaven er derfor at gøre den indre kritiker til en ny 'ven', der kan tjene udviklingen af den resiliente attitude. Derfor er der også teknikker til, hvordan individet kan styre sine indre samtaler (ibid.: 178).

Det modstandsdygtige menneske tjener neoliberalismen

En række generelle træk ved den litteratur, der behandler idéen om resiliens, er særlig vigtige

at hæfte sig ved for at forstå, hvordan de tjener den neoliberale ideologi. Der er tale om en ny form for socialisering med pædagogiske intentioner, der sigter mod at forme en attitude, der ikke kun er resilient, men også må underkaste sig forudsætningerne for hele det neoliberale liv.

Som vi har set, glimrer det politiske individ ved sit fravær. I stedet er der hovedsageligt tale om individuelle, 'neutrale teknikker' til udvikling af en robust og resilient attitude, der kan håndtere udefrakommende forandringer og vilkår. Hverken ydre, strukturelle eller indre, individuelle politiske fordringer inddrages i udviklingen af det resiliente individ. Det resulterer i et afpolitiseret individ, der kun kan underkaste sig både aktuelle og fremtidige dominans- og magtforhold.

Med andre ord stilles der krav til individet om at underkaste sig en permanent krisetilstand, der er kendetegnet ved en helt igennem deterministisk vilkårlighed. Politisk kamp og politisk viljesdannelse er således ikkeeksisterende.

En del af litteraturen trækker på videnskabelige undersøgelser, men der redegøres ikke for disse undersøgelser normative standpunkter, der i en moralsk diskussion ville kunne levere viden om specifikke politiske intentioner.

På mange måder redegør litteraturen om resiliens implicit for en ny form for totalitarisme, der især kan spores mellem linjerne i Michael Neenans bog 'Developing Resilience: A Cognitive-Behavioural Approach' og i Steven M. Southwick og Dennis S. Charneys bog 'Resilience: The Science of Mastering Life's Greatest Challenges'. Stat, marked og civilsamfund underlægges kravet om udviklingen af den neoliberale attitude. Hovedeksponenten for staten i litteraturen er militæret, der fungerer som et eksemplarisk narrativ om biografiske individer, der har været udsat for ekstrem fare og er sluppet levende fra det. Markedet er typisk repræsenteret af entreprenante subjekter, der skal være omstillingsparate, fleksible og derfor resiliente individer, som ikke bukker under for den intensiverede markeds konkurrence, mens civilsamfundet fungerer som en sfære for restitution, hvor familiemedlemmer og venner bliver til redskaber for individets op- og genopladning.

Alle disse bøger kan læses som overindividualiserede skrifter, hvor samtlige teknikker og handlingsvejledninger er rettet mod den enkelte, men som sagt er der også en anden dimension:

Kritik betragtes generelt som noget negativt og som et fænomen, der skal håndteres, fordi det kan skade individet. Som sagt skelnes der mellem den form for kritik, som er skadelig, og den kritik, som er konstruktiv og derfor kan tjene udviklingen af individet. Moderat kritik kan derfor være positiv, fordi det falder sammen med den pædagogik, der i de rette doser stresser individet lige akkurat så meget, at det ikke tager skade, men derimod udvikles.

Kritikbegrebet optræder dermed instrumentelt, ikke som en særlig erkendelsesinteresse eller et emancipatorisk politisk redskab, og kun i det omfang, det kan tjene den videre udvikling af det resiliente individ.

Ingen ideologiske valg

Det neoliberale projekt går nu ind i en ny fase, hvor det udvikler og giver perverse løfter om, at det kan levere pædagogik og retfærdighed til dem, der skal lære at finde sig i mere. Men projektet giver kun falske løfter – for den resiliente attitude tjener kun den selvsamme udvikling, der har skabt behovet for en mere hårdfør attitude.

Det paradoksale tilbageslag for udviklingen af den resiliente attitude kan meget vel blive det sidste af sin slags i det nuværende samfund. For herefter vil verden ikke længere være sådan, som vi kender den i dag. The tipping point er lige om hjørnet, og med den ny resiliente attitude vil menneskeheden nå dette skarpe hjørne hurtigere end forventet. Samtidig vil den kritik, som kunne forhindre katastrofen og bidrage til at formulere alternativer, blive spærret inde i et nyt neoliberalt fængsel, hvor det enkelte individ i ensomhed bearbejder sig selv med forskellige former for selvkritiske teknikker i de rette

doser – for at blive stærkere – men i lyset af de kommende varmegrader vil det være en halsløs gerning. Det apokalyptiske scenarie kan ikke fravælges. Heri består neoliberalismens egentlige succes med den resiliente attitudes opkomst, nemlig at alle ideologiske valg er erstattet med spørgsmålet om, hvordan den enkelte arbejder med sig selv. Intet andet. Heri består det kollektive selvmord.

Rasmus Willig (f. 1973) er ph.d., lektor ved Institut for Samfund og Globalisering på Roskilde Universitet. Han er tidligere formand for Dansk Sociologforening, har skrevet for dagbladet Information og er en af arkitekterne bag Politikens kritiker- og debattørske. Har skrevet bøgerne 'Til forsvar for kritikken' (2007), 'Umyndiggørelse' (2009) og 'Kritikkens U-vending' (2013). Har redigeret og skrevet introduktion til flere bøger, bl.a. Axel Honneth: 'Behovet for anerkendelse' (2003), Axel Honneth: 'Kamp om anerkendelse' (2006), 'Sociale patologier' (med Marie Østergaard) (2005) og Hartmut Rosa: 'Fremmedgørelse og acceleration' (2014), alle på Hans Reitzels Forlag.

MAJ 2014. Vi indretter samfundet, som om vi havde sympati for hinanden – vel vidende at det ikke er tilfældet. Just det er velfærdsstatens normative grundlag. Men systemet har fra den første dag haft iboende selvdestruktive kræfter. [Fra RÆSON18]

Jørn-Henrik Petersen: Den indre krig i velfærdsstaten (2014)

Velfærdsstaten har altid været omstridt. Det er ikke så sært, fordi den – ikke mindst i sin klassiske danske udformning – bærer på en række iboende dilemmaer. Den var et moralsk projekt – et måske så fordringsfuldt samfund, at det kneb for menneskenes børn at leve op til kravene. I udformningen har forskellige aktører med forskellige motiver lagt lag på lag i et sammenrod af beslutninger, der ikke er afstemt med hinanden. Derfor kan man med god grund spørge, om velfærdsstaten overhovedet har et normativt grundlag. Man kan ikke tage udgangspunkt i *grundlæggerens* eller *grundlæggernes intentioner*, fordi den danske velfærdsstat ikke har en entydig ophavsmand.

Professor Jørgen Dich så velfærdsstaten som en følge af *politiske krav*, der blev indfriet, når to eller flere grupper – med politisk eller økonomisk gevinst for øje – kunne finde sammen i et kompromis. I 1973 beskrev han forvalterne af velfærdsstatens ydelser som ”den herskende klasse” i bogen af samme navn. Velfærdsstaten bundede i humanismens menneskelige forståelse, angsten for døden og middelstandens foragt for det legemlige arbejde. Det begrundede henholdsvis social-, sundheds- og uddannelsessektoren. Den klasse (her de offentligt ansatte), der skaber et lands ideologi, former også politikerne i sit billede og vinder derved magt. Verden er således, hvis man skal tro Dich, alene behersket af stræben efter *penge og magt, mens idealerne må tilpasse sig*. Der er imidlertid nok mere at sige.

Der ligger i dybdestrukturen bevidste eller ubevidste værdier, som afspejler noget, der er indlejret i kulturen. Det kalder på en tolkning med større historisk og kulturel dybde. Hvad det er, får man en fornemmelse af ved at kigge på den *implicitte, uskrevne sociale kontrakt* på det individuelle plan.

I den kontinentaleuropæiske velfærdsstat er der en klar *kobling* mellem individuel bidragsbetaling/forudgående erhvervskarriere på den ene side og de individuelle ydelser på den anden. Derimod var den klassiske danske model præget af *afkobling*, fordi finansieringen hvilede på skattepolitiske synspunkter, mens ydelserne fordeltes efter socialpolitiske hensyn. Mens kontinentaleuropæerne har bygget på ”noget for noget”-princippet, kan man i Danmark lidt spidsvinklet tale om ”noget for ingenting” som kongstanke.

For den franske sociolog Marcel Mauss og den tyske sociolog Georg Simmel var gensidighedens ”noget for noget” afgørende. Mennesket var et *Homo recipians*. Der skulle udveksles noget for noget. Der skulle være reciprocitet. Den amerikanske sociolog Alvin Gouldner var mere optaget af *reciprocitetens begrænsninger*, fordi der altid vil være dem, der ikke i fortiden har kunnet yde noget, og som ikke aktuelt eller fremtidigt vil kunne gengælde ydelser, de måtte modtage. Gensidighedsnormen må derfor gå hånd i hånd med en ensidig *godgørelses- eller kærlighedsnorm*. Det kalder på det velfærdsstatslige menneske, *Homo generosus*, præget af generøsitet, mådehold og arbejdsvilje. Dette krav springer ud af tilværelsens grundvilkår, der lader den enes liv være forviklet med den andens. Det begrunder fordringen om at drage omsorg for ”den anden”.

Denne omsorg er ”naturlig”, fordi den springer ud af den anvisthed på hinanden, der hører tilværelsen til, men samtidig ”unaturlig”, fordi den strider mod vores umiddelbare selvhævdelse, magtvilje og bjergsomhed. Derfor binder vi os – som hin herlige helt Odysseus – til masten og sikrer gennem lovgivning en velfærdsstat som *institutionaliseret surrogat* for den næstekærlighed, vi har så vanskeligt ved at virkeliggøre.

Velfærdsstaten i sin klassiske danske udformning spejler som utopi kærligheden til næsten som en stiltfærdigt reduceret idé, der er indlejret i vores kultur. Den tilgodeser alles

grundlæggende behov uden skelen til, hvad den enkelte har været, er og fremtidigt vil være. Vi indretter samfundet, *som om* vi havde sympati for hinanden – vel vidende at det ikke er tilfældet. Just det er velfærdsstatens normative grundlag.

Derfor kan der aldrig skelnes mellem “dem” og “os”, hvad enten det drejer sig om “de fremmede” og “danskerne”, “de religiøst dæmoniserede” og “os andre”, “modtagere af overførselsindkomster” og “de erhvervsaktive” eller andre konstruerede modsætningsforhold.

Mennesket i velfærdsstaten

Det var ikke en tilfældighed, at K.K. Steincke – 1933-socialreformens fader – ofte henviste til den kontroversielle engelske politiker, Labours første premierminister, Ramsay MacDonald: Den mennesketype, der skal virkeliggøre socialismen, er ikke “det økonomiske menneske” og ej heller “det klassebevidste menneske”. Det er “idealernes menneske” med historisk sans overvejende bestemt af religionen og af det, som har god klang og godt ry – medmenneskets ufortrødne og højmodige medarbejder. Derfor måtte man styrke impulserne til udvikling af karakterfasthed og personlig kultur, fremavlne frie, uafhængige og karakterfaste individer, fremelske personlig hæderlighed, ærlighed, arbejdsomhed, ordholdenhed, skabe gode og ansete borgere i et ordnet samfund og frem for alt styrke ”samfundsfølelsen på egoismens bekostning”.

Tilsvarende skrev den senere udenrigsminister K.B. Andersen i 1954: ”Overbetoner vi i individualismens navn den personlige udfoldelse, konkurrencementaliteten, kappestræbet og egoismen som samfundsmæssige drivkræfter, kan vi godt samtidig afskrive muligheden for at komme væk fra det bestående samfund med dets angst og utryghed. Har vi ikke mod til at gøre fællesskabet, solidariteten, samarbejdsviljen til afgørende anskuelser, kan vi ikke gøre os noget håb om at bygge et samfund af væsentlig anden struktur end det nuværende.”

Hal Koch lå på samme linje. Han talte om Krogerup Højskole som ”medborgerskole” for dem, der havde interesse for den fælles sag – *res publica* – og som ville påtage sig medansvar for, hvordan livet mennesker imellem formede sig i familie, nabolag, arbejdsplads, sogn, kommune, ja det hele land. Mennesker måtte opdrages til at engagere sig i de fælles anliggender, til samfundsmæssig forståelse og karaktermæssig udvikling. Medborgerskabet var en forudsætning for, at den enkelte kunne leve i overensstemmelse med velfærdsstatens værensorden. Mennesket skulle handle som “samfundsmenneske” – ikke som “privatmenneske”.

Præcis 100 år efter offentliggørelsen af Steinckes pjece lød det i et debatoplæg fra Socialdemokraterne forud for partiets kongres i 2012, at der var pligter, som ikke var lovfæstede: ”der er også pligter, der ikke er nedfældet i en lov, men som er nødvendige for, at samfundet kan fungere. En pligt til at bidrage, hvis man er i stand til det. En pligt til ikke at rage ydelser til sig, man ikke har behov for – selvom man måske formelt har “ret” til dem. En pligt til at være en aktiv samfundsborger, der tager ansvar for sine medmennesker.” Generøsitet, mådehold og arbejdsvilje – *Homo generosis*, det velfærdsstatslige menneske. Det er ikke lykkedes

Både Steincke, K.B. Andersen og Hal Koch var sig bevidst, at velfærdsstaten forudsætter, at menneskenes børn opfører sig på en bestemt måde.

De ændringer af social- og arbejdsmarkedspolitikken, der er sket siden slutningen af 80’erne, er en reaktion på politikernes opfattelse af, at menneskenes børn ikke nødvendigvis agerer, som præsten prædiker.

I 1996 genoptog Poul Nyrup Rasmussen en tidligere tids tale om et “norm- og værdiskred”. Og “normskred” og “krævementalitet” kom igen for alvor på dagsordenen, da politikerne mødte Carina og Dovne Robert.

Samfundsmennesket var i politikernes optik blevet kvalt af det økonomiske menneske. Derfor kunne den klassiske velfærdsstat ikke overleve.

Reaktionen begyndte i 1970'erne

Allerede under 70'ernes legitimitetskriser spurgte mange, om vi virkelig alle var i samme båd. Dermed begyndte en gradvis opløsning af et fællesskab, der blev erstattet af en "os og dem"-tænkning, som har været på fremmarch siden.

Hensynet til "Blå Bjarne", den arbejdende befolkning, vandt i stigende grad frem på bekostning af dem på "passive ydelser". Hvis man troede bare at kunne få af samfundet, var det, sagde Helle Thorning-Schmidt, en stærk provokation over for de hårdtarbejdende lønmodtagere.

Socialdemokraterne havde det i slut-80'erne svært med pligtbegrebet og ikke mindst med sanktioner. Tankerne var dukket op i forbindelse med den radikale socialminister Aase Olesens ungeinitiativer. Det var dengang faktisk den konservative Henning Dyremose, der ytrede sin glæde over, at socialdemokraterne havde været i de gamle annaler og genfundet princippet om "ingen rettigheder uden pligter og ingen pligter uden rettigheder".

Det var ikke et argument, socialdemokraterne selv tog i deres mund før i midten af 90'erne. De stod endnu fanevagt om samfundsforpligtelsen, alt imens idéen om individuelt ansvar tordnede frem.

Fra 80'ernes slutning var det fælles mål hen over midten, at passive ydelser skulle gøres aktive. Ikke mindst de borgerlige partier førte sig frem med ønsker om, at man skulle yde for at kunne nyde, "noget for noget".

Den enkeltes arbejdsvilje var grundlaget for samfundets sammenhængskraft og ville, understregede Claus Hjort Frederiksen, blive svækket, hvis ikke der blev skabt den fornødne respekt over for dem, der deltog i arbejdslivet, skabte værdierne i samfundet og påtog sig et ansvar.

Den enkeltes vilje til arbejde var samfundets byggesten, mens den offentlige forsørgeskultur førte til dets svækkelse.

I slut-80'erne og de tidlige 90'ere tog Socialdemokratiet kun tøvende og som led i en kompromispolitik aktiveringstanken til sig; men den blev bærende for Nyrop Rasmussens regeringer i 90'erne.

Den socialdemokratiske og i øvrigt også de borgerlige partiers retorik blev stærkt påvirket af bogen "Reinventing the Left" (1994), skrevet af David Miliband, der dengang var rådgiver for Tony Blair. Den byggede igen på den britiske kommissionsbetænkning "Social Justice: Strategies for national renewal". Man var især glad for Gordon Browns understregning af, at statens sande rolle var at fremme – ikke at erstatte – den personlige ansvarlighed. Velfærdsstaten skulle ikke være et sikkerhedsnet, men en trampolin. Også Browns og betænkningens tanker om "det enkelte menneskes potentiale" og "fællesskabet" er efterfølgende blevet skamredet i den danske politiske drøftelse.

Socialdemokratiet søgte endnu i 1993, da man gennemførte loven om kommunal aktivering, at fastholde tanken om samfundets ansvar, og dermed gå på kattepoter, når det handlede om pligt og at nedtone betydningen af sanktioner.

Det blev ændret i 1997 med "Lov om aktiv socialpolitik", der tegnede det grundlæggende skred i den socialdemokratiske position. "Ret og mulighed" blev nedtonet til fordel for "ret og pligt".

Incitaments- og sanktionsargumentet springer ud af spændingen mellem på den ene side et privatøkonomisk rationale som styrende for menneskelig adfærd og på den anden side den gøren og laden, "velfærdsmennesket" vil udfolde. 00'erne blev præget af en forestilling om, at alle reagerede på incitament (og sanktioner). Det rationelt agerende økonomiske menneske var kerne i den grundforestilling, der bar politikken.

Tanken om de økonomiske tilskyndelsers betydning vandt især frem under Anders Fogh Rasmussens regeringer og var i ikke ringe grad rettet mod især "de fremmede" – mere "dem og os"-tænkning. Incitament og sanktion passede som hånd i handske til Dansk Folkepartis ønske om at reducere indvandring.

Socialdemokraterne gik tøvende med på incitamentsidéen og talte på den ene side om, at man havde "hegnet bestående ydelsesniveauer ind", men på den anden side "sådan, at vi har

øget incitamentet til arbejde”. Først i 2006 tog Socialdemokraterne for alvor afstand fra den intensive dyrkelse af sanktioner og incitamenter – kulminerende med afskaffelsen af de såkaldte fattigdomsydelser, da Thorning-Schmidt-regeringen i 2011 var tiltrådt. Men disse initiativer ændrede ikke Socialdemokraternes retorik. Det skulle, fastslog statsministeren, være sådan, at man tjente mere ved at gå på arbejde end ved at være på en ydelse.

Skaffedyrenes årti

Der er ikke stor forskel mellem retorikken hos Claus Hjort Frederiksen i 1990’erne og Helle Thorning-Schmidt eller Thor Möger Pedersen, der som skatteminister erklærede: ”Hårdtarbejdende lønmodtagere. Dem, der står tidligt op, smører leverpostejmadder, afleverer ungerne og tager på arbejde. Skattereformen starter og slutter med dem. Dem, der trækker i kedeldragter eller orange veste. Dem, der har værktøjsbælte. Dem, der tager en uniform på. Dem, der har skemalagte pauser. Dem, der cykler rundt i hjemmeplejen. Dem, der er på arbejde juleaften. Dem, der må tage en søndagsvagt.”

Med Mögers budskab var ”skaffedyrenes” årti for alvor indvarslet.

Mens kontanthjælpsmodtageren tidligere var blevet set som et offer, var det nu betaleren, der indtog denne rolle, mens kontanthjælpsmodtageren blev set som norm- og moralbryder – den nye syndebug. En gradvis opbygning af en modsætning mellem dem, der påtager sig deres ansvar for at bidrage, og dem, der reduceres til at være ”de krævende”.

Mellemligstidens Stauning-styrede år indeholdt ikke en ”pligt og ret”-forståelse svarende til den aktuelle. Når man talte om pligt, drejede det sig først og fremmest om, at den enkelte var moralsk forpligtet til at forsørge sig og sine ved sit arbejde – grundlovens krav. Det var alle partier enige om. Det var en fælles opfattelse – ikke noget særligt socialdemokratisk. Når pligt, tvang og ansvarfølelse for alvor trådte frem, var det mest i en borgerlig retorik, mens socialdemokraterne i langt højere grad havde taget Steinckes rettighedstanke til sig: Socialdemokratiets opgave var at stille krav til retsstaten om rettigheder – ikke som nådegave, men som en soleklar ret begrundet i en bunduretfærdig fordeling.

Med velfærdsstatens fremvækst i 60’erne forsvandt retsvirkningerne og skellet mellem værdigt og ikke værdigt trængende. Der skulle ikke deklasseres. Den, der blev ”forsørget” af det offentlige, var en ligeværdig borger. Også de sidste elementer af en egentlig forsikring, som skulle opdrage til ansvarlighed og selvfølelse, blev elimineret.

”Pligt og ret”, som udtrykket i dag anvendes, stammer dels fra Nyruks regeringsgrundlag fra 1993, dels – i en mere ideologisk forstand – fra socialdemokraternes forsøg på i midten af 90’erne at komme til rette med den aktiveringspolitik, de nu for alvor havde taget til sig, og som man uden historisk belæg søgte at identificere med de røde faners paroler.

Det er heller ikke sådan, at de borgerlige partier talte om ”noget for noget”, mens ”pligt og ret”-metaforen var socialdemokratisk. Claus Hjort Frederiksen gjorde flittigt brug af tanken om en ”ret og pligt”-aftale, og i mange udsagn ligger han tæt på fx Mette Frederiksens formuleringer. Opgaven bestod i at belønne dem, der kunne og ville, og straffe dem, der kunne, men ikke ville, mens de, der ville, men ikke kunne, skulle hjælpes. Sådan sagde beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen i 2007. Det er stort set samme formulering, man finder hos den nu tidligere socialminister Karen Hækkerup i hendes skelnen mellem ”dem, der kæmper for at finde et arbejde, men som bliver mødt af afslag og skuffelser”, og dem, ”som kan, men ikke vil”.

Det er en formulering båret af tidsånden; men den er interessant, fordi den – sammen med andre udsagn – fører tanken hen på skellet mellem ”værdigt” og ”ikke værdigt” trængende, som den blev udfoldet i den sidste del af det 19. århundrede. Man bemærker også det fælles træk med den aktuelle retorik, at ”tvangen” eller ”kærlige krav om ret og pligt” udøves både for samfundets og den enkeltes egen skyld.

Allerede før velfærdsstaten blev sat i søen, advarede Venstre mod sociallovgivningens ansvarsforflygtigende virkninger. Offentlig forsøgelse svækkede den individuelle ansvarlighed. Derfor skulle pligt gå forud for ret.

Under velfærdsstatens fremvækst blev det individuelle ansvar i den grad nedtonet til fordel for samfundets pligt og ansvar; men betoningen af den personlige ansvarlighed har siden 80'erne fået stadig større vægt.

Det synes at være et fælles gods for de politiske partier, og det spejler velfærdsstatens vanskeligheder:

Den enkeltes personlige mangler og brist fremtrådte med større tydelighed end de sociale vilkår og det sociale miljø som baggrund for sociale problemer.

Når Nyrup Rasmussen i 1996 understregede, at det var nødvendigt, at den enkelte tog ansvar for det, "der rækker ud over vores hæk og havelåge", og Karen Jespersen advarede mod en stat, der blev eneansvarlig for løsningen af velfærdsproblemerne, var det Brown igen igen. Det er her, man finder rødderne til det, der i dag måske kunne kaldes Socialdemokratiets skepsis over for staten, men den var nu længe forinden blevet næret både af venstrefløjspartierne og af Venstre.

Den indre spænding

Velfærdsstaten har fra den første dag haft iboende selvdestruktive kræfter. Det har haft konsekvenser.

Der er i den klassiske velfærdsstat indbygget en række dilemmaer, som grundlæggende spejler spændingen mellem en privatøkonomisk rationel adfærd og den adfærd, velfærdsstaten kræver af os.

I den udstrækning den økonomisk rationelle adfærd vinder overhånd, er velfærdsstaten i sin klassiske udformning truet.

Det er den så meget mere, fordi de enkelte landes økonomier er stærkt påvirket af forstærket international konkurrence, de internationale finansmarkeders funktion, behovet for at sikre finanspolitisk holdbarhed, mulige normændringer, demografisk pres, international mobilitet osv.

Når politikerne i stigende grad gennemfører ændringer, der betoner vores pligter og kalder på vores ansvar, signalerer det deres opfattelse af, at vi ikke agerer som velfærdsstatslige borgere, men i højere grad er motiverede af privatøkonomiske hensyn og derfor tilbøjelige til at sælge trepattede køer i Jesu navn.

Fra at være genstand for medfølelse og medlidenhed er de "afhængige" og "udsatte" blevet syndebukke, genstand for fortørnelse og vrede. Tankesættet har rod i 80'ernes diskussioner af den såkaldte modernisering, som dækkede over forsøg på at italesætte en ny "dansk model", der skulle erstatte velfærdsstaten.

Det er et tankesæt, der sætter den arbejdende befolkning i centrum, ændrer solidaritetsbegrebet, gør arbejdsmarkedsdeltagelse til alfa og omega, begrunder udstrakt anvendelse af incitament og sanktioner, betoner pligt forud for ret, understreger samfundet på statens bekostning, erstatter det fælles med det individuelle ansvar og fremhæver kvasimarkeder og konkurrence.

I den fundamentale dagsorden er der – bevidst eller ubevidst – indbygget den ikke udtalte forudsætning, at der ikke længere i samfundet er plads til dem, som ikke står tidligt op hver dag for at gå på arbejde og knokler for at få arbejdstid og privatliv til at hænge sammen.

Afhængighed er blevet et fyord, som "pæne mennesker" må lægge afstand til; men herved brydes den fundamentale sammenhæng mellem afhængighed og etik.

Afhængighed og etik står sammen og falder sammen. Hvor "de afhængige" tidligere var genstand for medfølelse, er de nu blevet genstand for foragt og vrede. De er blevet samfundets syndebuk.

Samfundet har fra gammel tid haft brug for syndebukke for at styrke fællesskabet. Fællesskabsfølelsen vokser, når alle kan rette deres vrede og foragt mod det samme offer. Det nye syn på "de afhængige" er prisen for økonomismens sejr.

Om at begræde eller at forstå – eller begge dele

I min nyligt udkomne bog “Pligt & ret, ret & pligt – refleksioner over den socialdemokratiske idéarv” har jeg oplistet 13 dilemmaer, der har plaget velfærdsstaten siden dens etablering – måske i en grad, så man kan tale om iboende selvdestruktive kræfter. Derfor er det også en bog, der bæres af min personlige spaltning mellem et hjerte, der bekender sig til Hal Kochs “samfundsmenneske”, og en hjerne, der ser, at mennesker ikke gør, hvad den klassiske velfærdsstat forudsætter. Det er både begrædeligt og forståeligt.

Der er dem, der undrer sig over, at det stille sporskifte i velfærdstænkning har stået på så længe. Faktisk begyndte det allerede i 1973 med jordskredsvalget, fortsatte med Schlüterregeringernes moderniseringsredegørelser, der ville ændre tankesættet i retning af “en ny dansk model” til erstatning for den klassiske velfærdsstat, gled over i socialdemokraternes tøvende konvertering til arbejdslinjen i 90’erne, blev intensiveret under Foghregeringerne og for socialdemokraternes vedkommende kulminerede med 2007-striden om rettigheder vs. pligter – eller rettere nåede sit zenit, da Bjarne Corydon i 2013 erklærede sin tro på konkurrencestaten som den moderne velfærdsstat.

Det har været en gradvis, glidende proces, som ikke mange har haft øje for. Alle er gået på kattepoter af frygt for den velfærdskoalition, hvis muligheder gradvist er blevet indskrænket; men det er i virkeligheden et 40-årigt sporskifte, der blev intensiveret, da Blair og hans venner introducerede “den tredje vej”.

Skal udviklingen vendes, fordrer det en folkelig besindelse på velfærdsstatens grundlæggende værdier – en besindelse på, at velfærdsstaten kun overlever, som den blev bygget op, hvis mennesker opfører sig som “samfundsmennesker”.

Det er den enkeltes gøren og laden, der har været med til at nedbryde velfærdsstaten – “normskreddet”, som socialdemokraterne kalder det – og det er kun os enkelte hver især, der kan vende skuden. Erosionen skyldes en udhulet moral – vi er ikke generøse, mådeholdne og arbejdsvillige. Og det kan politikerne ikke lave om på. Det kan vi kun selv, hvis vi vil.

Alternativet vil være en fortsat bevægelse mod flere pligter og dermed en yderligere bevægelse mod den klassiske opdeling i “værdigt” og “ikke værdigt” trængende – eller det vil være en bevægelse mod en ren “forsikringsbaseret” model, der ikke vil være i “de udsattes” interesse. Bevægelsen vil spejle en stadig “trimning” af velfærdsstaten.

Det er politikernes eneste mulige reaktion på det dilemma, der ligger i, at de fleste vil agere, som, tror de, naboen agerer. Og da naboen tænker på samme måde, og vi sjældent har høje tanker om “den andens” gøren og laden, ja så er tanken om ubetingede ydelser og afstandtagen fra opdelinger i “dem” og “os” en tanke i frit fald.

Jørn Henrik Petersen (f. 1944) er professor i socialpolitik, dr.phil. og lic.oecon. Artiklen bygger på hans nye bog “Pligt & ret, ret & pligt – refleksioner over den socialdemokratiske idéarv” (Syddansk Universitetsforlag, 2014).

MAJ 2014. *I Liberal Alliance mener vi ubetinget, at folk, der har det svært skal hjælpes, og derfor vil vi jo ikke have skatten ned til 0 procent. Vi mener bare godt, at man kan appellere til folk om at finde styrken inde i sig selv, og appellere til nogle af de her kollektive interesser om at lade være med at have det her kapløb om at gøre sig selv til ofre.*

Henrik Dahl: I den herskende klasses stat (2014)

Interview af Emma Høj

RÆSON: Hvad er din største ambition som politiker for Liberal Alliance?

Henrik Dahl: Det er at komme i Folketinget og føre en værdikamp, som er nødvendig at føre, for at danskerne kan forstå, hvor altomfattende staten er blevet, og hvordan den spiller en helt usædvanlig rolle, hvis man sammenligner med den rolle, den spiller, i borgernes liv i andre lande. Den værdikamp er for mig det vigtigste.

RÆSON: Og hvordan skal sådan en værdikamp konkret udmønte sig?

Henrik Dahl: For det første er der hele spørgsmålet om kontrolstaten. Jeg synes, at staten griber alt for meget ind i borgernes privatliv. Der er vedtaget utrolig mange love, som bemyndiger myndighederne til at krænke privatlivets fred uden en dommerkendelse for eksempel. Det er nødvendigt, at man kritiserer den slags ting. Det er nødvendigt, at man kritiserer, at staten blander sig i, hvordan vi lever vores privatliv, og hvad for nogen livsvalg, vi tager. Når jeg siger staten, så mener jeg statsapparatet.

RÆSON: Kan du komme med et eksempel?

Henrik Dahl: I Aarhus kommune er der et godt eksempel. Der mener man ikke bare, at man har købt medarbejdernes arbejdskraft, når man ansætter dem, men at man har købt medarbejderne med hud og hår. Så hvis du arbejder i Aarhus kommune, og du står et eller andet sted langt fra rådhuset i en pause og gerne vil have en smøg, så må du ikke det, for det har kommunen sagt, at du ikke må. Det synes jeg er et eksempel på, at man går langt, langt over strengen i forhold til, hvordan man griber ind i borgernes privatliv. Og der er rigtig mange af sådan nogle eksempler på, at staten på den måde kommer til at fylde utrolig meget i borgernes liv. Jeg mener, at der er meget vigtigt at arbejde for, at der bliver markeret nogle klare grænser ved din person, ved din bolig, ved de livsvalg, du træffer, som virkelig er den danske stat fuldstændig og aldeles uvedkommende. Og så er det jo bare sådan, at arbejdet med at forhindre Parkinsons love i at slå igennem, ikke er gennemført nær så effektivt i den offentlige sektor som i den private sektor. Parkinsons love handler om, hvordan den offentlige forvaltning vokser: det er Parkinson, der siger, at arbejdet udvider sig og tager den tid, der er afsat, og at i sådan nogle forvaltninger, der er målet at få flest mulige ansatte under sig. Det er nødvendigt at tage det her opgør med Parkinsons love, som man tager meget mere hårdt i den private sektor, end i den offentlige.

RÆSON: Mener du ikke, at det er sket under den nuværende regering?

Henrik Dahl: Jo, altså lidt har også ret, men man er altså bare nødt til at se på det helt systematisk og gøre det til en meget højere prioritet. Produktivitetskommissionen nåede frem til, at der var et effektiviseringspotentiale på 10% i den offentlige sektor. Det er altså et meget stort potentiale, der er der.

RÆSON: Hvilke politikområder vil du helst arbejde med?

Henrik Dahl: Jeg vil ikke sidde og sige, at jeg vil have det ene eller det andet ordførerskab, for det er jo noget, som gruppeledelsen afgør ved at se ud over, hvem der er valgt ind, og hvem der gør bedst nytte hvor. Men der er jo flere områder, som jeg har arbejdet med, og som jeg i forvejen har sat mig ind i, og som jeg synes, er rigtig interessante.

RÆSON: Men hvilke områder synes du kunne være interessante?

Henrik Dahl: Jeg har taget til orde offentligt i forhold til forskningsområdet for eksempel, og derfor synes jeg selvfølgelig også, at det kunne være interessant. Ikke, at der er noget i vejen med det, der bliver lavet lige nu. Jeg har også skrevet en hel bog, der handler om den fysiske udvikling af Danmark, og derfor synes jeg selvfølgelig, at hele det område, der har at gøre med fysisk planlægning og udvikling af Danmark, er utrolig interessant. Det er klart, at det er nogle områder, hvor jeg så at sige har forberedt mig i forvejen, og som jeg gerne vil sidde med.

RÆSON: Vil du betegne dig selv som liberalist?

Henrik Dahl: Ja, selvfølgelig, for ellers ville det ikke give meget mening at blive medlem af Liberal Alliance. Men liberalisme er jo mange ting. Liberalisme er både en filosofisk og en økonomisk doktrin. Hvis jeg sådan ser på min eget politiske og filosofiske udvikling, kan man måske sige, at den filosofiske liberalisme nok er der, hvor jeg er startet. Betydningen af, at man kan være et frit menneske, og at man har lov til at være et frit menneske, der er jeg startet. Og så har jeg senere hen gjort mig en vis anstrengelse for at sætte mig ind i de forskellige fordele og ulemper, der er ved forskellige økonomiske doktriner, og der overbeviser liberalismens økonomiske doktrin mig.

RÆSON: Hvornår overbeviste den dig om det?

Henrik Dahl: Det er jo ikke sådan, det er. Der er jo interne diskussioner i alle partier, og derfor fører man jo også nogle af de her diskussioner om, hvor liberalt samfundet skal være. Dem fører man jo også internt i Socialdemokratiet. Jørgen S. Dich, som jeg er meget inspireret af i forhold til den statskritik, som jeg synes er nødvendig, han var socialdemokrat. Og jeg kan jo gå og undre mig over, at socialdemokraterne har været igennem en historisk udvikling, hvor de så at sige har slået hånden af Jørgen S. Dich, og hvor der ikke er plads til hans synspunkter. [om Jørgen S. Dich, se fx biografien i Gyldendals Store Danske, hvor det om argumentet i "Den herskende klasse" bl.a. hedder: "*Uddannelsesområdet, boligpolitikken, ja hele velfærdsstatens politik er nok styret af hensynet til marginalvælgerne, men de er kun et redskab for de teknokrater hvis perfektionisme og såkaldte sociale indstilling går hånd i hånd med deres egne interesser*", red.]. For når der ikke er plads til Jørgen S. Dichs synspunkter i det nuværende socialdemokrati, så er der heller ikke plads til mine synspunkter, for jeg er sådan set meget enig med ham. Han betragtede det jo også som et historisk svigt, at Socialdemokratiet havde sat demokratisk idealisme lig med en kæmpe stor offentlig sektor, og det er jeg enig i. Der vil jo altid være nogen diskussioner om, hvor balancen mellem frihed og lighed ligger. Vi kan ligeså godt være ærlige at sige, at der jo ikke er nogen moderate og fornuftige partier, som ikke mener, at frihed og lighed skal afbalanceres på en fornuftig måde. Vi er jo også store, store tilhængere af lighed, vi er tilhængere af antidiskrimination, og vi er tilhængere af lighed i udgangssituationen. Vi mener bare, at når der er skaffet fuld lighed i menneskers udgangssituation, så er man kommet et rigtig langt stykke i den rigtige retning i forhold til lighed.

Om nationalstaten

RÆSON: Er der nogen ting, du har ændret holdning til?

Henrik Dahl: Ja, det er der. Spørgsmålet om EU har jeg ændret holdning til, og det er der mange, der har. Jeg er jo ikke blevet EU-modstander, men jeg kan bare se, at jeg har været igennem en udvikling, som mange andre i det miljø, jeg færdes i, har været igennem. I 2004 var der et stort interview med Uffe Østergaard i Weekendavisen, hvor han sagde noget, som også var sandt for mig, nemlig at op igennem 80'erne og 90'erne, der var en forståelse af nationalstaten som noget meget dårligt, fordi man den gang sagde, at nationalismen var noget, der var opstået i 1800-tallet, og som havde ført til, at en masse lande løsrev sig, og der

havde man en fortælling om, at det havde været en meget blodig historie. Den fortælling er jo ikke forkert, og det er også det, Uffe Østergaard siger, men dengang underbetonedes man jo fuldstændig fortællingen om, hvad nationalstaterne gjorde af godt. Udviklingen af moderne demokrati og det moderne velfærdssamfund er jo baseret på, at man har nationalstater, for det er baseret på, at du har en meget høj grad af solidaritet. Din solidaritetsforpligtelse stopper trods alt et eller andet sted, fordi man kan i praksis ikke have grænseløs solidaritet. Men man kan godt have en konstruktion, hvor vi danskere er solidariske med hinanden og hvor tyskerne er solidariske med hinanden. Hele den der konstruktion med solidaritet har man undervurderet. Og det har været sådan en pinefuld proces, hvor man så skulle sige, at det med, at det grænseløse Europa er fantastisk, det viser sig jo ikke at være rigtigt. Det bygger på en forkert analyse af nationalstaten. Derfor er man nødt til at sige, at vi skal selvfølgelig have nogle bløde grænser i Europa, men vi skal bare ikke ende i en situation, hvor vi ikke har nogen grænser.

RÆSON: Er der andre centrale politiske områder, du ser anderledes på i dag?

Henrik Dahl: Ikke sådan store områder. Jeg er jo medforfatter til den bog, der hedder 'Krigeren, borgeren og taberen', og den er jo også en kritik af nogle af de negative sider af velfærdsstaten, og den udkom allerede i 2006. Det er jo ikke særlig ulogisk for en person, der er medforfatter til den bog at blive medlem af Liberal Alliance. Jeg siger ikke, at Ole Thyssen skulle gøre det, og bogen kan også pege i andre retninger, for eksempel i retning af reformer af velfærdsstaten. Og helt tilbage i 2000 lavede jeg 'Det ny systemskifte', hvor forfatterteamet i bogen nævner, at et af de store tys-tys-spørgsmål, som man har sendt til hjørne i den danske politiske debat, er, at specielt personskatterne simpelthen er alt for høje. Jeg har tidligere i mit liv taget den diskussion i nogle andre fora, men til sidst kommer der også et punkt, hvor man indser, at fronterne er sådan, at det kan man ikke rigtigt.

Om kritikken af venstrefløjen

RÆSON: Sammen med Ole Thyssen skrev du i Information i 2012 under overskriften 'Hinsides højre og venstre': "Vi mener, at én af de mest værdige aktiviteter for et venstreorienteret menneske — og for både Socialdemokraterne og SF — vil være at kritisere velfærdsstatens elephantiasis. Ikke for at melde sig under CEPOS' faner eller kurre for Liberal Alliance, men for at bidrage til en vision om det aktive og ansvarlige individ". Er dit skifte til Liberal Alliance ikke et bevis på, at din kritik af venstrefløjen har været et forsøg på at tilpasse den nogle borgerlige, liberale holdninger?

Henrik Dahl: Det synes jeg ikke, man kan sige. Det er klart, at når du har en tekst, hvor der er to mænd, der skal stå inde for den, så er den et eller andet form for kompromis. Du kan sige, at både 'Det ny systemskifte' og 'Krigeren, borgeren og taberen' er bøger, der har mange afsendere, og der skal man selvfølgelig skrive en eller anden tekst, som alle parter, der er med, kan stå inde for. Jeg vil da også være ærlig at sige, at jeg måske på det tidspunkt ikke havde sat mig tilstrækkeligt grundigt ind i, hvor Liberal Alliance rent faktisk står i spørgsmålet om velfærdsstaten. Det er nok lidt en floskel fra min side, hvor jeg siger, 'de går for vidt og de er ikke interesserede i, at der skal være et velfærdssamfund overhovedet'. På det tidspunkt var jeg måske desværre, det er lidt pinligt, men der var jeg lidt forblændet af de her skræmmebillede, som centrum-venstre er så gode til at stille op. At blive klogere er heldigvis en ret som alle mennesker har lov til at benytte sig af.

RÆSON: I forhold til din kritik af venstrefløjen for ikke at forny sig – er den fornyelse ikke bare noget, du har kunnet finde på den mere borgerlige fløj?

Henrik Dahl: Jamen, sådan kan man jo i princippet godt udlægge det. Men jeg vil bare stadig have lov til at sige, at Jørgen S. Dichs kritik af den herskende klasse da hans bog udkom i 1973, det var altså en socialdemokratisk kritik, ikke? Og hvis Jørgen S. Dich stod op fra de døde, kunne han sige, at hans parti havde svigtet fatalt i spørgsmål om at hæve

skatterne og lade en herskende klasse af offentligt ansatte vokse frem i samfundet. Det var jo det han mente. Og han mente, at det der med at hæve skatterne betød, at du indskrænkede forbrugsmulighederne og dermed en eller anden form for frihed i arbejderklassen. Du begrænser arbejderklassens frihed ved at beslaglægge så stor del af deres løn i skat og så lade nogle andre mennesker bestemme, hvad de penge skal bruges til. Det har der været nogle interne diskussioner om, og der er det jo bare endt med, at man i Socialdemokratiet har udsondret Jørgen S. Dich, som oprindeligt var partikammerat, man har udsondret hans synspunkter, og givet det en etiket, som er liberalisme. Men sådan forstod han det jo ikke selv. Hans bog er oven i købet skrevet i en marxistisk jargon.

RÆSON: Kunne Liberal Alliances politik, som du tilslutter dig i dag, være socialdemokratiets politik, hvis de havde fornyet sig, sådan som du mener, de burde have gjort?

Henrik Dahl: Det er jo kontrafaktisk historieskrivning, men der er jo bare nogle historiske forløb i forhold til de her store partier, som man er nødt til at være opmærksom på. Du er nødt til at være opmærksom på, at i 1973, der bliver S sprængt i S og CD, fordi der er dramatisk uenighed om linjen. Den sprængning handlede om mange forskellige ting, men den handlede jo også om, hvordan man skal forstå den nye, lidt mere velhavende arbejderklasse, LO-lønmodtager klassen, der er opstået, og hvor hårdt man skal beskatte dem. Så Socialdemokratiet har jo, hvis du ser historisk på det, haft utrolig svært ved at kapere nogle af de forandringer, som partiet selv har skabt. Arne Hardis argumenterer meget overbevisende i en artikel i Weekendavisen for, at i 1987, der blev der skabt den form for vælgermæssige sprængning mellem Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti, som du har i dag, for der vælger man side i indvandringsspørgsmålet. Man vælger side på den måde, at man vælger side imod vestegnsborgmestrene. Anker Jørgensen var klar til at vælge side med vestegnsborgmestrene, men Arne Hardis kan så godt gøre, at Auken kommer til, og han vælger side imod vestegnsborgmestrene. I det øjeblik, hvor man definitivt vælger side imod vestegnsborgmestrene, der skaber man det politiske rum, som DF bor i i dag, siger Hardis. Så politik er jo en utrolig dynamisk størrelse, hvor man både ser på, hvad der er ens egne grundholdninger, og hvem der vil påtage sig at repræsentere ens grundholdninger. Nu vil jeg ikke stjæle ordene fra Pernille Rosenkrantz-Theil, men hun har sagt noget, som jeg synes, er velformuleret og klogt. Hun har sagt: 'Jeg har ikke skiftet mening, jeg har skiftet parti'. Jeg vil ikke stjæle hendes ord, men jeg har det langt hen ad vejen på samme måde, fordi jeg i mindre og mindre grad kan se de meninger, som jeg har om betydningen af menneskers personlige frihed og om djøficering, og hvor meget man skal sådan bøje sig for denne her herskende klasse, komme til orde der, hvor jeg en gang var.

RÆSON: I samme indlæg i Information skriver i: "Problemet med velfærdsstaten er ikke, at de svage får for meget hjælp, men at alt for mange melder sig under de svages faner". Hvordan oplever du det?

Henrik Dahl: Det er noget, som mange undersøgelser kan berette om. Man oplever for eksempel et stigende pres mange steder fra for at få diagnosticeret børn, som man lod være med at diagnosticere tidligere. Så er de låst fast i en diagnose, og så er de pludselig berettiget til hjælp af den ene og den anden slags. Men du ser jo også, at mange stærke grupper i samfundet næsten har en konkurrence om at udnævne sig selv til at være nogle svage nogen, der skal hjælpes. Hele kvindebevægelsen har jo for eksempel haft utrolig travlt med at sige, at fordi du er kvinde, så er du et meget svagt væsen, der skal have en hel masse hjælpeforanstaltninger og statslig diskrimination til sin fordel. Det har jeg altså meget svært ved at forstå. De organiserede interesser har tit enormt travlt med at udnævne sig selv til ofre, og det synes jeg godt, man kan tillade sig at være noget skeptisk overfor.

RÆSON: Hvordan skal man gøre op med det?

Henrik Dahl: Der er både bløde og hårde metoder, der kan være nødvendige for at dem, som gerne vil have det prædikat, at det er synd for dem, ligesom træder til side så vi kan gøre noget for dem, det faktisk er synd for. Vi mener ubetinget i Liberal Alliance, at folk, der har det svært skal hjælpes, og derfor vil vi jo ikke have skatten ned til 0 procent. Liberal Alliance er jo også et socialt liberalt parti, som ikke mener, at nogen skal leve under uværdige forhold. Vi mener bare godt, at man kan appellere til folk om at finde styrken inde i sig selv, og appellere til nogle af de her kollektive interesser om at lade være med at have det her kapløb om at gøre sig selv til ofre.

Om den sociale ingeniørkunsts fallit

RÆSON: I Information bliver du i september bedt om at komme med tre eksempler på tre ting, der ikke nytter noget, men som alligevel skaber glæde hos mange. Du svarer blandt andet: "Socialpolitik nytter vist nok heller ikke rigtig. Og selvom den burde skabe glæde, er der også meget der tyder på, at den ligeså ofte skaber vrede." Kan du uddybe, hvad du mener med, at socialpolitik ikke nytter noget?

Henrik Dahl: Der er nogle store tunge mål, som på en eller anden måde ikke er lykkedes. Andelen af mennesker, som er absolut fattige, har jo ikke rigtig rykket sig. Der er dem, der er, og man kommer ikke rigtig nogen vegne. Men det, som jeg også sigter til i det der citat, er det, man kalder den sociale ingeniørkunst. Den sociale ingeniørkunst har jo ikke rigtig formået at bryde den sociale arv. Selvom det har været højt prioriteret med vores skolevæsen mange gange, sker der faktisk ikke rigtig noget. Så socialpolitik eller social ingeniørkunst skaber ikke rigtig nogen forandring. Det afhjælper økonomisk nød hos folk, der har det svært, og det er selvfølgelig godt. Men den sociale ingeniørkunst er mange gange kommet til kort og den har resulteret i nogle ret katastrofale ting.

RÆSON: Hvilke katastrofale ting?

Henrik Dahl: Den sociale ingeniørkunst, der lå i at lave de her store satellitbyer, og som var socialdemokratisk plantænkning, har vist sig ikke rigtig at fungere. Der er ligesom indbygget store sociale problemer i de her udflytningsprogrammer, som man slet ikke havde forestillet sig, og man har været nødt til at afsætte utrolige summer til det man kalder boligsocialt arbejde. Det er jo blevet ekstremt profitabelt for bygningskonsulenter og andre mennesker at gå og doktorere på de her boligsociale problemer, som man har skabt.

RÆSON: At forsøge at bryde social arv gennem forskellige politiske tiltag har det taget overhånd? Har det spillet fallit?

Henrik Dahl: Jeg tror, at den bedste måde at bryde den sociale arv på, det er at sørge for, at man kan få et arbejde og sørge for, at man kan gøre, hvad man vil, og ikke er spundet ind i et hav af regler og bestemmelser der gør, at det for eksempel er enormt svært at starte sin egen virksomhed. På den måde kan man gøre rigtig, rigtig meget – og mere end med den her sociale ingeniørkunst, som er dyr, og som ikke kan opvise nogle store resultater. Jeg føler mig da heller ikke overbevist om, at måden hvorpå man har reformeret og tilrettelagt vores skolesystem gavner børn og unge mennesker fra uddannelsesfremmede hjem særlig meget.

RÆSON: Kan du uddybe det?

Henrik Dahl: Man reformerede jo gymnasiet i 2004 med en reform, der trådte i kraft i 2005, som jeg virkelig synes har gjort det sværere for børn fra skolefremmede hjem at klare sig i gymnasiet. Nogle af opgaverne er simpelthen er så svære, at man kalder dem for 'den store forældreopgave'. Hvis dine forældre ikke kan hjælpe dig med 'den store forældreopgave', så er det svært for dig. Der er også mange, der peger på, at en blød skole med diffuse krav ikke er god for børn, hvis forældre ikke er vant til at begå sig i det her snakkemiljø, som skolen ligesom forudsætter.

RÆSON: Hvad ser du som den mest bekymrende udvikling i vores samfund i dag?

Henrik Dahl: Det er ikke så længe siden, OECD offentliggjorde en prognose, for den fremtidige vækst i Danmark, og det ser ikke godt ud. Danmark er et af de lande, der ligger lavest, og det synes jeg er et meget stort problem. Det allerbedste vi kan gøre for alle mennesker i Danmark er at skabe en fornuftig økonomisk vækst.

26. MAJ 2014. *Jordskredsvalgsanalogien kan være misvisende. Der er ikke tale om en ny udvikling, at vælgerne føler sig fremmedgjorte over Bruxelles. Hvis der er tale om et skred, så må det være dette skred ind mod midten, som vi ser ude hos yderfløjspartierne. Her gør man alt for at virke normale og troværdige.*

RUNDBORD OM EP-VALGET

Søren Villemoes: Derfor er dette et jordskred mod midten (2014)

Rundbord af RÆSONs chefredaktion

RÆSON: "Noget, der kun kan betegnes som en jordskredssejr". Lars Løkke Rasmussen om Dansk Folkepartis succes i sin tale til partiet på valgaftenen. Hvad var valgets største overraskelse

Søren Villemoes: Det er vel næppe de mange stemmer til Morten Messerschmidt. Han har ligget stabilt i meningsmålingerne i meget lang tid, og han har længe været en populær europa-parlamentariker. Man kan vel kun blive overrasket over det gode resultat til Dansk Folkeparti, hvis man har været låst inde i en kælder de sidste mange år. Ved europaparlamentsvalget i 2009 mere end fordoblede de deres stemmeandel, og Morten Messerschmidt var også dengang den store vinder. Nu går de frem igen, og Morten Messerschmidt er igen den store vinder.

Det kan næppe heller kaldes en overraskelse, at Lars Løkkes har haft en negativ indflydelse på Venstres valgresultat. Venstres kandidater til valget har længe brokket sig over, at deres valgkampe endte med at handle om Løkkes underbukser. Jordskredsvalgsanalogien kan være misvisende. Der er ikke tale om en ny udvikling, at vælgerne føler sig fremmedgjorte over Bruxelles. Den udvikling har også været stabil i årtier. De færreste almindelige mennesker aner, hvad der foregår dernede. Og det, de hører, lyder sjældent særlig godt. Den seneste tids mistillid til Helle Thorning og Lars Løkke skal ikke forveksles med en generel mistillid til det nationale politiske system. Danmark er et af de få lande i den vestlige verden, hvor vi ikke har faldende valgdeltagelse til de nationale afstemninger. Folk tror reelt på, at det er værd at stemme. Og når de protesterer, stemmer de ikke på useriøse, anarkiske alternativer som Fremskridtspartiet i 1973. Havde det været tilfældet, ville folk jo være løbet over i hænderne på Alternativet. Og det er der vist ingen tegn på, vil ske. Både Dansk Folkeparti og Enhedslisten har netop succes, fordi de gør sig så umage for at fremstå systembevarende. Hvis der er tale om et skred, så må det være dette skred ind mod midten, som vi ser ude hos yderfløjspartierne. Her gør man alt for at virke normale og troværdige.

RÆSON: Hvad er sandsynligheden for, at Dansk Folkeparti IKKE bliver et af Danmarks to største partier ved næste folketingsvalg?

Søren Villemoes: Det er et spørgsmål for spåkoner og fremtidsforskere. Jeg aner det ikke. Men jeg vil da gerne vove den påstand, at en væsentlig grund til, at Dansk Folkeparti lige nu står så godt i meningsmålingerne, er vælgernes generelle lede ved Thorning og Løkke. I sammenligning ser Thulesen Dahl jo ganske udmærket ud. Men hvad sker der den dag, V og S skifter ud i ledelsen? Ser han så lige så godt ud til den tid? Alt kan som bekendt ske i politik, lynhurtigt og nådesløst.

RÆSON: Bør Kristian Thulesen Dahl frygte Morten Messerschmidt?

Søren Villemoes: Nej.

RÆSON: "Venstre kommer til at rykke sig" – Kristian Thulesen Dahl på forsiden af RÆSONs martsnummer. Hvad betyder DF's succes for forholdet til Venstre – og for blå

bloks kommende valgkamp?

Søren Villemoes: At han kan ende med at have vetoet over den borgerlige politik. Styrkeforholdet fra nullerne ser for tiden ud til at skride. Dansk Folkeparti har ikke længere behov for at bevise, at man godt kan give dem lidt indflydelse, uden at det hele ender i landsbytosseri og kakofoni. Den test har de bestået. Nu er der nye ambitioner, der kan indfries: At blive dem, der viderefører den ægte, uspolerede H.C. Hansen-socialdemokratiske ånd.

RÆSON: “Skeptikerne vinder. Det er et signal, vi er nødt til at tage ned. Vi, der tror på den europæiske sag, er nødt til at tage alvorligt at danskerne m.fl. synes, at der går også en grænse. Det håber jeg et nyt parlament og en ny kommission vil tage alvorligt. Så vi finder en ny og bedre balance [...] og i højere grad end nu respekterer nationernes egenart”. – Lars Løkke Rasmussen, i sin tale på valgaftenen. Er Venstre ifærd med at ændre sin EU-politik – og på sigt: flytte magt tilbage til nationalstaterne?

Søren Villemoes: Næppe. Og det er formentlig allerede for sent. Vi har jo som bekendt givet den suverænitet væk for længst. Men EU-skepsissen er gået fra at være noget, der enten var meget højreorienteret eller meget venstreorienteret til at være noget mainstream borgerligt. Idag er det helt almindelige borgerlige, der ser mod Bruxelles med rynkede øjenbryn. Og det kan man jo ikke bare ignorere som ledende borgerligt parti. Hvad det kommer til at betyde i praktisk politik udover et par retoriske kødben fra tid til anden, er dog svært at sige. Venstre har været et pro-europæisk parti i en menneskealder. Det er dybt indlejret i partiets selvforståelse.

RÆSON: “Venstre er bevæget sig ind på en midterkurs med målet om at blive et bredtfavnende, folkeligt midterparti. Jeg er liberal, og derfor er Venstre ikke længere partiet for mig”. – Kasper Elbjørn, der forlader Venstre dagen efter valget. Er de aktuelle konflikter i Venstre et udtryk for uenighed også om den politiske linje – eller alene et resultat af formandens bilagsager? Vil Løkke, der er blevet kritiseret for topstyring, være nødsaget til at ændre sin ledelsesstil?

Søren Villemoes: Det har mere at gøre med underbukser end ideologi. Faktisk har Venstre ikke ført en mere liberalitisk politik siden de glade 1990ere. SR-regeringens reformkurs (det, ondere tungere end min ville kalde “højredrejning”) har jo presset partiet til at være dem, de er: Et liberalt parti med fokus på nulvækst i det offentlige og alt det der, der var no-go under Fogh. Løkkes politik er langt mere i overensstemmelse med baglandets ønsker, end Foghs var i nullerne. Men hans autoritet vakler.

Jeg mindes ikke, at Løkke har været kritiseret for topstyring. Det er vel snarere manglen på styring, der har været kritikpunktet. Hvis man med “ledelsesstil” mener bilagsrod, akkrediterede underhylere, rygning på ikke-ryger-værelser og rejser på første klasse, så ja, så er Løkke klart nødt til at ændre sin ledelsesstil. Det er der vel næppe mange andre end Søren Pind, der vil bestride.

RÆSON: “Jeg er pavestolt” – Margrethe Auken. I dele af København var SF – som fik sit andetbedste EP-valg nogensinde – det største parti. Hvad kan SF lære af valget?

Søren Villemoes: At det er godt, at Margrethe Auken er i Bruxelles og passer sit territorium. Og så kan de naturligvis lære, at selvom politik nogle gange kan være det mest pinlige absurde teater, der kan opdrives, så råder den evige genkomst også her. Vælgere er bedre til at tilgive et partis inkompetence, manglende lederskab og generelle kaos, end enkeltpolitikeres løgne, snylteri og manglende troværdighed. Og så er vælgeres kollektive hukommelse næste lige så selektiv som politikernes.

RÆSON: “Statsministeren er excellent til at forvandle alle nederlag til sejre” – Lars Løkke Rasmussen i partilederrunden. Hvad bør Thorning lære af valgresultatet?

Søren Villemoes: Jeg har svært ved at udlede den store socialdemokratiske lektie. Partiet gik

lidt tilbage. Men det er intet i forhold til deres tilbagegang i 2009-valget – der til gengæld mest skyldtes, at vælgerne sendte Poul Nyrup ned til elefantkirkegården med lidt værdighed ved valget forinden. Dengang i 2004 udledte Nyrup iøvrigt den helt forkerte lektie og fortolkede sit fine valg som Socialdemokraternes tilbagekomst. Det var naturligvis bare befolkningen, der vinkede pænt farvel til deres tidligere statsminister. Dette valg er hverken en sejr eller et nederlag for Socialdemokraterne. Det er mest et tegn på den generelle lunkne stemning, der hersker om partiet: Hvad vil de – andet end at bestemme? Hvad står de egentlig for? Det er der ikke mange derude, der kan svare på. Og dem der svarer, svarer i øst og vest. Det er partiets grundlæggende problem. Og det har det været i meget, meget lang tid.

Søren K. Villemoes (f. 1981) er journalist. Pt. vikarierende litteraturredaktør ved Weekendavisen. Uddannet cand.scient.pol. fra Københavns Universitet.

26. MAJ 2014. “Det var mere et jordskælv end et jordskred. Det, som ingen rigtigt kan begribe i de gamle partier, er hvor mange mennesker der føler sig afkoblet fra dem; at enorme vælgergrupper flyder rundt imellem socialister, liberale & nationalkonservative som om det var ét fedt. Alle observerer det, men ingen begriber hvor afkoblede danskerne er fra deres gamle partier.”

Kasper Fogh: De gamle partier har ikke begrebet hvor mange vælgere, der føler sig afkoblet fra dem (2014)

Rundbord af RÆSONs chefredaktion

RÆSON: “Noget, der kun kan betegnes som en jordskredssejr”. – Lars Løkke Rasmussen om Dansk Folkepartis succes i sin tale til partiet på valgaftenen. Hvad var valgets største overraskelse

Kasper Fogh: Det var mere et jordskælv end et jordskred. Det, som ingen rigtigt kan begribe i de gamle partier, er hvor mange mennesker der føler sig afkoblet fra dem, at enorme vælgergrupper flyder undt imellem socialister, liberale & nationalkonservative som om det var ét fedt. Alle observerer det, men ingen begriber hvor afkoblede danskerne er fra deres gamle partier. *Vi må have et nyt folk. Det folk vi har gider simpelthen ikke Lars Løkke, Helle Thorning, Ulla Tørnæs eller Jeppe Kofod. Danskerne egner sig ikke til deres demokrati.* Man mærker vælgerleden brede sig på Christiansborg. På det lidt mere formelle plan er det overraskende, at Socialdemokraterne ikke kan samle nogen af dem op, der vender Lars Løkke ryggen.

Og så er det overraskende at kampagner virker – SF og Konservative lavede de bedste kampagner – og blev belønnet; de havde noget så outreret som et budskab. Jeg forudser at ved næste folketingsvalg vil alle partier prøve sådan noget med at have et budskab.

RÆSON: Er Løkke reelt truet som Venstres formand?

Kasper Fogh: Formentligt ikke. I Venstre er der vist – efter hvad jeg har hørt – en fornemmelse af at hvis de skifter formand, så frygter de at Helle Thorning vil udløse et hurtigt valg. Og de frygter at en ny mand – det bliver jo ikke en kvinde i Venstre – ikke vil få tid til at sætte sig i stolen. Det er lidt spøjst, for de ædrueligt tænkende vil vel mene, at Helle Thornings absolut største chance for at blive genvalgt er at V igen stiller med Lars Løkke. Men når de nu tænker sådan, så bliver det jo Lars Løkke igen. Det er i Venstre som i Socialdemokraterne at der ikke er nogen tvivl om tronfølgen, og derfor heller ikke nogen uro. Hvorfor skulle Kristian Jensen – eller nogen der vil have som leder – risikere noget ved at sætte et spil igang, og løbe en stor risiko for nederlag, når han alligevel vinder på sigt? Noget andet er så at Venstre ville stå meget stærkere med en ren leder, der ikke havde ansvar for noget af de mindre klædelige ting i den sidste regerings sidste år. Men det sker vist næppe. Så var det vel sket. Politiske partier er jo ikke rationelle beslutningsmekanismer. Der ligger en magtbalance nedenunder en ledelse, som hvis den er spillet rigtigt, forhindrer at nogen forskubber lasten.

RÆSON: Hvad er sandsynligheden for, at Dansk Folkeparti IKKE bliver et af Danmarks to største partier ved næste folketingsvalg?

Kasper Fogh: 0.

RÆSON: Bør Kristian Thulesen Dahl frygte Morten Messerschmidt?

Kasper Fogh: Nej – der er jo ingen tvivl om at han er kronprins, så han skal bare hygge sig, fyre den af og lade være at gå til møderne.

RÆSON: “Venstre kommer til at rykke sig” – Kristian Thulesen Dahl på forsiden af RÆSONs martsnummer. Hvad betyder DF’s succes for forholdet til Venstre – og for blå bloks kommende valgkamp

Kasper Fogh: Gæt engang? Vand og brød i Sandholm og massere af toldere i Kruså.

RÆSON: “Skeptikerne vinder. Det er et signal, vi er nødt til at tage ned. Vi, der tror på den europæiske sag, er nødt til at tage alvorligt at danskerne m.fl. synes, at der går også en grænse. Det håber jeg et nyt parlament og en ny kommission vil tage alvorligt. Så vi finder en ny og bedre balance [...] og i højere grad end nu respekterer nationernes egenart”. – Lars Løkke Rasmussen, i sin tale på valgaftenen. Er Venstre ifærd med at ændre sin EU-politik – og på sigt: flytte magt tilbage til nationalstaterne?

Kasper Fogh: Nej. Der vil ikke komme nogen ny politik fra venstre der konfronterer retningen i EU, men måske vil også Venstre blive lidt bedre til at dæmonisere teknokrater i et fjernt land. Og så vil Venstre formentligt istemme en overfladisk kritik af de mange mennesker, der søger arbejde i Danmark som konsekvens af den fri bevægelighed. Men de vil ikke gøre noget ved detm. Har du været på et slagteri eller en landbrugsejendom for nyligt? Mange af dem, der arbejder der, er fra Østeuropa. Denne fleksible arbejdskraft kommer Venstre ikke til at sende nogen vegne.

RÆSON: “Venstre er bevæget sig ind på en midterkurs med målet om at blive et bredtfavnende, folkeligt midterparti. Jeg er liberal, og derfor er Venstre ikke længere partiet for mig”. – Kasper Elbjørn, der forlader Venstre dagen efter valget. Er de aktuelle konflikter i Venstre et udtryk for uenighed også om den politiske linje – eller alene et resultat af formandens bilagssager? Vil Løkke, der er blevet kritiseret for topstyring, være nødsaget til at ændre sin ledelsesstil?

Kasper Fogh: Der er ingen uenighed om den politisk linie. Venstre deler i dag vælgergrupper med DF. Den mest ideologiske politiker i Venstre er vel Søren Pind, og han har de sidste mange år været en nationalkonservativ og rejselysten flåde ankret op ved Langebro. Venstre er mere et bondeparti og et provinsparti end et liberalt parti, også selvom de i en periode havde ideologiske profiler som Bertel Haarder og Uffe Ellemann. Kasper Elbjørn er jo rigtig liberal, en konsekvent ideolog – det er han en af de de meget få der er – var – i Venstre.

RÆSON: “Jeg er pavestolt” – Margrethe Auken. I dele af København var SF – som fik sit andetbedste EP-valg nogensinde – det største parti. Hvad kan SF lære af valget?

Kasper Fogh: De må ikke fyre deres reklamebureau – bedste kampagnehåndværk i feltet, efterfulgt af de konservative.

RÆSON: “Statsministeren er excellent til at forvandle alle nederlag til sejre” – Lars Løkke Rasmussen i partilederrunden. Hvad bør Thorning lære af valgresultatet?

Kasper Fogh: Ansætte en af dem, der kan lave kampagne for SF måske?

27. MAJ 2014. *Den aktuelle krise i Venstre handler udelukkende om Løkkes dårlige sager – ikke om politik og for så vidt heller ikke om ledelsesstil. I moderne politik er det sådan, at velfungerende partier med en velfungerende ledelse vil blive kritiseret for topstyring. Sådan er det, og det skal man ikke lægge så meget i.*

Amalie Lyhne: V-krisen handler udelukkende om Løkkes dårlige sager (2014)

Rundbord af RÆSONs chefredaktion

RÆSON: “Noget, der kun kan betegnes som en jordskredssejr”. – Lars Løkke Rasmussen om Dansk Folkepartis succes i sin tale til partiet på valgaftenen. Hvad var valgets største overraskelse?

Amalie Lyhne: Selvfølgelig er Messerschmidts stemmeslugning større end forventet, og DF's dominans i dette valg er en meget væsentlig politisk udvikling, men det er jo også en udvikling, som har været undervejs længe, så jeg mener ikke, at man kan kalde det en jordskredssejr. Valgets egentlige overraskelse var, at Bendt Bendtsen fik så godt et valg – meningsmålingerne var trist læsning for Konservative i begyndelsen af valgkampen, men på få uger lykkedes det dem at kæmpe sig op. De har selvfølgelig været godt hjulpet af Venstres nedtur, men Bendt Bendtsen har også repræsenteret den pæne, borgerlige, kun mildt skeptiske tilgang til EU på en effektiv måde.

RÆSON: Er Løkke reelt truet som Venstres formand?

Amalie Lyhne: Ja. Det er åbent, hvordan det ender, men det er bestemt en mulighed, at Venstre meget snart får en ny formand. Det taler selvfølgelig imod, at der ikke er en oplagt kronprins, som bagland og folketingsgruppe er enige om. Og at Løkke ubetinget er Venstres dygtigste politiker. Men presset kan alligevel blive for stort – hvis flere tunge kritikere melder sig på banen, og hvis der allerede nu dukker nye sager op, kan Løkke ikke blive siddende.

RÆSON: Hvad er sandsynligheden for, at Dansk Folkeparti IKKE bliver et af Danmarks to største partier ved næste folketingsvalg?

Amalie Lyhne: Den er lille, tror jeg. Dansk Folkeparti har med Thulesen Dahl fået et mere midtersøgende image, og det virker.

RÆSON: Bør Kristian Thulesen Dahl frygte Morten Messerschmidt?

Amalie Lyhne: Ikke i forhold til formandsposten. Men hvis jeg var Thulesen Dahl, ville jeg ikke nødvendigvis juble over valgresultatet. For den procent, han selv vil ende på til folketingsvalget, vil jo sandsynligvis blive imponerende høj, men ikke lige så høj som til dette valg. Og så er der en vis risiko for, at en kæmpe succes vil blive tolket som en mindre succes af medier og bagland. Det vil selvfølgelig være drønirriterende for Thulesen Dahl. Og det er også derfor, at han allerede under partilederrunden på valgaftenen mindede seerne om, at DF ikke kan få lige så godt et valg næste gang.

RÆSON: “Venstre kommer til at rykke sig” – Kristian Thulesen Dahl på forsiden af RÆSONs martsnummer. Hvad betyder DF's succes for forholdet til Venstre – og for blå bloks kommende valgkamp?

Amalie Lyhne: Det er klart, at DF's succes får stor betydning for blå bloks valgkamp – ikke mindst den del af valgkampen, man ikke selv kan styre (hvilke spørgsmål medierne fokuserer på). Og i endnu højere grad efter EP-valget. Vi vil opleve et mere selvsikkert DF, som Venstre ikke bare kan affeje som et støtteparti, der skal have et par lunser. Indflydelsen vil blive større end dét, og det ved Venstre godt. Vi er stadig måske fem eller ti år fra en situation, hvis DF kan støtte en S-ledet regering (eller omvendt...), men den tid rykker

nærmere.

RÆSON: “Skeptikerne vinder. Det er et signal, vi er nødt til at tage ned. Vi, der tror på den europæiske sag, er nødt til at tage alvorligt at danskerne m.fl. synes, at der går også en grænse. Det håber jeg et nyt parlament og en ny kommission vil tage alvorligt. Så vi finder en ny og bedre balance [...] og i højere grad end nu respekterer nationernes egenart”. – Lars Løkke Rasmussen, i sin tale på valgaftenen. Er Venstre ifærd med at ændre sin EU-politik – og på sigt: flytte magt tilbage til nationalstaterne?

Amalie Lyhne: Måske vil retorikken ændre sig i mere skeptisk retning – dén udvikling er jo allerede i gang – men selve politikken vil ikke ændre sig det store. Venstre er et EU-positivt parti, og det gælder også den yngre generation af politikere. De regeringsbærende partier, som jo i sagens natur har mest at gøre med EU i det daglige, er grundlæggende positive, og det vil de blive ved med at være. At EU som helhed så måske kommer til at ændre nogle ting, fordi de store landes regeringsledere også har set vælgerens skepsis, det kan godt være – og så vil Venstre og Socialdemokraterne selvfølgelig følge efter.

RÆSON: “Venstre er bevæget sig ind på en midterkurs med målet om at blive et bredtfaavnende, folkeligt midterparti. Jeg er liberal, og derfor er Venstre ikke længere partiet for mig”. – Kasper Elbjørn, der forlader Venstre dagen efter valget. Er de aktuelle konflikter i Venstre et udtryk for uenighed også om den politiske linje – eller alene et resultat af formandens bilagssager? Vil Løkke, der er blevet kritiseret for topstyring, være nødsaget til at ændre sin ledelsesstil?

Amalie Lyhne: Nej, det er to forskellige ting. Kasper Elbjørns udmeldelse handler om politik og har været undervejs længe. Den aktuelle krise i Venstre handler udelukkende om Løkkes dårlige sager – ikke om politik og for så vidt heller ikke om ledelsesstil. I moderne politik er det sådan, at velfungerende partier med en velfungerende ledelse vil blive kritiseret for topstyring. Sådan er det, og det skal man ikke lægge så meget i.

RÆSON: “Jeg er pavestolt” – Margrethe Auken. I dele af København var SF – som fik sit andetbedste EP-valg nogensinde – det største parti. Hvad kan SF lære af valget?

Amalie Lyhne: Jeg har længe ment, at SF’s eneste chance for at komme stærkt tilbage er at blive et decideret grønt parti. Vi har masser af grønne partier i Europa, men ikke i Danmark. Der er et pænt vælgersegment i at være grøn – og så feje alt det der med socialisme lidt til siden. Denne valgkamp beviste det: Margrethe Auken førte en græsgrøn valgkamp, og hun vandt på det.

RÆSON: “Statsministeren er excellent til at forvandle alle nederlag til sejre” – Lars Løkke Rasmussen i partilederrunden. Hvad bør Thorning lære af valgresultatet?

Amalie Lyhne: Socialdemokraterne bør blive bedre til at favne de lavtuddannedes bekymringer for arbejdskraft udefra. Det er DF rigtig gode til, mens Socialdemokraterne stadig er i vildrede, fordi der er en meget stor forskel på, hvad deres vælgere mener om det, og hvad de egentlig selv mener om det. Men det burde være muligt – med hjælp fra fagbevægelsen – at formulere nogle svar på det, som er klarere end det, partiet kan præstere i dag.

Amalie Lyhne er uddannet cand.scient.pol., selvstændig og ekstern lektor i skriftlig formidling ved Københavns Universitet. Tidl. seniorrådgiver på Christiansborg, debatredaktør og konsulent i et kommunikationsbureau.

27. MAJ 2014. *Han (Lars Løkke, red) er truet af sig selv. Men jeg mener ikke, at han er truet af andre i Venstres ledelse, tværtimod. Partiets top indser, at han er Venstres eneste mulige statsministerkandidat p.t. Og i øvrigt kan de lide ham, selvom har slider deres nerver tynde. Sympati er en undervurderet faktor i politik.*

Christopher Arzrouni: Partiets top indser, at Løkke er Venstres eneste mulige statsministerkandidat p.t. (2014)

Rundbord af RÆSONs chefredaktion

RÆSON: “Noget, der kun kan betegnes som en jordskredssejr”. – Lars Løkke Rasmussen om Dansk Folkepartis succes i sin tale til partiet på valgaftenen. Hvad var valgets største overraskelse?

Christopher Arzrouni: Den største overraskelse var, at Venstres resultat blev så dårligt. Jeg tolker det både som et resultat af Løkkes personlige problemer, men også som et resultat af en spektakulært dårlig V-kandidatliste og nogle attraktive alternativer for borgerlige vælgere. Messerschmidt var et attraktivt alternativ for de borgerlige, der trods alt ikke kan få sig selv til at stemme på DF på nationalt plan, fordi Messerschmidt signalerer ærke-borgerlig – i modsætning til Thulesen Dahl, der flirter med socialdemokratisme.

RÆSON: Er Løkke reelt truet som Venstres formand?

Christopher Arzrouni: Ja, han er truet af sig selv. Men jeg mener ikke, at han er truet af andre i Venstres ledelse, tværtimod. Partiets top indser, at han er Venstres eneste mulige statsministerkandidat p.t. Og i øvrigt kan de lide ham, selvom har slider deres nerver tynde. Sympati er en undervurderet faktor i politik.

RÆSON: Hvad er sandsynligheden for, at Dansk Folkeparti IKKE bliver et af Danmarks to største partier ved næste folketingsvalg?

Christopher Arzrouni: Den er lig nul.

RÆSON: Bør Kristian Thulesen Dahl frygte Morten Messerschmidt?

Christopher Arzrouni: Nej. Messerschmidt er et EU-fænomen, den frække dreng i det fjerne parlament.

RÆSON: “Venstre kommer til at rykke sig” – Kristian Thulesen Dahl på forsiden af RÆSONs martsnummer. Hvad betyder DF’s succes for forholdet til Venstre – og for blå bloks kommende valgkamp?

Christopher Arzrouni: Jovist kommer Venstre til at rykke sig. Men den grusomme sandhed for Thulesen Dahl er, at det gør DF også. Økonomiske naturlove gælder også for succesrige politikere.

RÆSON: “Skeptikerne vinder. Det er et signal, vi er nødt til at tage ned. Vi, der tror på den europæiske sag, er nødt til at tage alvorligt at danskerne m.fl. synes, at der går også en grænse. Det håber jeg et nyt parlament og en ny kommission vil tage alvorligt. Så vi finder en ny og bedre balance [...] og i højere grad end nu respekterer nationernes egenart”. – Lars Løkke Rasmussen, i sin tale på valgaftenen. Er Venstre ifærd med at ændre sin EU-politik – og på sigt: flytte magt tilbage til nationalstaterne?

Christopher Arzrouni: Venstre har et filosofisk problem i forhold til EU – og har haft det længe. Liberale vælgere hader regulering og er skeptiske over for økonomisk omfordeling – og da navnlig over landegrænser. Da Bertel Haarder var spidskandidat forsøgte han at løse

det ved at tale om et stærkere men slankere EU. Det ramte meget godt – men var lidt ukonkret. Venstres problem er, at vælgerne ikke vil have euroen, og at det er særdeles forståeligt. Her er Venstre fanget af gamle dogmer.

RÆSON: “Venstre er bevæget sig ind på en midterkurs med målet om at blive et bredtfavnende, folkeligt midterparti. Jeg er liberal, og derfor er Venstre ikke længere partiet for mig”. – Kasper Elbjørn, der forlader Venstre dagen efter valget. Er de aktuelle konflikter i Venstre et udtryk for uenighed også om den politiske linje – eller alene et resultat af formandens bilagssager? Vil Løkke, der er blevet kritiseret for topstyring, være nødsaget til at ændre sin ledelsesstil?

Christopher Arzrouni: Kasper Elbjørns kritik var nok mere rigtig i 00’erne, end den er i dag. Venstres politik er klart mere liberal i dag, end den har været i et årti. Det er en ærlig sag at gå, fordi Venstre ikke måtte være liberalt nok. Men jeg forstår ikke hans timing.

RÆSON: “Jeg er pavestolt” – Margrethe Auken. I dele af København var SF – som fik sit andetbedste EP-valg nogensinde – det største parti. Hvad kan SF lære af valget?

Christopher Arzrouni: SF var det klareste venstrefløjsparti i valgkampen, og tog dermed Enhedslistens rolle. Den burde Johanne Schmidt Nielsen og Co gruble lidt over. SF’s resultat er produkt af Enhedslistens fravær.

RÆSON: “Statsministeren er excellent til at forvandle alle nederlag til sejre” – Lars Løkke Rasmussen i partilederrunden. Hvad bør Thorning lære af valgresultatet?

Christopher Arzrouni: Thorning kan konstatere, at hun end ikke kan gå frem, når Venstre er i tovene. Det er dybt bekymrende for hende. Hvis jeg var i hendes sted, ville jeg stadig overveje at blive EU-kommissær og få fem års fred – og måske endda lidt popularitet.

Christopher Arzrouni (f. 1967) er debatredaktør på dagbladet Børsen.

27. maj 2014. Venstres formandskrise afslører samtidigt, at der ikke er andre i det store parti, som oplagt ville kunne tage over. Og her mærker man så problemet ved at have været topstyret gennem så mange år. Dette er ikke alene Løkkes skyld, men noget som Anders Fogh Rasmussen bærer et stort ansvar for. Trods alt havde han dog en afløser, men ikke ret mange ser ud til at kunne føle sig stensikre på den nuværende næstformand. Og det er naturligvis ikke godt. Nummer to i et parti skal altid være gearet til at kunne tage over. Vi har set både K og SF gå helt ned på ikke at kunne præsentere oplagte formandsprofiler ved et opgør.

Paula Larrain: V betaler prisen for mange års topstyring (2014)

Rundbord af RÆSONs chefredaktion

RÆSON: “Noget, der kun kan betegnes som en jordskredssejr”. – Lars Løkke Rasmussen om Dansk Folkepartis succes i sin tale til partiet på valgaftenen. Hvad var valgets største overraskelse?

Paula Larrain: Det var ikke overraskende, at DF fik et godt valg, men selvfølgelig overraskende, at det gik dem SÅ godt. Årsagen er, at EU faktisk fylder ret meget i DF-vælgernes bevidsthed, mens de store partiers tilhængere i årevis enten har taget EU for givet eller med lav succesrate forsøgt at profilere sig selv på enkeltsager, der i det store hele har skadet EUs omdømme og dermed deres egen sag. Det var ventet, at de borgerlige vælgere på en eller anden måde ville straffe Løkke for de mange sager omkring hans personlige prioriteringer, men igen er omfanget af straffen alligevel overraskende.

RÆSON: Er Løkke reelt truet som Venstres formand?

Paula Larrain: Løkkes foreløbige redning er, at der ikke er nogen stærk profil til at tage over. Det er ikke et særligt godt mandat at styre ud fra. Sagerne omkring ham har skabt en grundlæggende mistillid til ham og partiet hos borgerlige vælgere. Det er ikke blot en forbigående presseskabt ting. Det rammer ned i nogle grundlæggende borgerlige værdier, og det skal man tage alvorligt. Havde partiet så haft en stærk borgerlig politik, ville disse borgerlige frafaldne være mere tilgivende. Men det lader til, at man ikke har lyst til en formand, der både er midtersøgende og opfører sig uborgerligt.

RÆSON: Hvad er sandsynligheden for, at Dansk Folkeparti IKKE bliver et af Danmarks to største partier ved næste folketingsvalg?

Paula Larrain: Man skal være varsom med at oversætte dette valg til indenrigspolitiske forhold. EP-valget er det første efter den økonomiske krise har vist sine konsekvenser og her har der været en mulighed for ved et relativt ufarligt valg at aflevere en protest. Der er formentlig mange vælgere, der dels er faldet for Messerschmidts overbevisende facon og dels har tænkt, at de da lige kan prøve det der DF nu, hvor det mest handler om EU og ikke så meget om indvandrere. Generelt er jeg ret sikker på, at gassen vil gå af ballonen ikke bare for det danske højreparti, men også for de øvrige europæiske højrepopulister gennem de næste fem år. Nu skal de jo ind og arbejde for det, de blev valgt til og når det viser sig, at de hverken kan gøre fra eller til eller måske blot bliver en del af det system, folk protesterer imod, ja, så skal vælgerne nok vælge anderledes næste gang. Det forudsætter selvfølgelig, at de har et alternativ og at de store, traditionelle partier ikke blot bruger EU til at komme af med de politikere, som man ikke ved, hvad man ellers skal gøre af – eller i øvrigt kører EU-politik med venstre hånd. Eller endnu værre: misbruger EU bevidst for en kortsigtet indenrigspolitisk sejr.

RÆSON: Bør Kristian Thulesen Dahl frygte Morten Messerschmidt?

Paula Larrain: Ja og nej. Det er klart, at det bliver svært at komme uden om ham med det mandat, han har fået fra befolkningen. Han er blevet dømt dygtig og det bliver svært for

Kristian Thulesen Dahl at sælge den modsatte historie, hvis han skulle ønske sig at gøre det. Men han skal naturligvis opveje, hvilken pris han vil betale for at få ham med. Omvendt har Messerschmidt ikke en solid indenrigspolitisk profil og trods alt har Thulesen Dahl bygget sin egen op gennem lang tid og hårdt arbejde samt udelt opbakning blandt andre stærke DF-folk. Skulle det nogensinde komme til et valg mellem de to både eksternt og internt, så står Thulesen Dahl afgjort stærkere. Foreløbigt handler det om at holde en eventuel konflikt imellem dem i ave. Og der er Messerschmidt jo stadig eksporteret ud af landet i en årrække. Om fem år er det ikke sikkert, at Messerschmidt har samme platform at stå på som i dag.

RÆSON: “Venstre kommer til at rykke sig” – Kristian Thulesen Dahl på forsiden af RÆSONs martsnummer. Hvad betyder DF’s succes for forholdet til Venstre – og for blå bloks kommende valgkamp?

Paula Larrain: Det betyder nøgternt, at politik i Danmark kommer til at blive mere og mere centreret mod midten og henvende sig mest til middelklassen. Igen. Vi har allerede dybest set tre store socialdemokratier i Danmark, hvoraf Venstre og DF er to af dem. I det for Venstres vedkommende værste scenario, kan der ske det, at DF tager fra den ene side, mens LA og ikke mindst K vil tage vælgere fra den anden side. Og det kan gå meget stærkt. Venstre har redet på en bølge af succes og storhed ved at fjerne sig fra sit liberale tankegods og orientere sig mod DF, men uden en klar borgerlig profil og samtidig med en stækket formand og en fornemmelse af manglende talent ned ad rækkerne, kan de ægte borgerlige vælgere begynde at orientere sig mod LA og K. Hvis Venstre vakler, vil K afgjort få noget af det tabte tilbage, vel at mærke hvis partiet kan finde sig selv, sin politik og et par lidt stærkere profiler. Modsat Venstre har K oplagt guld i anden kolonne, som endnu ikke er kørt i front.

RÆSON: “Skeptikerne vinder. Det er et signal, vi er nødt til at tage ned. Vi, der tror på den europæiske sag, er nødt til at tage alvorligt at danskerne m.fl. synes, at der går også en grænse. Det håber jeg et nyt parlament og en ny kommission vil tage alvorligt. Så vi finder en ny og bedre balance [...] og i højere grad end nu respekterer nationernes egenart”. – Lars Løkke Rasmussen, i sin tale på valgaftenen. Er Venstre ifærd med at ændre sin EU-politik – og på sigt: flytte magt tilbage til nationalstaterne?

Paula Larrain: Det er farligt at gå baglæns. Det er fint at lytte til vælgere, men det er nok endnu bedre, hvis EU-tilhængerne seriøst tager lederskabet på sig og i højere grad bidrager til at forklare, hvorfor EU er vigtig. Folket har ikke altid ret, selvom man naturligvis skal gøre, som flertallet bestemmer. Alene i Danmark har det vist sig – og selv i en krisetid – at EU-skepsissen falder. DF går ikke længere efter at få Danmark UD af fællesskabet, de vil selv være med og gøre systemet bedre. Det er ret afgørende for den kommende debat, at vi er med, selvom vi er kritiske. Jeg tror, at EUs tilhængere tager hyldestkvæden alt for givet. De glemmer at opstille alternativet. Hvad vil kritikerne gøre i stedet? Gøre det sværere at bevæge sig og skabe virksomheder på tværs af landegrænserne? Vil de stå alene handelsmæssigt over for Kina og USA? Tilhængerne har i årevis sjoflet kommunikationen af EUs virke og netop overladt styringen og diskursen til dem, der altid vil være lidt bange for den store verden.

RÆSON: “Venstre er bevæget sig ind på en midterkurs med målet om at blive et bredtfavnende, folkeligt midterparti. Jeg er liberal, og derfor er Venstre ikke længere parti for mig”. – Kasper Elbjørn, der forlader Venstre dagen efter valget. Er de aktuelle konflikter i Venstre et udtryk for uenighed også om den politiske linje – eller alene et resultat af formandens bilagssager? Vil Løkke, der er blevet kritiseret for topstyring, være nødsaget til at ændre sin ledelsesstil?

Paula Larrain: Venstres krise er større og dybere end bilagssagerne. Disse er blot dråben, som Kasper Elbjørn også giver udtryk for. I sidste ende handler det mindre om stil og mere om politik. En dårlig stil kan man leve med, hvis man er sikker på, at der vil blive ført en borgerlig politik. Paradoksalt nok er mange borgerlige tilfredse med den nuværende statsminister, fordi hun gør det, der skal til også set med borgerlige briller. Der skal

naturligvis meget til for, at en borgerlig vælger at stemme på en erklæret socialdemokrat, men hvis der ikke er stor forskel på politikken, vil der under alle omstændigheder komme et pres fra højre. Venstres formandskrise afslører samtidigt, at der ikke er andre i det store parti, som oplagt ville kunne tage over. Og her mærker man så problemet ved at have været topstyret gennem så mange år. Dette er ikke alene Løkkes skyld, men noget som Anders Fogh Rasmussen bærer et stort ansvar for. Trods alt havde han dog en afløser, men ikke ret mange ser ud til at kunne føle sig stensikre på den nuværende næstformand. Og det er naturligvis ikke godt. Nummer to i et parti skal altid være gearet til at kunne tage over. Vi har set både K og SF gå helt ned på ikke at kunne præsentere oplagte formandsprofiler ved et opgør.

RÆSON: “Jeg er pavestolt” – Margrethe Auken. I dele af København var SF – som fik sit andetbedste EP-valg nogensinde – det største parti. Hvad kan SF lære af valget?

Paula Larrain: At moderation og erfaring betaler sig. Kort og godt. Der er ro nu, erfarne kræfter har taget over, og uden for regering, kan partiet lige så stille bygge op igen. Der står respekt omkring Margrethe Auken og selvom man er født antiautoritær som parti, så lærer menige SF-ere vel lige nu, at det nok er meget godt med nogle, der ved besked om livet og som har været med fra før reality-TV. Generelt har venstrefløjen været præget af frisk ungdom, men når det kommer til stykket har selv ungdommen behov for noget kontinuitet og tryk efter en storm.

RÆSON: “Statsministeren er excellent til at forvandle alle nederlag til sejre” – Lars Løkke Rasmussen i partilederrunden. Hvad bør Thorning lære af valgresultatet?

Paula Larrain: Det kan godt være, at han mente det hånligt, men det er faktisk en kæmpe kompliment. For ja, borte var fokus fra Socialdemokraternes valgnederlag og pludseligt fremstår S-lederen som stærk og overskudsagtig. Hun lærer vel lige nu, at det kan betale sig at stå ved og holde ud. Og i øvrigt at afholde sig fra at deltage i happy slapping, når mediemøllen kører med en politisk modstander som genstand. Det var en klog strategi ikke at give efter for en eventuel lyst til at give igen.

Paula Larrain er chefredaktør på netmagasinet Dit Perspektiv samt journalist, ordstyrer og foredragsholder. Hun har været folketingskandidat for Det Konservative Folkeparti.

27. MAJ 2014. *Det borgerlige Danmark spillede fallit i 00'erne – og vil gøre det igen, hvis ikke de borgerlige partier alle tør bekende borgerlig kulør. Tør fremsætte en visionær vej. Folk må og skal kunne se forskellen mellem de røde (A, B, F, O og Ø) og de borgerlige (V, K og I). Kan det virkelig passe, at Blå Bjarne er mere borgerlig end Røde Lars?*

OPINION: Blå Bjarne og Røde Lars. Derfor er bilagsrod det mindste af Løkkes problemer (2014)

Af Rune Kristensen, folketingskandidat for K

SIDEN DET SENESTE FOLKETINGSVALG har V, K, O og I haft flertal i velsagtens alle målinger. Der var en kort periode omkring GGGI-sagen, hvor rød blok halede ind, og man kan mistænke Helle Thorning-Schmidt for også at gå med valgtanker ovenpå sin hovedmodstanders nye bilagssag som venstreformand. I hvert fald, så viser flere popularitetsmålinger, at hun nu faktisk har større opbakning som statsminister end den borgerlige spydspids.

Den manglende tillid blandt danskerne til Lars Løkke Rasmussen er bestemt også et problem. Et problem, som både Venstre og resten af den blå/grønne blok må forholde sig til. Manden har haft bilagssager fra sin amtsborgmestertid, sin folketingsperiode, sin ministertid, og som sagt også de nævnte sager som formand for henholdsvis GGGI og Venstre, og mange danskere bekymrer sig om hans moral. Hos mange er et oplagt spørgsmål: Er han den rette til at lede landet?

Men det er – trods alvoren – næppe Lars Løkkes største problem. Det giver ham meget vel kvaler internt i Venstre som vi i disse dage ser i lys lue, og han optræder konstant ufrivilligt på forsider og i pressehistorier om diverse bilag. Men sagen her drukner ganske givet igen. Den poppede – næppe tilfældigt – op midt i en tid, hvor der er meget fokus på politik, nemlig under EP-valgkampen. Nøjagtig som GGGI-skandalen dukkede op lige op til kommunalvalget. Historien har dog vist, at Lars Løkke, og Venstre som helhed har kunne lukke betændte sager ned, langt bedre end andre partier. Der var blandt andet lurer-Anders, Brixtofte med rødvinen og Oppfeldt, som alle næsten er glemt, mens folk fortsat har fokus på Jeppe Kofod og Lene Espersens sager. Anders Fogh Rasmussen havde også sagen om kreativ bogføring fra sin skatteministertid under Schlüter, som heller ikke påvirkede ham senere hen i karrieren, mens andre ministre fra denne periode fik stempler, der mærkede dem for livet mere eller mindre uberettiget.

Løkkes største hovedpine er dermed ikke den efterhånden temmelig omtalte ekvipering fra top til tå og fra inderst til yderst. Det er ikke det kæmpe EP-valgnederlag. Det er nærmere det parlamentariske grundlag, som han skal arbejde under efter en eventuel valgsejr til Folketinget. Vi har set Thornings flip-flop, og Løkke kommer til at opleve det samme.

Thorning gik til valg på en masse gyldne løfter, som hun ikke kunne holde, da mandaternes fordeling var en realitet. F-A-RV-EL-flertallet kunne simpelthen ikke arbejde sammen. Thorning måtte hente hjælp over midten gang på gang, hvilket blandt andet min egen partiformand, Lars Barfoed, udnyttede og fik presset skattelettelse igennem. Partierne i den røde regering har lavet det ene løftebrud efter det andet. Man har løjet sig til magten og ikke leveret varen efterfølgende. Kontraktpolitikken er slut og realpolitikken har sejret ad helvede til. Den store sejrherre i denne politiske halvleg er Enhedslisten, der kun hjælper regeringen, når de bliver ordentligt betalt. Slingrekursen på ministertaburetterne er en farce.

Aldrig har politikerleden været større blandt danskerne. Dette skyldes ikke kun bilagssager,

men i høj grad også de mange modsatrettede holdninger – eller standpunkter om man vil – som politikerne indtager.

Lars Løkke Rasmussen griner måske af Thorning, og ser sit snit til at påvirke regeringens politik, blandt andet vækstpakken – men hvem mon ler sidst? Når nu Løkke får nøglerne igen, som han med allerstørste sandsynlighed gør, hvem griner så? Og hvem har så knap så meget at grine af efter næste valg? Et flertal omkring Lars Løkke Rasmussen kommer – udover Venstre – til at bestå af Det Konservative Folkeparti, Liberal Alliance og Dansk Folkeparti.

Det Konservative Folkeparti er splittet internt – toppen vil gerne tilbage til ministerbilerne, hvor talerne bliver skrevet for en og lønnen er højere, mens baglandet mener, at 00'ernes vattede fremtoning aldrig må gentages. I det hæderkronede gamle borgerlige parti har man endelig fået styr på kommunikationen, man har haft klare sejre – den helt store omkring heldagsskolen, og meningsmålingerne er ved at gå i den rigtige retning stærkt hjulpet af acceptable valg til kommuner, regioner og senest EU. Vi har ubetinget været det borgerlige parti, der historisk set har leveret flest borgerlige resultater – og der er masser af skalpe fra VK-tiden at bryste sig af, men dog vil man næppe kunne overleve en gentagelse af sidstnævnte. Lars Barfoed er nok en dygtig politisk håndværker, der kan sin Burke [konservativ filosof, red.], men han har endnu ikke kunne sælge nok billetter til, at partiet stabilt vil kunne indgå i en regering. Der skal genopbygges tillid, de unge talenter skal skubbes frem og så skal den sunde konservative fortælling pudses skarpt op. Der skal simpelthen være mere kant til Venstre.

Liberal Alliance vil lave samme kant – blot mere kamikaze-agtigt. For Liberal Alliance (tidl. Ny Alliance) har nu eksisteret siden maj 2007 og har endnu ikke leveret ét eneste borgerligt resultat på Christiansborg. Man har haft nærmest historisk ringe indflydelse på beslutningerne. Ofte deltager man simpelthen ikke engang deltaget i forhandlingerne. Og når man deltager, opsætter man utopiske forhandlingsmål, og forstår tilsyneladende ikke, at der skal være flertal i folketingsalen før noget bliver vedtaget. Liberal Alliance vil store skabe problemer i den borgerlige lejr. Man har hidtil brugt flere kræfter på at bekriige de øvrige borgerlige partier end på, at angribe de socialistiske partier, og intet tyder på, at partiet er på vej i en mere moden retning.

Dansk Folkeparti var en klods om benet på den borgerlige regering i 00'erne især i forhold til velfærdsreformer. Man mangler simpelthen et holistisk billede, således at de forslag man fremsætter er sammenhængende. Dansk Folkeparti har ingen politiske rødder. Hvor de fleste andre partier har en tankegang, der bunder i en isme, så er Dansk Folkepartis omdrejningspunkt fokusgrupper og meningsmålinger. Hvad vælgerne mener i dag, mener Dansk Folkeparti i morgen. DF er et siv i vinden, der bukker sig, når en vælgerbrise kommer. Det er en politisk vejrhone, der vender sig, når folkestemningen ændres. Det er en automat, hvori det ledige standpunkt trækkes. Man kan ikke trygt placere sin stemme hos dem, da de sikkert vender om på en tallerken og mener noget nyt i morgen, hvis vælgerne har en ditto adfærd. Man har påbegyndt en rejse mod målet som det største parti via enkeltsager på områder som udlændinge-, rets-, integrations-, dyrevelfærds- og ældrepolitik. Kommunikativt virker det – og man er god til at binde tråde i den usammenhængende politik, men på bundlinjen står ingenting. Man har ingen grundlæggende værdier – alt kan opgives for fremgang og vælgertilslutning.

Af indlysende årsager er det farligt at lade populistere lede et land. Derfor må og skal en borgerlig regering være uden Dansk Folkeparti på ministertaburetterne. Det kan godt være, at de er blevet stuerene, men meningene er fejlet godt væk under gulvtæppet. Man lover og lover de ting, som danskerne efterspørger – uden at forklare prisen. Prisen er underskud på

de offentlige finanser, samt en højere gæld og skat. Prisen er fremmedhad og mistænkeliggørelse. Og prisen er detailorienterede politikere, der blander sig i sagsgangene hos embedsværket.

Dermed har Løkke på den ene side to frihedsorienterede borgerlige partier, der begge vil puste sig op og holde den henholdsvis konservative og liberale fane højt, og på den anden side har han et populistisk parti, der har lagt sig til venstre for Socialdemokratiet i forhold til den økonomiske politik. Løkke bliver klemmt og presset i en grad, der får Thornings nuværende handlemuligheder til at ligne en gåtur i parken – medmindre, at det er Fælledparken.

Løkses umiddelbare svar på sine komplicerede handlemuligheder er at lægge sig fladt ned. At gå efter magten for magtens skyld. At gøre som Fogh og droppede sine personlige kæphest. At opgive kampen for at gennemføre borgerlig politik. Der er ellers nok at tage fat på. Vi har et sygt samfundsmodel, hvor det kan betale sig ikke at arbejde. Vi har underskud op de offentlige budgetter og vores statsgæld vokser. Flere og flere nyder, mens færre og færre yder. Og Folketinget ser helt stiltiende til, da der kun sker ganske få ændringer i forbindelse med de årlige finanslove. Dette skyldes, at den velfærdsløfter og rød tankegang er dominerende i dansk politik. Krævementaliteten har inficeret landet, mens drømmene om frihed er forsvundet.

Danmark har været et socialistisk styret land siden nedlæggelsen af tokammersystemet i 1953. Der har under den nuværende grundlov ikke været borgerligt flertal på ét eneste tidspunkt, medmindre at man tæller de politisk korrekte radikale med, som gang på gang er med til at begrænse friheden og nedbryde danske værdier. Uagtet at Danmark har haft en del borgerlige statsministre, så har disse haft et rødt flertal imod sig, når der har skulle træffes ansvarlige beslutninger. Senest var VK afhængig af de røde DF'ere. Det vil også ske med Løkke, der må forsøge at agere med de fremmedfjendske socialdemokrater i DF som støtteparti. Og uenigheden er kun blevet større siden 00'erne. Kristian Thulesen Dahl lader sig næppe imponere af Løkke på samme vis, som Pia gjorde af Fogh. DF vil gå efter en helt ny aggressiv rolle, hvor man konstant vil stille sig på oppositionens side og udstille uenigheden i den såkaldt borgerlige lejr. Løkses problemer stikker således langt dybere end tøjkvitteringerne fra Zornig.

Derfor har han givet op, blandt andet i forhold til topskatten som han så ultimativt har fredet for nyligt. Det borgerlige Danmark står, hvor de røde stod i 2011; Uden et fælles projekt, uden visioner og uden løsninger på de store udfordringer, der så åbenlyst præger vores tid. Når man til den tid vinder, bliver det et fravalg af alternativet, snarere end et kryds ved en ny vej. For der er ingen ny vej. Det borgerlige Danmark spillede fallit i 00'erne – og vil gøre det igen, hvis ikke de borgerlige partier alle tør bekende borgerlig kulør. Tør fremsætte en visionær vej. Folk må og skal kunne se forskellen mellem de røde (A, B, F, O og Ø) og de borgerlige (V, K og I). Kan det virkelig passe, at Blå Bjarne er mere borgerlig end Røde Lars? ★

Rune Kristensen (f. 1982) er kandidat i statskundskab fra Københavns Universitet, opstillet til Folketinget for Det Konservative Folkeparti i Sjællands Storkreds og tidligere landsformand for Konservativ Ungdom. Han arbejder som kommunikationsrådgiver hos Integral og er fast blogger på Jyllands-Posten.

27. MAJ 2014. *Den mest prekære situation for blå blok ville være, hvis de har brug for samtlige fire partier, for at kunne danne et flertal – for så vil alle jo kunne være veto-spillere. Særligt Liberal Alliance har indtil videre meldt ret markant ud, og det, at de har stået udenfor et valgforbund, som formentlig har bidraget til at koste Venstre et mandat, viser, at partiet et stykke hen ad vejen er klar til at agere på sine holdninger. Hvordan de skal finde ud at samarbejde er rigtig interessant.*

Rune Stubager: Hvad blå blok kan vente sig efter en valgsejr (2014)

Interview af Emma Høj

RÆSON: Hvad var den største overraskelse for dig ved Europaparlamentsvalget?

Rune Stubager: Det var nok, at Venstre fik et så dårligt valg. Jeg var overrasket over, at Løkkes sag slog så hårdt igennem, selvom der jo også kan ligge noget politisk i det. Når jeg ikke nævner Dansk Folkepartis fremgang, så er det fordi, det allerede viste sig i meningsmålingerne, at de ville få et godt valg.

RÆSON: Hvad synes du helt overordnet er de mest interessante perspektiver, man kan uddrage af valgresultatet?

Rune Stubager: Balancen mellem Dansk Folkeparti og Venstre bliver meget interessant at følge efter det her valg. Jeg tvivler på, at Dansk Folkeparti bliver større end Venstre landspolitisk, men de kan godt blive større, end de er nu, og Venstre kan blive mindre.

RÆSON: Hvorfor tror du ikke, at Dansk Folkeparti kan blive større end Venstre landspolitisk?

Rune Stubager: Jeg siger ikke, at det er en fuldstændig umulighed, men jeg tror ikke på det i den nuværende situation. Dansk Folkeparti havde et perfekt Europaparlamentsvalg: Dagsordenen kunne nærmest ikke være bedre for dem i forhold til diskussionen om den såkaldte velfærdsturisme. Derudover så havde de en kandidat, som var retorisk meget stærk og man kan sige, at partiet var fuldstændig samlet og fokuseret. Det kunne de dårligt have gjort bedre. Og så vil jeg tilføje, at et Europaparlamentsvalg ikke bliver betragtet som ligeså vigtigt som et Folketingsvalg af vælgerne, og derfor er det noget, man kan bruge til at sende nogle signaler til de partier, som man ellers normalt ville stemme på. Hvis man for eksempel var sur over Løkkes bilagsag, så kunne man jo straffe ham ved at stemme på Dansk Folkeparti, uden at det koster så meget på det landspolitiske plan. Tilsvarende, hvis man er sur på Socialdemokraterne over, at de har ført en mere højreorienteret politik, end man havde forventet, så kunne man stemme på Dansk Folkeparti for at sende et signal til regeringen. Det er ikke givet, at det falder ud på samme måde ved Folketingsvalget, hvor der jo også kommer andre spørgsmål på banen. Et af de spørgsmål bliver jo til dels irriterende for Dansk Folkeparti, for det bliver spørgsmålet om, hvordan det kan være, at de peger på den statsministerkandidat, der vil have nulvækst.

RÆSON: Er vælgerne mindre loyale overfor de partier, de normalt vil stemme på, ved et Europaparlamentsvalg, end de er ved et Folketingsvalg?

Rune Stubager: Det vil jeg tro, men det er ikke noget jeg ved. Men det er rigtigt at det kunne ligge i forlængelse af det, jeg lige har sagt.

RÆSON: Hvor alvorligt vurderer du Venstres valgresultat til at være for partiet?

Rune Stubager: Det er da meget alvorligt. Partiet er jo i voldsom krise lige nu. Ikke nok med, at de fik et valgnederlag, men partiets formand har også sagt, at det var hans person, der var en væsentlig årsag til det. Men at vælgerne bliver mere og mere EU-skeptiske kan også være en del af forklaringen.

RÆSON: Kan Venstre vende krisen inden et folketingsvalg?

Rune Stubager: Ja, altså hvis de skifter Lars Løkke ud, så forsvinder diskussionen om bilagssager jo. Hvis ikke de gør det, så risikerer de, at der dukker flere ting op. Som jeg forstår det, så har de forskellige redaktioner inden på Christiansborg grupper af folk, der sidder og graver i Lars Løkkes regnskaber. Man kan sige, at indtil videre har der jo vist sig at være ting, der kunne graves frem. Så de skal være helt sikre på, at der ikke er mere at komme efter. Men nu må vi se. Det kan være, det her har været dråben. Det får vi første indikation af på tirsdag, hvor de skal holde hovedbestyrelsesmøde.

RÆSON: SF fik et forholdsvist flot valg. Kan man tolke resultatet som om, partiet har fået vendt den krise, de befandt sig i for ikke så længe siden?

Rune Stubager: Det mener de i hvert fald selv, og det kan det her valgresultat da bruges til at argumentere for. Jeg tror, det har givet partiet meget selvtillid. Men igen, så er det ikke givet, at man kan overføre succes ved et europaparlamentsvalg til succes ved et Folketingsvalg. En del af det, der har hjulpet SF ved europaparlamentsvalget er jo formegentlig spidskandidaten.

RÆSON: Så du ser det mere som et udtryk for vælgernes opbakning til Margrete Auken end til partiet SF?

Rune Stubager: Ja, i kombination med, at Enhedslisten jo heller ikke stiller op som parti til Europaparlamentsvalget. Men det er klart, at det her er bedre end et dårligt resultat.

RÆSON: LA indgik ikke valgforbund ved V og K og de kritiserer på en række punkter de to partier. Samtidig har DF stor succes, og Kristian Thulesen Dahl udtalte i sidste nummer af RÆSON, at ”Venstre kommer til at rykke sig”. Er der splittelse i den blå blok?

Rune Stubager: Ja, det er der, og de yderste poler er helt rigtigt Liberal Alliance og Dansk Folkeparti, når du ser på den økonomiske politik. Lige nu ser det jo mildest talt ud til, at det er Dansk Folkeparti, der kommer til at kunne trække mere i Venstre, end Liberal Alliance, og det interessante bliver jo at se, hvordan flertalsforholdene bliver efter et Folketingsvalg. Den mest prekære situation for blå blok ville være, hvis de har brug for samtlige fire partier, for at kunne danne et flertal, for så vil alle jo kunne være veto-spillere. Særligt Liberal Alliance har indtil videre meldt ret markant ud, og det, at de har stået udenfor et valgforbund, som formentlig har bidraget til at koste Venstre et mandat, viser, at partiet et stykke hen ad vejen er klar til at agere på sine holdninger. Hvordan de skal finde ud at samarbejde er rigtig interessant. Liberal Alliance har den opfattelse, at man kan købe Dansk Folkeparti for indrømmelser på udlændingepolitikken. Sådan fungerede det jo rigtig nok hen ad vejen under den sidste VK-regering, men Dansk Folkeparti har fået en hel del vælgere nu, som også har stor interesse i den økonomiske politik. Derfor tror jeg, det kunne blive en risikabel ting at forestille sig for Liberal Alliance.

RÆSON: Hvor er splittelsen størst? I rød eller blå blok?

Rune Stubager: Det er et godt spørgsmål. Det tror jeg, den er i rød. Når man ser på den økonomiske politik, så er der længere fra Enhedslisten til Radikale Venstre, end der er fra Dansk Folkeparti til Liberal Alliance. Omvendt så er afstanden mindre på værdipolitikken i den røde blok, end den er i den blå. Men Liberal Alliance har jo sådan set erklæret sig villige til at sælge lidt ud. Det er jo ikke den der ’nok-er-nok’-retorik, som Gitte Seeberg brugte, da de startede partiet.

RÆSON: Morten Messerschmidt ser ud til at have haft stor betydning for Dansk Folkepartis gode valgresultat, ligesom Lars Løkke ser ud til at have haft betydning for Venstres dårlige valgresultat. Har politikernes person større betydning ved Europaparlamentsvalg end ved Folketingsvalg?

Rune Stubager: Ja, det har det. Forklaringen på det er for det første, at vælgerne ikke tillægger Europaparlamentsvalg den helt store betydning, og derfor stemmer de ud fra nogle lidt andre overvejelser, end de ville gøre ved et Folketingsvalg. Men så er der også det forhold, at vælgere i hele landet kan stemme på de samme kandidater ved Europaparlamentsvalg. Det er også derfor, vi ser de ekstremt høje personlige stemmeantal. Det er umuligt at matche dem ved Folketingsvalgene, fordi der simpelthen er færre vælgere, der har mulighed for at stemme på de enkelte politikere.

RÆSON: Så formanden og spidskandidaten har mindre betydning for resultatet ved et folketingsvalg?

Rune Stubager: Ja, det vil de enkelte kandidater have gennemsnitligt set, men lige når man ser på Lars Løkke Rasmussen, så er han jo ikke bare en spidskandidat. En af forskellene på Europaparlamentsvalget og Folketingsvalget er jo, at lederne af de partier, der vinder flertallet ved et Folketingsvalg, forventes at danne regering. Dermed kan man sige, at fordi Lars Løkke Rasmussen stiller op som statsministerkandidat, så er sagerne omkring ham klart noget, der vil svække Venstre.

Rune Stubager (f.1975) ph.d., professor, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.

Emma Elise Albæk Høj (f. 1989) studerer journalistik og historie på RUC. Hun har tidligere været praktikant på Debatten på DR2.

28. MAJ 2014. *Dansk Folkeparti er nu blevet så store, at den stereotype forestilling om hvem, der stemmer på dem, må revideres helt grundlæggende. Partiet er blevet et bredt folkeparti i ordets bogstaveligste forstand.*

Valgforsker Jonas Hedegaard: Nu er DF et bredt folkeparti (2014)

Interview af Emma Høj

RÆSON: Hvad er de mest interessante perspektiver, man kan uddrage af valgresultatet ved dette Europaparlamentsvalg?

Jonas Hedegaard Hansen: Udover det banale, at Dansk Folkeparti bliver så store, så synes jeg, at tolkningen af valgresultatet har været lidt forfjålet. Nogle har sagt, at danskerne på den ene side stemte ja til EU med et ja til patentdomstolen, og nej til EU ved at give Dansk Folkeparti og Folkebevægelsen mod EU et godt valg. Det er en lidt misforstået konklusion. Ca. 60 procent stemte ja til patentdomstolen, og det svarer nogenlunde til stemmeprocenten på de partier, der anbefalede, at man stemte ja. Og hvis man ser på, hvor patentdomstolen mødte mest modstand, så var det der, hvor Dansk Folkeparti og Folkebevægelsen mod EU stod stærkt. Så jeg synes, at danskerne overordnet set stemte rimeligt konsistent.

RÆSON: Hvilket overordnet signal mener du så, at befolkningen sendte ved valget? Et ja eller et nej til EU?

Jonas Hedegaard Hansen: Det er jo ikke en for-eller-imod afstemning. Vi har været medlem i 40 år nu, og man skal mere se det som et politisk system, hvor flere danskere denne gang stemte for, at systemets hastighed og udvikling ikke er i den retning, de ønsker. Det synes jeg slet ikke, der kan være tvivl om i forhold til, hvor stærkt Dansk Folkeparti klarede sig og sådan set også Folkebevægelsen mod EU.

RÆSON: Så selvom omkring 60 procent stemte ja til patentdomstolen, ser du stadig det samlede valg som et udtryk for, at befolkningen ønsker, at EU skal fylde mindre?

Jonas Hedegaard Hansen: Ja, i forhold til de store træk og de konkrete diskussioner om velfærdsydelse, social dumping, og ungdomsarbejdsløshed, finanspolitik osv., der har været et signal om, at der er flere danskere, der synes, integrationen har udviklet sig rigeligt. Men det er væsentligt at holde fast i det perspektiv, at det jo stadig er de partier, som går ind for, at mange problemer skal løses på europæisk plan, der har flertal. DF og Folkebevægelsen mod EU får samlet set omkring en tredjedel af stemmerne, men så er der jo stadigvæk mere end 60 procent af befolkningen, som bakker op om, at mange af problemerne skal løses på europæisk plan.

RÆSON: Hvad har overrasket dig mest ved valget?

Jonas Hedegaard Hansen: Lars Løkke Rasmussens sager ramte jo markant ned i en valgkamp, som indtil da var meget fokuseret. Mediernes dækning startede og sluttede rigtig flot, men indimellem kom der nogle sager på den danske dagsorden, som gjorde, at det Europapolitiske fokus blev skubbet lidt i baggrunden igen. Men med god grund, for vi havde en statsministerkandidat, som virkelig kom i problemer midt i valgkampen, og det tog rigtig meget fokus fra valgkampen i medierne.

RÆSON: Hvor alvorligt vurderer du valgresultatet for Venstre til at være?

Jonas Hedegaard Hansen: Det er jo ikke sjovt for Venstre. De havde nok regnet med at køre det her rimelig sikkert hjem, og så endte det med to mandater og en masse uro, som langt fra er slut endnu. Ét er, at de får et hårdt valg på Europapolitisk plan, men perspektiverne i, at der skal afholdes et Folketingsvalg indenfor lidt over et år – det er der

nok ikke nogen, der frygter, så meget som Venstre lige nu.

RÆSON: Får de her skandalesager større eller mindre betydning i dansk politik?

Jonas Hedegaard Hansen: Jeg tror ikke nødvendigvis det får stigende betydning. De her sager virker lidt forskelligt, hvilket nogle af mine kollegaer har vist i deres forskning: Det afhænger af, hvilken fløj og hvilket parti, politikerne kommer fra, og hvilken sag det drejer sig om. Det er måske også en af grundene til, at Lars Løkke bliver ramt rigtig hårdt her. Det handler om administration af andres penge, og det er noget, man historisk har sagt er de borgerliges domæne. Hvis ikke deres leder kan administrere andres penge på en ordentlig måde, så finder de nogle andre at stemme på.

RÆSON: Hvad kan et Europaparlamentsvalg sige os om et kommende Folketingsvalg? Hvad kan udledes af det?

Jonas Hedegaard Hansen: Med lidt omvendt metodik kan det sagtens sige os noget. Det, vi ved, er, at landspolitikken spiller ret betydeligt ind på, hvad folk stemmer, så det er et godt pejlemærke for, hvordan partierne ligger lige nu. Man siger groft sagt, at landspolitikken spiller 'halvt ind' på Europaparlamentsvalget – halvdelen af opbakningen til de forskellige partier er præget af, hvordan folk ville stemme til folketingsvalg. Men man skal også være rigtig varsom her. Der er klart, at Venstre har fået nogle hug, som kan blive rigtig tunge at reparere, men det er også udtryk for, at vælgerne kan lade sig rykke rigtig hurtigt af skandalesager – og man kan ikke vide, hvor den næste skandalesag opstår. Men derudover er det svært at overføre Europaparlamentsvalget til Folketingsvalget, for det er naturligvis ikke de samme kandidater, og det er et andet valgssystem.

RÆSON: Hvis man kan regne med, at halvdelen af vælgerne stemmer, som de vil gøre ved et Folketingsvalg, må man vel forvente, at Dansk Folkeparti vil klare et Folketingsvalg utrolig godt?

Jonas Hedegaard Hansen: Ja, jeg tror, man må forvente, at Dansk Folkeparti bliver rigtig stort ved Folketingsvalget. Det forventede man også inden EP-valget, men den positive stabilitet, som Dansk Folkeparti har haft i målinger over et godt stykke tid, er vi måske blevet mere bekræftede i. Man har måske haft det lidt sådan: 'Nå, hvor længe kan det bære? Går de nu også ned og stemmer, dem der siger, de vil stemme på Dansk Folkeparti?' Det er man måske blevet lidt mere sikker på efter dette valg, men det var der en stor bekymring omkring, især for deres type af vælgere, op til valget.

Derudover tror jeg også, at det er væsentligt at sige, at Dansk Folkeparti nu er blevet så store, at den der stereotype forestilling om, hvem det er der stemmer på dem, må revideres helt grundlæggende. Så mange lavtuddannede og gamle mennesker er der altså ikke. Dansk Folkeparti klarer sig også godt i nogle områder, hvor der er masser af mellem- og højtuddannede, og de er blevet et bredt folkeparti i ordets bogstaveligste forstand. Det har noget at gøre med, at det er lykkedes at tilføje en dimension til deres politik, eller folks opfattelse af deres politik, med Kristian Thulesen Dahl som formand.

RÆSON: Hvad er forklaringen på, at dem, der stemte Dansk Folkeparti rent faktisk gjorde det i denne omgang?

Jonas Hedegaard Hansen: Det er et godt spørgsmål. Der må have været en eller anden motivation. Om den så er båret af en indignation over, hvordan EU udvikler sig, eller om den er båret af, at de synes, at Messerschmidt er en god kandidat, som de gerne vil gå et par ekstra skridt for at stemme på, er ikke lige til at sige.

Jonas Hedegaard Hansen er Ph.d-studerende ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

30. MAJ 2014. *Jeg synes faktisk ikke, at Lars Løkke har taget ansvaret på sig i forbindelse med det her bilagsrod. Han har været ked af, at det er kommet frem, han har været ked af håndteringen, han har været ked af skaden på partiet, men jeg hører ham ikke være ked af, at han har gjort det. Det er interessant, når nummer ét ikke tager ansvar. Nummer ét skal tage ansvar.*

Anders Krab Johansen: Hvis jeg var hovedbestyrelsesmedlem, så ville jeg tvinge Lars Løkke til at lægge alt frem (2014)

Interview af Emma Elise Albæk Høj

RÆSON: Handler kristen i Venstre også om den politiske linje, eller er den udelukkende et resultat af Lars Løkke Rasmussens bilagssager?

Krab-Johansen: Det her er en Løkke-krise. Det er en tillidskrise i forhold til den mand, som har fået lov til at stå i spidsen for partiet, siden Anders Fogh blev NATO-generalsekretær. Det er ham, der er kernen.

RÆSON: Er han reelt truet som formand for Venstre?

Krab-Johansen: Ja, det er han. Han er reelt truet, ikke fordi der nødvendigvis er et flertal imod ham i hovedbestyrelsen, eller fordi folk har et godt alternativ. Han er truet, fordi det er nødvendigt for Løkke at have opbakning fra sit parti, hvis han skal drive det frem mod en valgsejr. Og derfor er det en afvejning, som i sidste ende bliver Løkkes i forhold til, om han tror, han kan få dem med sig og gøre dem trygge ved, at resten af vejen op til valgkampen ikke kommer til at handle om hans privatforbrug men om politik.

RÆSON: Du siger, at det bliver Løkkes egen afvejning. Bliver det ikke hovedbestyrelsens?

Krab-Johansen: Jeg tror ikke på, at hovedbestyrelsen vil have et flertal, der siger, nu må du gå. Men du kan have et så stort mindretal eller så mange, der brokker sig højlydt, at han bliver nødt til at sige, at på det grundlag kan jeg ikke lede partiet.

RÆSON: Så hvis han går af som formand, så vil det være hans beslutning?

Krab-Johansen: Du kan jo se, at der er rigtig mange, der er meget kritiske overfor ham, inklusiv folk, der er meget tæt på ham. Men hvis man tæller sammen, så har jeg svært ved at se, at det er et flertal imod ham i traditionel forstand. Og som jeg læser situationen, er det jo ikke en afstemning om Løkke som sådan, der skal finde sted. Det handler om, at Løkke skal sikre sig, at han kan få hovedbestyrelsen med ombord.

RÆSON: Hvad frygter Venstre allermest nu?

Krab-Johansen: Venstre frygter nok mest, at de har tabt kontrollen. Og det er også det, det virker som om, de har. Og det er på rigtig mange niveauer. For det første har de jo mistillid til, om formanden kan styre sin egen økonomi, og til om han har sagt sandheden. Og det er jo især fordi, det er tredje gang. Der var den gamle bilagssag fra tiden som sundheds- og indenrigsminister, som blussede op, da han var finansminister, der var GGGI-sagen, og så er der den nye bilagssag her, som særligt er blevet kendt for at handle om habitter, underbukser og rygningen på hotelværelser. Det har undermineret tilliden til manden. Dertil er der mistillid til Venstres organisation, og den er jo kommet i kraft af, at organisationen har accepteret privatforbruget på deres regning, og på grund af de uklarheder der opstod, da Claus Hjort forsvarede Løkke og sagde, at det her var nødvendigt i et moderne parti, hvorefter det viste sig, at reglerne var lavet om, så det var åbenbart ikke så nødvendigt alligevel, at man kunne klæde formanden på og rutte med pengene. Det er blevet tydeligt, at Claus Richter, som er den organisatoriske formand, ikke har fået sat sig

ordentligt på det her. Og Claus Hjort, som står i kulissen, og som er den tunge person i Venstre, sidder helt øjensynligt heller ikke på det, og han har også mistet troværdighed. Man tænker: Hvem styrer egentlig det her parti? Og det skaber jo meget utryghed. Oveni alt det kommer det politiske, og det er derfor, det er så stort det her. Når man oveni får et valgnederlag, hvor vælgerne reagerer meget tydeligt, og når man står elendigt i meningsmålinger samtidig, så er det klart, så bliver det også politisk. Så er vi ikke sikre på, om formanden kan holde den politiske linje. Det er der brug for konkret i forhandlinger omkring vækstpakken, beskæftigelsesplanen og alt muligt andet, og der kan man frygte, at han må lægge sig meget hurtigt ned for at få nogle politiske resultater og ikke kan føre en så liberal politik, som han egentlig kunne tænke sig. Så det er noget, som burde være banalt at holde styr på, der har sat en lavine af ting i gang, som både handler om formanden, om troværdighed, om organisation og om det politiske. Derfor er det så voldsomt.

RÆSON: Og kan det løses med en ny formand?

Krab-Johansen: Jeg tror kun, at et formandsskifte vil skabe endnu mere kaos. En ny formand vil få et meget dårligt udgangspunkt for at samle partiet, hvis den gamle formand er gået på et så tåbeligt et grundlag.

RÆSON: Kan du uddybe, hvad du mener med 'tåbeligt grundlag'?

Krab-Johansen: Jeg hører til dem, der mener, at det simpelthen er uhyggeligt, at en mand som Lars Løkke Rasmussen sætter sin karriere over styr for habitter, lidt rygning og et par flyrejser. Jeg forstår simpelthen ikke, at man, når man med meget stor sikkerhed står til at få det mest indflydelsesrige embede i Danmark, vil lade sådan noget småteri køre det af sporet. Og jeg forstår ikke Venstre-organisationen, der ikke sørger for, at det ikke kan ske. Og derfor er det jo småt. Hvis vi nu snakkede om en mand, der havde svindlet for millioner, eller som havde kørt landets økonomi ud over afgrunden, så havde det været noget helt andet. Det her er jo en tåbeligt dum sag at lade sig vælte på.

RÆSON: Gør det her Lars Løkke mindre kvalificeret som statsministerkandidat i dine øjne?

Krab-Johansen: Ja, det gør det helt sikkert. Evnen til at vurdere alle typer sager og holde hovedet koldt er ret vigtig for en statsminister, og det er i sig selv et kriterium, at man har høj troværdighed, når man møder vælgerne. Og det sidste, som jeg synes er kommer frem i forbindelse med sagerne, er, at han lige nu ikke virker som en statsminister, der vil tage ansvar på sig. Jeg synes faktisk ikke, at Lars Løkke har taget ansvaret på sig i forbindelse med det her bilagsrod. Han har været ked af, at det er kommet frem, han har været ked af håndteringen, han har været ked af skaden på partiet, men jeg hører ham ikke være ked af, at han har gjort det. Det er interessant, når nummer ét ikke tager ansvar. Nummer ét skal tage ansvar.

RÆSON: Det er vel et forsøg på stadig at distancere sig fra sagerne. Ville det gavne ham at gå ind og direkte beklage i stedet for at omtale det som personsager?

Krab-Johansen: Ja, jeg tror den eneste løsning er at sige: 'Ja, det har vi gjort. Ja, det var forkert. Ja, vi har ryddet op. Ja, det er mit ansvar. Jeg har ikke tænkt mig at gøre det igen, og alle bilag og alt, hvad vi foretager os, lægger vi nu frem.' Jeg tror ikke på alle de der mellemløsninger, for så får vi fornemmelsen af, at der nok kommer noget mere frem, og at der sgu nok er fiflet lidt med nogle penge hist og pist. Det er bare ikke godt for et parti.

RÆSON: Er Lars Løkke Rasmussen Børsens foretrukne statsministerkandidat?

Krab-Johansen: Ja, det er han. Hvis du ser på det politiske indhold, så vil jeg sige, at den linje, som han har lagt, siden sin nytårstale om efterlønnen, er en linje, som jeg synes er rigtig god for dansk økonomi, for dansk erhvervsliv og Danmark i det hele taget. Det er en linje med modige reformer, en linje, hvor du begrænser den offentlige sektors størrelse, og hvor du dermed får mere privat vækst frem for offentlig vækst. Det må siges at være en

grundlæggende sund og god linje.

RÆSON: Hvilke retninger kan man forestille sig for den politiske linje under en ny formand?

Krab-Johansen: Jeg tror ikke, den er så forskellig fra Løkkes i udgangspunktet. Men det, der er forskellen, er, at Løkke kunne tillade sig at være meget modig på det her punkt, fordi han havde haft succes med efterlønsreformen, og fordi han stod så godt i meningsmålingerne. Det er klart, at hvis Venstre er meget mindre, så er Dansk Folkeparti og andre meget stærkere. Der er stadigvæk flest vælgere på velfærdsdagsorden i Danmark, og derfor kan den politiske profil godt tænkes at blive mere Anders Foghsk, altså mere socialdemokratisk, end den så ud til at blive under Lars Løkke.

RÆSON: Kan du sige noget om, hvad de andre partier i blå blok håber på?

Krab-Johansen: Jeg tror, at det, de håber nu, er, at Venstre får styr på sine egne sager og kommer tilbage og arbejder for det projekt, som handler om at få en borgerlig regering efter næste valg. Jeg tror, de fleste er ret chokerede over, hvad det er, der forgår.

RÆSON: Hvis du kunne give Venstre et godt råd, hvad ville det så være?

Krab-Johansen: Hvis jeg var hovedbestyrelsesmedlem, så ville jeg tvinge Lars Løkke til at lægge alt frem. Jeg ville tvinge Lars Løkke til at sige undskyld, og jeg ville tvinge Lars Løkke til fremover at følge Folketingets register, hvor man offentliggør alt omkring sin egen økonomi.

RÆSON: Og så ville du holde fast i ham som formand?

Krab-Johansen: Og så ville jeg holde fast i ham som formand, ja. Hvis han forstår alvoren. Hvis Løkke ikke forstår alvoren, tredje gang med samme krise, så synes jeg, den er svær. ★

Anders Krab-Johansen (f. 1966) er ansvarshavende chefredaktør og administrerende direktør for Dagbladet Børsen.

Emma Elise Albæk Høj (f. 1989) studerer journalistik og historie på RUC. Hun har tidligere været praktikant på Debatten på DR2.